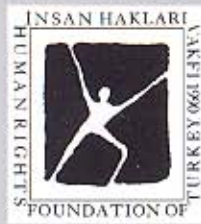

iŞKENCE

DOSYASI

GÖZALTINDA
ya da
CEZAEVİNDE
ÖLENLER

12 EYLÜL 1980
12 EYLÜL 1995

Genişletilmiş 2. Baskı
Mahkeme Belgeleri
Berat Kararı

■ **TIHV** ■
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

*Hiç kimse işkenceye ne de acımasızca,
insani olmayan onur kırıcı
cezalara ya da işlemlere uğratılamaz*

**İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ
MADDE 5**

■ **İŞKENCE DOSYASI** ■

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları (5)

2. Basım

Baskı & Cilt: Pelin Ofset Ltd. Şti., Ankara

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI

Menekşe 2 Sokak 16/6-7 Kızılay, 06440 - ANKARA/TÜRKİYE

Tel: (90-312) 417 71 80 Faks: (90-312) 425 45 52

ISBN 975-7217-08-5

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Medeni Yasası'na göre kurulmuş, hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur.

Statüsü, 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı

Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı

İŞKENCE DOSYASI

Gözetiminde ya da cezaevinde ölenler

(12 Eylül 1980 - 12 Eylül 1995)

Ankara, Mart 1996

Bu yayın Avrupa Topluluğu Komisyonu'nun
maddi desteğiyle hazırlanmış ve bastırılmıştır.

English version of Turkey
"File of Torture / 12 September 1980 - 12 September 1995"
is available at the HRFT

İÇİNDEKİLER (*)

Sunuş	7
İkinci baskıya önsöz	9

İŞKENCE DOSYASI

12 Eylül 1980: Karanlığa Atılan Adım	15
İşkence dosyası (12 Eylül 1980 - 12 Eylül 1995)	19
Sistematik bir sorgulama yöntemi: İŞKENCE	20
CMUK (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu)	29
Soruşturma ve davalar	34
Yargılamaların sonuçları	40
Cezaevleri	45
Gözaltında ya da cezaevinde ölenler	49
12 Eylül darbesi sonrasında işkence bilançosu	51
Gözaltı merkezlerinde ya da cezaevinde ölenler	52
Cezaevlerindeki açlık grevlerinde ölenler	68
İşkenceye bağlı olarak ya da tıbbi ihmal sonucu ölenler	68
Saptanan işkence olayları	69
Uygulanan işkence yöntemleri	70

(*) İşkence Dosyası / 1980-1995", 400 bin liralık posta pulu karşılığında, "TİHV Menekşe 2 Sokak No: 16/6 Kızılay-Ankara (06440)" adresinden sağlanabilir.

Ortadan kaybolanlar	71
Sağ olarak kurtulanlar	73
Ölü olarak bulunanlar	74
Hasan Ocak - Rıdvan Karakoç	76
Kayıpların listesi	78
“İşkence Dosyası” yargılandı	81
“İşkence Dosyası” mahkeme önünde	81
İHD yöneticileri hakkında dava	83
Beraat kararı	85
Diğer davalar	86
Savunma (Yavuz Önen)	89
Savunma (Fevzi Argun)	91
Avukat savunması	93
Gerekçeli karar	105

KISALTMALAR

ANAP Anavatan Partisi	HEP Halkın Emek Partisi
CHP Cumhuriyet Halk Partisi	İHD İnsan Hakları Derneği
CMUK Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası	MHP Milliyetçi Hareket Partisi
DEP Demokrasi Partisi	RP Refah Partisi
DGM Devlet Güvenlik Mahkemesi	SHP Sosyal Demokrat Halkçı Parti
DİSK Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu	TİHV Türkiye İnsan Hakları Vakfı
DYP Doğru Yol Partisi	TTB Türk Tabipleri Birliği
HADEP Halkın Demokrasi Partisi	Türk İş Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

SUNUŞ

12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra 12 Eylül 1995 tarihine kadar geçen süre içinde yaşanan insan hakları ihlallerinin, işkence olayları ve gözaltı yerlerinde ya da cezaevinde ölenler ile ortadan kaybolanlar boyutunu ele alan bu kitap, TİHV Dokümantasyon Merkezi tarafından hazırlanmıştır. Böyle bir kitabın yayımlanmasındaki amaç, iç ve dış kamuoyunu ve yetkilileri işkence olayları konusunda bilgilendirmek ve uyararak, bazı istatistiksel bilgiler vermek ve bu konuda değerlendirme olanağı sağlamaktır.

Kitabın hazırlanmasında İnsan Hakları Derneği'nin 1987 yılında kamuoyuna açıkladığı "İşkence Sonucunda Ölenler" adlı rapordan, (*) özel kaynaklarımızdan, gazete ve dergilerde yer alan haberlerden, TİHV'nin günlük ve yıllık insan hakları raporlarından, İHD Genel Merkezi ve şubeleri ile insan hakları savunucularının verdiği bilgilerden yararlanılmıştır. Çalışma yapılırken haber ve bilgilerin doğruluğu ve kaynakların güvenilirliği konusunda titiz davranılmış, aktarılan bilgiler en az 2-3 kaynaktan doğrulanmış, olaylar mümkün olduğunca nesnel olarak ele alınmıştır. Tek kaynaktan alınan, doğrulanamayan ya da sağlıklı görülmeyen ve abartılı bulunan pek çok olay dikkate alınmamıştır.

"İşkence Dosyası" adlı kitabımız ilk kez 12 Eylül 1994 tarihinde kamuoyunun bilgisine sunulmuştur. Kitap yayımlanır yayımlanmaz Ankara DGM Savcılığı tarafından hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açılmış, açılan dava beraatle sonuçlanmış, beraat kararı Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşmiştir. Beraat kararından sonra TİHV Dokümantasyon Merkezi tarafından kitabın ikinci baskısının hazırlığına başlanmıştır. "İşkence Dosyası"nın ikinci baskısında, ilk baskıda yer alan bölümler gözden geçirilmiş, olaylar ile başta listeler olmak üzere tüm bilgi ve istatistikler, 12 Eylül 1994'ten 12 Eylül 1995 tarihine kadar geçen süre içinde yaşananlar da dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir.

Kitabın ilk baskısında bulunan dipnotlar italik bölümler halinde metin içine alınmış, kitapta yer alan bölümlerle ilgili olarak 12 Eylül 1994 tarihinden sonra yaşanan gelişmeler ya da elde edilen yeni bilgiler dipnot olarak ilgili bölümlere eklenmiştir. Gözaltında ya da cezaevinde işkence ve açlık grevi nedeniyle yaşamını yitirenlerle ilgili listeler güncelleştirilmiş, ay-

(*) Bu rapor, o dönem İHD Genel Başkanı olan Nevzat Helvacı tarafından kamuoyuna açıklanmış ve büyük yankı bulmuştu. Raporun ilk halinde 149 ölüm olayına yer verilmiş, ancak daha sonra gelen bilgileri sonucunda ölüm olaylarının sayısı 171 kişiye yükselmişti.

rıca kitaba ortadan kaybolanlarla ilgili bir bölüm ile kaybolan kişilere ilişkin liste eklenmiştir. Kitabın ilk baskısı ile ilgili olarak açılan davanın gelişimini anlatan geniş bir özet ve insan hakları savunucularına yönelik baskılardan bazı örnekler ile "İşkence Dosyası" hakkındaki davayla ilgili belgelere (iddianame, savunma ve gerekçeli karar) son bölümde geniş biçimde yer verilmiştir.

TİHV Dokümantasyon Merkezi, vakfın faaliyete geçtiği 1990 yılının Mart ayından itibaren çalışmaya başlamıştır. Merkez 2 Nisan 1990 tarihinden bu yana günlük insan hakları raporu hazırlamaktadır. Dokümantasyon Merkezi'nde gazeteler ve dergiler sürekli taranmakta, kupürler tasnif edilmekte ve konularına göre dosyalanmaktadır. Ayrıca bilgisayar destekli bir bilgi bankası ile belge ve video kaset arşivi oluşturulmuştur. Dokümantasyon Merkezi, elindeki bilgi ve belgeler aracılığıyla insan hakları konusuna ilgi duyan kişi ya da kuruluşlara yardımcı olmakta, insan hakları mücadelesine bu boyutuyla omuz vermektedir.

Dokümantasyon Merkezi, 6 yıllık faaliyeti süresince yukarıda anlatılan günlük işler dışında çeşitli raporlar hazırlamış, bunları iç ve dış kamuoyunun bilgisine sunmuş, ayrıca vakfın tanıtılması faaliyetine katkıda bulunmuştur. Hazırlanan raporlar şunlardır:

- 1990 Basın Raporu (Tamamı Türkçe-özeti Türkçe ve İngilizce)
- 1990 Yılı Raporu (Türkçe-İngilizce)
- 1991 Yılı İşkence Raporu (Türkçe-İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1991 (Türkçe-İngilizce)
- 100 Gün Raporu-1992 (Türkçe-İngilizce)
- 6 Aylık Rapor-1992 (Türkçe-İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1992 (Türkçe-İngilizce)
- 500 Günlük Rapor-1993 (Türkçe-İngilizce)
- Koalisyon Hükümetinin Ardından-1993 (Türkçe-özeti İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1993 (Türkçe-İngilizce)
- İşkence Dosyası-12 Eylül 1980/1994 (1. Baskı; Türkçe-İngilizce)
Toplatıldı, Ankara DGM'de yargılandı, beraat etti.
- Olağanüstü Hal Bölgesi'nde Eğitim-1984/1994 (Türkçe-İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1994 (Türkçe-İngilizce)
- Olağanüstü Hal Bölgesi'nde Eğitim-1984/1995 (Türkçe-İngilizce)

İnsan haklarına duyarlı kişi ya da kuruluşların, bilgi eksikliği ve başka bir nedenden ötürü bu çalışmamızda yer alamayan ölüm ya da ortadan kaybolma olaylarıyla ilgili olarak belge ve bilgileri vakfımıza iletmeleri bundan sonra yapacağımız çalışmalarda yol gösterici olacak, büyük yarar sağlayacaktır.

İşkencenin yok edildiği, işkencecilerin gerektiği gibi cezalandırıldığı, emeğe ve insana saygı gösterilen, barış içindeki güzel günlere en kısa süre içinde ulaşmak dileğiyle, Dokümantasyon Merkezi'nin bugüne kadar yaptığı çalışmalarda emeği geçen, yardım eden, desteğini esirgemeyen, bize belge ve bilgi aktaran tüm dostlarımıza, yıllardır omuz omuza mücadele verdiğimiz insan hakları savunucularına saygılarımızı sunuyoruz.

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Elinizdeki bu kitap, 12 Eylül 1994 günü kamuoyuna açıkladığımız "İşkence Dosyası 12 Eylül 1980 - 12 Eylül 1994" adlı yayının, 12 Eylül 1995'e kadar uzanan süreci de kapsayacak şekilde genişletilerek yeniden basılmış halidir. Kitap ayrıca, ilk kitabımızın Ankara DGM Savcılığı tarafından sorgulanması ve DGM tarafından yargılanması sürecini ve bu süreçte tarafların iddia, savunma ve kararlarını da anlatmakta, içermektedir.

Geniş bir çevrede bilindiği gibi, kitabımızın ilk baskısı DGM Savcılığı'nın açtığı soruşturma sonucunda dava konusu edildi. Ben ve Yönetim Kurulu üyemiz Fevzi Argun "yazılarımızda bölücülük propagandası yaptığımız" iddiasıyla "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 2 ile 5 yıl arasında hapis, 100 milyon lira da para cezası istemiyle Ankara DGM'de yargılandık. Duruşmalarımız, yayımladıkları bir kitap nedeniyle haklarında dava açılan İHD Genel Başkanı Akın Birdal, Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, Genel Başkan eski Yardımcısı Sedat Aslantaş ile Yönetim Kurulu Üyesi Erol Anar'ın duruşmasıyla aynı günlere rastladı. Her iki dava aynı gün (11 Ocak 1995) beraatle sonuçlandı. Beraat kararları 1995 Mayıs'ında Yargıtay tarafından onaylandı.

Hakkımızda dava açılması, Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü), International Rehabilitation Council for Torture Victims (IRCT), Rehabilitation and Research Centre for Torture Victims (RCT), Advocates for Human Rights (ABD), Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu, Alman Yeşiller Partisi ile bu partinin milletvekilleri Amke Dieter-Schener ve Cem Özdemir, Bengt Hurlig (Sol Parti-İsveç), Centre for the Independence of Judges and Lawyers (İsviçre), Association for the Prevention of Torture, Commission Nationale Consultative des Droits de l'Homme (Fransa), David Durenberger (ABD-Senatör), Women in Decision-Making (Yunanistan), Human Rights Watch (Belçika), Human Rights Watch/Helsinki (İnsan Hakları İzleme Komitesi-Helsinki Watch), International Federation des Droits de l'Homme (Fransa), International Helsinki Federation for Human Rights (Avusturya), International Human Rights Law Group (ABD), International PEN, Avrupa Birliği Ankara Temsilciliği, Committee to Protect Journalists-CPJ (Gazetecileri Koruma Komitesi), Lawyers Committee for Human Rights (ABD), Medical Rehabilitation Center for Torture Victims (Yunanistan), İsveç Parlamentosu, Victoria Coalition for Survivors of Torture (Kanada), Women for Mutual Security (Yunanistan) ve Demokratisches Türkei Forum'un (Almanya) desteklerini de beraberinde getirdi.

TİHV ve İHD yöneticilerinin duruşmaları Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu adına Ali Yurttagül, Alman Yeşiller Partisi Milletvekili Amke Dieter-Schener, Centre for Victims of Torture adına Douglas Johnson, Mark Williams ve Michael Cline, Avrupa Birliği Ankara Temsilcisi Yardımcısı Jörg Ketelsen, bazı ülkelerin diplomatları ile International Federation des Droits de l'Homme (Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu), Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü) ve Centre for the Independence of Judges and Lawyers'ın temsilcileri tarafından izlendi. TİHV yönetici ve çalışanları, İHD yönetici ve üyeleri, milletvekilleri, siyasi partilerin temsilcileri, demokratik kitle örgütlerinin yöneticileri de duruşmaları izlediler.

TİHV ve İHD yöneticilerinin yargılandığı davaların karar duruşmalarında ise Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin temsilcileri (ortak kararlar) duruşma salonundaydılar. ABD ve Rusya'nın büyükelçilik temsilcileri de duruşmayı izleyenler arasında yer aldılar.

Uluslararası kuruluşların ve ülkelerin bu yakın desteğine ve yargılama sırasında bizi yalnız bırakmayan herkese teşekkür ediyoruz.

Çok kısa süren bu yargılamada sonuç olarak elde edilen mahkeme kararı, "tabu" sayılan Kürt sorunu konusunda, Kürtlerin demokratik-siyasal hakları konusunda düşünce ifade edilebileceğini hükme bağlamaktadır. Böylesi bir sonuca ulaşmak, tüm sıkıntılara karşın bizleri mutlu etmiştir. Tüm dünyanın tartıştığı, öneriler geliştirdiği, hakkında kararlar ürettiği bir sorunun, sahipleri olan bizler tarafından tartışılmaması, konuşulmaması ve soruna ilişkin öneriler geliştirilememesi kabul edilebilir bir durum değildir.

DGM'nin beraat kararı ne yazık ki Türkiye'ye barış ortamını getirmeye, demokratikleşmeyi gündeme sokmaya ve insan hakları ihlallerini azaltmaya, işkenceyi yoketmeye yetmedi. Düşünce suç sayılmaya, işkence uygulanmaya, can güvenliği tehdit altında olmaya, Kürt sorunu savaş ve şiddet ortamında çözümsüz kalmaya devam ediyor. İnsan hakları ihlallerinde, suçlular hakkında kovuşturmalar savsaklanıyor, ihlallere karşı toplumsal duyarsızlık alışkanlık halinde sürüyor. Bu duyarsızlık ve tepkisizlik ortamında insan hakları savunucuları da baskı altında tutulmaya çalışılıyor.

İnsan hakları savunucularını hedef alan saldırıların son bir örneği de Vakfımıza yönelik olarak yaşanmaktadır. Dışişleri Bakanlığı son dönemlerde TİHV aleyhinde bir kampanya başlatarak Sağlık Bakanlığı elemanlarının ve savcılıkların Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana'daki tedavi merkezleri hakkında soruşturma açmalarını sağladı. Bu soruşturmanın ilk sonucu olarak Adana temsilcimiz ve hekimimiz hakkında dava açıldı. İzmir Savcılığı ise soruşturmaya gerek olmadığına karar verdi. Diğer merkezlerle ilgili soruşturmalar devam ediyor.

Dışişleri Bakanlığı, olmayan tedavi merkezlerini varmış gibi gösterdiğimizi, böylece dış yardım sağladığımızı, sistematik ve yaygın işkence uygulanmadığını iddia ederek, insan hakları uğraşını siyasi tercihlerimize alet ettiğimizi iddia ediyor, bizi suçluyor ve Sağlık Bakanlığı'na hakkımızda kovuşturma açılması gerektiğini bildiriyor. Sağlık Bakanlığı ve savcılıklar, altı yıllık başvuru listelerini, tedavi için vakfa başvuran işkence mağdurlarının isimlerini, gönüllü hekimlerimizin ve ilişki içinde olduğumuz sağlık kuruluşlarının ve merkezlerinin isim ve adreslerini yazılı olarak bildirmemizi istiyor. Böylelikle, evrensel ölçekte çoktan bitmiş bir tartışma yeniden açılmaya çalışılıyor.

TİHV'ye karşı açılan soruşturmalarda savcı ve müfettişlerin bu yöndeki istemleri, tıbbın evrensel etik kuralları gözetilerek olumsuz yanıtlanmıştır.

İşkencenin lanetlenmesi ve işkence mağdurlarının toplum tarafından sahiplenilip güvence altına alınması, uluslararası sözleşmelerle bağitlanmiş, bitmiş bir tartışmadır. Türkiye de, imzaladığı uluslararası sözleşmelerle tartışmanın bittiğini resmen onaylamıştır.

TİHV'nin varoluş nedeni ve işlevi, bu sözleşmelerle de bağitlanmış olan evrensel değerlerin ülkemizde yaşama geçirilmesidir. İşkence mağdurlarının sahiplenilmesinin ve güvence altına alınmasının uygulamadaki ifadesi, mağdurun ilgili kuruluşlarla olan ilişkisinin güvence dayalı gizli bir ilişki olmasıdır. Tıp etiğinin evrensel ilkelerinden olan gizlilik, işkence gibi özgül bir konuda birçok açıdan yaşamsal öneme sahiptir. Bu özgül konuda, işkence mağdurunun ruhsal, sosyal ve fiziksel sağlığının kazanılması ve korunması tartışmasız önceliğe sahiptir.

Dışişleri Bakanlığı'nın iddialarını yargı önünde tartışacağız. Ancak hükümetin dışı açılan bakanlığının bu tavrı, Türkiye'yi yönetenlerin demokrasi ve insan haklarına ilişkin düşünceleri düzeyini ve yaklaşımını açıkça sergilemektedir ve ne üzücüdür ki bu düzey çok düşüktür, yaklaşım baskıcı ve ürkütücüdür. Ne yazık ki bu son olay, demokratikleşme, insan hakları ihlallerini en aza indirme çabalarında bir sonuç elde etmek için daha uzun süre bekleyeceğimize işaret ediyor.

"Sivil toplum örgütü" dediğimiz hükümet dışı kuruluşlar, katılımcı demokrasinin gereği Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlarda ve tüm dünyada yerel ve merkezi yönetim kademelerinde gözlemci, danışman, vb. konumlarda görev yapmaktadır. Türkiye, sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını kolaylaştırıcı önlemler almayı da kabul etmiştir. Bu gelişmeler, sivil toplum örgütlerinin resmi kurumlardan ve söylemlerden bağımsız olduklarının, düşünce ve eylem çeşitliliğini-çoğulculuğunu ifade ettiklerinin ve tüm karar süreçlerine de katılacaklarının devletler tarafından kabul edildiğinin ifadesidir.

Dışişleri Bakanlığı'nın TİHV'ye karşı başlattığı sindirme kampanyasının en fazla vurgulanmaya değer kısmını, bakanlığa bağlı Avrupa Konseyi, İnsan Hakları ve AGİT Genel Müdürlüğü'nün TİHV'nin gerçek durumunu saptamak, TİHV'ye karşı izlenebilecek yolları ve alınabilecek tedbirleri tespit etmek ve koordinasyonu sağlamak amacıyla ve gizli bir yazıyla Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ni, Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı'ni, Genelkurmay Başkanlığı'ni, Adalet Bakanlığı'ni, İçişleri Bakanlığı'ni ve Sağlık Bakanlığı'ni toplantıya çağırması oluşturuyor.

Avrupa Konseyi, İnsan Hakları ve AGİT Genel Müdürlüğü'nün gizli yazısında, bu kuruluşların temsilcilerinden oluşan heyete de "İnsan Hakları İhlalleri İzleme Grubu" adı verilmekte, "konu hakkında derlenebilecek bilgi ve görüşlerle mücehhez uzmanları" temsilci olarak davet etmektedir. İşbirliği istenen kuruluşları ve kendilerine "insan hakları ihlalleri izleme" adı altında yüklenen yetki ve görevleri dikkatlerinize sunuyoruz.

Denetim süreçleri ve yöntemleri yasalarla belirlenmiş, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün her yıl düzenli denetimine tabi bir sivil toplum kuruluşunun devletin en önemli kuruluşlarının ve tüm güvenlik güçlerinin temsilcilerinin gündemine sokulmuş olmasını kaygıyla karşılıyoruz. Bir gizli yazıyla istenen "her türlü çarenin araştırılması" faaliyetinin, ülkemizde örnekleri çokça bilinen şiddet yoluyla sindirme ve yok etmeye dönüşebileceğini belirtmek istiyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti, imzaladığı 1955 Helsinki Sonuç Belgesi, AGİK Belgesi, 1989 Viyana Belgesi, 1990 Paris Şartı, 1992 Helsinki ve 1994 Budapeşte belgeleriyle insan hakları alanında pek çok yükümlülük üstlenmiş bir devlettir. Bu nedenle Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Avrupa Konseyi, İnsan Hakları ve AGİT Genel Müdürlüğü'nün görev alanı stratejik önem-

dedir. Ancak bu Genel Müdürlük ne yazık ki insan haklarını bağlayıcı normlar olarak görmekte, Türkiye'yi uluslararası platformlarda güç durumlarında bulunan ihlalleri ortadan kaldırmaya yönelmemektedir. Aksine, insan haklarını dış politika oyunlarının savuşturulması gereken bir parçası olarak ele alıp, insan hakları savunucularını baskı altına almaya çaba harcamaktadır.

Dışişleri Bakanlığı, ne yazık ki varlığımızdan rahatsızlık duyduğunu ifade etmekle yetinmemekte ayrıca bizlere "çamur atmaya" yeltenmektedir. Dışişleri Bakanlığı'nın bu tavırını Türkiye açısından büyük bir talihsizlik olarak görüyoruz.

Dışişleri Bakanlığı'nı yayınlarımızdaki insan hakları ihlali haberleri ve iddiaları ile ilgili yanıt vermeye, gerçekleri nesnel ölçüler içinde kamuoyuna duyurmaya, bizleri suçlamak yerine, sürekli koruma altında tutulan gerçek suçluların açığa çıkartılması ve sorgulanması için gerekli adımları atmaya, Türkiye'nin insan haklarının sürekli ve ağır bir biçimde ihlal edildiği ülke olmaktan çıkartılması için harcadığımız çabaları doğru değerlendirmeye çağırıyoruz.

"İşkence Dosyası" adlı kitabımızı yeniden yayımlarken bir kez daha, yargılama sürecinde bizlere destek veren yerli-yabancı kişilere ve kuruluş temsilcilerine teşekkür ediyoruz.

İnsan hak ve özgürlükleri açısından somut adımların atıldığı, başta yaşama hakkı olmak üzere, insan hakları belgelerinde yazılı olan tüm hak ve özgürlüklere saygı gösterildiği, insanın insanı öldürmediği, işkencenin yaşamın her alanında ortadan kaldırıldığı, işkenceyi yaşatan yaklaşımların kafalardan tümüyle silindiği, düşüncenin ve örgütlenmenin özgürleştiği, barış içinde bir geleceğin yakın olması en büyük dileğimizdir.

1 Mart 1996

Yavuz Önen
TİHV Başkanı

İşkence Dosyası

12 EYLÜL 1980: KARANLIĞA ATILAN ADIM

12 Eylül 1980 darbesinin üzerinden ondört yıl geçti. Cuntanın darbeyi meşrulaştırmak üzere ileri sürdüğü gerekçelerin en önemlileri siyasi nedenli çatışmalarda dökülen kanlar ve süregiden kardeş kavgasıydı. Darbe sonrası süreçte kan dökülmesine ve kardeş kavgasına son verilecekti. Bu nedenle ülke çapında girişilen gözaltına alma ve tutuklamaların sayısı altıyüz-elli bin kadar oldu.

İşçiler, memurlar, öğretmenler, üniversite öğretim üyeleri ve tüm çalışanlar, gençlik, teknik elemanlar, hekimler, avukatlar, hukukçular ve diğer meslek adamları ve bu kesimlerin örgütlerinin yöneticileri gözaltına alındı, tutuklandı. Onbinlerce insan işkence gördü, sakat kaldı. Binlercesi işinden atıldı.

İlk üç yıllık askeri dönem ve sonraki sivil hükümetler döneminde 420'si (*) işkenceye ölüm olmak üzere ondörtbin kadar insan yaşamını yitirdi. Son üç yıla bakarsak; siyasi nedenlerle ölüm sayısı 1992 yılında üçbin, 1993 yılında üçbinbeşyüz ve 1994 yılının ilk sekiz ayında üçbini aşkın. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde boşaltılan, yıkılan, yakılan köy sayısı bini aşkın. Türkiye'nin batısına son beş yılda göç edenlerin sayısı üç milyon, bölge içinde yer değiştirenlerin sayısı ise 2 milyon oldu. Bölgede kalan Kürtlerin sayısı üç milyon kadar. Yezidiler batı ülkelerine giderek tamamen yok oldular. 1992 yılında aile sayısı beşyüz kadar olan Süryaniler de yabancı ülkelere göç etmiş durumda. 1994 yılında bölgede kalan Süryani aile sayısı 170.

PKK'nın 1984 yılı Ağustos ayında yeniden sahneye çıkmasıyla başlayıp günümüze gelen süreçte bölge tam bir askeri alana dönüştü. Körfez savaşıyla birlikte Irak'a uygulanan ambargo da bölgeye ağır bir darbe vurdu. Sınır ticareti ve Irak'la ticaretin yarattığı ekonomik gelişme durdu. Bölge ekonomisi çöktü. Bölgeden kaçışı hızlandıran bir etken oldu Irak'a uygulanan yaptırımlar. Birleşmiş Milletler, Irak'la beraber Türkiye Kürtlerini de cezalandırdı.

Halen bölgedeki tek ekonomik girdi, asker, polis, özel tim elemanı ve benzeri güçler ile koruculara devlet eliyle ödenen ücretlerden oluşmaktadır. PKK'ya karşı yürütülen ve 1994 bütçesine beşyüz trilyon TL yük getiren savaş ülke ekonomisini de alt üst etti. Enflasyon düş-

(*) Bu rakam, 12 Eylül 1994 tarihinden sonra kitabın ikinci baskısının hazırlandığı 1995 yılı sonunda 460'a ulaştı. Aynı şekilde, nedeni ne olursa olsun yaşamını yitirenlerin sayısı da 20 bine yaklaştı.

medi, daha da arttı. TL'nin değeri hergün düşüyor. Türkiye'de son ondört yıllık süre içinde tekeller olabildiğince güçlendi, ekonomik ve politik alanda denetimi tümüyle ele geçirdi. Çalışan geniş halk kitleleri açısından ise işsizlik, açlık arttı. Yaşam zorlaştı. Bu dönem içinde sermaye çevreleri, "liberal ekonomik kalkınma mucizesi" aldatmacasıyla turizm, ihracaat, sanayileşme ve özelleştirmeyi teşvik adı altında para kaynaklarına, ülkenin tüm yeraltı ve yerüstü doğal zenginliklerine ormanlarına, madenlerine, kamu iktisadi kurumları-KİT'lere el attı. Her türlü varlık ve zenginlik, çağdaş gelişme, devleti küçültme adına yağmalandı, yağmalanıyor.

Baskı, şiddet, işkence, öldürme, siyaseti ve her türlü demokratik hareketi denetleme, Kürtlerin her türlü istemlerini PKK'yla özdeşleştirme, Kürt siyasi ve demokratik hareketini yasaklama ve milletvekilliği hakkını gasp ederek parlamenter mücadele yollarını tukama politikası, 12 Eylül'ün ekonomik, politik ve hukuksal rejimi altında gerçekleşti. Bu rejim, ülkenin her köşesinde yaşanan insan hakları ihlallerini, ülke yönetiminin faşist kimliğini pekiştirme girişimlerini ve göstermelik parlamenter rejimi bile yok etme operasyonlarını devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü koruma ve kollama kisvesi altında yaptı. Anayasa Mahkemesi'nin, DEP'i kapatma kararının gerekçesinde de ifade ettiği gibi, rejim Türk milliyetçiliği ideolojisine dayanmaktadır. Türk-İslam sentezinin esin ve beslenme kaynağı olan bu ideoloji, 12 Eylül Anayasası'nın ve yaşamımızı düzenleyen yasaların koruması altında ondört yıldan bu yana Türkiye'de dil, ırk, din ayrımcılığı yaparak savaşı günlük yaşamımızın gerçeği haline getirmiştir.

Bu inkarcı, sömürücü ve ilkel milliyetçi dinci ideoloji, kabul etmek gerekir ki günümüzde önemli mesafeler kat etmiştir. Siyasette kimliksizleştirme, giderek sermayeden yana tek çizgili siyasi partilerin doğmasına yol açmıştır. Liberal ekonomik model etkinliği en az noktada olan sosyalist partiler dışındaki, sosyal demokrat partileri ideolojik, politik ve örgütsel olarak kucaklamış, içermiş ve yoketmiştir.

Ülke insanına, doğasına, tarihine, doğal mirasına ve demokrasisine yapılan bu pervasız saldırılar ve yolsuzluklar ne acıdır ki ondört yıllık dönem içinde devletin ciddi bir koşturmasına uğramamış, toplumdaki, (siyasi partileri, demokratik kitle örgütleri, parlamentosu, hükümetleri, v.b.) etkili ve örgütlü bir tepki görmemiştir. Siyasi alandaki kimliksizleşme ve teslimiyet toplumda da yaygınlık kazanmıştır.

12 Eylül'den hesap sorulmaması bir yana, 12 Eylül anlayışı her alanda kök salmış, gelişmiş ve kurumsallaşmıştır. Ondört yıl sonra bugün çok daha örgütlü ve güçlü bir 12 Eylül rejimi yaşıyoruz. Sivil giysili militarist kafalı politikacılar dönemindeyiz. Siyasi çizgi aynı vitrinler farklı.

12 Eylül rejiminin açığa çıkan en son foyası düşünce özgürlüğü konusundadır. Bu niyet açıkça düşünce özgürlüğünü terör suçuyla özdeşleştirmektedir. Son üç yıldır DGM'ler, Terörle Mücadele Yasası'nın bazı maddelerine dayanarak mahkumiyet kararları vermektedir. Yalnız 1993 yılı başından bugüne kadar mahkum olmuş ya da cezaevine konmuş gazeteci, bilim adamı, yayıncı, sendika yöneticisi sayısı 200'ü bulmuştur. Davalar ve soruşturmalar devam ettiği için bu sayının hızla artacağı görülmektedir.

12 Eylül rejimi, günümüzde devletin Milli Güvenlik Kurulu, Hükümet, Parlamento, DGM, Anayasa Mahkemesi'nden oluşan belli başlı kurumlarıyla uyum ve işbirliğini sağlamış ve pekiştirmiş olarak dimdik ayakta. Bu sonuca ulaşmada ülkemizde kullanılan en önemli araçlardan biri de Medya'dır. Ondört yıllık basın ve televizyonlu yayın yaşamımızda bir kutsal ittifak çeşitlendi, biçimlendi. Devlet, bazı muhalif gazeteler, siyasi dergiler, parti yayın organ-

ları ve bazı gazeteciler dışındaki büyük basın tekellerini kollayıp, denetleyerek onları devlet organı haline getirmiştir. Kamuoyu oluşturmada bu yayın organları pek etkili olmuştur. 12 Eylül kafası, objektif haberciliği, dürüst ve ahlaklı gazeteciliği, özgür düşüncüyü baskalamış, hatta bunları suç saymıştır. Bu baskılar ülke çapında şiddete ve cinayetlere kadar genişleyince ülkede haber alma özgürlüğü engellenmiş oldu. Yalan gerçeğin yerini aldı. Resmi söylemin borazanı, sermayenin beslemesi bazı gazeteci tipleri doğdu.

Sistematik işkence

Türkiye'deki işkence uygulamalarının iç ve dış kamuoyunda tepki görmesi üzerine DYP-SHP koalisyon hükümeti döneminde yapılan bazı yasal düzenlemelere de değinmek gerekiyor.

Ceza Muhakameleri Usulü Kanunu'nda (CMUK) gözaltı sürelerinin uluslararası standartlara yaklaşarak kısıtlanması ve gözaltı süresi içinde sanığın ailesi, yakınları ve avukatıyla görüşme olanağının sağlanmasıyla işkencenin önlenmesi yolunda önemli adımlar atıldığı görüntüsü yaratılmıştır. Oysa, işkenceye uğrayanlara ve işkence altında şüpheli ölümlere bu yenilikler uygulanmadı. DGM kapsamına giren ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde işlenen suçlar bu iyileştirmeden yararlandırılmadı. İşkence ve işkence altında ölümler sistemli ve kesintisiz olarak devam etti.

İç ve dış kamuoyunun tepkileri üzerine Türkiye'de Turgut Özal hükümetleri döneminde bazı uluslararası sözleşmeler de imzalandı. Birleşmiş Milletler'in kabul ederek yürürlüğe koyduğu "İşkence ve Başka Zalimce, İnsanlık dışı ya da Onur kırıcı Davranış ya da Cezaya Karşı Sözleşme"yi Türkiye 1988 yılı Ocak ayında imzalamıştır. Böylece Türkiye bu sözleşmede öngörülen bir komitenin Türkiye'de işkence soruşturması yapmasını kabul etmiş ve bu tarihten sonra da birkaç komite ziyareti gerçekleştirilmiştir. BM İşkenceye Karşı Komite'nin yayımladığı 1993 yılı raporu, Türkiye'yi ağır bir biçimde eleştirmektedir. (Bu belge, TİHV'nin yayımladığı "Türkiye İnsan Hakları Raporu-1993" de tam metin olarak yer almıştır.)

Türkiye'nin işkence konusunda imzaladığı ikinci sözleşme "İşkence ve İnsanlık dışı ya da Onur kırıcı Davranış ya da Cezanın Önlenmesi Avrupa Sözleşmesi"dir. Türkiye, öteki Avrupa Konseyi üyelerinin yanısıra sözleşmeyi önce imzalamış ve 26 Şubat 1988 tarihinde de onaylamıştır. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nde yer alan bireysel başvuru hakkı Türkiye tarafından da 28 Ocak 1987 tarihinde tanınmıştır.

Son yıllarda, Avrupa Konseyi'nin İşkenceyi Önleme Sözleşmesi, işkenceyi yasaklamış, ayrıca işkenceye karşı komite adı altında bir mekanizma da oluşturmuştur. Avrupa İşkenceyi Önleme Sözleşmesi uyarınca, Komite, Türkiye'ye ziyaretlerde bulunmuş ve raporlar yayımlamıştır. Bu raporlarda da Türkiye işkence uygulaması açısından suçlanmıştır. Bireysel başvuru hakkını kullanan pek çok işkence mağdurunun haklılığını kabul eden Türkiye uzlaşma yolunu seçerek para cezaları ödemektedir. Başvurular yoğun olarak devam etmektedir.

Özetle: Türkiye uluslararası ilişkileri kapsamında önemli sözleşmelere imza atmış; CMUK yeniden düzenlenmiş ancak işkence önlenememiştir. TİHV tedavi merkezlerine başvurular kesintisiz devam etmektedir. 1993 yılında 323 olan başvuru sayısı 1994'ün ilk altı ayında 200'e yaklaşmıştır. (*)

(*) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri'ne başvuranların toplam sayısı, 1995 yılı sonu itibarıyla 2.179 kişiye ulaşmıştır.

Özellikle insan hakları ihlallerinde, cinayetlerde, işkencede görevi kötüye kullanmanın her çeşidinde, sorumlu güvenlik görevlileri korunmuş, ödüllendirilmiştir. Açılmış bazı işkence davaları öğretmen Sıddık Bilgin'i öldüren subay ve erlerin davasında olduğu gibi, çok uzun sürelere yayılmış sonuçta da davalar ya beraatle ya da çok küçük mahkumiyetlerle sonuçlanmıştır. Hatta işkence sanığı bazı emniyet müdürleri vali olarak atanmıştır.

İşkence, 12 Eylül rejimini ve onun günümüzde de devam eden anlayışını açık bir biçimde ifade etmektedir, simgelemektedir. İşkence altında alınan ifadeleri geçersiz sayan Birleşmiş Milletler İşkence ve Başka Zalimce, İnsanlıkdışı ya da Onurkırıcı Davranış ya da Cezaya Karşı Sözleşmesi'nin 15. maddesine karşın, bu ifadeler askeri ya da sivil mahkemelerde pek çok hükme dayanak olmuştur.

Sonuç olarak

Terörle Mücadele Yasası, "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü" tuncesini içeren 15 kadar maddesi ile Anayasa ve pekçok yasa topluma çullanan 12 Eylül ideologlarının ve militanlarının dayandığı hukuksal çerçeveyi oluşturuyor. Medyanın ve yan kurumlarının desteği sürdürükçe 12 Eylül gelişmeye başka bir deyişle otoritesini arttırmaya devam edecektir.

12 Eylül, ideolojisi ve kurumlarıyla ondört yıl sonra bile insan hak ve özgürlüklerini, demokrasiyi, kalkınmayı ve tüm bunların temel ve zorunlu koşulu olan ülke barışını sürekli ve sistemli olarak tehdit etmeye devam ediyor.

Biz insan hakları savunucuları, bu gerçekleri saptamaya ve kamuoyuna duyurmaya devam edeceğiz. İhlallerin, işkencenin sona ermesi için mücadelemize devam edeceğiz. Elimizdeki bu rapor bir dönemin anatomisini gözler önüne sermektedir. Bu çalışma insan hakları mücadelesinin bir ürünüdür.

12 Eylül'ün silahşörlerine ve 12 Eylül'ü utanmadan savunanlara ithaf olunur.

12 Eylül 1994 / Ankara

Yavuz Önen
TİHV Başkanı

İŞKENCE DOSYASI

(12 Eylül 1980 - 12 Eylül 1995)

12 Eylül 1980 tarihi, Türkiye için karanlık bir dönemin başlangıcı oldu. Türkiye, ordunun topyekün ülke yönetimine el koyduğu bu tarihten itibaren karanlık günler ve acılar yaşamaya başladı. 12 Eylül'ün darbeci generalleri ilk iş olarak tüm Türkiye'de sıkıyönetim ilan ederek, parlamentoyu kapattı, siyasal ve sendikal çalışmaları durdurdu, grevleri yasakladı, Anayasa'nın kimi hükümlerini askıya aldı. 12 Eylül öncesinde de var olan, insan haklarına aykırı uygulamalar darbe ile birlikte askeri yönetimin varlığını dayandırdığı resmi bir politika olarak benimsendi. Temel hak ve özgürlüklere aykırı davranışlar 12 Eylül darbesiyle başlayan döneme damgasını vuran en önemli özellik oldu. İşkence, peşin ve ilkel bir cezalandırma, yargısız infaz yöntemi olarak yaygınlaştırıldı.

Bu dönemde, siyasal nedenlerle 650 bin kişi gözaltına alındı, bunlardan yaklaşık 210 bini hakkında sıkıyönetim mahkemelerinde dava açıldı. 65 bin kişi çeşitli cezalara mahkum edildi. Açılan davalarda 6 bin 353 kişinin idamı istendi, verilen idam kararlarının sayısı 500'ü geçti, 50 kişi idam edildi. Yüzbinlerce insan fişlendi. 388 bin kişiye pasaport yasağı konuldu. Sıkıyönetim komutanları tarafından 4 bin 891 kamu görevlisinin işine son verildi. 4 bin 509 kamu görevlisi sürgüne gönderildi. Zorla emekli edilen, emekli olmaya zorlanan ya da istifa etmek zorunda kalan kamu görevlilerinin sayısı 20 bini geçti. Yurt dışına kaçan ya da kaçmak zorunda kalanların sayısı 30 bin, vatandaşlıktan atılanların sayısı 15 bin oldu. Hazırlanan bir yasa ile Kürtçe konuşmak yasaklandı. Türkiye bu düzenlemeyle bir dili kullanmayı yasa çıkartarak yasaklayan ilk ve tek ülke olma özelliğini kazandı. Gazeteler, dergiler süreli ya da süresiz kapatıldı. Gazeteci ve yazarlar ağır hapis cezalarına mahkum edildi. Onbinlerce kitap yakıldı. 937 film yasaklandı. Bütün siyasi partiler ile 23 bin 667 dernek, sendika ve benzeri kitle örgütü kapatıldı.

Gelir dağılımında ücretlilerin payı yüzde 14'lere, tarım kesiminin payı yüzde 12'lere düşerken sermaye kesiminin payı yüzde 74'lere yükseldi. Sendikal örgütlenme, toplu pazarlık ve grev hakları uluslararası normlara ve ILO standartlarına göre büyük ölçüde budandı. Toplu pazarlık ve grev hakkı sembolik bir hale getirildi. Birçok işkolu grev kapsamı dışına çıkartıldı. Yüzbinlerce işçiyi bünyesinde toplayan DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) 11 yıl kapalı tutuldu.

12 Eylül 1980 sabahı faaliyete geçen Milli Güvenlik Konseyi (askeri cunta) dönemi, 3 partinin katılmasına izin verilen seçimleri kazanan Turgut Özal'ın 13 Aralık 1983 tarihinde hükümetini kurmasıyla birlikte yerini Anavatan Partisi iktidarları dönemine bıraktı. 8 yıl devam eden Anavatan Partisi iktidarları dönemi ise 20 Ekim 1991 tarihindeki seçim sonrası oluşturulan Doğru Yol Partisi-Sosyal Demokrat Halkçı Parti (DYP-SHP) koalisyonunun görevine başladığı 21 Kasım 1991 tarihinde sona erdi. Türkiye, bu tarihten 12 Eylül 1995'e kadar geçen dönemde DYP-SHP koalisyon hükümetlerine tanık oldu.

12 Eylül darbesiyle oluşturulan baskıcı sistemin etkileri, darbe sonrasında 3 genel seçim yapılmasına, değişik hükümetler kurulmasına ve yapılan yüzlerce vaade karşın her zaman hissedildi. Askeri cunta döneminde hazırlanan anayasa ve pekçok temel yasa 15 yıl boyunca yürürlükte kaldı, insanlık dışı uygulamalara, baskılara dayanak teşkil etti. Bu baskıcı sistemin değiştirilmesine yönelik vaatler yerine getirilmedi. "Demokratikleşme" sadece seçim propagandalarında kullanılan bir vaat, "insan haklarına saygı" ise yalnızca dемеç verilirken hatırlanan bir kavram olmaktan öteye gitmedi.

Askeri cunta sonrası dönemlerde yapılan ufak tefek rötuşlar ve bazı yasal düzenlemeler ise yaygın insan hakları ihlalleri arasında eridi gitti. Hatta bazı yeni uygulamalar eskiyi aratacak sonuçlar doğurdu. (Sıkıyönetim uygulamasına son verilirken, Polis Görev ve Yetkileri Yasası'nda yapılan değişiklikler, olağanüstü hal uygulamasının kalıcı hale getirilmesi, Türk Ceza Yasası'nın 140., 141., 142. ve 163. maddeleri yürürlükten kaldırılırken çıkarılan Terörle Mücadele Yasası, 12 Eylül döneminde kapatılan siyasi partilerin açılmasına olanak sağlanırken başka partilerin kapatılması örneklerinde olduğu gibi.)

Yönetimlerin, Kürt sorununa yaklaşımı da 12 Eylül cuntacılarının mantığından farklı olmadı. Kürt sorunu, her yıl bir önceki yılı aratacak duruma geldi ve gittikçe içinden çıkılmaz bir hal aldı. Sorunun çözümüne yönelik tüm demokratik istemlere kulak tıkandı. Askeri yöntemler bu konuda tek çözüm yolu olarak gösterildi ve uygulandı. 1984 yılından itibaren bir gerilla hareketi başlatan PKK'nın eylem ve saldırıları 1990 yılından itibaren büyük ölçüde arttı. Bir yanda askeri çözümden ısrar eden yöneticiler, bir yanda da saldırılarını yoğunlaştıran PKK olarak şekillenen taraflar arasında süren mücadelenin sonucunda Kürt sorunu; şiddet, baskı ve ölüm (*PKK'nin bir gerilla hareketi başlattığı 15 Ağustos 1984 tarihinden 15 Ağustos 1995'e kadar geçen 11 yıl boyunca, nedeni ne olursa olsun, ölenlerin sayısının 20 bini, yaralananların sayısının da 35 bini geçtiği dikkate alındığında ortaya çıkan korkunç tablo daha net görülmektedir.*) üçgeni içine sıkışarak daha çözümsüz bir hal aldı, Türk ve Kürt halkları arasındaki uçurum arttı. Kürt sorunu, Türkiye ekonomisi üzerinde de ağır tahribat yarattı, ekonomik dengeleri altüst etti. Bunalımın faturası işçi, memur gibi dar gelirli gruplara çıkartıldı.

Sistemik bir sorgulama yöntemi: İŞKENCE

12 Eylül darbesi sonrasında önemli bir özelliği de temel ve vazgeçilmez hakların başında gelen yaşama hakkının pervasızca hiçe sayılması, işkencenin ve işkence sonucu ölümlerin büyük artış göstermesidir. Türkiye 12 Eylül darbesiyle birlikte işkence görenlerin, işkence nedeniyle sakat kalanların ve yaşamını yitirenlerin hesabının bile tutulmadığı bir döneme girdi. Aynı dönemde zaten olumsuz olan cezaevi koşulları, daha da kötüleşti, cezaevleri, gözaltındaki işkencelerin devam ettirildiği birer ortaçağ zindanına dönüştürüldü. İşkence, sistemik bir sorgulama yöntemi olarak kullanıldı ve insan hakları ihlalleri içindeki önemini hiçbir zaman yitirmedi. Sanıklara soruşturma ve yargılamanın her aşamasında işkence yapabilmenin yasal olanakları yaratıldı. Bu çerçevede polise mahkemesi süren tutukluları yeniden gözaltına

alabilme hakkı verildi. Gözaltında tutma süresi 90 güne çıkartılarak işkencecilere büyük kolaylık sağlandı. İşkenceyle alınan ifadelere dayanılarak insanlara ağır cezalar verildi. Mahkumiyet kararlarının gerekçelerinde "ifadelerin işkenceyle alınması değil, doğru olması önemlidir" gibi görüşler yer aldı.

Yapılan açıklamalar ya da verilen demeçlerde söylenenler ne olursa olsun işkencenin önlenmesi bir yana, azaltılması yolundaki bir çabaya bile tanık olunmadı. Gözaltında ölenlerin, gözaltına alındıktan sonra kaybolanların, işkence sonucunda sakat kalanların, işkence ve tecavüz olaylarının önüne geçilmedi, geçilmek istenmedi. İşkenceciler korundu, teşvik edildi ve ödüllendirildi. İşkence olayları ile ilgili olarak açılan soruşturmalar göstermelik olmaktan öteye gitmedi. Açılan davaların sürüş biçimleri ve verilen cezaların komikliği, işkence olaylarının artışı teşvik etti.

Gözaltında ve cezaevlerinde uygulanan işkenceler, 12 Eylül askeri cuntasından sonra işbaşına gelen Anavatan Partisi iktidarları döneminde de sürdü. 8 yıllık Anavatan Partisi iktidarları döneminde bazen göreceli olarak azalmış gibi görünse de devam eden işkence, işkenceyi önleme konusunda büyük vaatlerle işbaşına gelen SHP-DYP koalisyon hükümetleri döneminde artış gösterdi. Sonuç olarak 15 yıl boyunca 460 kişi (Bu konuda ilerdeki bölümlerde ayrıntılı bilgi ve dökümlere yer verilmektedir.) gözaltı yerlerinde ya da cezaevinde uygulanan işkencelerde, cezaevlerindeki açlık grevlerinde ya da gördüğü işkenceler nedeniyle yakalandıkları hastalıklar sonucunda yaşamını yitirdi. Aynı dönemde sakat kalanların sayısı binlerle, işkence görenlerin sayısı yüzbinlerle ifade edildi. Gözaltına alındığına dair ciddi deliller bulunan en az 108 kişi ortadan kayboldu.

Yaygın işkence olayları beraberinde kamuoyunun tepkisini de getirdi. Yetkililer dönem dönem yaptıkları açıklamalarda işkence olgusunu kabul etmek zorunda kaldılar. Ancak bu konudaki yaklaşımlar, samimi olmaktan uzak ve işkenceyi önlemekten çok teşvik edecek şekilde oldu. Sürekli olarak "işkencenin sistematik olmadığı" ve "işkence yapan görevlilerin cezalandırıldığı" savunuldu. (*) Askeri cunta döneminde yapılan resmi açıklamalarda kimi işkence olayları, hatta zaman zaman işkence sonucunda ölümler doğrulandı. Ancak bu olaylara karışanların cezalandırıldıkları belirtildi. Bu konuda yapılan resmi açıklamalar 1980-1986 yılları arasında işkence olayları nedeniyle toplam 5 bin 58 (Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 1988 yılında ABD'ye yaptığı gezi sırasında düzenlediği basın toplantısında işkence olayları nedeniyle 5 bin 602 dava açıldığını ve bu davalarda toplam 9 bin 337 görevlinin yargılandığını açıkladı. Bu rakamların hangi tarihler arasındaki dönemi kapsadığını açıklamayan Kenan Evren, yargılanan görevlilerden 2 bin 394'ünün mahkum olduğunu söyledi. Kenan

(*) Silahlı saldırılar, PKK'nin ya da diğer yasadışı grupların eylemleri ve siyasal şiddetin üst boyuta sıçraması, işkence olaylarının üstünü örtmek ya da işkenceyi haklı göstermek isteyen çevrelerin önemli dayanakları arasında yer aldı. Örneğin; 12 Aralık 1994 tarihinde bir basın toplantısı düzenleyen dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar, işkence konusunun polisin terörle mücadelede gösterdiği başarıyı engellemek isteyen çevreler tarafından gündeme getirildiğini savundu. İnsan haklarının koruyucu ve kollayıcısının polisler olduğunu belirten Mehmet Ağar şunları söyledi: "Bazı çevrelerin iddia ettiği gibi polis, suçlulara karşı zor kullanmak suretiyle olayları aydınlatma çabası içinde değildir. İşkence olayları önemli boyutta değildir. Münferit birtakım kusurlar olabilir. Ancak bunlar bütün teşkilatı bağlayıcı şekilde yorumlanmamalıdır. Bununla ilgili hukuki ve idari kurallar vardır. Hukuk kapsamında gereken yapılmaktadır. Polis terörle bu derece mücadele etmese, acaba bu iddialar bu kadar yaygın olacak mı? Gerek narkotik, gerekse adli suçlarda işkence iddiası söz konusu edilmemekte, fakat terör olayları ile ilgili en basit soruşturmada işkence iddiası öne çıkartılmaktadır."

Evren'in açıkladığı bu rakamlara başka kaynaklarda rastlanmadı.) güvenlik görevlisinin yargılandığını ve bu yargılananlardan ancak 544'ünün mahkum olduğunu ortaya çıkardı. (Verilen cezaların 3-5 ay ya da 1-2 yıl gibi süreleri geçmemesi de ayrı bir tartışma konusudur.) İşkence olayları nedeniyle mahkum olan görevli sayısı daha sonraki yıllarda daha da düştü. Örneğin; 1989 yılında ceza alan işkence suçlusu güvenlik görevlilerinin sayısı 15 oldu.

İLÇE JANDARMA BÖLÜK KOMUTANLIĞI**LİCE**

01 ARALIK 1989

ASYŞ: 0621 - 570 - 89/6456

KONU: Silahlı Gasp ve Soygun Olayı.

CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI'NA**LİCE**

İlçemiz Budak Köyünde 21.11.1989 günü vuku bulan geceleyin silahlı mesken masu-
niyetini ihlal ve gasp olayına ait tanzim edilen tahkikat evrakının ekte sunulduğunu;

Olaya müteakip yakalanan sanıklardan Kutlu Köyü nüfusuna kayıtlı Ramazan oğlu
1965 doğumlu Faruk TOĞCU'nun İlgı (b) yazımız doğrultusunda 1.12.1989 gününe
kadar gözaltı süresi alınmış olup adı geçen şahsın bünye itibarı ile her türlü sorguya
hazırlıklı olduğundan bu güne kadar kesin bilgi elde edilememiş olup sanığın gözetim
süresinin (2) gün daha uzatılmasına.

Diğer sanıklar Mehmet TÖRE, Rıdvan NARİN, Bilal İLKAYA ve Mirza NARİN'in
olay tarihinden bu güne kadar yapılan aramalarda ele geçirilmediklerini ve sanıkların
yakalanması için araştırma ve takip işlemlerinin devam etmekte olduğunu;

Sanıklardan Bilal İLKAYA'nın evinde yapılan aramada (1) adet Retta marka 16
mm. çapında paslanmış arızalı av tüfeği ile (1) adet eski Martini marka paslanmış av
tüfeği bulunmuş olup bu silahların evrakının ekte sunulduğunu bilgilerinize arz ederim.

Hasan AKKURT**J. Yüzbaşı****İlçe Jandarma Bölük Komutanı**

İşkence olaylarına gayri ciddi yaklaşımlar sürekli gündemde kaldı. İktidarlar değişti
ama işkence olaylarına yaklaşım değişmedi. İşkence olaylarına adı karışan görevliler hep ko-
rundu, ödüllendirildi, terfi ettirildi. Bu durum yukarıdaki belgede görüldüğü gibi, görevlilerin
rahat ve korkusuzca davranmasına yol açtı. Güvenlik görevlileri, "bünye itibarı ile her türlü
sorguya (yani işkenceye) hazırlıklı olduğundan bu güne kadar kesin bilgi elde edilememiş olup
sanığın gözetim süresinin 2 gün daha uzatılmasını" isteyen resmi yazıları rahatlıkla yazabildi.

İşkenceye adı karışanların nasıl ödüllendirildiğinin bir örneği 1989 yılında Afyon Valiliği'ne atanan Ali Sakallı'nın şahsında somutlaştı. Afyon'da 2 yıl valilik yapan Ali Sakallı, 1986 yılında Kütahya'da emniyet müdürü olarak görev yaptığı sırada bir şoföre işkence yapma suçundan yargılanmış ve 3 ay hapis, 3 ay da memuriyetten men cezasına mahkum olmuştu.

1993 yılında Adana Valiliği görevine getirilen Naci Parmaksız da bu konuda verilebilecek başka bir ilginç örneği (*Şu an üst düzey görevde bulunan pekçok emniyet müdürünün, emniyet teşkilatının çeşitli kademelerinde görev yaptıkları sırada haklarında çok sayıda işkence davası ya da soruşturması açılmış olması verilecek örnekleri sayfalarca çoğaltacak niteliktedir.*) oluşturdu. (*) Naci Parmaksız hakkında Adana Emniyet Müdürü olduğu sırada adının karıştığı bir işkence olayı nedeniyle suç duyurusunda bulunulduğu ve daha sonra üzerinde bir işlem yapılmayan bu suç duyurusu nedeniyle Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nda yargılandığı ortaya çıktı. 1987 yılı Ekim ayı içinde Adana'da gözaltına alınan bir kişi (Mehmet Erdalgöz adlı gümrük memuru), gözaltında gördüğü işkenceyi daha sonra hem Adana Devlet Hastanesi (24 Ekim 1987 tarihli) hem Adli Tıp Kurumu'ndan (26 Ekim 1987 tarihli) aldığı doktor raporlarıyla kanıtladı. Ardından da savcılığa başvurarak suç duyurusunda bulundu. Doktor raporlarıyla söz konusu kişiye işkence yapıldığının ve elektrik verildiğinin saptanmasına karşın, açılan soruşturma engellendi. Hatta, Naci Parmaksız hakkında dönemin İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu tarafından soruşturma emri verildiği halde bu emir, evrak üzerinde tahrifat yapılarak değiştirildi. Soruşturmanın engellenmesi ve yaptığı itirazlardan bir sonuç çıkmaması üzerine söz konusu kişi, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru hakkını kullandı. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu da başvuruyu incelenmeye değer buldu ve gerekli işlemi başlattı. İnceleme sonucunda itiraz yerinde görüldü ve Türkiye'ye "olayla ilgili dostane çözüm bulunması" için öneride bulundu. Türkiye, Komisyon'daki Temsilcisi Can Altan aracılığıyla verdiği yanıtta, "dostane çözüm önerisine sıcak bakıldığını ve gerekenin yapılacağını" bildirdi.

İşkence olayları karşısında oluşan tepkiler 1986-1988 yıllarında büyük boyutlara ulaştı ve işkence gerçeği saklanamaz oldu. Oluşan tepkiler ile iç ve dış kamuoyunun baskısı, işkence konusunda kimi adımların atılmasına, bazı yasal düzenlemelerin gündeme getirilmesine yol açtı. Türkiye, bu dönemde uluslararası düzeyde büyük önem taşıyan 2 sözleşmeyi imzalamak zorunda kaldı. Bunlardan ilki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 9 Aralık 1975 tarihinde kabul ettiği "Birleşmiş Milletler, İşkence ve Başka Zalimce İnsanlık dışı ve Onur kırıcı Davranış ya da Cezaya Karşı Sözleşme" oldu. Türkiye, bu sözleşmeyi 25 Ocak 1988 tarihinde imzaladı. 10 Ağustos 1988 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan sözleşme, 10 Eylül 1988 tarihin-

(*) İstanbul Gaziosmanpaşa Gazi mahallesinde 1995 yılı Mart ayında yaşanan ve 17 kişinin ölümüyle sonuçlanan olaylar sırasında ilçede Emniyet Müdürü olarak görev yapan Mehmethan Tokuş, adı çok sayıda işkence olayına karışan biriydi. Mehmethan Tokuş, görev yaptığı tüm birimlerde "işkence yapma ve adam öldürme" suçlamalarıyla yargılandı ve soruşturmaya uğradı. Kırşehir'de görev yaptığı sırada 25 Ağustos 1975 tarihinde Kemal Köksal ve Mehmet Karakaya adlı kişilere işkence yapan Mehmethan Tokuş, yargılandığı Kırşehir Asliye Ceza Mahkemesi'nde 2 Kasım 1982 tarihinde 2 ay 15 gün hapis cezasına mahkum oldu. 1989 yılında da "hırsızlık yaptığı" iddiasıyla gözaltına alınan Neriman Papiş adlı kadını "işkenceyle öldürmek" suçundan yargılanan Mehmethan Tokuş hakkında delil yetersizliğinden beraat kararı verildi. Mehmethan Tokuş, görev yaptığı Vize'de Seyfi Meriç adlı solcu öğrenciyi arkadan vurarak yaraladığı, Çorlu'da Vefalı Hikmet isimli bir kişiyi polis otosuyla çarparak öldürdüğü için soruşturmaya uğradı. Mehmethan Tokuş, kazayı yaptığı sırada "sarhoş" olduğu için kıdem indirme cezası aldı. Mehmethan Tokuş'un adı Gazi Polis Karakolu'nda simitçi Bayram Duran'ın işkencede öldürüldüğü iddiasıyla açılan soruşturmada gündeme geldi.

de yürürlüğe girdi. Türkiye Cumhuriyeti adına siyasal iktidar böylece 10 Eylül 1988 tarihinden itibaren işkence yaptırmayacağına ve işkenceyi önleyeceğine dair Birleşmiş Milletler'e söz vermiş oldu.

İkinci önemli sözleşme olan "İşkenceye Karşı Avrupa Sözleşmesi" ise 11 Ocak 1988 tarihinde imzalandı ve 26 Şubat 1988 tarihinde onaylandı. Sözleşme, 1 Şubat 1989 tarihinde tüm Avrupa Topuluğu ülkeleriyle birlikte Türkiye'de de yürürlüğe girdi. Türkiye ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni kabul ederek (1987 yılı) vatandaşlarına Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuruda bulunabilme hakkını (birkaç çekince dışında) tanıdı.

Tümü Anavatan Partisi iktidarları döneminde yapılan bu düzenlemeler, işkence olaylarını önlemedi ve kamuoyuna yönelik bir "insan hakları süsü" olmaktan öteye gitmedi. (*) İmzalandığı sözleşmeleri ve verdiği taahhütleri yerine getirmemesi nedeniyle Türkiye'ye eleştiriler yöneltildi. Türkiye'deki işkencenin yaygın ve sistematik olduğu uluslararası kuruluşlar tarafından kanıtlandı.

Bu konudaki önemli eleştirilerden biri 1992 yılı Aralık ayı içinde İşkenceyi ve İnsanlık Dışı Cezaları Önleme Avrupa Komitesi (CPT) tarafından yapıldı. CPT heyetlerinin 1990, 1991 ve 1992 yıllarında yaptığı ziyaretlerin sonuçlarına dayanılarak hazırlanan 10 sayfalık raporda, Türkiye'de hem siyasi, hem de adli suçluların işkence gördüğü ve her türlü kötü muameleye maruz kaldığı kaydedildi. Raporda, hükümete de uyarıda bulunularak, "işkencenin önlenmesi" istendi.

Bu rapor, CPT'nin Avrupa'da İşkenceyi Önleme Sözleşmesi'nin 10. maddesine dayanarak yetkisini kullandığı ilk metin oldu. (Sözleşmenin 10. maddesinin 2. paragrafı, sözleşmeye

(*) İşkence konusunda gündeme getirilen göstermelik uygulamalara DYP-SHP koalisyonu döneminde de tanık olundu. Örneğin; 7 Aralık 1994 akşamı, dönemin Başbakanı Tansu Çiller ile Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın, dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu başkanlığındaki İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu üyeleriyle toplantı yaptı. Tansu Çiller, Türkiye'deki insan hakları ihlallerinin gündeme geldiği toplantıda, Kurul üyelerinden, karakollar için işkence yapılmadan bilgi alma yöntemleriyle ilgili proje hazırlamalarını istedi. Toplantının ardından Danışma Kurulu tarafından Türkiye'deki işkence olaylarını irdelleyen ve bu konudaki çözüm önerilerine yer veren bir rapor hazırlandı. Nevzat Helvacı tarafından yazılan ve Danışma Kurulu'nda oybirliğiyle kabul edilen "Kişi Güvenliği, İşkence, Başka Zalimce İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Davranış ve Cezaya Karşı Koruma" adlı rapor 9 Ocak 1995 tarihinde Azimet Köylüoğlu tarafından Tansu Çiller ile Murat Karayalçın'a verildi. Ancak rapor kamuoyuna açıklanmadı ve gizli tutuldu. Daha doğrusu, bürokrasideki yaygın bir deyimle uygun olarak "sümen altı" edildi. Kurul üyelerinden Nevzat Helvacı, raporun kamuoyuna açıklanmaması üzerine görevinden istifa etti. Nevzat Helvacı'nın ardından Kurul üyelerinden Süheyl Batum ve Aysel Çeliker de Komisyon'dan ayrıldı. Azimet Köylüoğlu, insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı görevinden ayrıldıktan sonra, 6 Mayıs 1995 tarihinde raporu basına açıkladı. Tansu Çiller, 1995 yılı Şubat ayında, İçişleri Bakanlığı'na gizli bir genelge göndererek işkence olaylarının önlenmesi için bir dizi önlem alınmasını istedi. Tansu Çiller'in alınmasını istediği önlemler şöyle: "Polis tarafından gözaltına alınmalarda yasalarda öngörülen bütün süre ve önlemlere dikkatle uyulacaktır. Suç ne olursa olsun sanıklara kötü muamele yapılmayacaktır. Sanıklardan bilgi almak için Avrupa ve Amerika'da uygulanan metodlardan yararlanılacaktır. Sanığın avukatı ile teması, yasalarda öngörülen şekilde sağlanacaktır. Polis tarafından gözaltına alınan kişiler mutlaka kayda geçirilecektir. Polis merkezleri kontrol edilecek ve kötü muameleye imkan veren aletlere (varsa) el konulacaktır. Gözaltına alınanların konuldukları hücreler yeterli büyüklükte ve sağlık şartlarına uygun olacaktır. Sanıklara kötü muamele yapan polis ve diğer görevliler hakkında derhal yasal işlem yapılacaktır." Genelgenin, Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin (CPT), Türkiye ile ilgili 1994 yılı raporunun kamuoyuna açıklanmasını engellemek üzere yayımlandığı sanılıyor.

taraf olan ülkelerden birinin CPT'nin istekleri doğrultusunda, işbirliğine ya da iyileştirmelere yanaşmaması halinde CPT'ye konu hakkında açıklama yapma hakkını tanıyor.)^(*)

Raporda, heyetlerin her üç ziyaretinde de gözaltı, hastane ve hapishanelerde yapılan incelemeler sonucu yaygın işkence yapıldığının saptandığı, yetkililerin özellikle Diyarbakır, Ankara ve İstanbul Siyasi Polis merkezlerinde işkence ve kötü muameleyle karşı önlem alınmadığı belirtildi. Ankara, Diyarbakır ve İstanbul Siyasi Polis merkezlerinde yapılan incelemelerde, fiziki ve psikolojik anlamda her türlü işkence ve kötü muameleyle rastlandığının anlatıldığı raporda, incelemeler sırasında heyet doktorları tarafından muayene edilen kişilerde suçlamaları doğrulayan işkence izlerine rastlandığı kaydedildi. CPT'nin, periyodik ziyaretler sırasında edindiği diğer izlenimler ise özetle şöyle:

"Komite, cezaevlerine yaptığı ziyaretlerde ve cezaevi personeli ile görüşmelerinde tutuklulara kötü muamele yapıldığı konusunda çok az bulguya rastlamıştır. Elbette Türkiye cezaevlerinde bazı problemlerin bulunduğu belirtilmelidir. Ancak cezaevlerinde işkence konusu, bu problemlerin dışındadır. Komite, kırsal bölgelerde polis görevi yapan jandarmaların insanları keyfi olarak gözaltına aldığı ve gözaltına aldığı kişileri dövdüğü yönünde iddialara tanık olmuştur. Yine tutukluların nakil sırasında jandarmalar tarafından dövüldükleri yönündeki iddialara inanmak için yeterince neden bulunmaktadır. Fakat, bununla birlikte jandarmanın işkence yaptığı yönünde fazla bulguya rastlanmamıştır. Gözaltı süresinin toplu suçlarda 15 gün olması, bu sürenin olağanüstü halin uygulandığı bölgede ise 30 güne kadar uzatılabilmesi işkencenin uygulanması için gerekli ortamı yaratmakta, işkence izlerinin kaybolması için yeterli zamanı sağlamaktadır. Bazı işkence yöntemlerinin profesyonelce uygulanmasından ötürü gözle görülebilir bir iz oluşmamakta ve bu yüzden sanıkların işkenceye uğradıkları yönünde şikayette bulunmalarına fırsat tanınmamaktadır."

(*) Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT), 1994 yılı Ekim ayında da İstanbul, Ankara, Konya, Adana ve Diyarbakır Emniyet Müdürlükleri, bu kentlerdeki bazı polis ve jandarma karakolları ile cezaevlerinde inceleme yaptı. Ayrıca büyük bir bölümü o sırada gözaltında tutulan çok sayıda kişi ile görüştü, bu kişilerin işkence olaylarına ilişkin anlatımlarını dinledi. Komite üyeleri, Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde yapılan inceleme sırasında, o sırada gözaltında olan İlkay Özçelik, Aylin Ürkmez ve Sonay Kahraman adlı 3 gençle görüşmek istedi. Bu istekleri yerine getirilmeyen Komite üyelerine, polis yetkilileri tarafından "söz konusu 3 kişinin gözaltında olmadığı" bilgisi iletildi. Olayın peşini bırakmayan Komite üyeleri, İlkay Özçelik, Aylin Ürkmez ve Sonay Kahraman'a Ankara DGM Savcılığı'nda sorgulandıkları sırada ulaşabildi. Komite'de yer alan bir doktor tarafından muayene edilen gençler, Komite üyelerine gördükleri işkenceyi anlattılar. İlkay Özçelik daha sonra yaptığı açıklamada, görüşme öncesi savcının yanında buldukları sırada sivil polislerin kendilerini "Devlet hakkında kötü bir şey söylerseniz sizleri yaşatmayız." diyerek tehdit ettiklerini söyledi. Görüşme sırasında yapılan doktor muayenesi sonucunda vücutlarındaki işkence izlerinin saptandığını ve bu konuda rapor düzenlendiğini belirten İlkay Özçelik, yaptığı görüşme ve anlatıkları nedeniyle sürekli tehdit edildiğini ve can güvenliğinin tehlikede olduğunu bildirdi. Komite üyelerinin kendilerine "Gözaltına alındığınızda sizlere polis tarafından haklarınız okundu mu?" ve "Avukat çağırmanıza izin verildi mi?" gibi sorular sorulduğunu anlatan Aylin Ürkmez de "Komite inceleme yapmadan önce gözaltına tutulduğumuz yerde büyük bir temizlik operasyonu başlatılarak deterjanlı sularla yerler yıkanmış, duvarlar badanalanmış ve bazı yerlere halı serilmişti." dedi. Bu arada Komitenin Türkiye'ye geliş öncesinde polis ve jandarma birimleri uyarıldı. Örneğin; Jandarma Genel Komutanlığı tarafından tüm jandarma karakollarına gönderilen 20 Temmuz 1994 tarihli bir yazıda Komite'nin Türkiye'ye geleceği belirterek, Komite üyelerinin sözleşme gereği yapabileceği program dışı ani ziyaretlerde "arzu edilmeyen durumlara meydan verilmemesi için hazırlıklı olunması" ve "gerekli önlemlerin alınması" istendi. Yazıda Komite'nin daha önceki gelişleri sırasında polis ve jandarma merkezleri ile cezaevlerinde yaptığı incelemeler sonucunda Türkiye hakkında olumsuz raporlar hazırladığına dikkat çekildi.

Türkiye'ye işkence konusunda yöneltilen diğer önemli uluslararası eleştiri 1993 yılında Birleşmiş Milletler'den geldi. "Birleşmiş Milletler İşkence ve Başka Zalimce, İnsanlıkdışı ya da Onurkırıcı Davranış ya da Cezaya Karşı Sözleşmesi"nin 20. maddesi (*Madde 20: Komite, bir taraf devletin ülkesinde işkencenin sistemli olarak uygulanmakta olduğu yolunda sağlam gerekçeler içeren güvenilir bilgiler aldığı anda, bu taraf devleti bilgilerin incelenmesinde işbirliğine ve bu amaçla ilgili bilgilere ilişkin görüşlerini sunmaya çağırır. Komite, elinde bulunan öteki ilgili bilgilerle, ilgili taraf devletçe sunulabilecek görüşleri göz önüne alarak durumun haklılık gösterdiğine karar verirse, üyelerden birini ya da birkaçını gizli soruşturma yapmak ve Komite'ye ivedi bir rapor sunmak üzere görevlendirebilir. Bu maddenin 2. fıkrasına göre bir soruşturma açılırsa Komite, ilgili devletin işbirliğini ister. Taraf devletle görüş birliğine varılarak, böyle bir soruşturma o devletin ülkesine girmeyi içerebilir. Komite, bu maddenin 2. fıkrası uyarınca bir ityesince ya da üyelerince sunulan bulguları inceledikten sonra bu bulguları, durum gerektirdiğinde uygun gördüğü görüş ve tavsiyelerle birlikte ilgili devlete iletir. Tüm Komite işlemleri gizli yapılır ve işlemin her aşamasında taraf devletin işbirliği istenir. 2. fıkra uyarınca yapılan bir soruşturmaya ilişkin bu işlemler tamamlandıktan sonra, Komite, ilgili taraf devlete danışarak, 24. madde uyarınca hazırlanan yıllık raporunda bu işlemlerin sonuçlarının özetine yer verebilir.*) uyarınca kurulan Komite'nin Türkiye'deki işkence olaylarını inceledikten sonra hazırladığı rapor, 19 Kasım 1993 tarihinde kamuoyuna açıklandı. Komite'nin kuruluş sürecinin ve Türkiye hakkında 4 yıl boyunca yaptığı çalışmaların ayrıntılı bir biçimde anlatıldığı raporda, Türkiye'de sistematik işkencenin devam ettiği belirtildi. Raporda işkence iddialarıyla ilgili olarak şu görüşlere yer verildi:

"Komite, insan haklarının saygınlığı için uğraş veren 5 uluslararası (hükümet-dışı) kuruluş ile 5 (hükümet-dışı) bağımsız Türk kuruluşundan çok sayıda işkence iddiası alındığını ifade etmek ister. Komite üyelerinin araştırma sonucu olarak sundukları raporda, Türkiye'de buldukları 6-18 Haziran 1992 tarihleri arasında, gözaltı yerleri içinde ve dışında topladıkları çok sayıda ifade hakkında ayrıntılı bilgi yer almıştır. Komite'ye, araştırması boyunca yardımcı olan doktorun işkence kurbanlarını muayenesinden ve komite üyelerine ulaşan işkence iddiaları hakkında Türk yetkilileri ile yapılan konuşmalardan, bu konuda kesin bilgiler elde edilmiştir.

Türk Hükümeti, Komite'ye yaptığı açıklamada, hükümet-dışı kuruluşlardan gelen bütün işkence iddialarını reddettiğini belirterek, bu kuruluşların tarafsızlıklarını güvenilir kanıtlarla ispatlayamadıklarını ya da hayli politik kurumlar olduğunu savundu. Toplanan ifadeler hakkında da, bu kişilerin muhtemelen terörist olduklarını ve stratejilerine uygun olarak, işkence gördüklerini iddia ettiklerini belirtti.

Komite, sözü geçen işkence olaylarının çok azı bile doğru olsa, toplanan ifadelerdeki, işkence teknikleri, işkencenin uygulandığı yer ve olayların tutarlılıklarından hareketle Türkiye'de sistematik işkence uygulandığını inkarının olanaksız olduğunu düşünmektedir.

Komite, işkence olaylarının özel bir zaman veya özel bir yerde rastlanan bir saptama değil de, en azından ülkenin büyük bir kısmında daimi, yaygın ve kasti bir uygulama görüntüsünde olmasından hareketle işkencenin düzenli olarak uygulandığını düşünmektedir. İşkencenin sistematik karakteri, hükümetin doğrudan kastından meydana gelmiyor olabilir. Bu durum hükümetin kontrol etmekte zorlandığı faktörlerin bir sonucu ya da merkezi yönetimin belirlediği politika ile yerel yönetimin uygulamaları arasındaki çelişkinin bir işareti olabilir. Pratikte işkence uygulamasına açık kapı bırakan yetersiz yasalar da işkencenin sistematik yapısına bir diğer etken olarak katılabilir.

Komite, kökeni ne olursa olsun, silahlı gruplar tarafından gerçekleştirilen her türlü şiddet eylemini, özellikle de halkı yıldırma ve demokratik kurumları sarsmaya yönelen hareketleri üzüntüyle karşılamakta ve kınamaktadır. Komite bununla beraber sözleşmenin 2. maddesinin 2. paragrafı ışığında, hiçbir istisnai durumun (savaş hali, savaş tehdidi, iç siyasetin dengesizliği ya da herhangi bir acil durum) işkenceye neden olarak ileri sürülemeyeceğini belirtmek ister. Bu yükümlülüğü üzerine alan ve işkenceyi, insanlığa karşı bir suç olarak alenen ayıplayan Türk yetkilileri, yaptıkları düzenlemelerin bütün devlet görevlileri tarafından sıkı bir şekilde uygulanmasını sağlayıcı önlemler almalıdır. Bu düzenlemelerin Olağanüstü Hal Bölgesi'nde uygulanmasına özellikle dikkat edilmelidir.

Bu bağlamda, İçişleri Bakanlığı bünyesindeki bazı birimlerin devlet içinde devlet gibi görünmelerine ve yetkililerin denetiminden kaçmalarına engel olmak için çaba harcanmalıdır. Bu nedenle, sorgu merkezleri İçişleri Bakanlığı görevlileri tarafından denetlenebilir. İşkenceyi açıkça yasaklayan 3842 sayılı yasanın 13. maddesine ve 6 Ağustos 1991 tarihli, sorgu usullerine dair genelgeye aykırı davranan görevlilere karşı cezai işlem uygulanabilir. Bundan başka, polislerin, işkence ile diğer insanlık dışı ya da küçültücü işlemleri içermeyen sorgulama ve soruşturma yöntemlerinden haberdar kılınmaları için çaba harcanabilir.

Hükümet, son konuyla ilgili olarak, Komite'ye, polis ve jandarmalar ile Emniyet Genel Müdürlüğü'ndeki üst düzey görevlilerin sorgulama yöntemlerine, özellikle de Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerde uygulanan sorgulama yöntemlerine ilişkin eğitim aldıklarını veya almak üzere olduklarını bildirdi. Komite'ye göre, kamu görevlilerini eğitecek bir programda, işkence uygulamanın sadece şiddetli cezalar gerektiren suç olmadığı, aynı zamanda uygulayıcıları ve onların üstleri için küçültücü ve utanç verici bir davranış olduğu gerçeğine dikkat çekilmelidir.

Komite, Türk Hükümeti'ne, işkenceyle mücadele için kendi ulusal örgütünü kurmasını önerdiğini vurgulamak istemektedir. İnsan Hakları Bakanlığı himayesi altında bağımsız bir komisyon oluşturulabilir. Bu komisyon, konunun profesyonelleri (avukatlar ve doktorlar) ve hükümet dışı insan hakları kuruluşlarının temsilcileri ile işkenceye karşı tüm toplum kesimlerinin birleştiği görünüşünü sağlama açısından ünlü kişileri de kapsamalıdır. Komisyon, ziyaret etmek istediği tüm cezaevlerine ve sorgu merkezlerine girebilmelidir. Sık ve düzenli araştırmalarla bütün cezaevlerini ve İçişleri Bakanlığı'nun yetkisi dahilindeki gözaltı yerlerini ziyaret etmek, oradaki insanlarla görüşmek, cezaevlerinin kayıtlarını incelemek, işkence şikayetlerini toplamak ve bunları savcılığa iletmek, komisyonun sorumlulukları arasındadır. Komisyonun hazırladığı raporlar, işkenceyle mücadele ile ilgili yasa tasarılarının hazırlanmasında tavsiye edici ve başlangıç niteliğinde bir role sahip olmalıdır.

Komite, Sözleşme'nin 20. maddesi bakımından İçişleri Bakanlığı'nun yetkisi altındaki gözaltı yerlerinde birçok sorun olduğunu düşünmektedir. Araştırma amacıyla komite üyeleri tarafından gerçekleştirilen ziyaretten önce, ziyaret sırasında ve sonrasında toplanan ifadeler de bu iddiayı doğrulamaktadır. Türk Hükümeti, işkenceyle mücadele için başlangıç yapmış olsa da şimdiki durum, İçişleri Bakanlığı bünyesindeki çeşitli birimlerde işkencenin düzenli olarak uygulandığını göstermektedir. İşkenceyle mücadele konusunda yetkililerin söyledikleri ve alınan önlemler ile İçişleri Bakanlığı bünyesindeki birimlerde devam eden uygulamalar arasında bariz bir çelişki vardır. Komite, Sözleşme'nin 20. maddesinin uygulanması açısından Adalet Bakanlığı bünyesindeki cezaevlerinde sorun olmadığını görüşmektedir."

Türkiye'nin işkence olayları nedeniyle uluslararası platformlarda gündeme gelmesi ve kınanması yukarıda anlatılan olaylarla sınırlı kalmadı. Uluslararası Af Örgütü, Helsinki Watch gibi bağımsız insan hakları kuruluşlarının raporlarında sürekli olarak Türkiye'deki

İşkencenin boyutu çarpıcı biçimde kamuoyunun gözleri önüne serildi. Siyasal iktidar ise raporlarda belirtilen hususları düzeltmek yerine, raporları yalanlama ve insan hakları kuruluşlarını "kötü niyetli" olarak niteleme uğraşı içine girdi. Helsinki Watch'ın çeşitli ülkelerdeki insan hakları ihlallerine ilişkin olarak hazırladığı, "1993 yılı Aralık Raporu"nda Türkiye'deki insan hakları ihlallerinin arttığı ve işkencenin önlenemediği belirtildi. Raporda Türkiye'den gelen emniyet görevlilerine ABD'de "anti-terör eğitimi" verilmesi nedeniyle ABD yönetimi kınamdı.

Uluslararası insan hakları kuruluşlarının işkence olaylarıyla ilgili tepki ve eleştirilerinden bunalan Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nda ele alınan bireysel başvuru konuları nedeniyle de sık sık sıkıntılı durumlara düştü. Hatta kimi zaman işkence mağdurlarına tazminat ödemeyi kabul etmek zorunda kaldı. Komisyon, 1987 yılı Kasım ayında Türkiye'ye döndükten sonra gözaltına alınan ve işkence gören Türkiye Birleşik Komünist Partisi (TBKP) liderleri Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'nun yaptığı başvuruyu 1990 yılında karara bağladı ve bu kişilere işkence yapıldığını belirledi. Türkiye de bu gelişme üzerine Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'ya birer milyon Fransız Frangı tazminat ödemeyi kabul etti. TBKP liderlerinin başka konulara ilişkin iki başvurusu ise halen inceleniyor. ^(*)

Komisyon 1993 yılında da, 1990 yılı içinde Cizre'de meydana gelen bir gözaltında ölüm olayı ile ilgili olarak Türkiye'den savunma yapması istendi. Türkiye'den savunma yapması istenen gözaltında ölüm olayı şöyle gelişmişti: 7 Eylül 1990 gecesi Cizre'nin Düzova köyünde jandarma tarafından gözaltına alınan Abdurrahman Tanrıbilir adlı kişi, götürüldüğü jandarma karakolunun nezarethanesinde 8 Eylül günü saat 04.00 sıralarında yaşamını yitirdi. Yapılan resmi açıklamada, Abdurrahman Tanrıbilir'in gömleği ile kendisini asarak intihar ettiği öne sürüldü. Ölüm olayı üzerine Abdurrahman Tanrıbilir'in annesi Hediye Tanrıbilir, Cizre Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu ve oğlunun ölümüne neden olan görevlilerin cezalandırılmasını istedi. Suç duyurusu üzerine Cumhuriyet Savcılığı, Şırnak İl İdare Kurulu'na başvurarak olayla ilgili olarak dava açabilmek için izin istedi. Ancak, İl İdare Kurulu, Cumhuriyet Savcılığı'na dava açma izni vermedi ve dosya kapatıldı. Hediye Tanrıbilir, bunun üzerine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru hakkını kullandı. Komisyon da yaptığı ilk inceleme sonucunda başvuruyu kayda değer buldu ve Türkiye'den olayla ilgili olarak savunma yapmasını istedi.

Şırnak'ın Güçlükönak ilçesine bağlı Ormanıçı köyünde 1993 yılı Şubat ayında meydana gelen, İbrahim Ekinci adlı kişinin ölümü ve çok sayıda kişinin sakat kalmasıyla sonuçlanan işkenceli sorgulama da, Türkiye'yi 1993 yılında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu gündemine getiren olaylardan birisi oldu. Komisyon, bu olayda da işkence sonucunda mağdur olan köylülerin, avukatları aracılığıyla yaptıkları başvuruyu kabul etti ve Türkiye'ye olayla ilgili savunma yapması için çağrıda bulundu.

Türkiye, 1989 yılında yaşanan Yeşilyurt olayı nedeniyle, bu olayın mağduru 4 kişiye toplam bir milyon Fransız Frangı tazminat ödemeyi kabul etmek zorunda kaldı. Türkiye'deki insan hakları ihlalleri içinde önemli bir yere sahip olan bu olay, 14 ve 15 Ocak 1989 tarihlerinde

(*) Bu başvurulardan biri, 8 Haziran 1995 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından sonuçlandırıldı ve Türkiye'nin bu kişilere 60 bin Fransız Frangı ödemesine karar verildi. Haydar Kutlu ve Nihat Sargın, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yaptıkları başvuruda, 1987 yılında yurtdışından döndükten sonra başlayan mahkeme öncesinde gözaltına alındıkları ve mahkeme sürelerinin fazla uzadığı için, Türkiye'nin İnsan Hakları Bildirgesi'nin 5. ve 6. maddelerinin ihlal ettiğini iddia etmişlerdi. Komisyon, yapılan başvuruyu yerinde bularak, davanın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne sevkini kararlaştırmıştı.

Cizre'ye bağlı Yeşilyurt köyünde meydana gelmişti. Olayda, köyde yaşayan bazı kişilere, köye gelen güvenlik görevlileri tarafından işkence yapılmış ve insan pisiği yedirtilmişti. Olayın ortaya çıkması üzerine kamuoyunda büyük tepki oluşmuş ve köylülere insan pisiği yedirmeleri için askerlere emir veren Binbaşı Cafer Tayyar Çağlayan hakkında dava açılmıştı. Binbaşının "can güvenliğinin bulunmadığını" ileri sürmesi üzerine Ankara'da yapılan yargılama sonucunda Cafer Tayyar Çağlayan'a 1 yıl hapis cezası verilmiş ancak bu ceza tecil edilmişti. Bu durum üzerine olay mağdurlarından Abdullah Gündoğan, Bahattin Müştak, Kamil Müştak ve Abdurrahman Müştak, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurmuştu. Başvuruyu incelemeye alan ve Türkiye'nin savunmasını dinleyen Komisyon, köylülerin başvurusunu haklı bulmuş ve konuya dostane bir çözüm bulunmasını istemişti. (*) (**)

CMUK (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu)

İşkenceyi önleme ya da azaltma amacıyla yapılan önemli bir girişim de kamuoyunda CMUK olarak bilinen Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nda yapılan değişiklikler oldu. Ancak bu girişim işkence olaylarını önleme konusunda bir yarar sağlamadı. CMUK, yetkililerin sıkıştıkları zaman kullandıkları "insan haklarına saygı göstergesi" olmaktan öteye gitmedi.

Doğru Yol Partisi-Sosyal Demokrat Halkçı Parti (DYP-SHP) koalisyon hükümetinin en önemli vaatleri arasında yer alan bu değişiklikler, "yargı reformu yasa tasarısı" adıyla 1992 yılı Nisan ayı içinde Meclis gündemine getirildi. Gözaltı süresini kısaltan, polis sorgusunda avukat bulundurulmasına olanak sağlayan, tutuklamaya süre sınırı getiren ve işkenceyi yasaklayan yargı reformu yasa tasarısı 21 Mayıs 1992 gecesi Meclis'te kabul edildi. Tasarı, birçok olumlu düzenleme getirmesine karşın yine de bir çok eksikliği içinde taşıyordu.

Tasarı, eksik haliyle bile, "işkence yapmayı tek sorgulama yöntemi" olarak kabul eden görevliler başta olmak üzere birçok çevreyi rahatsız etti. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Turgut Özal, 8 Haziran 1992 tarihinde yasayı veto ederek, yeniden görüşülmesi için Meclis'e geri gönderdi. Turgut Özal, tasarıyı veto gerekçesinde, "temel hak ve özgürlüklerin savaş, sıkıyönetim, olağanüstü hal gibi durumlarda yasalarla sınırlanabileceğini" belirterek "Genel suçlarla, terör suçlarının aynı ölçüler içinde değerlendirilmesi sakıncalar doğuracaktır." dedi.

(*) Bireysel başvuruların Türkiye'nin aleyhine sonuçlanması 1995 yılında da devam etti. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu 1995 yılı Mart ayında, 1993 yılı başında Şırnak'ın İdil ilçesinde 30 gün süreyle gözaltında tutulan Hüseyin Demir (SHP İdil İlçe Başkanı), Faik Kaplan (Hürriyet gazetesi muhabiri) ve Şükrü Susun adlı 3 kişinin başvurularını karara bağladı. 3 kişinin başvurusunu haklı bulan Komisyon, Türkiye'nin davacılara tazminat ödemesini ve uzun gözaltı uygulamasına son verecek yasal düzenlemeler yapılmasını istedi. Komisyon, bu nedenle Türkiye'ye süre verdi. Başvuru sahiplerinin savunmasını üstlenen Avukat Hasip Kaplan, gözaltı süresinin Avrupa standartlarına indirilmesi ve verilecek tazminatın miktarı konusunda bir anlaşma olması halinde sorunun çözümleneceğini, aksi takdirde konuyu Avrupa İnsan Hakları Divanı'na götürceklerini bildirdi. İdil'de 1993 yılının Ocak ayında düzenlenen operasyonlar sırasında 50 kişi gözaltına alınmış ve işkence görmüştü.

(**) Komisyon'un Türkiye aleyhinde peş peşe verdiği kararlar yetkilileri telaşa düşürdü. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Yusuf Kenan Doğan 1994 yılı Temmuz ayında yaptığı açıklamada insan hakları ihlalleri ile ilgili olarak Komisyon'a yapılan başvurular (Komisyon'a işkence olayları nedeniyle yapılan başvurular 1995 yılı sonuna gelindiğinde 130'u geçmişti.) nedeniyle Türkiye'nin yıllık miktarda tazminat ödemek zorunda kaldığını ve bu durumun ülke saygınlığına zarar verdiğini söyledi. Bu arada Komisyon'da Türkiye'nin avukatlığını üstlenen Prof. Dr. Bakır Çağlar, bu görevinden ayrıldı. Bakır Çağlar, "Türkiye iç hukuk düzenini Avrupa standartları ile uyumlu hale sokmuş değil. Bu olmadığı için Türkiye'nin kirli çamaşırları Strazburg'da yıkamıyor. Türkiye'nin insan hakları sicili Strazburg'da hiç iyi değil." dedi.

Tasarımın, Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan başta olmak üzere bazı güvenlik yetkililerinin tepkileri dikkate alınarak ve Milli Güvenlik Kurulu'nun isteği üzerine veto edildiği ortaya çıktı. Tasarı, uzun tartışmaların ardından 18 Kasım 1992 tarihinde Milli Güvenlik Kurulu'nun eleştirileri doğrultusunda değiştirilerek yeniden kabul edildi. Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından bu kez onaylanan 3842 sayılı yasa, 1 Aralık 1992 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nda yapılan değişikliklerle getirilen yeniliklerin büyük bir bölümü işkence olaylarının en yoğun biçimde yaşandığı Olağanüstü Hal Bölgesi ile DGM kapsamına giren soruşturmalarda (31. madde ile) uygulama dışı bırakıldı. Bu arada bazı suçlar DGM kapsamından çıkartılarak gelecek eleştiriler yumuşatılmaya çalışıldı. Yasa ile aşağıdaki yeni düzenleme ya da istisnalar uygulamaya sokuldu:

- Gözaltı süresi bireysel suçlarda 24 saat, toplu suçlarda ise 4 gün olacak. Bu süre toplu suçlarda hakim kararıyla 4 gün daha uzatılabilecek. Gözaltı süresi, DGM kapsamına giren suçlar için "15 gün", Olağanüstü Hal Bölgesi için ise "30 gün" olarak aynen korunmaktadır.
- Sorgunun her aşamasına sanığın avukatı da katılabilecek. Sanık, gözaltında avukatı ile görüşebilecek. Sanığın sorgu süresince avukat bulundurma ve avukatından hukuki yardım isteme hakkı engellenmeyecek. 18 yaşından küçük sanıkların ifadeleri, isteğine bakılmaksızın avukat yanında alınacak. Avukat tutamayacak durumda olan sanıklara, baro tarafından avukat sağlanacak. Bu olanaklar, DGM kapsamına giren suçlar nedeniyle gözaltına alınanlara tanınmamaktadır.
- İşkence, kötü muamele ve iradeyi bozan bedeni ve ruhi müdahalelerle alınan ifadeler geçersiz olacak. Kişilere ifadeleri alınırken aykırı vaatlerde bulunulmayacak. Bu hükümler ayrımsız olarak tüm suçlarda uygulanmaktadır.
- Gerek güvenlik görevlileri, gerek savcı tarafından ifade alınırken, sanığa, "yüklenen suçlar" ve "hakları" ile "konuşmama hakkı olduğu" hatırlatılacak. Bu uygulama DGM kapsamına giren suçlarda yerine getirilmemektedir.
- Tutukluluk durumu, hazırlık soruşturması için 6 ayı, yargılanma aşamasında ise 7 yıla kadar hapis gerektiren davalarda iki yılı geçemeyecek. 7 yıldan fazla hapis cezası gerektiren davalarda ise tutukluluğun devam edip etmeyeceğine hakim karar verecek. Bu durumda hakim, gerek gördüğü takdirde kefalet karşılığında tahliye kararı verebilecek. Bu hükümler DGM'lerde görülen davalarda uygulanmamaktadır.

CMUK'ta yapılan değişiklikler, insan hakları savunucuları ve hukukçular tarafından birçok açıdan eleştirildi. Eleştirilerin odak noktası "yapılan değişikliklerin siyasal nitelikli soruşturmaları kapsamaması" oldu. Ayrıca uygulamada tanık olunan çok sayıda olumsuz örnek, CMUK'a yönelik eleştirileri haklı çıkardı. CMUK ile ilgili eleştirileri özetlemeden önce, belirtilmesi gereken önemli bir nokta vardır. Bu da yasanın bazı olumlu yönler taşıdığı gerçektir. 31 maddelik yasa, genel olarak tutuklama koşullarının tanımlanması ve tutuklamadaki keyfiliğin kısmen önlenmesi, soruşturma sırasında sanığın avukatıyla görüşmesi, soruşturma evrakının avukat tarafından incelenmesi, gözaltı süresinin kısaltılması, bu sürenin uzatılmasının hakim kararına bağlanması, yasak sorgu yöntemlerinin sayılarak yasa metnine alınması, sorgu tarzının belirlenmesi, sanığa susma ve tutukluluğun devamına itiraz hakkı tanınması gibi yönleriyle olumludur.

Ancak bu olumlu yönler, bizleri aldatmamalıdır. En basitinden, yapılan değişiklikler işkence olaylarının en yoğun ve ağır biçimde yaşandığı siyasal nitelikli soruşturmaları kapsamamaktadır. Tek başına bu sınırlandırma bile yasanın işkence olaylarını önleyemeyeceğinin

göstergesidir. Yasanın 31. maddesi ile, değişikliklerden hiçbirinin "DGM kapsamına giren suçlarda uygulanmayacağı" kuralı getirilmiştir. Böylelikle, olağanüstü yargı düzeni yaratılmış, aynı ülkede iki ayrı yasal rejim sistemleştirilmiştir.

Yasanın gerekçesi ve düzenlenme amacı, insan hakları ihlallerini ortadan kaldırmayı hedeflediği halde, özellikle 31. madde ile bu hedeften uzaklaşmıştır. Çünkü insan hakları ihlalleri en çok DGM kapsamındaki zanlılar üzerinde gözlenmektedir. İşkence ve yasak sorgu yöntemlerine en çok Olağanüstü Hal Bölgesi'nde başvurulmaktadır. Bu yasa ile geriye gidilmiş, DGM kapsamına giren soruşturmalar ile Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki insan hakları ihlallerine ve yasak sorgu yöntemlerine yasal olanak sağlanmıştır. Böylece her zaman yakınma nedeni olan işkence yasal himayeye kavuşturulmuştur. Meşrutiyet döneminde Osmanlı padişahı, "Bana bir tek meclisi fesih yetkisi verin, dilediğiniz anayasayı yapın." demişti. Yasanın 31. maddesi düzenlenirken bu mantık aynen izlenmiş ve yapılan olumlu düzenlemeler 31. madde ile işlemez hale getirilmiştir.

Yasada, işkence olaylarını ortadan kaldıracabilecek bir düzenlemeye rastlanmamaktadır. Gözaltı süresi söylenildiği gibi büyük ölçüde azalmamıştır. Ayrıca DGM kapsamına giren suçlarda ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde eski süreler aynen korunmuştur. Yasa ile gözaltı süresi adli suçlar için 8 güne kadar uzatılabilmektedir. Oysa, 1973 ile 1980 yılları arasındaki uygulamada, bu süre "7 gün" olarak belirlenmişti. Bu durum yasanın bu haliyle 20 yıl öncesinin standartlarını bile yakalayamadığını göstermektedir. 8 günlük süre, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, yakalanan kişilerin "hemen" hakim huzuruna çıkartılmalarını emreden 5/3. maddesine de aykırıdır.

Yasa çıkmadan önce, Başbakanlık tarafından 1990 yılı içinde yayımlanan bir genelge uyarınca avukatın sanık ile hazırlık aşamasında zaten görüşme olanağı vardı. DGM kapsamına giren suçlar da dahil, genelge ile tanınan bu olanak, anılan yasa ile ortadan kaldırılmış ve geriye gidilmiştir. Keza yargılama hukukunun evrensel ilkelerini hiçe sayan yasa koyucu, suç vasfının tayini ile görev ve yetki konusunu polisin insaf ve takdirine terk etmiştir. Önceden savcı ve hakime ait olan bu yargısal işlevlerin, bazı fiillerde polise devredilmiş olması, polisin öñü alınamayacak keyfiliklerine yol açmaktadır.

Gözaltına alınanlar, yeni düzenlemede yıllardır sorgu yöntemi olarak işkenceyi uygulayan kişilerin gözetimine bırakılmaktadır. "Sanığın avukatıyla görüşmesi, sorguya avukatın katılması ve sanığa hukuki yardımda bulunması" tek başına işkence olgusunu ortadan kaldırmayacak niteliktedir. Yıllardır işkenceye alışmış kadrolarda değişiklik yapmadan işkencenin önlenmesini beklemek inandırıcı olmamaktadır.

Getirilen yeni düzenlemeyle siyasal suç ve adli suç ayrımı yapılmış, siyasal suçlarda adil yargılanma hakkı hiçe sayılmış, yargılama hukuku açısından "eşitlik" ilkesi çiğnenmiştir. Oysa Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. ve 6. maddeleri "savunma ve adil yargılanma hakkını" herkes için düzenlemektedir. 1982 Anayasası bile savunma hakkını lafla da olsa herkes için öngörmektedir. Yeni düzenleme, bu açıdan Anayasa'nın bile gerisine düşmüştür.

DGM kapsamına giren suçlar yasanın 29. maddesi ile azaltılmıştır. Ancak burada bir gerçeği gizleme çabası söz konusu olduğundan DGM kapsamına giren suçların gerçekten azaltıldığını düşünmek bizleri yanılgıya sevk edecektir. Yeni düzenlemede gerçek anlamda teşekkül halinde gümrük kaçakçılığı ve hayali ihracat olayları gibi bazı konular DGM kapsamına giren suçlar olmaktan çıkartılmıştır. DGM kapsamından çıkartıldığı söylenen diğer suçlar konusuna değinmek gerekirse, karşımıza başka bir tablo çıkmaktadır. Çünkü, "Terörle

Mücadele Yasası'nın 1. maddesi halen yürürlüktedir. Buna göre, "DGM kapsamından çıkarıldığı" söylenen birçok hüküm, "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca halen "terör suçu" sayılmaktadır. Bu nedenle, yazılan bir yazı, yapılan bir konuşma ya da evde bulunan bir bildiri çok kolaylıkla "Terörle Mücadele Yasası" kapsamında değerlendirilebilecektir. O zaman da sanık "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca DGM'de yargılanacak, 15 gün gözaltında (Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 30 gün) kalabilecek, işkence görebilecek, avukatıyla görüşemeyecek, yakınlarına gözaltında olduğu bildirilmeyecektir. Hatta, "keyfi ve gereksiz" tutuklanabilecek, tutuklama yıllarca sürebilecektir.

CMUK, eleştirileri doğrularak, Türkiye'nin kanayan yarası işkenceyi ortadan kaldırmadı. Yaşananlar 1 Aralık 1992 tarihinde yürürlüğe giren CMUK'un işkenceyi önlemede bir yarar sağlamadığını, hukuk sistemine önemli bir değişiklik getirmediğini ve kamuoyunu, özellikle de dış kamuoyunu tatmin etmeye yönelik bir girişim olmaktan öteye gidemeyeceğini gözler önüne serdi. CMUK, bırakalım işkenceyi önlemeyi, işkence sonucu ölümleri yok edemedi, işkence olaylarının azalmasını bile sağlayamadı. Ayrıca, "sorguda avukat bulundurulmasına" olanak sağlayan yasa hükmünün de sık sık ihlal edildiğine tanık olundu. Ayrıca uygulamada karşılaşılan bir dizi olumsuzluk da bu başarısızlığı katmerleştirdi.

CMUK'un başarısızlığı (*) sırf DGM kapsamına giren siyasal nitelikli soruşturmalarla sınırlı kalmadı. CMUK ile getirilen düzenlemeler, çoğu kez adli soruşturmalarda da göz ardı edildi. Başta sorguda avukat bulundurulması olmak üzere, yasada yer alan sanık lehine hükümler güvenlik görevlileri tarafından çoğu kez hiçe sayıldı. Hatta kimi zamanlar, CMUK hükümlerinin uygulanmasında ısrar eden avukatlar, güvenlik görevlilerinin saldırı ve hakaretlerine maruz kaldı.

İstanbul Barosu Başkanı Turgut Kazan, 17 Ocak 1993 tarihinde düzenlediği basın toplantısında CMUK hükümlerini hiçe sayan görevlilerin yaptığı uygulamalar ile ilgili örnekleri kamuoyunun bilgisine sundu. Turgut Kazan, İstanbul Barosu tarafından saptanan, CMUK'a aykırı uygulamalarla ilgili olarak şunları söyledi: "En çarpıcı uygulama Gümrük Muhafaza birimlerinde yaşanıyor. Gümrük memurları yakaladıkları kişiyi önce dövüyor, sonra da avukat çağırma hakkı olduğunu söyleyip, 'Avukat geldiğinde sana öğrettiğimiz ifadeyi vermezsen, gidince dayak devam eder' diye gözdağı veriyorlar. Bir başka tehlikeli ve aykırı örnek de, polislin yakaladığı kişiye, sanık olarak değil de tanık olarak veya bilgi almak için çağırıldığını söylemesi. Bu durumda da kişiye 'avukat çağırma hakkı olmadığı' bildiriliyor. Ama tanık olarak ifadesi alınan kişi sonuçta sanık oluyor. CMUK'un 144. maddesine göre yakalanan kişi avukatı ile her zaman, başkalarının duymayacağı biçimde başbaşa görüşme hakkına sahip. Bazı karakollarda polisler, polislin başka kişi sayılmayacağını söyleyerek, sanığın yanına oturup 'Buyrun konuşun.' diyor. Zaman zaman polisler, bu hakkı bedava avukat

(*) CMUK, tüm yetersizliğine ve işkenceyi önlemedeki başarısızlığına karşın güvenlik görevlilerinin ve belirli çevrelerin hisminden da kurtulamadı. Bu çevreler sık sık "CMUK'un suçluları koruduğunu" ve "bu nedenle suç işleme oranının arttığını" öne sürerek, kamuoyu yaratma çabası içine girdi. Bu tür çabalara karakoldaki polisten İçişleri Bakanı'na kadar uzanan bir çerçevede pek çok yetkili/yetkisiz kişi katıldı. Örneğin; Kahramanmaraş Milletvekili Ahmet Dökülmez'in 1994 yılı Mart ayında Meclis Başkanlığı'na verdiği bir soru önergesine yanıtlayan dönemin İçişleri Bakanı Nahit Mentеше, şunları söyledi: "CMUK'un bazı maddelerini değiştiren 3842 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, işlenen adli suçlarda önemli artış gözlenmektedir. 1992 yılının ilk 8 ayında meydana gelen olay sayısı 71 bin 284 iken, bu sayı 1993 yılının aynı döneminde 112 bin 487'ye yükselmiştir. Bu iki dönem arasındaki artış oranı yüzde 57.8'dir." dedi.

çağırma olayı olarak yorumluyorlar. Avukatını isteyen kişiye 'Deli misin dünyanın parasını vereceksin. Barodan iste bedava gelsin.' diyorlar. Çoğu zaman, polis avukat isteyen kişiyi caydırmaya çalışıyor, yalnızca hak ihtilaflarında taraflara avukat çağırma haklarını hatırlatıyor. Hatta zaman zaman sivil giyinmiş bir kişiye çippe verip, sanığın yanına sokuyor." (*)

9 Aralık 1992 tarihinde Adana'da "hırsızlık yaptıkları" iddiasıyla gözaltına alınarak Bağlar Polis Karakolu'na götürülen 15 ve 16 yaşlarındaki iki çocuk, "Avukatım yoktur. Kendi savunmamı kendim yapacağım." şeklinde kağıtlar imzalatılarak sorgulandı. Aynı günler içinde yine Adana'da meydana gelen başka bir olayda da arkadaşlarıyla kumar yüzünden kavga ettikten sonra gözaltına alınarak Hacıbayram Polis Karakolu'na götürülen 17 yaşındaki bir genç, avukat gelmeden sorgulandı ve mahkemeye gönderildi. (CMUK, "18 yaşından küçükler istegine bakılmaksızın avukat tayin edilmesini" öngörüyor.) Ankara'da ise Batıkent Jandarma Karakolu'nda gözaltında tutulan bir sanık ile görüşmeye giden avukatlar, karakol komutanının talimatıyla geri çevrildi.

22 Şubat 1993 sabahı İstanbul'da polis tarafından gerekçesiz olarak gözaltına alınan Halit Yılmaz, Tolga Varan (16), Hasan Tanrısever ve Cüneyt Türker adlı 4 gencin, gözaltında bulduklarını ailelerine bildirmelerine izin verilmedi. Götürüldükleri karakolda akşama kadar gözaltında tutulan gençlerin ısrarlı davranışları üzerine ailelerine telefon edip durumlarını bildirmelerine olanak sağlandı.

8 Mart 1993 tarihinde, gözaltında tutulan müvekkili ile görüşmek üzere Cumhuriyet Savcılığı'ndan izin alarak İzmir Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şubesi'ne giden Avukat Hikmet Aykent'e polisler tarafından görüşme izni verilmedi. Hikmet Aykent bunun üzerine olayı, İzmir Barosu'na bildirdi ve yardım istedi. Hikmet Aykent, daha sonra İzmir Barosu Yönetim Kurulu Üyesi Ahmet Aksüt ile birlikte yeniden Emniyet Müdürlüğü'ne gitti. Hikmet Aykent'e yine polisler tarafından izin verilmedi. Bu duruma itiraz eden avukatlar kısa süre içinde polisler tarafından zorla bina dışına çıkartıldılar. Olayın Cumhuriyet Savcılığı'na bildirilmesi üzerine CMUK hükümlerine aykırı davranan Coşkun Alagöz ve Mehmet Ali Bilgiç adlı 2 polis hakkında dava açıldı. Hazırlanan iddianamede, 2 polisin "savunma görevini engellemek, avukata hakaret ve zor kullanmak" suçlarından 3 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmeleri istendi.

1993 yılı Ağustos ayı içinde İzmir Adliyesi'nde, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gören 17 yaşındaki bir müvekkili ile görüşmek isteyen Ahmet Çolakoğlu adlı avukat bir polis tarafından engellendi. Olaya yol açan polis daha sonra İzmir Barosu tarafından dönemin Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü ile Adalet Bakanı Seyfi Oktay'a şikayet edildi. İzmir Barosu Başkanı Volkan Alposkay, Erdal İnönü ile görüşürken, "Ahmet Çolakoğlu davası polisin, Valiliğin ve Cumhuriyet Savcılığı'nın üzerini örtemeyeceği kadar çirkin bir olaydır. Olay polisin

(*) İstanbul Barosu'na kayıtlı avukatlar sırf 1994 yılı Ağustos ayı içinde adli soruşturmalarda ilgili 12 işkence olayı saptadı ve savcılığa suç duyurusunda bulundu. 18 yaşından küçük sanıklarla ilgili soruşturmalarda yasanın öngördüğü özel hükümler yerine getirilmedi. İstanbul Barosu ayrıca haksız kazanç elde etme uğraşına giren bazı avukatların, polislerle anlaşarak karakollardaki ifade alma işlemlerine hep kendilerinin çağırılmasını sağlayarak CMUK'u istismar ettiklerini açıkladı. İstanbul Barosu'na ulaşan şikayetlerde, bu yola başvuran avukatların genellikle karakola bile gitmediği, polisin aldığı ifadeleri bürosunda topluca imzaladığı, aldığı paraları da çoğu kez karakoldaki görevlilerle bölüştüğü öne sürüldü. İfade alınırken hazır bulunan bir avukata olay başına 245 bin lira (1994 yılı için) verildiğini belirten İstanbul Barosu Genel Sekreteri Uğur Yetimoğlu, "Baromuza kayıtlı 5 avukat hakkında yasayı uygunsuz biçimde kullandıkları için soruşturma başlattık." dedi.

genel eğilimidir. Yani polis sadece İzmir'de yasaya aykırı davranmıyor. Bu Türkiye'nin her yerinde böyledir" dedi. Olayı, Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü'ye aktaran Avukat Ahmet Çolakoğlu da yaşadığı olaydaki polisin tavrının kişisel olmadığını belirterek, "Polisin savunmaya tahammülü yok. Sanıkla daha sonra görüştüğümde, 20 teyp çaldığını zorla kabul ettirdiklerini söyledi. Kabul etmesi için işkence yapılmış" şeklinde konuştu. Müvekkilinin gözaltında kalma süresinin 5 güne kadar uzatıldığını ancak, gözaltı süresinin uzatılması için gerekli olan savcı izninin soruşturma dosyasında bulunmadığını anlatan Ahmet Çolakoğlu, ellerinin sakat olması nedeniyle yanında sürekli teyp bulundurduğunu ve bu teyp yardımıyla polisin kendisine yönelttiği hakaret ve tehditleri banta kaydettiğini açıkladı. (*) (**)

Soruşturma ve davalar

Daha önce belirttiğimiz gibi, 15 yıllık süre boyunca işkence olayları ve iddiaları ciddi bir biçimde soruşturulmadı. Yapılan suç duyurularının büyük bir bölümü hasıraltı edilirken, bir çok soruşturmada komik gerekçelerle takipsizlik kararları verildi. İşkence suçları hakkında dava açılabilmesi için ise uzun süreli uğraşlar verilmek zorunda kalındı. Açılan davaların sürüş biçimi ve sonuçları da işkence olaylarını teşvik eden bir etken oldu. İşkence olaylarının soruşturulması ve işkence davalarındaki gelişmelerle ilgili bazı ilginç örnekler şöyle:

1 Mart 1989 tarihinde Ankara Merkez Cezaevi'nde, 4. koğuştaki kalan siyasi tutuklular, avluda bekletilmekte olan jandarmalar tarafından dövüleceklerini anlamaları üzerine, sayımın içerde yapılmasını istediler. Bunun üzerine tutuklular, zor kullanılarak bahçeye çıkartıldılar ve burada uzun süre dövüldüler. 57 tutuklunun 57'sinin de yaralandığı bu olay nedeniyle, tüm tutuklulara Adli Tabiplik tarafından rapor verildi. Tutukluların, avukatları aracılığıyla Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak kendilerini dövdüren ve döyenlerden davacı olmaları üzerine soruşturma açıldı. Ancak soruşturma 11 Nisan 1989 tarihinde takipsizlikle sonuçlandı. Tutukluların dövülmesi doktor raporlarıyla kanıtlanmasına karşın, bu olaya neden olan görevlilerin yargı önüne bile çıkartılmamış olmaları işkence karşısındaki duyarsızlığın bir örneğidir.

Bitlis'in Güroymak ilçesinde 11 Mayıs 1991'de gözaltına alınan İslam Aysoy adlı kişi, gözaltında tutulduğu jandarma karakolunda kendisine işkence yapıldığını ve köpek pisliği yedirildiğini bildirdi. İslam Aysoy, tutuklu bulunduğu cezaevinden avukatı aracılığıyla yaptığı açıklamada kendisiyle birlikte gözaltına alınan İsmet ve İlhan adlı kardeşlerinin de işkence gördüğünü söyledi. Aysoy kardeşler, sorumluların ortaya çıkartılarak suçluların cezalandırılması isteğiyle Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular. Savcılık, haklarında suç duyurusunda bulunulan güvenlik görevlilerinin, "belirtilen suç görevleriyle ilgili olarak işledikleri" sonucuna vararak görevsizlik kararı verdi ve dosyayı valiliğe göndermekle yetindi.

(*) İstanbul Barosu avukatlarından Bilgütay Hakkı Durna, 30 Temmuz 1995 tarihinde gözaltında tutulan 2 müvekkili ile görüşmek üzere gittiği İstanbul Sultanahmet Akbryk Polis Karakolu'nda polisler tarafından hakarete uğradı, tartaklandı ve tehdit edildi.

(**) CMUK ile ilgili aksaklıklar sürekli gündemde kaldı. Maliye Bakanlığı'nın CMUK kapsamında sanıklara hukuki yardımda bulunan avukatlar için ayrılan ödeneği Türkiye Barolar Birliği'ne (TBB) göndermemesi birliğin tepkisine yol açtı. Dönemin Barolar Birliği Başkanı Önder Sav, 18 Temmuz 1995 tarihinde düzenlediği basın toplantısında, Maliye Bakanlığı'nın CMUK uyarınca yapılan hukuki yardımlar karşılığı olarak öngörülen paraları yaklaşık 10 aydır kendilerine göndermediğini belirterek, "Artık baroların kişisel olanakları ve çabaları, hizmetin yürütülmesine yetmemektedir. Maliye Bakanlığı'nın bu parayı göndermemesi suçtur." dedi. Basın toplantısıyla birlikte avukatların hukuki yardım çalışmaları durduruldu. Sanıklara hukuki yardım uygulaması, Maliye Bakanlığı'nın, gerekli ödeneği TBB'ne göndermesi üzerine 14 Ağustos 1995 tarihinde yeniden başladı.

Öğrenim gördüğü Gümüşhane Lisesi'nin duvarına "orak-çekiç amblemi çizdiği" iddiasıyla 1991 yılı Şubat ayında gözaltına alınan 16 yaşındaki Dinçer Şahin, "gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü" belirterek Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Hastaneye gönderilen Dinçer Şahin'e "ayaklarında ve kalçasında darp izleri bulunduğu" ilişkin doktor raporu verildi. Dinçer Şahin serbest bırakılmadan önce polisler tarafından, "bir şikayette bulunmaması" için tehdit edildi. Ailesinin uğraşları sonucunda açılan soruşturma ise işkenceyi doğrulayan doktor raporu olmasına karşın takipsizlikle bitti.

Adana Emniyet Müdürlüğü'nde 15 Ağustos ile 20 Ağustos 1991 tarihleri arasında gözaltında tutulan Mediha Curabaz adlı hemşire gözaltında kaldığı süre içinde işkence gördü ve tecavüze uğradı. Mediha Curabaz'a yapılan insanlık dışı uygulamalar, alınan doktor raporlarıyla kanıtlandı. Mediha Curabaz'ın avukatları daha sonra Adana Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak Adana Siyasi Polis Merkezi'nde görevli bazı polisler hakkında dava açılmasını istediler. 14 Ekim günü yapılan suç duyurusunda, "Müvekkilimiz, gözaltında kaldığı toplam altı gün boyunca yoğun işkencelere tabi tutulmuştur. Uygulanan işkencelere karşın ikrarda bulunmayan müvekkilimize karşı sürekli artan dozda işkence yöntemleri uygulanmış ve elektrikli copla tecavüz edilerek bekaleti bozulmuştur." denildi. Suç duyurusu daha sonra Adana Valiliği'ne gönderildi.

Bu arada Mediha Curabaz, gözaltına alınmasına yol açan suçlama ile ilgili olarak yargılandığı Malatya DGM'de 14 Kasım 1991 tarihinde beraat etti. Beraat kararından bir süre sonra Mediha Curabaz'a Adana Emniyet Müdürlüğü'nde "işkence yaptıkları ve tecavüz ettikleri" öne sürülen 5 polisin yargılanmasına gerek olmadığına karar verildi. Adana İl İdare Kurulu'nun 1992 yılı Şubat ayı başında verdiği kararda, "işkence yapmakla" suçlanan polisler Tarık Doğan, Sami Orhan, Ferit Çakır, Hasan Ay ve Muzaffer Aydın hakkında suç işledikleri kanısını doğuracak ve savcılık soruşturması açılmasına yetecek kadar delil bulunmadığı belirtildi. Kararı veren kurul, Vali Yardımcısı Ali Aydınalp, Hukuk İşleri Müdürü Yalçın Şendur, Defterdar Kenan Çelik, Milli Eğitim Müdürü Abdurrahman Yıldız, Bayındırlık Müdürü Kayhan Çamurdan, Sağlık Müdürü Alper Pişkin ve Tarım Müdürü Nihat Acar'dan oluşuyordu. İl İdare Kurulu'nun polislerle ilgili karar verdiği toplantıya, kurulun hukuk eğitimi almış tek üyesi olan Hukuk İşleri Müdürü Yalçın Şendur katılmadı. Mediha Curabaz'ın avukatları tarafından bu kararın iptali için Danıştay'a yapılan itiraz ise hala sonuca bağlanmadı. Mediha Curabaz'a, açtığı idari dava sonucunda 1994 yılında, gördüğü işkence nedeniyle 10 milyon lira tazminat ödenmesine karar verildi, tecavüz olayı ile ilgili tazminat isteği ise geri çevrildi.

Karaman'da kahvehane işleten Mehmet Zeki Özırmak adlı kişi 1992 yılı Mart ayının ilk günlerinde "kumar oynattığı" suçlamasıyla götürüldüğü karakolda işkence gördü. Mehmet Zeki Özırmak'a olaydan sonra gönderildiği Karaman Devlet Hastanesi'nde "7 günde iyileşir ve 20 günde işgücüne kavuşur" şeklinde rapor verildi. Olayla ilgili olarak Karaman Merkez Karakolu Amiri Ali Haydar İnce'den şikayetçi olan Mehmet Zeki Özırmak, işkence konusunda şikayetçi olmanın bedelini, "görevli memura hakaret ettiği ve tehditler yönelttiği" iddiasıyla tutuklanarak ödedi. Mehmet Zeki Özırmak, bir ay tutuklu kaldı. Olay gazetelere yansınca, "işkence yapmakla" suçlanan Ali Haydar İnce hakkında soruşturma açıldı. Olaydan sonra Karaman dışına tayin edilen Ali Haydar İnce hakkında açılan soruşturmada bir sonuç çıkmadı.

Eskişehir Cumhuriyet Savcılığı, 1992 yılı Mayıs ayında sonuçlandırdığı bir soruşturmada, 1991 yılı Ekim ayında Eskişehir Özel Tıp Cezaevi'ne gönderilen tutuklulara "işkence ve eziyet yapıldığını" kabul etti. Cezaevindeki tutukluların aileleri ve avukatları tarafından yapılan suç duyuruları üzerine açılan soruşturma sonucunda, insanlık dışı uygulamaların

"cezaevinde mi yoksa nakil sırasında mı yapıldığının belirlenemediği" gerekçesiyle cezaevi görevlileri hakkında takipsizlik kararı verildi. Oysa, tutuklulara yapılan işkenceler ve insanlık dışı uygulamalar verilen doktor raporlarıyla kanıtlanmış ve sorumlularının kimler olduğu çeşitli kereler ortaya konulmuştu. 119 tutuklu ve hükümlünün işkence gördüğünün doktor raporlarıyla kanıtlandığı olayda, yargılanabilecek bir tek görevli bile bulunamamıştı.

"Yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla 1992 yılı Nisan ayında Malatya'da gözaltına alınan Süleyman Karadağ ve Songül Kaya adlı gençlere işkence yapmakla suçlanan Burhan Gökhan, Mehmet Deniz ve İsmail Uysal adlı polisler hakkında kısa bir süre içinde takipsizlik kararı verildi. Süleyman Karadağ tutuklandıktan sonra gönderildiği Malatya Devlet Hastanesi'nden gördüğü işkenceleri kanıtlayan doktor raporu almıştı. Ancak bu rapor, sanık polislerin yargı önüne çıkmasına yetmedi. İşkence gören gencin avukatı Yıldız Koluçak, doktor raporuyla doğrulanan bir işkence olayında takipsizlik kararı verilmesinin hukuka aykırı olduğunu belirterek, karara itiraz etti. İtiraz üzerine Burhan Gökhan, Mehmet Deniz ve İsmail Uysal hakkında dava açılmasına karar verildi. Açılan dava ise beraatle sonuçlandı.

İzmir Buca Cezaevi'nde kalan sol görüşlü tutuklular, 14 Eylül 1992 gecesi, kaldıkları koşullara operasyon düzenleyen gardiyan ve jandarmalar tarafından dövüldü. Dayak sonucunda 18'i ağır 58 tutuklu yaralandı. Yapılan suç duyuruları ve kamuoyunda oluşan tepkiler üzerine İzmir Cumhuriyet Savcılığı, 70 kadar cezaevi görevlisi hakkında soruşturma açmak zorunda kaldı. Ancak, İzmir Cumhuriyet Savcısı Melih Tarı, soruşturma açıldıktan hemen sonra yaptığı açıklamada, "Edindiğim bilgiye göre, cezaevinde jandarma tarafından operasyon düzenlenmemiş. Olaylardan sonra normal arama yapılmış. Yaralılar görevli doktorlar tarafından tedavi edilmiş." diyerek, soruşturmanın göstermelik olduğunu gözler önüne serdi. Göstermelik soruşturma, 2 Kasım 1992 tarihinde sonuçlandı ve 70 kadar görevli hakkında takipsizlik kararı verildi. Takipsizlik kararının gerekçesine de "tutukluların kendi kendilerini yaraladıkları, görevlilerin ise görevlerini yaptıkları" yazılarak, bir işkence dosyası daha kapatılmış oldu.

12 Eylül askeri darbesinden sonra ordudan ihraç edilen Osman Tiftikçi adlı emekli teğmen, 9 Nisan 1993 tarihinde Ankara'nın Küçükcesat semtindeki bir bilardo salonunda polis tarafından gözaltına alınmak istendi. Bu uygulamaya karşı çıkan Osman Tiftikçi, slogan atarak polise direndi. Polis de Osman Tiftikçi'yi zor kullanarak gözaltına aldı ve Emniyet Müdürlüğü'ne götürdü. Osman Tiftikçi, gözaltına alındıktan 3 gün sonra 12 Nisan günü Adli Tıp Kurumu'na sevk edildi ve burada kendisine "5 gün süreyle iş göremeyecek biçimde yaralandığını" belirtir doktor raporu verildi. Gözaltı süresi dolduktan sonra Ankara DGM tarafından tutuklanan Osman Tiftikçi, 27 Nisan günü bir kez daha Adli Tıp Kurumu'na gönderildi. Adli Tıp Kurumu, Osman Tiftikçi'ye bu kez 3 günlük bir rapor daha verdi. Adli Tıp Kurumu'nun 27 Nisan 1993 tarihli raporunda, "Osman Tiftikçi'nin glans penis arka yüzünde, verteksde, sol dirsek üstünde, sağ ön kol üstünde, sağ ve sol ayak başparmaklarında kurutlu erozyon tespit edildiği" belirtildi. Bu raporun ardından Osman Tiftikçi, "gözaltında işkence gördüğünü" belirterek Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

Soruşturma sonucunda "Osman Tiftikçi'nin tamamen yasal çerçeve içinde yakalandığı" sonucuna varılarak takipsizlik kararı verildi. Takipsizlik kararında şöyle denildi: "Osman Tiftikçi'nin, yakalandıktan sonra emniyete götürülmek istendiğinde yapılan müdahaleye direndiği ve bu direniş sonucunda da 5 gün süreyle işten kalacak şekilde hırpalandığı anlaşılmıştır. Olay, tespit edilen şekilde CMUK'a uygundur. Sanık, slogan atarak görevlilere direnişte bulunmuştur. Görevliler de zor kullanarak sanığı arabaya bindirmiş ve bu sırada sanığın vücudunda yara, bere ve sıyrıklar oluşmuştur." Takipsizlik kararında, polisin hangi hallerde

İşkence iddiası ile suçlanabileceği şu şekilde anlatıldı: "Vaki direnişi kırmak ve sanığı yakalamak polisin yasal görevidir. Direnişin kırılması sırasında polis ya da polisler, keyfiliğe kaçarlarsa ve kanunun kendilerine verdiği yetki sınırlarını aşarlarsa (elin, kolun kırılması, belden aşağı kısma ve ayaklara ateş açmak yerine gövde kısmına ateş edip ağır yaralama ya da sakat bırakma gibi), o zaman yasal sorumluluk söz konusu olabilir." Soruşturmada, Osman Tiftikçi'nin "sorgulanırken işkence gördüğüne" dair iddiaları ise değerlendirilmedi. Hatta, aldığı raporda, "glans penis arka yüzünde, verteksde, sol dirsek üstünde, sağ ön kol üstünde, sağ ve sol ayak başparmaklarında kurutlu erozyon tespit edildiği" şeklinde bir ifade bulunan Osman Tiftikçi'nin başta penisi olmak üzere vücudunun çeşitli yerlerinde bulunan ve elektrik verme sonucu ortaya çıktığı bilinen izlerin nedenine hiç değinilmedi. Soruşturma sonucunda ortada kalan, "peniste bulunan izlerin, sanığın zorla araca bindirilmesi ile ne denli ilişkili olabileceği?" sorusu ise işkence olaylarıyla ilgili olarak açılan soruşturmanın nasıl ciddiyetten uzak yürütüldüğünü gözler önüne serdi. (4)

Çorum'un Ortaköy ilçesinde yaşayan Doğan Kelek adlı genç, 1993 yılı Temmuz ayında ilçede görevli bir astsubay tarafından "tipi teröriste benziyor" gerekçesiyle dövüldü. Olaydan sonra hastaneye başvuran Doğan Kelek, vücudundaki darp izlerini belgeleyen "6 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu aldı ve Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Doğan Kelek, yaşadıklarını anlatırken, "Traktörle ilçeden Kürtlerin yaşadığı Cevizli köyüne gidiyordum. Bir askeri araç yolumuzu kesti. İçinden inen astsubay, tipimin teröriste benzediğini söyleyerek beni dövdü." dedi. Bu olayda da açılan soruşturmada bir sonuç çıkmadı. Olay, Doğan Kelek'i durup dururken döven Astsubay Adnan Karaca'nın görev yerinin değiştirilerek Ege Bölgesi'ndeki bir yerleşim merkezine atanmasıyla kapatıldı.

2 Mayıs 1993 tarihinde Adana'da gözaltına alınan Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencisi Ahmet Halifegil, götürüldüğü PTT Polis Karakolu'nda Sabri Güngen adlı komiser tarafından dövülmeye başlandı. Komiser tarafından dövülmeye tahammül edemeyen Ahmet Halifegil de bir süre sonra Sabri Güngen'e yumruk atarak karşılık verdi. Komiser Sabri Güngen bu nedenle hafif şekilde yaralandı. Ahmet Halifegil, serbest bırakıldıktan sonra Adli Tıp Kurumu'na başvurarak "7 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu aldı ve Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak Sabri Güngen aleyhine suç duyurusunda bulundu. Ancak Cumhuriyet Savcılığı, suç duyurusunu kabul etmeyerek, Ahmet Halifegil'in karşılık vermesi sırasında yüzüne yumruk isabet eden ve bu nedenle "3 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu bulunan Komiser Sabri Güngen'den yana tavır aldı. Ardından da "polise karşı geldiği ve fiili saldırıda bulunduğu" iddiasıyla Ahmet Halifegil hakkında dava açtı. Ahmet Halifegil'in yargılanmasına 1 Temmuz günü başlandı. İlk duruşmada şikayetçi olarak söz alan Sabri Güngen "Ahmet bana ve diğer arkadaşlarıma saldırdı. Kolumdan ısırp, suratıma yum-

(4) Osman Tiftikçi'nin avukatı Meryem Erdal, takipsizlik kararına Kırıkkale Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurarak itiraz etti. Mahkemenin itirazı haklı bulması üzerine Mehmet Sait Özer ve Nihat Koç adlı 2 polis hakkında "sanığa kötü muamelede bulunmak" suçundan 3 aydan bir yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açıldı. Ankara 15. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen dava, 27 Şubat 1995 tarihinde sanıkların beraat etmesiyle sonuçlandı. Beraat kararına, "Osman Tiftikçi, yasadışı örgüt üyesi olarak 14 yıldır arandığı için kalabalık bir polis grubu tarafından yakalanmıştır. Vücudundaki izler, sanığın kendisini yakalamak isteyen polisler üzerine, bu direnişin kırılması için güç kullanılması sırasında meydana gelmiştir. Sanık polisler, bu direnişi kırmak için çaba sarf ederken yasal çerçeveye içinde kalmışlardır." şeklinde, savcılığın daha önce verdiği takipsizlik kararına uygun bir gerekçe gösterildi. Böylece, hem soruşturmada hem de yargılama sırasında, Osman Tiftikçi'nin "sorguda işkence gördüğüne" dair iddiaları dikkate alınmamış oldu.

ruk attı. Kendisine işkence yapmadık” dedi. Ahmet Halifegil ise Komiser Güngen’in iddialarını reddederek, “Karakolda 17 saat işkence gördüm. Ayrıca ölümlle tehdit edildim. Komiser ve diğer polisler yalan söylüyorlar.” diye konuştu.

1992 yılı Aralık ayında gözaltına alınan ve Urfa Emniyet Müdürlüğü’nde sorgulanan, Viranşehir gazetesi ile BBC’nin muhabiri Eyüp Seyrek (44) ile İbrahim Halil Yaman (33), Ömer Özkan (29) ve Serdar Mert (16) adlı kişilere gözaltında kaldıkları 20 gün boyunca ağır işkence yapıldığı ortaya çıktı. Sanıkların maruz kaldıkları işkenceler Adli Tıp Kurumu tarafından verilen doktor raporlarıyla saptandı. Gözaltı süreci sonrasında tutuklanan ve bir süre cezaevinde kalan sanıklar yaptıkları açıklamada şunları söylediler: “Urfa Emniyet Müdürlüğü’nde 20 gün boyunca çok ağır işkence gördük. Makatlarımıza cop sokuldu. Boğazlarımız sıkılarak boğulmak istendik. İşkencelerden kurtulmak için polislerin bize söyledikleri herşeyi kabul ettik. Bize yönelik suçlamaları işkence sonucu kabul ettiğimiz 15 Aralık 1992 tarihinde düzenlenen Adli Tıp raporlarında belirtilmiştir.” Aldıkları raporlar ve yaptıkları suç duyurularına karşın, sanıkların maruz kaldıkları işkence olayı ciddi bir şekilde soruşturulmadı ve dosya kapatıldı.

23 Ekim 1992 tarihinde Adana’nın Abidinpaşa semtindeki bir soygundan sonra polis tarafından yakalanan ve gözaltına alındığı günün akşamı yaşamını yitiren Remzi Basalak adlı gencin öldürülmesiyle ilgili olarak açılan soruşturma ve davanın gelişimi Türkiye’de işkenceyle mücadele etmenin ne denli zor olduğunu ortaya koydu. Ölümü 4 gün süreyle kamuoyundan gizlenen Remzi Basalak’ı öldürmekle suçlanan emniyet görevlileri hakkında aylarca süren başvuru ve suç duyuruları sonucunda ancak 1993 yılı içinde dava açılabilirdi. (*) Ancak bu kez de Remzi Basalak’ın ölümüyle bir ilgileri bulunmayan 4 trafik polisi (Remzi Basalak’ı soygundan sonra yakalayan polisler) kamuoyunun karşısına sanık olarak çıkartıldı. “Remzi Basalak’ın ölümüne neden oldukları” iddiasıyla haklarında dava açılan Erdal Şahin, Özyay Karatepe, Süleyman Özcan ve Aytekin Yıldız adlı polislerin yargılanmasına 1993 yılı Ocak ayında Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nde başlandı. İddianamede 4 polisin 12 yıldan az olmamak üzere hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Duruşmada söz alan, Remzi Basalak’ın avukatları ise davanın göstermelik olarak açıldığını savunarak, “Sanıklar, Remzi Basalak’ı yakalayan trafik polisleridir. Sorguya katılan kişiler değildirler. Siyasi Polis Merkezi’nde görev yapan asıl suçlular korunuyor. Dava dosyası, Remzi Basalak’ın yere düşerek öldüğünü doğrulamak üzere hazırlanmış.” dediler. Avukatlar, davanın 16 Şubat günü yapılan duruşmasında Adana Emniyet Müdürü Mete Altan ile Siyasi Polis Merkezi’nde görevli 13 polis hakkında suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusu üzerine bir süre sonra 11 polis hakkında daha dava açıldı ve davada yargılanan polislerin sayısı 15’e yükseldi. Haklarında yeni dava açılan 11 polisin adları şöyle: “Ahmet Tarık Doğan, Necmettin Uçar, Gürsel Aksoy, Sami Orhan, Siddık Ercan, Hasan Ay, Sabahattin Turan, Ferit Çakır, Muzaffer Aydın, Kamil Toptan ve Bahattin Özbilek.” 11 Mayıs 1993 tarihinde yapılan duruşmada ifadeleri alınan sanık polisler (davaya yeni katılanlar), Remzi Basalak’ın, Ercan Şahin, Aytekin Yıldız, Özyay Karatepe ve Süleyman Özcan adlı trafik polisleri tarafından kendilerine yaralı olarak teslim edildiğini bildirdiler. Remzi Basalak’ın tedavi kabul etmediği için öldüğünü öne süren polisler, ölümün “neden 4 gün gizlendiği” konusunda ise bilgi sahibi olmadıklarını söylediler. Bu arada duruşmayı izleyen gazetecilere, mahkeme heyeti, fotoğraf çekme izni vermedi. Ayrıca, fotoğraf çekmek için ısrar eden Devrimci Proletarya dergisi muhabirine polisler tarafından hakaret edildi. Remzi Basalak’ın öldürülmesiyle ilgili davanın 14 Eylül 1993 tarihinde yapılan

(*) Dava halen devam etmektedir.

duruşmasında ise, sanık polisler, duruşma salonunda bulunan gazetecilere, "Bunlar gazeteci değil çeşitli ideolojilere hizmet eden kişilerdir." diyerek hakarete bulundular ve gazetecilerin duruşma salonundan çıkartılmasını istediler. Bunun üzerine mahkeme heyeti de gazetecilerin duruşmayı izleyebileceklerini, ancak fotoğraf çekemeyeceklerini açıkladı. Daha sonra duruşma salonunda bulunan avukatları da hedef alan polisler, "Bu avukatlar yanlış tutum alıyorlar. Biz artık bunlara sayın avukat demeyeceğiz." diye bağırıldılar.

Nazlı Top adlı kadına 1992 yılında yapılan işkence nedeniyle açılan soruşturma uzun uğraşlardan sonra olayın üzerinden yaklaşık 20 ay geçtikten sonra sonuçlandı ve 7 polis hakkında dava açıldı. Nazlı Top'a, 27 Nisan ile 7 Mayıs 1992 tarihleri arasında gözaltında tutulduğu İstanbul Siyasi Polis Merkezi'nde "işkence yapmakla" suçlanan 7 polisin yargılanmasına 29 Aralık 1993 tarihinde başlandı. İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan davada sanık polislerin 5 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Davada yargılanan polislerin adları şöyle: "Mustafa Uzun, Mehmet Ali Şeker, Yahya Kemal Gezer, İsmail Türk, Ali Acar, Ömür Gel ve Adnan Uzunoğlu." Duruşmaya sanık polisler katılmadı. Gözaltına alındığında 3 aylık hamile olan Nazlı Top, serbest bırakıldıktan sonra başvurduğu Adli Tıp Kurumu ile Haseki Hastanesi'nden vücudundaki işkence izlerini saptayan doktor raporları almış ve Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunmuştu. Nazlı Top, gördüğü işkenceleri şöyle anlatmıştı: "Kollarımı arkadan kalın bir bezle bağladılar ve beni askıya astılar. Önce ayak ve el parmaklarımdan, ardından göğsümden ve cinsel organımdan sürekli elektrik verildi. Özellikle karın, meme ve mide bölgesine sürekli yumrukla vurdular. Arada bir de kenarı sivri tahta çubukla dövüyorlardı. Copla vajinal yolla tecavüz edildi. Şişe kullanarak tecavüz etmek istediler. Karnımı elleyip, 'hamile misin?' deyip yumruk atıyorlardı." (*)

18 Mayıs 1993 tarihinde Tokat'ta gözaltına alınan Hüseyin Kaplan ve Kazım Doğan adlı 2 öğrenci, serbest bırakıldıktan sonra, sorgulandıkları Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüklerini bildirerek savcılığa suç duyurusunda bulundular. Suç duyurusu üzerine hastaneye gönderilen öğrencilerden Hüseyin Kaplan'a 10 gün, Kazım Doğan'a da 3 gün "iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi. Bunun üzerine "Hüseyin Kaplan ve Kazım Doğan'a işkence yapmakla" suçlanan Halit Aktaş (komiser), Nurettin Sercan ve Mehmet Adil Gerçekaslan adlı polisler hakkında dava açıldı. Bu arada öğrencilerin şikayet ettikleri polislerin işkence konusunda sabıkalı oldukları ve 8 Mart 1993 tarihinde Tokat'ta gözaltına alınan Hülya Dağlı adlı kadına işkence yaptıkları için de yargılandıkları ortaya çıktı. Sanık polislerin yargılanmalarına 19 Ekim günü başlandı. Yapılan ilk duruşmaya katılan polislerden Nurettin Sercan, duruşma salonunda, işkence gördükleri için kendisinden şikayetçi olan öğrencileri dövmeye kalktı. Hüseyin Kaplan ve Kazım Doğan duruşmadan sonra gazetecilere, "Hakim keyfi bir tutum içindeydi. Sanki yargılanan işkenceci polisler değil bizlerdik." dediler.

İşkence konusundaki umursamaz tavrın yıllarca devam edebileceğinin bir örneği de 1980 yılında, gözaltında sorgulanırken yaşamını yitiren Faruk Tuna olayında görüldü. 8 Ağustos 1980 tarihinde İstanbul'da gözaltına alınan Faruk Tuna adlı genci "işkence yaparak öldürmekle" suçlanan Sebahattin Tür, Necdet Göksel, Mustafa Soylu, Hüseyin Gök ve Yusuf Tokur adlı polislerin yargılanmasına ancak 1993 yılı içinde başlanabildi. İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 11 Şubat günü yapılan ilk duruşmaya sanıklardan Sebahattin Tür dışında katılan

(*) Yaklaşık 20 ay süren uğraşlar sonucunda açılabilen dava, 5 ay gibi kısa bir sürede, 12 Mayıs 1994 tarihinde polislerin beraatlerine karar verilerek sonuçlandırıldı. Beraat kararına gerekçe olarak, "sanıkların suç işlediklerine dair mahkumiyet kararı vermeye yetecek inandırıcı delil olmadığı" gösterildi. Nazlı Top'un avukatı Sevim Akat, Yargıtay'a başvurarak beraat kararına itiraz etti.

olmadı. Duruşmada ifadesi alınan Sebahattin Tür, suçlamaları kabul etmeyerek, Faruk Tuna'nın sorgulanmasıyla ilgisinin bulunmadığını söyledi. (Dava, halen devam etmektedir.) Faruk Tuna'nın öldürülmesiyle ilgili daha önce de bir dava açılmış ve bu davada yargılanan Sinan Yalçın adlı polis 4 yıl 5 ay hapis cezasına mahkum olmuştu. Ancak Faruk Tuna'nın yakınları, Sinan Yalçın'ın "olayla bir ilgisi olmadığını" belirterek gerçek suçluların bulunması için girişimlerini sürdürmüşlerdi.

15 Aralık 1980 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde işkenceyle öldürülen Behçet Dinlerer'in ölümüyle ilgili açılan 2 davadan ilkinin 1987, ikincisinin ise 1990 yılında başlamış olması, bu konuda verilecek çok sayıda örnekten birisidir. İşkenceyle öldürüldüğü kesin delillerle saptanmış olmasına karşın, olayla ilgili olarak açılan 2 dava delil yetersizliğinden beraatle sonuçlanmıştır. Behçet Dinlerer öldükten sonra açılan soruşturma, dönemin Ankara Sıkıyönetim Komutanı'nın engellemeleri nedeniyle güçlüklerle sürdürülmüş, davalar devam ederken de mahkeme tarafından istenen bilgiler polis yetkilileri tarafından mahkemeye gönderilmemiştir.

1993 yılında İstanbul'da yaşanan başka bir gözaltında ölüm olayı da işkence konusundaki yaklaşımın ilginç örneği oldu. İstanbul'un Kumkapı semtinde 28 Mayıs 1993 akşamı "sokakta içki içtiği" gerekçesiyle arkadaşı Fevzi Yeşilay ile birlikte gözaltına alınan Vakkas Dost adlı kişi götürüldüğü Kumkapı Polis Karakolu'nda yaşamını yitirdi. Yapılan otopsi sonucunda Vakkas Dost'un "darbe sonucunda dalak yırtılması nedeniyle meydana gelen iç kanama yüzünden 29 Mayıs saat 03.00 sıralarında öldüğü" saptandı. Vakkas Dost'un ağabeyi İbrahim Dost şunları söyledi: "Fevzi Yeşilay'ın anlattığına göre, kardeşimi karakolda çok kötü dövmüşler. Kardeşim bir ara yere düşmüş ve kusmaya başlamış. Biz ölümün o sırada meydana geldiğini sanıyoruz. Cesedi morgta gördük. Alnında iki yerde darp izi vardı, kolu da kırık gibiydi." Olayın görgü tanığı Fevzi Yeşilay ise "Vakkas, karın boşluğuna yediği bir tekme sonucunda yere düştü ve kusmaya başladı. Elini yüzünü yıkaması için tualete götürdüğümde konuşamaz halde idi" dedi. Vakkas Dost'un ölümüyle ilgili olarak gözaltına alınan Nurettin Öztürk adlı polis kısa bir süre içinde serbest bırakıldı. Nurettin Öztürk serbest bırakılmaz ortadan kayboldu. Vakkas Dost'un yakınları, olaydan sonra İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular. Suç duyurusunda, Kumkapı Polis Karakolu'nda görevli polislerden Nurettin Öztürk'ün "işkenceyle adam öldürdüğü", Komiser İbrahim Hakkı Çelebi ile polisler Bahattin Ülkü ve Murat Aksoy'un da "ölümle sonuçlanan işkence olayına göz yumdukları" belirtildi. (7) Suç duyurusu sonrasında "Vakkas Dost'u döverecek öldürmekle" suçlanan Nurettin Öztürk adlı polis hakkında giyabi tutuklama kararı verildi. 20 Eylül 1993 tarihinde İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan davanın duruşmaları, 24 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istenen Nurettin Öztürk'ün giyabında sürdürülmektedir.

Yargılamaların sonuçları

İşkence olayları nedeniyle uzam uğraşlar sonucunda açılabilen davalar ise genellikle beraatle sonuçlandı ya da suçlu bulunan güvenlik görevlilerine verilen cezalar son derece az oldu. Verilen cezalar çoğu kez tecil edildi. Ayrıca davaların 5-6 yıl, hatta kimi zaman 10 yıl devam etmesi konunun bir başka çarpıcı yönünü oluşturdu. Kimi zaman da işkence yaptıkları için mahkum olan görevliler, cezaları kesinleştikten sonra bir daha bulunamadı. İşkence olayları nedeniyle ceza aldıktan sonra ortadan kaybolanlara örnek olarak; Zeynel Abidin Ceylan adlı genci 26 Eylül 1980 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde öldürdüğü için mahkum olan

(7) Kumkapı Polis Karakolu'nda görevli 9 emniyet görevlisi hakkında soruşturma açıldı. Soruşturma sonunda 8 emniyet görevlisi hakkında takipsizlik kararı verildi, Nurettin Öztürk hakkında dava açıldı.

Mustafa Haskırış adlı komiseri, Cennet Değirmenci adlı genç kızı 22 Mayıs 1982 tarihinde Gaziantep Emniyet Müdürlüğü'nde işkenceyle öldürdükleri için mahkum olan Hüseyin Gülersönmez ve Mustafa Yazıcı adlı polisleri, Vakkas Devamlı adlı kişiyi 28 Nisan 1981 tarihinde Pazarcık Emniyet Amirliği'nde öldürdükleri için mahkum olan Osman Güreş, Mehmet Genç, Yılmaz Konuş, Ensari Ordu ve Mehmet Köse adlı 5 emniyet görevlisini sayabiliriz.

İşkence suçlarının nasıl korunduklarının en somut örneği Sıddık Bilgin (*Sıddık Bilgin'in işkenceyle öldürüldüğünün duyulması -1986 yılı Ocak ayı- Türkiye'de, işkence olaylarıyla ilgili yaygın bir kampanyaya ve o güne kadar kamuoyuna yansımayan pek çok işkence olayının ortaya çıkmasına yol açtı. Bu dönemde işkence gerçeği ve 12 Eylül darbesinden sonra yaşanan işkence olayları açık açık yazılmaya, çizilmeye, anlatılmaya başladı. Ayrıca aynı günlerde ortaya çıkan Sedat Caner adlı işkence suçlusunu bir polisin itirafı sonucunda konu daha da güncelleşti.*) adlı öğretmenin 1985 yılı Temmuz ayında Bingöl'ün Genç ilçesi Suveren köyünde öldürülmesiyle başlayan süreçte görüldü. Sıddık Bilgin'in işkenceyle öldürülmüş olması uzun bir süre yetkililer tarafından kabul edilmedi ve olay "kaçarken vuruldu" denilerek kapatılmak istendi. Ancak bazı milletvekilleri ile Sıddık Bilgin'in akrabalarının kararlı uğraşları ve olaya adı karışan bazı güvenlik görevlilerinin işkence yapıldığını doğrulayan ifade vermeleri üzerine dava açılabilir. Güvenlik gerekçesiyle Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava ilginç gelişmelere sahne oldu. Dava 1991 yılı Mayıs ayında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca durduruldu ve dosyanın "sanıklar hakkında yeniden dava açılıp açılmayacağı belirlenmesi" için Bingöl İl İdare Kurulu'na gönderilmesi kararlaştırıldı. Bu karar, müdahil avukatların itirazı üzerine bozuldu ve sanıkların "kasten adam öldürmek" suçundan yargılanmalarına devam edildi. 6 yıl süren dava 27 Nisan 1992 tarihinde sonuçlandı ve Sıddık Bilgin'i "işkence yaparak öldürmekten" sanık Binbaşı Ali Şahin, astsubaylar Mehmet Acar ve İbrahim Yıldızgörü ile Onbaşı Suat Akova birer yıl ağır hapis ve 3'er ay memuriyetten men cezasına mahkum oldu. Mahkemenin verdiği karara, hakimlerden Özdemir Türker, "sanıklardan Ali Şahin'in 15 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi, diğer sanıkların ise beraat etmeleri" isteğiyle karşı çıktı. Verilen cezalar 1993 yılında Yargıtay tarafından bozuldu. Yargıtay kararında, Sıddık Bilgin'e işkence yapıldığının tanık anlatımlarıyla doğrulandığı ancak "ölüme işkencenin yol açtığına" dair delil bulunmadığı belirtilerek, bu nedenle sanıkların "kasten adam öldürmek" suçundan beraat etmeleri, davanın "işkence yapmak" suçu ile ilgili bölümünün de zaman aşımına uğraması nedeniyle düşmesi gerektiği savunuldu. Kararda ayrıca, "Sıddık Bilgin'in yer göstermek için götürüldüğü arazide kaçmaya çalışırken öldürüldüğü ve bu uygulamanın da görev gereği olduğu" sonucuna varıldı. Bozma kararı oybirliğiyle alındı. Daha sonra yeniden yargılanan sanıklar 21 Nisan 1994 tarihinde Yargıtay kararına uygun olarak beraat ettirildi. Bunun üzerine ölüm olayına adı karışan görevlilerin cezalandırılması için yaptıkları girişimlerden bir sonuç alamayan Sıddık Bilgin'in yakınları Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu.

İşkence olaylarıyla ilgili olarak açılan davaların sonuçlarıyla ilgili örnekler ise şöyle:

Gökhan Harmandahoğlu adlı kişiye 1981 yılı Mart ayı içinde gözaltında bulunduğu Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde işkence yapmaktan sanık Mehmet Yılmaz adlı komiser 6 ay 10 gün hapis cezasına mahkum oldu. Ankara Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde görülen dava 4 yıl devam etti. Mehmet Yılmaz'a, dava devam ederken adının karıştığı başka bir işkence olayıyla ilgili davada da 8 ay hapis cezası verildi.

Yozgat Ağır Ceza Mahkemesi, 1991 yılı Mayıs ayında aralarında Şakir Keçeli isimli bir avukatın da bulunduğu 5 kişiye "işkence yapmaktan" suçlanan 5 emniyet görevlisine 6 yıl 8'er

ay hapis, 20'şer ay da memuriyetten men cezası verdi. Başkomiser Mazhar Bulut, Komiser Mustafa Gülebenzer, polis memurları Osman Harman, Ahmet Türkyılmaz ve Ertuğrul Bodur'un cezalandırılmasına neden olan işkence olayı 1985 yılı Ağustos ayında Yozgat'ın Çayıralan ilçesinde yaşanmıştı.^(*)

Ahmet Karlangaç adlı üniversite öğrencisini 12 Ekim 1980 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde "işkenceyle öldürdükleri" için yargılanan polislerden Ahmet Yıldırım 2 yıl 9 ay, Ahmet Gök ve Satılmış Koroğlu ise birer yıl hapis cezasına mahkum edildi. İstanbul Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde 1991 yılı Haziran ayında sonuçlanan davada polisler önce 5'er yıl hapis cezası verildi. Ancak bu cezalar "Ahmet Karlangaç'ın ölüm nedeninin tam olarak belirlenemediği" gerekçesiyle indirildi.

"Hırsızlık yaptığı" iddiasıyla 1990 yılında İstanbul'da gözaltına alınan Efrumiye Çoban adlı kadına, gözaltında tutulduğu İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde "işkence yapmakla" suçlanan Rıza Kayan ve Habib Seyyar adlı polislerin yargılanmasına 28 Ekim 1991 tarihinde başlandı. İstanbul 6. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın ilk duruşmasında söz alan Efrumiye Çoban, "Beni karanlık bir odaya soktular. İple kollarımı bağladılar. Araba lastiğinin içine sokup sopalarla dövdüler. Ayaklarıyla sırtımı ezdiler. Daha sonra da tecavüz etmeye kalktılar. Gittiğim hastanede bana 7 günlük rapor verildi" dedi. Dava, polislerin "delil yeter-sizliğinden" beraat etmeleriyle sonuçlandı.

(*) Bu dava, nadiren de olsa işkence olayları nedeniyle mahkum olan emniyet görevlilerinin cezaevine girmekten nasıl kurtulduklarını ortaya çıkardı. Söz konusu davada, 5 kişiye yaptıkları işkence nedeniyle yargılanan polisler verilen cezalar, davanın uzun sürmesi nedeniyle zaman aşımına uğrayıp ortadan kalktı. Olayın gelişimi şöyle oldu: 1985 yılı Ağustos ayında "yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla gözaltına alınan Şakir Keçeli (avukat), Naci Yıldırım, Tahsin İpek, Mustafa Gök ve Zafer Turgut adlı 5 kişi sorgulandıkları Çayıralan Polis Karakolu'nda yoğun işkenceye maruz kaldı. Söz konusu kişilere işkence ile asılsız ve düzmece ifadeler imzalatıldı. Bu arada işkence mağdurlarından Tahsin İpek'in işkence sırasında yaralanan ve daha sonra kangren olan ayağı kesildi. Kısa süre içinde suçsuz oldukları ortaya çıkan Şakir Keçeli, Naci Yıldırım, Tahsin İpek, Mustafa Gök ve Zafer Turgut, Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak Mazhar Bulut, Osman Harman, Mustafa Gülebenzer, Ahmet Türkyılmaz ve Erdoğan Bodur adlı 5 emniyet görevlisi hakkında suç duyurusunda bulundu. Yapılan soruşturma sonucunda 5 emniyet görevlisi hakkında 15 yıldan az olmamak üzere hapis cezası istemiyle dava açıldı. Sanıkların yargılanmasına 1985 yılı Aralık ayında Yozgat Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. 1990 yılına kadar devam eden yargılama sonucunda Mazhar Bulut, Osman Harman, Mustafa Gülebenzer, Ahmet Türkyılmaz ve Ertuğrul Bodur 6 yıl 8'er ay hapis ve 20'şer ay memuriyetten men cezasına mahkum oldu. Sanıkların avukatları aracılığıyla karara itiraz etmesi üzerine dava dosyası Yargıtay'a gitti. Dosyayı inceleyen Yargıtay 8. Ceza Dairesi, "eksik soruşturma yapıldığı" gerekçesiyle kararı bozdu ve emniyet görevlilerinin yeniden yargılanmasını istedi. Bozma kararına uyarak sanıkları yeniden yargılayan Yozgat Ağır Ceza Mahkemesi, 3 Mart 1993 tarihinde, zaman aşımı nedeniyle davanın ortadan kaldırılmasına karar verdi. Karara bu kez işkence gören kişiler itiraz etti. Yargıtay 8. Ceza Dairesi bu kez "emniyet görevlilerine verilen cezanın 5 değil 10 yıllık zaman aşımı hükümlerine tabi olduğu" gerekçesiyle kararı bozdu. Yargıtay'ın bozma kararına uymayan Yozgat Ağır Ceza Mahkemesi, "davanın zaman aşımı nedeniyle ortadan kaldırılması" şeklindeki daha önceki kararında ısrar etti. Bunun üzerine dava dosyası Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na gitti. Yargıtay Ceza Genel Kurulu ise Yozgat Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararını doğru buldu ve 1994 yılı Kasım ayında sanıklar hakkındaki davanın ortadan kaldırılması için bağlayıcı karar verdi. Bu sayede 5 kişiye acımasızca işkence yapan, asılsız suçlamalarla dolu ifadeler imzalayan, bir kişininin ayağının kangren olmasına ve kesilmesine yol açan 5 emniyet görevlisi, yargılamanın çok uzun sürmesi nedeniyle ceza almaktan ve cezaevine girmekten kurtulmuş oldu. Şakir Keçeli ile arkadaşlarının başına gelenler, Gazeteci Hasan Uysal tarafından "Gizli Örgüt Nasıl Kurulur?" adı altında kitaplaştırıldı.

Yalova'ya bağlı Kılıç köyünde yaşayan Fatma Kuru adlı yaşlı kadın ile oğlu Mehmet Kuru'yu 1990 yılında gözaltında tutuldukları jandarma karakolunda dövmekten sanık Astsubay Aziz Özdemir 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Yalova Asliye Ceza Mahkemesi'nde 15 Kasım 1991 tarihinde sonuçlanan davada Aziz Özdemir'e hapis cezasının yanı sıra 6 ay süreyle memuriyetten men cezası da verildi.

Yüksel Yağız adlı kişiye "işkence yapmak" suçundan yargılanan İzmir Emniyet Müdürlüğü'nde görevli Halil Duygu, Neşet Hakçıl ve Bedir Taşdelen isimli polis memurları beraat etti. İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 1991 yılı Kasım ayında sonuçlanan davadaki beraat kararı "Sanık polis memurlarının mahkumiyetlerine yetecek kadar delil bulunamadığı" gerekçesiyle verildi. Yüksel Yağız, çalıştığı hastanedeki bir çocuk kaçırma olayı nedeniyle 4 Aralık 1989 tarihinde gözaltına alınmış ve gözaltında bulunduğu süre içinde işkence görmüştü. (*)

12 Şubat 1992 tarihinde İstanbul Kadıköy 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde sonuçlanan bir davada, "Hüseyin Özkahraman adlı doktora işkence yaptığı" suçlamasıyla yargılanan Hüseyin Polat adlı polis hakkında beraat kararı verildi. Beraat kararına gerekçe olarak "Hüseyin Özkahraman'ın sanık polis Hüseyin Polat'ı teşhis edememesi" gösterildi. 6 Temmuz 1991 tarihinde gözaltına alınan Hüseyin Özkahraman, Yeldeğirmeni Polis Karakolu'nda sorgulanmış ve işkence görmüştü. Hüseyin Özkahraman gördüğü işkenceleri, serbest bırakıldıktan sonra aldığı "15 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporuyla kanıtlamıştı.

1992 yılı ortalarında Antalya'da "hırsızlık yaptığı" iddiasıyla gözaltına alınan 11 yaşındaki bir çocuğa "işkence yaptıkları" suçlamasıyla yargılanan Haluk Özkan adlı komiser ile Ömer Çelik, Ekrem Uludağ ve Mehmet Şimşek adlı polisler 3'er ay hapis cezasına mahkum oldu. Antalya 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 9 Aralık 1992 tarihinde sona eren davada, sanıklara verilen hapis cezaları daha sonra paraya çevrilerek ertelendi. 11 yaşındaki çocuğa gördüğü işkence nedeniyle "5 günlük" doktor raporu verilmişti.

İnsan Hakları Derneği Urfa Şubesi Sekreteri Avukat Ramazan Ferat'ı, 7 Haziran 1991 tarihinde döven Seyid Eren ve Zeki Keçe adlı iki polis, 3'er ay hapis cezasına mahkum oldu. Urfa 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 1992 yılı Şubat ayında sonuçlanan davada sanık polis memurlarına 3'er ay meslekten men cezası da verildi. Davada yargılanan Enver Ünver ve Sinan Genç adlı iki polis ise delil yetersizliğinden beraat etti.

"Yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla 1988 yılı içinde Ankara'da gözaltına alınan İmdat Halis adlı polis müdürüne "işkence yapmakla" suçlanan İbrahim Dedeoğlu, Mehmet Ozan ve Yusuf Eren adlı üç emniyet görevlisi 3'er ay hapis cezasına mahkum oldu. Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 4 Mart 1993 tarihinde sonuçlanan davada sanık emniyet görevlilerine 5'er milyon lira para ve 3'er ay süreyle memuriyetten uzaklaştırma cezaları da verildi. Emniyet görevlilerine verilen cezalar daha sonra tecil edildi.

(*) Yüksel Yağız mahkeme bittikten sonra Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu. Başvuru, 1994 yılında kabul edildi ve Yüksel Yağız haklı bulunarak Türkiye'den, imzaladığı insan haklarına ilişkin sözleşme ve protokollere aynen uyması istendi. Yüksel Yağız bu gelişme üzerine gördüğü işkence nedeniyle 100 bin dolar tazminat istedi. Çocuk kaçırma olayı ile bir ilgisi olmayan Yüksel Yağız, gördüğü işkenceyi aldığı doktor raporuyla belgeleyerek savcılığa suç duyurusunda bulunmuştu. Suç duyurusunun dikkate alınması üzerine işkence olayına adı karışan Halil Duygu, Bedir Taşdelen ve Neşet Hakçıl adlı polisler hakkında dava açılmıştı. İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada, "Yüksel Yağız'a işkence yapmanın kim olduğunun anlaşılacağı" gerekçesiyle beraat kararı verilmiş, Yüksel Yağız'ın bu karara yaptığı itiraz da Yargıtay tarafından kabul edilmemişti.

Giresun'un Şebinkarahisar ilçesinde 1986 yılı içinde 9 kişiye işkence yaptıkları gerekçeyle yargılanan 5 emniyet görevlisi çeşitli cezalara mahkum oldu. Giresun Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlanan davada sanıklardan Komiser Yüksel Ergenekon'a 6 yıl 8 ay hapis ve 1 yıl 8 ay meslekten uzaklaştırma, Başkomiser Kemal Karacan'a 3 yıl 4 ay hapis ve 10 ay meslekten uzaklaştırma, Komiser Şeref Çoban'a 1 yıl 8 ay hapis ve 2 ay meslekten uzaklaştırma, polis memurları Nuri Kuşçu'ya 1 yıl 8 ay hapis ve 2 ay meslekten uzaklaştırma, Yunus Yıldırım'a ise 10 ay hapis ve 5 ay meslekten uzaklaştırma cezaları verildi. Davada yargılanan Abdurrahman Doğan ve Sedat Gümüş adlı polisler ise beraat etti. Sanıklara verilen cezalar onaylanarak kesinleşti. Yaklaşık 7 yıl süren dava sonunda, 9 kişiye yapılan işkence karşılığında verilen en yüksek ceza, 6 yıl 8 ayı (kişi başına yaklaşık 9 ay) geçmemiş oldu.

Ordu'nun Gülyalı ilçesinde 1989 yılında gözaltına alınan Temel Avşar ve Filiz Avşar adlı 2 kişiye sorgulandıkları jandarma karakolunda "işkence yapmakla" suçlanan Ekrem Güner adlı astsubay, olaydan 5 yıl sonra 2 yıl hapis cezasına mahkum oldu. Ordu Ağır Ceza Mahkemesi'nde 21 Temmuz 1994 tarihinde sona eren davada Ekrem Güner'e 5 ay 15 gün meslekten uzaklaştırma ve 375 bin lira da para cezası verildi. (*)

(*) Sanık emniyet görevlilerinin beraat ettiği ya da çok az ceza aldığı davaların ardı arkası kesilmedi. 1 Mayıs 1994 tarihinde, 1 Mayıs nedeniyle Ankara'da düzenlenen mitingden sonra yürüyüşe geçen gruplar Sıhhiye Köprüsü üzerinde polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Bu arada Ankara Milletvekili Salman Kaya polis tarafından dövüldü. Aldığı darbeler sonucunda yaralanan Salman Kaya bir süre hastanede tedavi gördü. Salman Kaya'nın dövülmesi ve bu sırada çekilen görüntülerin kamuoyuna yansması üzerine olay büyük tepki yarattı. Tepkiler üzerine dönemin Ankara Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar görevinden alındı ve olayla ilgili soruşturma açıldı. Orhan Taşanlar hakkında verilen görevden alma kararının "göstermelik" olduğu ve "tepkilerin yumuşatılmasını" hedeflediği kısa süre içinde ortaya çıktı. Yapılan idari soruşturma sonucunda suçsuz bulunan Orhan Taşanlar, 18 Mayıs 1994 tarihinde yeniden göreve başladı. Ankara Cumhuriyet Savcılığı, Salman Kaya'yı döven Mehmet Okur, Mikdat Budak ve Süleyman Yalman adlı emniyet görevlileri hakkında dava açtı. 3 emniyet görevlisi, 23 Mayıs 1995 tarihinde sona eren davada beraat etti. Beraat kararına, "dava dosyasında sanıkların suç işlediğine ilişkin her türlü kuşkudan uzak, kesin ve inandırıcı bir delil bulunmadığı" gerekçe olarak gösterildi. Mahkeme, Salman Kaya'yı dövilürken gösteren video kasetlerini ve fotoğrafları delil olarak kabul etmedi.

TİHV Kurucu Üyesi Avukat Bekir Doğanay'ı 30 Mayıs 1992'de İstanbul Vezneciler'de "trafik kurallarına uymadığı" gerekçesiyle tokatlayan, hakaret eden ve zorla polis arabasına bindiren Ayhan Acun adlı polis, 3 ay hapis ve 3 ay meslekten men cezasına mahkum oldu. İstanbul 13. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 9 Kasım 1994 tarihinde sona eren davada, Ayhan Acun'a verilen hapis cezası 900 bin lira para cezasına çevrildi. Verilen cezalar daha sonra ertelendi. Dava Bekir Doğanay'ın şikayeti üzerine açılmıştı.

Afyon'un Sultandağı ilçesine bağlı Doğançık köyündeki bir hırsızlık olayı nedeniyle gözaltına alınan Cafer Pamuk ve Orhan Oğuz adlı iki kişiye işkence yapmakla suçlanan Hasan Benek adlı astsubay 3 yıl 4 ay hapis cezasına mahkum oldu. Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesi'nde 13 Temmuz 1995 tarihinde sona eren davada Hasan Benek'e 20 ay süreyle memuriyetten men cezası da verildi. Hasan Benek, bu suç nedeniyle aynı mahkemede daha önce de yargılanmış ve 5 yıl hapis ve 40 ay memuriyetten men cezasına mahkum olmuştu. Ancak bu karar Yargıtay tarafından, "verilen cezaların fazla olduğu" gerekçesiyle bozulmuştu. Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesi'nin, yeniden yapılan yargılamada bozma kararına uymayarak ilk kararında ısrar etmesi üzerine dava dosyası Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na gitmişti. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da "Sanık, görev yapma ve zanlıları bulma amacıyla hareket etmiş, gençliği, mesleki deneyimsizliği ve içinde bulunduğu ortam nedeniyle suç işlemiştir. Sanığın kişisel bir çıkarı ve kastı yoktur. Sabıkasız olan sanığın sosyal durumu, suçu işlemesindeki sebep ve amacı dikkate alındığında, ceza verilirken alt sınırdan çok fazla uzaklaşmış olması Anayasa'ya aykırıdır." gerekçesiyle Hasan Benek'e daha az ceza verilmesini öngören bağlayıcı bir karar almıştı. Türkiye'deki yargı sistemine göre, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun verdiği kararlara mahkemelerin uyma zorunluluğu bulunuyor.

Cezaevleri

Cezaevlerinde de 12 Eylül askeri darbesiyle birlikte sistematik bir yok etme ve ezme politikası uygulamaya sokuldu. Cezaevleri, "askeri disiplin" adı altında en vahşi saldırıların yapıldığı, baskı, işkence ve insanlık dışı uygulamaların pervasızca sürdürüldüğü yerler haline dönüştürüldü. Cezaevlerindeki bu uygulamalar sonucunda onlarca kişi öldü/öldürüldü, onlarca günlük yaşamlarını yardım olmadan devam ettiremeyecek şekilde sakat (12'si Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde) kaldı, kalıcı hastalıklara yakalananların sayısı ise hesabı tutulamayacak kadar fazla oldu. İşkenceler ve insanlık dışı uygulamalar Erzurum Dağkapı, Ankara Mamak, İstanbul Metris ve Diyarbakır askeri cezaevlerinde pervasız boyutlara ulaştı. (*) Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde işkence, açlık grevi, intihar ve bakımsızlık nedeniyle ölenlerin sayısı 40'ı geçti. Bu cezaevinde tutukluları birbirine tecavüz etmeye zorlama, cop sokma, lağım çukurunda bekletme gibi vahşi yöntemlere başvuruldu.

Cezaevlerindeki baskı ve işkenceler, beraberinde direnişleri getirdi. Cezaevleri 1985 yılına kadar çok sayıda açlık grevine ya da değişik direnişlere sahne oldu. Binlerce tutuklu ve hükümlü baskı ve işkencelere karşı bedenlerini ortaya koydu. Cezaevlerinde haftalarca aylarca süren açlık grevleri yaşandı. Açlık grevleri sonucunda 8'i Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde 4'ü de İstanbul Sağmalcılar Cezaevi'nde olmak üzere 12 kişi yaşamını yitirdi. Muş E Tipi Cezaevi'nde 1993 yılında yapılan açlık grevinde ölen bir tutuklunun eklenmesiyle bu sayı 13'e (**) yükseldi.

(*) Cezaevlerindeki işkencelere, sistematik yok etme uygulamalarına, vahşi cinayetlere 12 Eylül askeri cuntası sonrasındaki dönemlerde de tanık olundu. Ancak bu kez askeri cezaevlerinin yerini Adalet Bakanlığı'na bağlı, bir başka deyişle de "sivil" cezaevleri almıştı. Eskişehir Özel Tip Cezaevi'nden Aydın E Tipi Cezaevi'ne sevk edilen tutuklu ve hükümlüler, 2 Ağustos 1989 tarihinde geldikleri cezaevinde görevliler tarafından kıyasıya dövüldü. Atılan dayak sonucunda Mehmet Yalçınkaya ve Hüseyin Hüsnü Eroğlu adlı 2 tutuklu öldü, 6 tutuklu yaralandı. Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde kalan bir tutuklunun Cumhuriyet Savcılığı'nın talimatıyla 3 Ekim 1994 tarihinde yeniden sorguya götürülmek istenmesi olaylara neden oldu. Tutuklunun sorguya götürülmek istenmesine tepki gösteren diğer tutuklular koğuş kapılarına barikat kurarak direnişe geçti. Bunun üzerine 4 Ekim günü, direnişin sürdüğü koğuşlara güvenlik görevlileri tarafından operasyon yapıldı. Operasyon sırasında Ramazan Öziak adlı tutuklu sıkışma sonucunda boğularak öldü. Bazıları ateşli silahla vurulan 50 kadar tutuklu yaralandı, cezaevinde büyük hasar meydana geldi. Cezaevinde kalan tutukluların bir bölümü 5 Ekim sabahı zorla Gaziantep E Tipi Cezaevi'ne götürüldü. Olaylar sırasında yaralanan Süleyman Ongun, gönderildiği Gaziantep Cezaevi'nde 20 Ocak 1995 tarihinde öldü. Vücudunun 20 yerinden yaralanan Süleyman Ongun, cezaevi revirinde tedavi görüyordu. Gaziantep Cezaevi'ndeki tutuklu ve hükümlüler ölüm olayı üzerine yaptıkları açıklamada, Süleyman Ongun'un sağlık durumu kötü olmasına karşın hastaneye yatırılmadığını, bu nedenle başındaki yaranın iltihaplandığını ve gerektiği gibi tedavi görmediği için öldüğünü savundular.

(**) Cezaevinde bulunan PKK davası tutuklu ve hükümlüleri 14 Temmuz 1995 tarihinde süresiz-dönüşümlü açlık grevine başladı. Siyasi istemlerle başlatılan açlık grevine 20'yi aşkın cezaevinde bulunan 5 bine yakın tutuklu ve hükümlü katıldı. Cezaevlerinde sürdürülen açlık grevleri tutuklu ve hükümlülerin yakınlarının yaptığı, açlık grevi, siyasi parti binalarında oturma eylemi, yürüyüş ve benzeri eylemlerle desteklendi. Eylemlerin büyük bölümü güvenlik görevlilerinin müdahalesiyle karşılaştı, siyasi parti binaları polis tarafından boşaltıldı, dövülenler, yaralananlar, oldu. Yüzlerce kişi gözaltına alındı, gözaltına alınanların bir bölümü tutuklandı. 13 Ağustos 1995 tarihinden itibaren süresiz bir biçimde sürdürülmeye başlanan açlık grevi 19 Ağustos 1995 tarihinde, "eylemin amacına ulaştığını" kamuoyuna duyuran bir açıklamanın ardından sona erdi. Açlık grevi sırasında Fesih Beyazçiçek adlı hükümlü Yozgat E Tipi Cezaevi'nde, Remzi Altıntaş adlı hükümlü de Amasya E Tipi Cezaevi'nde yaşamını yitirdi. Fesih Beyazçiçek ve Remzi Altıntaş ile birlikte, açlık grevi sonucunda ölenlerin sayısı 15'i buldu.

Gerek cezaevlerindeki gerekse cezaevi dışındaki uğraşlar, katliam boyutunda devam eden baskı ve işkenceleri azalttı. 1986 yılına gelindiğinde cezaevlerindeki işkence olayları, tamamen ortadan kalkmasa bile büyük ölçüde azaldı. Ancak yaşam koşullarındaki olumsuzluklar pek düzelecek gibi görünmüyordu. Cezaevlerinde tek tip elbise giymek zorunlu tutuluyordu, tek tip elbise nedeniyle insanlar savunmasız yargılanıyor, mahkum ediliyordu, kitap ve gazete lüksü, cezaevlerindeki aileleriyle görüşebilmeleri, haberleşebilmeleri son derece güçlüklerle yapılabiliyordu, sağlık, beslenme, havalandırma sorunları insan yaşamını tehdit edecek boyutlara ulaşmıştı.

Olumsuz koşulların düzeltilmesi isteğiyle 1987 yılının yaz aylarında hemen hemen tüm cezaevlerinde açlık grevleri başladı. "İnsanca yaşamak istiyoruz" haykırışı, cezaevlerinin taş duvarlarını aşarak tüm yurda yayıldı. Tutuklu ve hükümlü yakınları, insan hakları savunucuları yaptıkları kitlesel eylemlerle cezaevlerindeki direnişe destek oldu. Destek eylemleri çerçevesinde tutuklu ve hükümlü yakınlarından bir grup 28 Ağustos 1987 tarihinde İstanbul'dan hareket edip, Çanakkale, Bursa ve Eskişehir'e uğrayarak Ankara'ya geldi. Topluluk, Ankara girişinde ve cezaevlerindeki koşulların iyileştirilmesi için dilekçe vermek istedikleri Meclis kapısında polisler tarafından dövüldü. 1 Eylül Dünya Barış Günü kutlanırken yaşanan bu olay İHD kurucularından Didar Şensoy'un şeker komasına girerek ölmesine neden oldu.

Didar Şensoy'un ölümü, cezaevlerine gösterilen ilginin artmasını ve dönemin siyasal iktidarının koşulları iyileştirmeme yönündeki direnişinin kırılmasını sağladı. Cezaevlerine yönelik bazı iyileştirme önlemleri gündeme getirildi. Tek tip elbise kalktı. Yaşam koşullarında olumlu değişiklikler oldu. Ama bu durum ne yeterli ne de kalıcı oldu. Eylemler sonucunda elde edilen kazanımlar, "1 Ağustos Genelgesi" olarak bilinen kararlarla birlikte kısa süre içinde geri alınmak istendi. Bu nedenle 1988 yılının Ekim, Kasım ve Aralık ayları, cezaevlerinde eylemlerle geçti. Eylemlerin kitleselliği ve geniş kamuoyu desteği, 1 Ağustos Genelgesi'nin askıya alınması sonucunu getirdi. 1 Ağustos Genelgesi, 1989 yılı ortalarında bazı cezaevlerindeki firar olayları bahane edilerek yeniden yürürlüğe sokuldu. Genelge, uzun uğraşlar ve direnişler sonucunda uygulama dışı bırakıldı. Ancak cezaevleri bir türlü huzura ve insanca yaşam koşullarına kavuşamadı. 1991 yılından itibaren tutuklu ve hükümlü sayısında görülen büyük artış yaşam koşullarını olumsuz yönde etkiledi. Cezaevlerinde bir türlü istikrar sağlanamadı. Ayrıca, adli suçlar nedeniyle cezaevlerinde bulunan tutuklu ve hükümlülere sağlanan bazı haklar, (açık görüş yapma, ilçe cezaevlerine gidebilme, alınan cezanın beşte ikisini cezaevinde geçirdikten sonra serbest bırakılma gibi) 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren "Terörle Mücadele Yasası" ile siyasi tutuklu ve hükümlülere tanınmadı.

Cezaevleri bugün de toplu dayak atma olaylarına, açlık grevlerine, hukuk dışı uygulamalara, keyfi davranışlara sahne olmakta, toplumun kanayan yarası olmaya devam etmektedir. Cezaevlerindeki insanlık dışı uygulamalar ve yapılan açlık grevleri, tutuklu ve hükümlülerin yakınları açısından da bir dizi sıkıntı yaratmakta, üzüntü kaynağı olmaktadır. (*)

(*) Aydın E Tipi Cezaevi'nin 2. ve 3. koşullarında kalan siyasi hükümlüler, 24 Haziran 1994 tarihinde koşullara giren gardiyan ve jandarmalar tarafından dövüldü. Olayda 14 kişi yaralandı. Cezaevindeki hükümlüler tarafından yapılan açıklamada olayın cezaevi müdürünün yarattığı provokasyon sonucunda çıktığı belirtildi. Olay sonrasında, cezaevindeki baskılar yoğunlaştı ve hükümlülerin açlık grevi yaparak elde ettiği haklar geri alındı. Bunun üzerine cezaevinde kalan hükümlülerden 102'si, "baskılara son verilmesi ve cezaevindeki yaşam koşullarının iyileştirilmesi" istemiyle 1 Temmuz 1994 tarihinde açlık grevine başladı. Açlık grevi SHP yöneticileri ve Adalet Bakanlığı yetkilileri ile tutuklu ve hükümlü temsilcileri arasında yapılan görüşmenin anlaşmayla sonuçlanması üzerine 30 Temmuz 1994 akşamı bitti.

Cezaevleri sırf siyasi tutuklu ve hükümlüler açısından değil, adli suçlar nedeniyle cezaevlerinde bulunan tutuklu ve hükümlüler için de olumsuz koşullara sahiptir. Bu konuda 1993 yılında İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi tarafından hazırlanan bir raporda baskı ve insanlık dışı uygulamaların sırf siyasal tutuklu ve hükümlülerle sınırlı kalmadığı belirtilerek cezaevlerindeki adli tutuklu ve hükümlülerin de ciddi sorunlarla karşı karşıya buldukları vurgulandı. Raporda şu görüşlere yer verildi: "Bugüne kadar hep siyasi tutuklu ve hükümlülerin durumu tartışılmış, adli tutuklu ve hükümlülerin yaşadıkları gözden kaçırılmıştır. Adli tutuklu ve hükümlülerin kaldığı koşullarda idare, gardiyan ve koğuş ağaları ile uyuşturucu mafyası üçgeninin egemenliğinde çirkin bir düzen kurulmuştur. Bu koşullarda uyuşturucu madde ticareti yapılmakta, insanlar uyuşturucu madde kullanmaya alıştırılmaktadır. Genç ya da çocuk tutuklulara cinsel saldırı ve tecavüz etme olaylarına sıkça tanık olunmaktadır. Güçsüz tutuklu ve hükümlülerden haraç alınmakta ve bu kişiler köle gibi kullanılmaktadır. Adli tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu cezaevlerindeki sorunlar bilinçli olarak görmezlikten gelinmektedir." Raporda, cezaevleri sorununun sadece tutuklu ve hükümlüler ile yakınlarının değil, tüm toplumun sorunu olduğu vurgulanarak, bu konuda başta politikacılar olmak üzere herkesin duyarlı olması gerektiği kaydedildi.

Cezaevlerindeki sağlık sorunları ile hastalanan tutuklu ve hükümlülerin gerekli tedavi olanağı bulamamaları da cezaevlerindeki can alıcı sorunlardan birini oluşturmaktadır. Olumsuz yaşam koşulları, gerekli tıbbi olanakların sağlanamaması, hasta tutukluların zamanında hastaneye götürülmemesi sonucunda ölen, sakat kalan ya da kâhçı hastalıklara yakalanan çok sayıda tutuklu ve hükümlüye rastlanmaktadır.

Bu arada 1991 yılında cezaevlerinde bulunan tutuklu ve hükümlüleri ilgilendiren önemli bir olay yaşandı. Bu olay, 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren "Terörle Mücadele Yasası"nın getirdiği şartlı tahliye uygulamastıydı. Uygulama, "12 Nisan 1991 tarihine kadar işlenen suçlarla ilgili olarak yargılanan ya da mahkum olanların cezalarında büyük indirimler yapılmasını" öngörüyordu. Bu sayede cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerden yarısı (yaklaşık 20 bin kişi) serbest bırakıldı. Ancak bu uygulama, Türk Ceza Yasası'nın sol görüşlü siyasi tutuklu ve hükümlülerin yargılandığı ya da mahkum olduğu 146. ve 125. maddeleri kapsam dışında

Ankara Merkez Cezaevi'nde, PKK davası sanıklarının kaldığı 5. koğuşa 19 Ağustos 1994 sabahı gardiyan ve jandarmalar tarafından operasyon yapıldı. Operasyon sırasında 16 tutuklu yaralandı, bir gardiyanın kolu kırıldı. Olaya, İbrahim Ata, İsmet Ayaz ve Burhan Altın adlı 3 tutuklunun hücreye konulmak üzere Çankırı E Tipi Cezaevi'ne götürülmek istenmesi yol açtı. Yapılan resmi açıklamada ise "olayın isyan girişiminde bulunan tutukluların engellenmek istenmesi üzerine çıktığı" öne sürüldü. İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, "Tutuklulara yapılan saldırı, kamuoyuna isyan biçiminde gösterilmek istenmektedir. Cezaevinde hiçbir savunma olanağına sahip olmayan insanların isyan etmeyecekleri açıktır." dedi. Aynı günlerde Konya Cezaevi'nde de gardiyanlar tarafından dövülen 4 tutuklu yaralandı.

Ankara Keçiören İslahevi'nde kalan 500 kadar tutuklu ve hükümlü çocuk, gardiyanların kendilerine kötü davrandığı için 12 Nisan 1995 gecesi isyan etti. Çocukların isyanı İslahevine sokulan polisler tarafından bastırıldı. İsyanın bastırılması sırasında yaralananlar oldu. İslahevi binasında hasara yol açan isyanın bastırılmasından sonra gazetecilerle görüşen çocuklar, sorunlarına kasıtlı olarak çözüm bulunmadığını belirterek, "Gardiyanlar bize cinsel tacizde bulunuyor. Sürekli dövülüyor ve aşağılanıyoruz." dediler.

Elbistan E Tipi Cezaevi'nde kalan siyasi tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu koşullara 3 Mayıs 1995 tarihinde gardiyan ve jandarmalar tarafından yapılan operasyonda 10 tutuklu yaralandı. Cezaevinde bulunan 85 tutuklu ve hükümlü olayı protesto amacıyla 3 Mayıs gününden itibaren dönüşümlü olarak açlık grevine başladı. Açlık grevi, tutuklu ve hükümlülerin istemlerinin önemli bir bölümünün cezaevi yönetimi tarafından kabul edilmesi üzerine 9 Haziran 1995 akşamı sona erdi.

tutacak şekilde hazırlandı. Bu nedenle o dönemde cezaevlerinde bulunan yaklaşık 3 bin 500 siyasi tutukludan ancak 708'i (büyük bölümü sağ görüşlü) serbest bırakıldı. (*)

Anayasa Mahkemesi, 22 Temmuz 1991 tarihinde aldığı kararla eşitsizliğin Türk Ceza Yasası'nın 146. maddesi uyarınca verilen mahkumiyet kararlarıyla ilgili olan bölümünü giderdi. Karardan cezaevlerinde bulunan siyasi tutuklu ve hükümlülerden 1500 kadarı yararlandı. Bunlardan 1000'den fazlası 1991 yılı Ağustos ayında serbest bırakıldı. Anayasa Mahkemesi, başta PKK olmak üzere Kürt örgütleriyle ilgili olarak Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca açılan davaları ise inceleme dışı bıraktı.

Anayasa Mahkemesi, 1992 yılında da başta PKK olmak üzere "Kürt örgütleri hakkında Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca açılan davalarda yargılananların şartlı tahliye uygulamasından faydalanmamasını" öngören hükmü iptal etmedi. Karar, 4'e karşı 7 oyla alındı. Karara göre, Kürt örgütleri hakkında açılan davalarda ölüm cezası alanlar diğer davalarda yargılananların aksine 10 yıl yerine 20 yıl, ömür boyu hapis cezası alanlar ise 8 yıl yerine 15 yıl hapiste kaldıkları takdirde serbest bırakılacaklar. Kararı değerlendiren Anayasa Mahkemesi'nin bir üyesi, "125. madde yönünden davayı reddetmemizin en önemli gerekçesi, bu kanun kapsamına giren suçların halen devam etmesidir. Diğer suçlardaki örgütsel yan ortadan kalkmıştır. Bunlar bireysel suç haline gelmiştir. Oysa Türkiye'nin bölünmezliğini esas alan 125. madde kapsamındaki suçlarda azalma olmamış, tersine son günlerde giderek turmanma gözlenmiştir" dedi. Karar, Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı biçimde Türk ve Kürt örgütler arasında nasıl bir çifte standart uygulandığını somut şekilde gözler önüne serdi. (**)

(*) Cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlü sayısındaki azalma uzun ömürlü olmadı. Tutuklu ve hükümlü sayısı her yıl bir önceki yıla göre önemli ölçüde arttı. 1991 yılında 20 bine kadar inen cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlü sayısı, 1993 sonunda 32 bine, 1994 sonunda 40 bine, 1995'te de 50 bine yükseldi. Siyasi tutuklu ve hükümlü sayısındaki artış ise daha çarpıcı oldu. 1993 yılında 4 bin 284 olan siyasi tutuklu ve hükümlü sayısı 1994 yılı ortalarına gelindiğinde 6 bin 379'a yükseldi. Siyasi tutuklu ve hükümlü sayısı 1994 yılı sonuna gelindiğinde 8 bini, 1995'in ortalarında da 10 bini geçti. Bu sayı DYP-SHP koalisyon hükümetinin göreve başladığı 1991 yılı Kasım ayında 900 civarında idi.

(**) Cezaevleri, 12 Eylül 1995 tarihinde sonra kanlı olaylara ve geniş çaplı eylemlere sahne oldu. İzmir Buca Cezaevi'nde kalan tutukluların cezaevindeki uygulamaları protesto için 19 Eylül 1995 tarihinde başlattığı sayım vermeme eylemi, 21 Eylül günü yapılan operasyonla bastırıldı. Olayda 3 tutuklu öldü, 25'i ağır 58 tutuklu yaralandı. Öldürülen Uğur Sarıaslan, Yusuf Bağ ve Turan Kılıç adlı tutuklulara yapılan otopsi sonucunda her üç tutuklunun dövülme sonucunda beyin kanaması ve iç kanama geçirerek ölümleri belirlendi. Otopsiye katılan doktorlar, cesetler üzerindeki izlerin ve ölen kişilerin kemiklerindeki kırıkların, tutukluların insafsızca dövülmüş olduklarını ortaya koyduğunu belirterek, hazırlanan otopsi raporlarına "şüpheli ölüm" kaydı düştüler. Yapılan suç duyuruları sonuçsuz kaldı.

İstanbul Ümraniye Cezaevi'nde 13 Aralık 1995 tarihinde çıkan olaylar sırasında 14 jandarma, 12 polis, 2 gardiyan ile 36 tutuklu ve hükümlü yaralandı ya da atılan gaz bombaları nedeniyle zehirlendi. Olaylar 15 Aralık günü saat 16.00 sıralarında sona erdi. Ancak cezaevinde yaşanan sorunlar bitmedi ve gerginlik sürdü. Cezaevindeki gerginlik 4 Ocak 1996 tarihinde kanlı olaylara yol açtı. Cezaevindeki 2 koğuşa sabah ve öğle saatlerinde jandarmalar tarafından operasyon yapılması üzerine başlayan olaylar sırasında Abdülmecit Seçkin, Orhan Özen ve Rıza Boybaş adlı 3 tutuklu dövülerek öldürüldü, 36 tutuklu ve hükümlü ile 21 jandarma ve 10 gardiyan yaralandı. Abdülmecit Seçkin, Orhan Özen ve Rıza Boybaş'a yapılan otopsi sonucunda ölümlere, "sert cisimle başa vurulması nedeniyle beyin kanamasının ve kafatası kemiklerinin kırılıp çökmesinin yol açtığı" belirlendi. Ölen 3 kişinin kafa ve yüzlerinin, kimliklerinin saptanmasını güçleştirecek biçimde parçalanmış olduğu açıklandı. Olaylar sırasında yaralanan Gültekin Beyhan da 11 Ocak 1996 tarihinde tedavi gördüğü hastanede yaşamını yitirdi ve olayda ölenlerin sayısı 4'e yükseldi. Yapılan suç duyuruları sonuçsuz kaldı.

GÖZALTINDA ya da CEZAEVİNDE ÖLENLER

Türkiye'deki sistematik işkence uygulamasının en belirgin özelliğini gözaltı merkezlerinde ya da cezaevlerindeki ölümler oluşturmaktadır. Bu durum 12 Eylül askeri darbesinden itibaren daha belirgin hal aldı ve Türkiye işkenceyle öldürülenlerin hesabının bile tutulmadığı bir sürece girdi. İşkence, yargısız, peşin ve ilkel bir cezalandırma alışkanlığına döndü.

İşkence sonucu ölümler askeri cunta dönemi ile sınırlı kalmadı. Raporun daha sonraki sayfalarında yıllara göre dökümü yapılan ve tam listesi verilen ölüm olayları incelendiğinde, 12 Eylül sonrası askeri cunta dönemi uygulamalarının daha sonraki siyasal iktidarlar döneminde de aynen izlendiği ve işkence sonucu ölümlerin devam ettiği ortaya çıkmaktadır. Ölüm olayları ile ilgili yapılan değerlendirmeye göre;

- 12 Eylül 1980 tarihinden 12 Eylül 1995 tarihine kadar geçen sürede **419**'u gözaltında sorgulanırken ya da cezaevlerinde, **15**'i de insanlık dışı yaşam koşullarının iyileştirilmesini sağlamak amacıyla cezaevlerinde yapılan açlık grevlerinde olmak üzere toplam **434** kişi yaşamını yitirdi. Bu rakama gözaltında ve cezaevlerinde gördükleri işkence sonucunda hastalanarak ya da gerekli tedavi olanağı bulamadıkları için ölenler (toplam **26** kişi) eklendiğinde, ortaya, 15 yıl boyunca **460** kişinin ölümüne yol açan kara bir bilanço çıkmaktadır. Türkiye'nin çeşitli siyasal çalkantılar yaşadığı 1968-1980 yılları arasında gözaltında ya da cezaevlerinde işkence sonucunda ölenlerin-öldürülenlerin sayısının 20 civarında olduğu dikkate alındığında, işkence uygulamalarının 12 Eylül askeri darbesiyle birlikte başlayan süreçte ne denli pervasızlaştığı görülmektedir.
- 460 ölüm olayından **190**'ı 12 Eylül 1980 ile 12 Aralık 1983 tarihleri arasındaki askeri cunta döneminde, **162**'si 13 Aralık 1983 ile 20 Kasım 1991 tarihleri arasındaki Anavatan Partisi iktidarı döneminde, **108**'i ise Doğru Yol Partisi-Sosyal Demokrat Halkçı Parti/Cumhuriyet Halk Partisi koalisyonları döneminde yaşandı.
- Ölüm olaylarından **252**'si 12 Eylül 1980'den 1985 yılının sonuna kadar geçen dönemde meydana geldi. 1986 yılından itibaren, 1990 yılı sonuna kadar işkenceye bağlı ölümlerde (toplam **81** kişi) sayısal azalma gözlemlendi. Ölümler, 1991 yılından itibaren yeniden artmaya (toplam **127** kişi) başladı. Bu durum işkence konusundaki bazı

uluslararası sözleşmeleri imzalamanın, işkence konusunda uluslararası denetime açılmanın, Türk Ceza Yasası'nın 140., 141., 142. ve 163. maddelerini yürürlükten kaldırmanın, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası (CMUK) örneğinde olduğu gibi, bazı yasal düzenlemelere gitmenin bir yarar sağlamadığını da somut bir şekilde gösterdi.

- Ölenlerden 359'u siyasal nitelikli suçlar, 101'i adli olaylar nedeniyle gözaltına alındı ya da cezaevine konuldu.
- Gözaltında ya da cezaevlerinde ölen 419 kişiden (Açlık grevinde ya da işkence sonucunda yakalandıkları hastalıklar nedeniyle ölenler bu sayıya dahil değildir) ancak 70'inin işkenceyle öldürüldüğü mahkeme, savcılık ya da başka yetkili makamlar tarafından kabul edildi. 9 kişi ise işkenceyi ve insanlık dışı uygulamaları protesto için intihar etti.
- Geriye kalan 340 kişiden 80'i için "intihar etti", 29'u için "kaçarken ya da yakalanmak istenirken vuruldu", 9'u için "faili meçhul cinayete kurban gitti" gibi gerekçeler gösterildi. 222 kişi hakkında ise (büyük bir bölümü için "hastalanarak öldü", "hiç gözaltına alınmadı", "açlık grevinde öldü" gibi) değişik açıklamalar yapıldı ya da resmi bilgi verilmedi.
- Açılan davalar sonucunda ancak 26 ölüm olayı ile ilgili mahkumiyet kararı verildi. 6 ölüm olayında ise ölüme, yapılan işkencelerin yol açtığı, mahkemeler tarafından kabul edildi, ancak yargılanan emniyet görevlileri hakkında delil yetersizliğinden beraat kararı verildi. 30 kadar ölüm olayı ile ilgili dava ise halen devam etmektedir.

Yetkililerin gözaltında ya da cezaevlerindeki ölüm olaylarına yaklaşımı, kitabımızın ilk bölümünde özetlenen işkence olaylarına yaklaşımdan farklı olmadı. Ölüm olayları ciddi biçimde soruşturulmadı, suçlular gerektiği gibi cezalandırılmadı. Verilen cezalar genellikle bir iki yılı geçmedi. Ceza alan görevlilerin kaçmalarına göz yumuldu.

Ölüm olaylarını komik gerekçelerle kapatmaya dönük çabalar, uluslararası kuruluşlara ya da kamuoyuna dönük bazı faaliyetlerde de sık sık kendisini gösterdi. Örneğin, "İşkenceye Karşı Sözleşme" uyarınca Türkiye tarafından 1990 yılı Ekim ayında Birleşmiş Milletler'e sunulan raporda, "İşkenceden öldüğü iddia edilen birçok kimsenin ashında AIDS, tüberküloz gibi doktor raporlarıyla kanıtlanmış hastalıklardan öldüğü" ileri sürüldü.

İşkencenin Önlenmesi Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ni 1988 yılında imzalayan Türkiye, bu sözleşmenin 19. maddesi gereğince hazırladığı raporu, imza tarihinden 22 ay sonra Birleşmiş Milletler'e sundu. Üç bölüm ve 79 maddeden oluşan raporun büyük bölümü, Anayasa ve yasalarda işkence ve kötü muameleyle ilişkin olarak yer alan hükümler ve imzalanan uluslararası sözleşmelerin tekrarını içerdi. İşkence olaylarına yönelik yeni bir önlemden söz edilmeyen raporda, yasaların işkencenin önlenmesi için yeterli olduğu savunuldu. Yalnızca üç işkenceyle ölüm olayının ad belirtmeksizin örneklendiği raporda, bu üç ölüm olayı nedeniyle açılan davalar sonucunda ölenlerin ailelerine "Maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verildiği" belirtildi. Raporda, 1989 yılında Türk mahkemelerinde açılan 508 işkence iddiası davasına karşılık, 15 polis memurunun çeşitli hapis cezalarına çarptırıldığı anlatıldı. (*)

(*) Bu yaklaşım, daha sonra yapılan tüm resmi açıklamalara, uluslararası kuruluşlara verilen rapor ve yanıtlara da aynı şekilde yansdı. Türkiye'deki işkence olaylarını gündeme getiren tüm çalışmalar, "abartılı", "devlet karşıtı grupların etkisinde kalınarak kaleme alınmış", "doğru değil" gibi gerekçeler gösterilerek yalanlandı.

12 EYLÜL DARBESİ SONRASININ İŞKENCE BİLANÇOSU

	<u>Gözaltında-cezaevinde ölenler ve öldürülenler</u>	<u>Cezaevindeki açlık grevlerinde ölenler</u>	<u>İşkence sonucunda hastalanıp ölenler</u>	<u>Toplam</u>
1980 :	43	-	-	43
(12 Eylül 1980-31 Aralık 1980 arası)				
1981 :	73	1	-	74
1982 :	49	4	-	53
1983 :	20	-	1	21
1984 :	23	6	3	32
1985 :	27	-	2	29
1986 :	19	-	1	20
1987 :	18	-	-	18
1988 :	14	1	1	16
1989 :	11	-	1	12
1990 :	12	-	3	15
1991 :	21	-	-	21
1992 :	17	-	1	18
1993 :	29	1	7	37
1994 :	34	-	1	35
1995 :	9	2	5	16
(1 Ocak 1995-12 Eylül 1995 arası) ^(*)				
TOPLAM	419	15	26	460

(*) Gözaltında ya da cezaevindeki ölüm olayları daha sonra da tüm hızıyla devam etti. Örneğin, 23 Kasım 1995 tarihinde Gaziantep'in Araban ilçesi Pağır köyü Hisar mezarında jandarma tarafından gözaltına alınan Mustafa Akbulut, 18 Aralık 1995 gecesi Mersin Afetevleri mahallesinde polis tarafından gözaltına alınan Abdülmenaf Zengin, 8 Ocak 1996 tarihinde Mersin'de polis tarafından gözaltına alınan Çetin Karakoyun (14) adlı çocuk, 8 Ocak 1996 tarihinde İstanbul'da polis tarafından gözaltına alınan Metin Göktepe, 21 Ocak 1996 tarihinde Bursa'da polis tarafından gözaltına alınan Ali Ormancı, 11 Şubat 1996 tarihinde Kocaeli Derbent Jandarma Karakolu'nda gözaltında tutulan Hamdi Deniz öldü. Ayrıca, İzmir Buca Cezaevi'nde 21 Eylül 1995 tarihinde yapılan operasyon sırasında Uğur Sarıaslan, Yusuf Bağ ve Turan Kılınç, 4 Ocak 1996 tarihinde İstanbul Ümraniye Cezaevi'nde yapılan operasyon sırasında da Abdülmecit Seçkin, Orhan Özen, Rıza Boybaş ve Gültekin Bayhan adlı 4 tutuklu dövülerek öldürüldü.

Gözaltında ya da cezaevinde ölenler

- 001)- İrfan Çelik 14 Eylül 1980 Davutpaşa Cezaevi Siyasi
Resmi iddia: "Kendini kalorifer borusuna asarak intihar etti."
- 002)- Ramazan Oğuz 20 Eylül 1980 Antalya Gazipaşa Siyasi
- 003)- Ali Çakmaklı 24 Eylül 1980 Adana Siyasi
- 004)- Şadan Gazeteci 26 Eylül 1980 İzmit Cezaevi Adli
Açılan davada cezaevi müdürü ömür boyu, gardiyanlar Ali Şen ve Ali Yurda 17'şer yıl, Ahmet Yılmaz 32 ay, Mehmet Yağcı ve Ahmet Aydoğan 20'şer ay hapis cezasına mahkum oldu.
- 005)- Zeynel Abidin Ceylan 26 Eylül 1980 Ankara Siyasi
Komiser Mustafa Haskırış Kasım 1981'de 14 yıl ağır hapis cezasına mahkum oldu. Karar duruşmasından bir ay önce serbest bırakılan Mustafa Haskırış ortadan kayboldu.
- 006)- Hüseyin Karakaş 27 Eylül 1980 İskenderun Siyasi
- 007)- Ali İnan (17) 28 Eylül 1980 İstanbul Siyasi
Ramiz Aydemir, Osman Akkaya, İbrahim Alaçam, Adil Genç, Şerafettin İskenderoğlu ve Tahsin Güner adlı polisler 4 yıl 5 ay 10'ar gün hapis cezasına mahkum oldu.
- 008)- Abdurrahman Aktimur Ekim 1980 Mazıdağ Jan. Karakolu Siyasi
- 009)- Ömer Aktaş 01 Ekim 1980 Mardin Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti.
- 010)- Ahmet Hilmi Fevzioglu 02 Ekim 1980 Bursa Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "5. kattan atlayarak intihar etti."
- 011)- Emin Alkan 04 Ekim 1980 Siirt Siyasi
- 012)- Hasan Asker Özmen 05 Ekim 1980 Ankara Siyasi
Olayla ilgili olarak Enver Göktürk (bir kuyumcu soygunu sırasında öldürüldü), Niyazi Borç, Serdar Kerem adlı polisler 1'er yıl hapis cezasına mahkum oldu.
- 013)- Ahmet Karlangaç 12 Ekim 1980 İstanbul Emniyet Md. Siyasi
Olayla ilgili olarak 3 polis mahkum oldu.
- 014)- Ekrem Ekşi (25) 16 Ekim 1980 İstanbul Siyasi
2 polis memuru 6 yıl 8'er ay ceza aldı.
- 015)- Metin Aksoy 24 Ekim 1980 Erzurum Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti. Baki Akıntürk, Ahmet Yürek, Emin Yazıcı ve Mehmet Ali Mısırla adlı polisler hakkında dava açıldı.
- 016)- Sait Şimşek 26 Ekim 1980 Gaziantep Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "Kaçmaya çalışırken düştü ve iç kanama sonucu öldü."
- 017)- Rafet Demir 30 Ekim 1980 Bursa Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "5. kattan atlayarak intihar etti."
- 018)- Himmet Uysal 30 Ekim 1980 Uşak Siyasi
- 019)- Ahmet Altan 03 Kasım 1980 Maraş Siyasi
Resmi iddia: "Cezaevinde kendini gömleğiyle asarak intihar etti."
- 020)- İlhan Erdost 07 Kasım 1980 Mamak Askeri Cezaevi Siyasi
Açılan dava sonucunda Ahmet Şeker (10 yıl 8 ay), Metin Gündoğan (10 yıl 8 ay), İbrahim Keskin (10 yıl 8 ay), Kismet Çağlar (8 yıl), Engin Sovancı (2 ay), Astsubay Şükrü Bağ (10 yıl 8 ay) hapis cezasına çarptırıldı. Askeri Yargıtay Şükrü Bağ'a verilen cezayı bozdu. Tekrar yargılanan Şükrü Bağ'a bu kez 6 ay hapis cezası verildi.
- 021)- İbrahim Eski 11 Kasım 1980 Ankara Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "Kaçarken düşüp öldü." Haklarında dava açılan Mustafa Öner, Hamdi Aktı, Hasan Alataş, Harun Bozukoğlu, Muzaffer Altınbaş, Erol AYTEKİN, Bilal Say, Mustafa Sağdağ, Kenan Avcı, Cafer Çamlı, Kemal Göker ve Halil Kartal adlı polisler beraat etti.

- 022)- Cengiz Aksakal 12 Kasım 1980 Artvin Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti. 3 emniyet görevlisi hakkında 3-5 yıl arası hapis cezası istemiyle dava açıldı.
- 023)- Feridun Yılmaz 12 Kasım 1980 Eskişehir Siyasi
- 024)- Şükrü Gedik 12 Kasım 1980 Elazığ Karakoçan Siyasi
- 025)- Cafer Dağdoğan 12 Kasım 1980 Adana Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti." Yargılanan Sadık Torun, Ahmet Ünal Ortunç, Süleyman Ateş, Osman Özasan, Ünal Büyüker, Mustafa Cengiz, Ömer Kurt ve Mehmet Aydın adlı polisler beraat etti.
- 026)- Bekir Bağ 12 Kasım 1980 Mamak Askeri Cezaevi Siyasi
Resmi iddia: "Hüccesinde intihar etti."
- 027)- Rüstem Gürsoy 14 Kasım 1980 İstanbul Siyasi
- 028)- Süleyman Ölmez 18 Kasım 1980 Tunceli Siyasi
- 029)- Hayrettin Eren (26) 21 Kasım 1980 İstanbul Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "Gözaltına alınmadı."
- 030)- Cuma Özasan 25 Kasım 1980 Gaziantep Siyasi
Ölüm olayıyla ilgili olarak haklarında dava açılan 4 polis memuru beraat etti.
- 031)- Kenan Gürsoy 03 Aralık 1980 Diyarbakır Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti.
- 032)- Recai Yılmaz 05 Aralık 1980 İstanbul Siyasi
- 033)- Mehmet Sanı 06 Aralık 1980 İstanbul Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."
- 034)- Ercan Koca (17) 15 Aralık 1980 Ankara Yenimahalle Kar. Siyasi
Resmi iddia: "Kaçarken düşüp başını taşa çarparak öldü."
- 035)- Behçet Dinlerer (26) 15 Aralık 1980 Ankara Emniyet Md. Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti. Davalar beraatle sonuçlandı.
- 036)- Nihat Arda 16 Aralık 1980 Ankara Emniyet Md. Siyasi
- 037)- Şehmuz Akdoğan 18 Aralık 1980 Urfa Siverek Siyasi
- 038)- Sedat Özkaracadağ 27 Aralık 1980 Adana Cezaevi Siyasi
- 039)- Manzur Geçgel 27 Aralık 1980 İzmir Siyasi
- 040)- Turan Sağlam 28 Aralık 1980 Erzurum Siyasi
Haklarında dava açılan 3 polis beraat etti.
- 041)- Mehmet Dağ 29 Aralık 1980 Adana Siyasi
- 042)- Davut Elibolu 29 Aralık 1980 Amasya Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "2. kattan atlayarak intihar etti."
- 043)- Hasan Kılıç (21) 30 Aralık 1980 Elazığ Devlet Hastanesi Siyasi
Açılan davada yargılanan 6 polisten ikisi 2 yıl, 9 ay 10 gün hapis cezasına mahkum oldu.

- 044)- Yılmaz Peköz 1981 Kırıkkale Siyasi
- 045)- Oruç Korkmaz 1981 Kars Siyasi
Komiser Kemal Kartay, Oruç Korkmaz'ı öldürme suçundan 5 yıl 4 ay hapse mahkum oldu.
- 046)- Hasan Temizsoy 1981 Maraş Siyasi
- 047)- Hasan Dorul 1981 Kocaeli Gölcük Siyasi
- 048)- Mehmet Emin Kutlu Ocak 1981 Ankara Siyasi
- 049)- Hasan Kılıç Ocak 1981 Tunceli Siyasi
- 050)- İlyas Güleç 06 Ocak 1981 İstanbul Siyasi

051)- Ayhan	Alan	08 Ocak 1981	İçel Tarsus	Siyasi
052)- Ahmet	Uzun	16 Ocak 1981	Rize Garnizon Kom.	Siyasi
Erzincan Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi, işkenceyle öldürüldüğünü doğruladı, ancak emniyet mensupları delil yetersizliğinden beraat etti.				
053)- Adil Ali	Yılmaz	20 Ocak 1981	Ankara	Siyasi
Resmi iddia: "Gözaltında hastalandı öldü."				
054)- Ahmet	Demir	Şubat 1981	Diyarbakır	Siyasi
055)- Osman	Karaduman	Şubat 1981	Adana	Siyasi
056)- Mehmet Ali	Erbay	10 Şubat 1981	Adıyaman Emniyet Md.	Siyasi
057)- Sinan	Karaçalı	11 Şubat 1981	Adana	Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti.				
058)- İbrahim	Alpdoğan	11 Şubat 1981	Maraş	Siyasi
Resmi iddia: "Yer göstermeye giderken kayadan düşüp öldü."				
059)- Ömer	Aydoğmuş	12 Şubat 1981	İzmir Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."				
060)- Mehmet Ali	Kılıç	12 Şubat 1981	Ankara Emniyet Md.	Siyasi
Gözaltına alındıktan 2 saat sonra öldü. Resmi iddia: "Grip sonucunda oluşan akciğer ödemi nedeniyle öldü."				
061)- Hulusi	Dalak (21)	13 Şubat 1981	Gaziantep	Siyasi
Resmi iddia: "Kalp yetmezliğinden öldü."				
062)- Bedrettin	Sınak	13 Şubat 1981	Adana Emniyet Md.	Siyasi
063)- Ünsal	Beydoğan	25 Şubat 1981	İstanbul	Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."				
064)- Ali	Küçük	Mart 1981	Ordu Perşembe	Siyasi
065)- Mehmet	Kazgan	Mart 1981	Malatya	Siyasi
066)- Aydın	Demirkol	Mart 1981	Malatya	Siyasi
Aydın Demirkol ve arkadaşı Mehmet Kazgan'ı işkenceyle öldürdükleri iddiasıyla Yüzbaşı Erdoğan Demirci ile MIT görevlisi Ahmet Alpay 11 yıl 6 ay 20'şer gün, Astsubay Hüseyin Edip Bilici ise 5 yıl 6 ay 20 gün hapis cezasına mahkum oldu.				
067)- Osman	Taştekin	05 Mart 1981	Kayseri	Siyasi
Resmi iddia: "Kaçmaya çalışırken 5. kattan 4. kata düşerek öldü."				
068)- Celal	Kıpırdamaz	10 Mart 1981	Uşak Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "Hiç gözaltına alınmadı."				
069)- Halil	Uluğ	16 Mart 1981	Adıyaman	Siyasi
070)- Abdullah	Paksoylu	16 Mart 1981	Adıyaman	Siyasi
Resmi iddia: "Bileklerini jiletle keserek intihar etti."				
071)- Ş. Satılmış	Dokuyucu	18 Mart 1981	Ankara Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "5. kattan atlayarak intihar etti."				
072)- Cemal	Zengin	21 Mart 1981	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
073)- Tahir	Şahin	21 Mart 1981	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
074)- Hasan	Gazoğlu	30 Mart 1981	İstanbul	Siyasi
Resmi iddia: "4. kattan atlayarak intihar etti."				
075)- Şadiye	Yavuz	01 Nisan 1981	Manisa	Siyasi
076)- Veysel	Yıldız	01 Nisan 1981	Malatya	Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."				
077)- Bozan	Çimen	02 Nisan 1981	Maraş	Siyasi
Resmi iddia: "Çatışmada vuruldu."				

078)- Mustafa	Işık	03 Nisan 1981	İstanbul	Siyasi
079)- Nurettin	Yedigöl	12 Nisan 1981	İstanbul Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "Gözaltına alınmadı."				
080)- Cumali	Ay (23)	14 Nisan 1981	İstanbul	Siyasi
Resmi iddia: "Yer göstermeye giderken intihar etti."				
081)- Ahmet	Sakın	21 Nisan 1981	Ordu	Siyasi
082)- Vakkas	Devamlı	28 Nisan 1981	Pazarcık Emniyet Amir.	Adli
Osman Güreş, Mehmet Genç, Yılmaz Konuş, Ensari Ordu ve Mehmet Köse adlı 5 polis 4 yıl 5'er ay hapis cezasına mahkum oldu. Ceza alan polisler daha sonra ortadan kayboldu.				
083)- H. Hüseyin	Damar	02 Mayıs 1981	İstanbul	Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti.				
084)- Özalp	Öner	04 Mayıs 1981	İstanbul	Siyasi
085)- Necip	Kutlu	06 Mayıs 1981	Konya	Siyasi
086)- Abdurrahman	Çeçen	16 Mayıs 1981	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
087)- Ali Ekber	Yürek (24)	25 Mayıs 1981	Maraş	Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."				
088)- Hasan	Akar	Haziran 1981	Urfa Bozova	Siyasi
089)- Ensar	Karahan	Haziran 1981	Artvin Şavşat	Siyasi
İsmail Hekimoğlu, Yaşar Tanta, Hüseyin Yurtsever, Hıdır Dal, Süleyman Özcan ve İbrahim Aslan adlı polisler önce 5 yıl 4'er ay hapis cezasına mahkum oldular. Yargıtay bu kararı bozdu ve polisler beraat etti. Ahmet Selek adlı astsubay ise 10 yıl 8 ay hapis cezasına mahkum oldu.				
090)- Kemal	02 Haziran 1981	Ankara Emniyet Md.	Siyasi
091)- Selahattin	Kunduz	17 Haziran 1981	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."				
092)- Aynur	Temmuz 1981	Uşak Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "5. kattan atlayarak intihar etti."				
093)- Yusuf	Bağ	Temmuz 1981	Gaziantep	Siyasi
Resmi iddia: "Hastalanarak öldü."				
094)- Bedri	Bilge (Asker)	20 Temmuz 1981	Artvin	Siyasi
095)- Yakup	Göktaş	27 Temmuz 1981	İstanbul	Siyasi
096)- Süleyman	Cihan (31)	30 Temmuz 1981	İstanbul Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "6. kattan atlayarak intihar etti."				
097)- Yakup	Bıyık	06 Ağustos 1981	İstanbul	Siyasi
098)- Bayram	Kocabaş (26)	21 Ağustos 1981	Ankara	Siyasi
099)- Fehmi	Özaslan	21 Ağustos 1981	Maraş	Siyasi
100)- Duran	Kıraçyer	23 Ağustos 1981	Adıyaman-Gölbaşı	Adli
Resmi iddia: "İntihar etti."				
101)- Selahattin	Satıç	28 Ağustos 1981	Edirne Kırkağaç	Adli
Olayla ilgili açılan davada, Selahattin Satıç'a işkence yapılmasına adı karışan Astsubay Erol Girgin hapis cezasına mahkum oldu.				
102)- Mehmet	Yıldız	13 Eylül 1981	Ankara	Siyasi
103)- Metin	Sarpbulut	Ekim 1981	Ankara Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."				
104)- Hasan	Alemoğlu	04 Ekim 1981	Ankara	Siyasi
105)- Behzat	Fırık	10 Ekim 1981	Tunceli	Siyasi
106)- Mehmet	Ceren	20 Ekim 1981	Maraş	Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti.				

107)- Ataman	İnce (25)	26 Ekim 1981	İstanbul	Siyasi
Talat Gül, Celal Aslan, Niyazi Çomak, Yusuf Tokur, Ömer Erdal ve Bidat Yıldız adlı polisler 6 yıl, 8'er ay hapis cezasına mahkum oldu. Karar, Askeri Yargıtay tarafından onaylandı.				
108)- Mehmet	Karadoğ	Kasım 1981	Erzurum	Siyasi
109)- Ali	Sarıbal	13 Kasım 1981	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde görevli 8 gardiyan 2 yıl 1'er ay ceza aldı.				
110)- İsmail	Esen (20)	15 Kasım 1981	Bursa Cezaevi	Siyasi
111)- Günay	Balcık	19 Kasım 1981	İstanbul	Siyasi
112)- İsmet	Taş (Baş)	05 Aralık 1981	Metris Askeri Cezaevi	Siyasi
113)- Şerif	Yazar	24 Aralık 1981	İst. Alemdağ Cezaevi	Siyasi
Resmi iddia: "İsyân sırasında öldü."				
114)- Hakan	Mermeroluk	24 Aralık 1981	İst. Alemdağ Cezaevi	Siyasi
Resmi iddia: "İsyân sırasında öldü."				
115)- İbiş	Ural (33)	27 Aralık 1981	Diyarbakır Cezaevi	Siyasi
116)- Mustafa	Şahin	28 Aralık 1981	Elazığ	Siyasi

117)- Ali	Kamış	1982	Konya	Adli
Üsteğmen Yaşar Fidan, Astsubay Halis Fakioğlu, Astsubay Gürbüz Onuralp, Komiser Hüseyin Ceylan ve polis memuru Hüseyin Karagöz 4 yıl 5'er ay hapis cezasına mahkum oldu.				
118)- Selahattin	Kurutur	1982	Diyarbakır	Siyasi
119)- Cemalettin	Yalçın	1982	İstanbul	Siyasi
120)- Fehamettin	Şeref	1982	Artvin Şavşat	Siyasi
121)- Benli	Coşkun	1982	Gaziantep Nizip	Adli
122)- Halil	Çınar (Çırak)	1982	Diyarbakır	Siyasi
123)- Dede	Oğuzhan	1982	Akşehir Cezaevi	Siyasi
124)- Kenan	Kılıç	1982	Diyarbakır	Siyasi
125)- İsmet	Çelik (43)	02 Ocak 1982	İstanbul	Siyasi
126)- Bahadır	Dumanlı (40)	03 Ocak 1982	İst. Alemdağ Cezaevi	Siyasi
Tedavi gördüğü Haydarpaşa Numune Hastanesi'nde öldü. Resmi iddia: "24 Aralık 1981 tarihindeki isyan sırasında öldü."				
127)- Süleyman	Şeker (40)	Şubat 1982	Urfa Bozova	Siyasi
128)- Şevket	Sevseren	Şubat 1982	Adana	Siyasi
129)- Abdurrahim	Aksoy	09 Şubat 1982	Samsun Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."				
130)- Ahmet	Erdoğdu	10 Şubat 1982	Mamak Askeri Cezaevi	Siyasi
İşkenceyi protesto için intihar etti.				
131)- Önder	Demirok	22 Şubat 1982	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
132)- Cemal	Kılıç	23 Şubat 1982	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
133)- İsmet	Ömürçan	26 Şubat 1982	Maraş	Siyasi
134)- İsa	...	05 Mart 1982	Ordu Ünye	Siyasi
Resmi iddia: "Zatürreden öldü."				
135)- Haydar	Sönmez	06 Mart 1982	Elazığ	Siyasi
Haydar Sönmez'in ölümüyle ilgili olarak 3 polis 4 yıl 2'şer ay ceza aldı.				
136)- Vakkas	Doğru (50)	07 Mart 1982	Gaziantep Araban	Siyasi
137)- Mazlum	Doğan	21 Mart 1982	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
İşkenceyi protesto için intihar etti.				

- 138)- Kenan Çiftçi 21 Nisan 1982 Diyarbakır Ask. Cezaevi Siyasi
Resmi iddia: "Aşırı hap yuttuğu için öldü."
- 139)- Bahar Yıldız 09 Mayıs 1982 İstanbul Siyasi
Resmi iddia: "Kaçarken vuruldu."
- 140)- Bedii Tan 17 Mayıs 1982 Diyarbakır Ask. Cezaevi Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti.
- 141)- Eşref Anyık 17 Mayıs 1982 Diyarbakır Ask. Cezaevi Siyasi
- 142)- Ferhat Kutay 17 Mayıs 1982 Diyarbakır Ask. Cezaevi Siyasi
- 143)- Necmi Öner 17 Mayıs 1982 Diyarbakır Ask. Cezaevi Siyasi
- 144)- Mahmut Zengin 17 Mayıs 1982 Diyarbakır Ask. Cezaevi Siyasi
Eşref Anyık, Ferhat Kutay, Necmi Öner ve Mahmut Zengin işkenceyi protesto için kendilerini yakarak intihar ettiler.
- 145)- Cennet Değirmenci 22 Mayıs 1982 Gaziantep Emniyet Md. Siyasi
Sedat Caner, Hüseyin Gülersönmez ve Mustafa Yazıcı adlı üç polis 3 ay 10' ar gün hapis cezasına mahkum oldu.
- 146)- Asker Demir Haziran 1982 Ankara Emniyet Md. Siyasi
- 147)- Mehmet Ali Eraslan 09 Haziran 1982 Diyarbakır Ask. Cezaevi Siyasi
- 148)- Alaybey Yılmaz (25) 23 Haziran 1982 Kocaeli Gölcük Siyasi
- 149)- Mustafa Tunç 09 Temmuz 1982 Haydarpaşa Hastanesi Siyasi
Olayla ilgisi görülen güvenlik görevlileri mahkum oldu.
- 150)- Hüseyin Çolak 10 Ağustos 1982 Ankara Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "5. kattan atlayarak intihar etti."
- 151)- Aziz Özbay 23 Ağustos 1982 Diyarbakır Cezaevi Siyasi
- 152)- Yusuf Ali Özbey 27 Ağustos 1982 Adıyaman Besni Siyasi
- 153)- Adnan Zincirkıran Eylül 1982 Urfa Bozova Siyasi
Resmi iddia: "Nehre atlayarak intihar etti."
- 154)- Kenan Küçük Eylül 1982 Ankara Emniyet Md. Siyasi
- 155)- Süleyman Aslan 13 Eylül 1982 Tokat Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "4. kattan atlayarak intihar etti."
- 156)- İnes Rumpf 23 Eylül 1982 Bursa Emniyet Md. Adli
Resmi iddia: "14. kattan atlayarak intihar etti."
- 157)- Zafer Mütebağoğlu 08 Ekim 1982 Mamak Askeri Cezaevi Siyasi
Resmi iddia: "Hastalanarak öldü."
- 158)- Coşkun Altun Kasım 1982 İstanbul Siyasi
- 159)- İsmail Hakkı Hocaoğlu (21) 11 Kasım 1982 İstanbul Siyasi
- 160)- Mustafa Asım Hayrullahoğlu 16 Kasım 1982 İstanbul Emniyet Md. Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti. Olayla ilgili olarak 4 emniyet görevlisi yargılandı.
- 161)- Seyfettin Sak 21 Kasım 1982 Diyarbakır Ask. Cezaevi Siyasi
- 162)- Hüseyin Sertkaya 21 Kasım 1982 Bingöl Jan. Karakolu Siyasi
- 163)- Feyzullah Bingöl 25 Kasım 1982 Muş Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."
- 164)- Talip Yılmaz 20 Aralık 1982 İstanbul Hasdal Cezaevi Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti.
- 165)- Aziz Büyükertaş 22 Aralık 1982 Diyarbakır Ask. Cezaevi Siyasi
Resmi iddia: "Hastalanarak öldü."

166)- İhsan	Çetintaş	1983	Erzurum	Siyasi
167)- Halit	Atalay	1983	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
168)- Mutlu	Çetin	Ocak 1983	Manisa	Siyasi
169)- Ramazan	Yayan	13 Ocak 1983	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
170)- Mehmet Emin	Akpınar	25 Ocak 1983	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
171)- Zekeriya	Erdoğan (55)	24 Şubat 1983	Adana	Adli
172)- Mazlum	Güder	04 Mart 1983	Elazığ Cezaevi	Siyasi
Resmi iddia: "Hastalanarak öldü."				
173)- Niyazi	Gündoğdu	15 Mart 1983	Sivas	Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."				
174)- İbrahim	Koşar	20 Mart 1983	Adana Cezaevi	Siyasi
175)- Medet	Özbadem	07 Mayıs 1983	Diyarbakır Cezaevi	Siyasi
176)- Abdullah	Gülbudak	17 Mayıs 1983	Ankara Merkez Cezaevi	Siyasi
177)- Hamdi	Filizcan	04 Temmuz 1983	Çanakkale Cezaevi	Siyasi
178)- Ali	Güven	28 Temmuz 1983	İzmir Narlıdere Karakolu	Adli
Mehmet Sönmez, Sabahattin Akpolat, Selami Dinç, Cafer Turan, İlhan Çubuk, Cevdet Ölmez ve Ahmet Koçyiğit 15'er yıl hapis cezasına mahkum oldu.				
179)- İsmet	Karak (16)	Eylül 1983	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
180)- Hüsnü	Seyhan	23 Eylül 1983	Ankara Anafartalar Kar.	Adli
Hakkında dava açılan 7 polis beraat etti.				
181)- Hasan	Akbaba	Ekim 1983	Ankara	Siyasi
182)- İsmail	Kıran (Polis)	Kasım 1983	Diyarbakır	Siyasi
183)- İbrahim	Ulağ (38)	03 Kasım 1983	Diyarbakır	Siyasi
Resmi iddia: "Kalp krizi geçirek öldü."				
184)- Enver	Şahan	13 Kasım 1983	Gaziantep Emniyet Md.	Adli
Ankara Trafik Hastanesi'nde öldü. Yetkililer ölümüne işkencenin yol açtığını kabul etti.				
185)- İsmail	Cüneyt (27)	24 Aralık 1983	İstanbul	Siyasi
Resmi iddia: "Çatışmada öldürüldü."				

186)- Hamdi	Tan	1984	Çanakkale Cezaevi	Siyasi
187)- Sait	Yalçın	1984	Adana Cezaevi	Siyasi
188)- Şehmus	Begeç	06 Ocak 1984	Diyarbakır	Adli
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti. Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan davada 9 polis memuru yargılandı.				
189)- Yılmaz	Demir	08 Ocak 1984	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
İşkenceleri protesto için intihar etti.				
190)- Necmettin	Büyükkaya	23 Ocak 1984	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
Resmi iddia: "Hastalanarak öldü."				
191)- Remzi	Aytürk	28 Ocak 1984	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
İşkenceleri protesto için intihar etti.				
192)- Maksut	Tepeli	26 Şubat 1984	İstanbul Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "Çatışmada öldürüldü."				
193)- Bekir	Tıraşlı	06 Mart 1984	Antakya Emniyet Md.	Adli
Emniyet amiri Naci Işık ile komiser yardımcısı Halil Çınar'a 3 yıl 4'er ay hapis cezası verildi.				
194)- İsmet	Kara	06 Mart 1984	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
195)- Halil İbrahim	Baturalp	27 Nisan 1984	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi

196)- Hüseyin	Yüce	23 Mayıs 1984	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
197)- Ömer	Aydar	Temmuz 1984	Şırnak	Siyasi
198)- İbrahim	Kurt	Temmuz 1984	Şırnak	Siyasi
199)- Bahri	Aslan	Ağustos 1984	Şırnak	Siyasi
200)- Hüseyin	Başaran	Ağustos 1984	Şırnak	Siyasi
201)- Hasan Hakkı	Erdoğan (24)	30 Eylül 1984	İstanbul Emniyet Md.	Siyasi
Koma halinde getirildiği Çapa Hastanesi'nde öldü. Komiser Rahmi Kaya ile Erdoğan Oğuz, Ekrem Yiğit, Cabir Subaşı ve İbrahim Yıldırım adlı polisler 2 yıl 9 ay hapis cezası aldı.				
202)- Behzat	Ak	Kasım 1984	İstanbul Emniyet Md.	Siyasi
203)- Şah İsmail	Şut	14 Aralık 1984	Kars Emniyet Md.	Adli
Mehmet Bingöl, Hamdi Balcı, Mustafa Koç, Adnan Kahramanoğlu ve Mustafa Belge adlı polisler 4 yıl 5 ay 10'ar gün hapis cezasına mahkum oldu.				
204)- Behzat	Baykal (25)	30 Aralık 1984	İstanbul Emniyet Md.	Siyasi
205)- Mehmet Ali	Uğur	1984 -1985	Kars Cezaevi	Adli
206)- Kurban	Kaya	1984 -1985	Kars Cezaevi	Adli
207)- İsmail	Bağ	1984 -1985	Kars Cezaevi	Adli
208)- Abdurrahman	Aydın	1984 -1985	Kars Cezaevi	Adli

209)- Bekir	Çelenk	1985	Mamak Askeri Cezaevi	Adli
Resmi iddia: "Kalp krizi geçirerek öldü."				
210)- Turan	Çağlar (E.albay)	1985	Mamak Askeri Cezaevi	Adli
Resmi iddia: "Kalp krizi geçirerek öldü."				
211)- Yusuf	Alta	1985	Maraş Pazarcık	Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."				
212)- Adnan	Tüysüz	17 Şubat 1985	Urfa Ceylanpınar	Adli
Yetkililer ölümüne işkencenin yol açtığını kabul etti. Urfa Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan davada Kadir Aslan adlı yüzbaşı 48 yıl, 4'er de 14'er yıl hapis cezası istemiyle yargılandı.				
213)- Halil	Çelik (15)	06 Mart 1985	Mut Emniyet Md.	Adli
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti.				
214)- Kemal	Gezgin	13 Mart 1985	Ankara	Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."				
215)- Yıldırım	Özkan	18 Mart 1985	Ankara	Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."				
216)- Hasan	Akan	14 Nisan 1985	Şırnak	Siyasi
217)- Adil	Can	15 Nisan 1985	Metris Askeri Cezaevi	Siyasi
Resmi iddia: "Hastalanarak öldü."				
218)- Vedat	Aldoğan (23)	17 Mayıs 1985	Ankara Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "7. kattan atlayarak intihar etti."				
219)- Haluk	Aydın (E.albay)	Haziran 1985	Mamak Askeri Cezaevi	Adli
Resmi iddia: "Kalp krizi geçirerek öldü."				
220)- Teoman	Samanlı	Haziran 1985	Bartın Cezaevi	Siyasi
221)- Kazım	Çakır	07 Haziran 1985	Mersin	Siyasi
222)- Haydar	Öztürk (29)	08 Haziran 1985	Ankara Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "Emniyet binasının 4. katından atlayarak komaya girdi ve 11 gün sonra öldü."				
223)- Ömer	Çorak	04 Temmuz 1985	Çorum	Adli
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti.				

- 224)- **Sıddık Bilgin** 31 Temmuz 1985 **Suveren Jan. Karakolu** Siyasi
Binbaşı Ali Şahin, astsubaylar Mehmet Acar ve İbrahim Yıldızgörü ile Onbaşı Suat Akova
Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 21 Nisan 1994 tarihinde sona eren davada beraat etti.
- 225)- **Şerafettin Tırıc** 10 Ağustos 1985 **Ordu Fatsa** Siyasi
Resmi iddia: "Çatışmada öldü."
- 226)- **Halil Yuluk (41)** 18 Ağustos 1985 **Muğla Fethiye** Adli
Resmi iddia: "Kendini gömleğiyle asarak intihar etti."
- 227)- **Şazuman Kansu** Eylül 1985 **Çanakkale Cezaevi** Siyasi
Ağır hasta olarak getirildiği Bayrampaşa Cezaevi Hastanesi'nde öldü.
- 228)- **Cevher Yaşar (18)** 04 Eylül 1985 **Elazığ** Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."
- 229)- **Akın Tanış (49)** 10 Eylül 1985 **Bakırköy Karakolu** Adli
Adem Yılmaz adlı başkomiser 4 yıl 5 ay 10 gün hapis cezasına mahkum oldu.
- 230)- **İbrahim Polat (22)** 28 Eylül 1985 **Mardin Nusaybin** Siyasi
Resmi iddia: "Arabadan atlayarak intihar etti."
- 231)- **Kenan Özcan** 20 Ekim 1985 **Amasya Cezaevi** Siyasi
Resmi iddia: "Kendisini çarşafıla asarak intihar etti."
- 232)- **Şehmuz Durgun** 25 Ekim 1985 **Çanakkale Cezaevi** Siyasi
- 233)- **Hamza Tutan** 08 Kasım 1985 **Yüksekova Jan. Karakolu** Adli
Komiser yardımcısı Ali Cumhur ile polis memurları Nihat Gümüş, Ayhan Altunasar, Bekir
Temelli ve Çetin Dal açığa alındı ve haklarında soruşturma başlatıldı.
- 234)- **Halil Yağcı** Aralık 1985 **Gaziantep Cezaevi** Siyasi
- 235)- **Ramazan Göncü** Aralık 1985 **Malatya Pötürge** Adli
Resmi iddia: "İntihar etti."
- *****
- 236)- **Fikri Sönmez** 1986 **Amasya Cezaevi** Siyasi
Resmi iddia: "Kalp krizi geçirerek öldü."
- 237)- **M. Emin Coşkun** 1986 **Siyasi**
Resmi iddia: "Kendini asarak intihar etti."
- 238)- **Recep Tuna (23)** 27 Ocak 1986 **Bayrampaşa Cezaevi** Siyasi
- 239)- **Ali Kılıç** Şubat 1986 **Diyarbakır Ask. Cezaevi** Siyasi
- 240)- **Yaşar Durmaz (22)** 09 Şubat 1986 **Samsun** Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti. İlk iddia: "3. kattan atlayarak
intihar etti."
- 241)- **Hasan Çelik (61)** 12 Şubat 1986 **Çorum** Adli
Sözdeğirmeni Jandarma Karakolu'nda görevli Astsubay Ali /Ahmet Ceylan hakkında dava açıldı.
- 242)- **Zekeriya Ülkücü (47)** 14 Şubat 1986 **Bayrampaşa Cezaevi** Adli
Koma halinde getirildiği İstanbul Tıp Fakültesi Hastanesi'nde öldü.
- 243)- **Zülfikar Bayram (65)** 21 Şubat 1986 **Pirinçlik Jan. Karakolu** Adli
Açılan dava sonucunda Astsubay Mustafa Hastürk, Nuri Eroğlu, Turgay Özkök, Aziz Daniş-
man ile İbrahim Doğru 13 ay 10 gün ile 6 ay 20 gün arasında değişen hapis cezası aldı.
- 244)- **H. Hüseyin Erbil (35)** 03 Mart 1986 **Uşak** Adli
Resmi iddia: "Kendini kravatıyla asarak intihar etti."
- 245)- **Zübeyir Yıldırım (60)** 14 Mart 1986 **Nusaybin** Siyasi
- 246)- **Haydar Yağmur (25)** 20 Mart 1986 **Bayrampaşa Cezaevi** Adli
- 247)- **Mustafa Yağcı** 11 Nisan 1986 **Sivas Cezaevi** Adli
Cezaevi müdürü ile 29 personel hakkında dava açıldı.

248)-	Veysi	Şimşek	25 Nisan 1986	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
249)-	Ömer	Çavuşoğlu	28 Mayıs 1986	İstanbul Emniyet Md.	Siyasi
250)-	Mustafa	Taş (17)	13 Haziran 1986	İstanbul	Adli
	Resmi iddia: "Gözaltına alınmadı. Ölü olarak bulundu."				
251)-	Suphi	Çevirici	20 Haziran 1986	Diyarbakır Cezaevi	Siyasi
	Resmi iddia: "İntihar etti."				
252)-	Yüksel	Tokdoğan	25 Haziran 1986	Ankara Yenimahalle	Siyasi
	Resmi iddia: "Kimliği belirsiz kişiler tarafından dövülerek öldürüldü."				
253)-	Mehmet	Andan	27 Ağustos 1986	Diyarbakır Lice	Siyasi
254)-	Vasıf	Özaltın	30 Aralık 1986	Gelibolu Askeri Cezaevi	Siyasi
	Resmi iddia: "Kalp krizinden öldü."				

255)-	Alaattin	Gülmüş	1987	Diyarbakır Emniyet Md.	Siyasi
256)-	Muammer	Özdemir	1987	Çanakkale Cezaevi	Siyasi
	Resmi iddia: "Hastalanarak öldü."				
257)-	M. Hilmi	Musa	Şubat 1987	Ankara	Siyasi
	Filistinli. Resmi iddia: "İstihbarat görevlilerinin elinden kaçtı. Ölmedi."				
258)-	Hidayet	Akın	12 Şubat 1987	Ankara Emniyet Md.	Adli
	Resmi iddia: "5. kattan atlayarak intihar etti."				
259)-	Hasan	Acar	14 Şubat 1987	Sirkeci Emniyet Amir.	Adli
260)-	Orhan	Dağlı	23 Şubat 1987	Kale Jandarma Karakolu	Adli
	Korkutmak amacıyla ateş ettiği Orhan Dağlı'yı öldüren er Cevdet Erdoğan tutuklandı ve hakkında dava açıldı.				
261)-	Sabri	Çuhadar	Mart 1987	Edirne Emniyet Md.	Adli
	Resmi iddia: "Kendini asarak intihar etti."				
262)-	Hıdır	Keskin	Mart 1987	Elazığ	Siyasi
263)-	Ahmet	Çetin (35)	16 Mart 1987	Burdur Cezaevi	Siyasi
	Resmi iddia: "Böbrek nakli için getirildiği Ankara'da öldü."				
264)-	Mehmet Temel Oktay (54)		20 Mart 1987	Ereğli Jan. Karakolu	Adli
265)-	İbrahim	Savaş (24)	27 Mart 1987	Balveren Jan. Karakolu	Siyasi
266)-	Feridun	Çelik	22 Nisan 1987	İstanbul Emniyet Md.	Siyasi
	Resmi iddia: "3. kattan atlayarak intihar etti."				
267)-	Hüseyin	Kurumahmutoğlu	Mayıs 1987	Mamak Askeri Cezaevi	Siyasi
268)-	Mehmet	Kalkan	14 Haziran 1987	Diyarbakır Emniyet Md.	Siyasi
	Resmi iddia: "Kendini asarak intihar etti."				
269)-	İbrahim	Öztürk	11 Ekim 1987	İst. Beyazıt Karakolu	Adli
	Ahmet Akbal, Şener Yıldırım ve Yusuf Bezenmek adlı polisler hakkında 10 yıl hapis cezası istemiyle dava açıldı. Sanıklar beraat etti ve karar Yargıtay tarafından onaylandı.				
270)-	Aziz	Biltekin	11 Kasım 1987	İzmit	Adli
	Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti.				
271)-	Haydar	Talay	20 Kasım 1987	Van Çarşı Karakolu	Adli
	Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti.				
272)-	Kemal	Karapınar	02 Aralık 1987	Aras Jandarma Karakolu	Adli
	Kaldırıldığı Erzurum Numune Hastanesi'nde öldü.				

273)-	Muhittin	Sustam	1988	Kartal Askeri Cezaevi	Siyasi
-------	----------	--------	------	-----------------------	--------

274)- Emin	Özkaya	18 Ocak 1988	Antalya	Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti.				
275)- Manuel	Demir (25)	24 Ocak 1988	İstanbul	Siyasi
Resmi iddia: "Çatışmada vuruldu."				
276)- Raif	Üstünel (63)	Mart 1988	Bursa	Adli
Bursa Muammer Sencer Karakolu'nda görev yapan Orhan Özen adlı komiser 4 yıl 2 ay hapis cezasına mahkum oldu.				
277)- Mehmet	Ergan	Nisan 1988	Gaziantep Fidanlık Kar.	Adli
278)- Nihat	Yurtoğlu (58)	17 Nisan 1988	Ankara	Adli
Olayla ilgili olarak komiser Salih Özkan tutuklandı ve hakkında dava açıldı.				
279)- Muhlis	Akbulut	Mayıs 1988	Diyarbakır Bismil	Siyasi
280)- Mustafa	Gülmez (25)	25 Haziran 1988	Edirne Kıyık Polis Kar.	Siyasi
Aralarında Edirne Siyasi Şube Müdürü Erol Hakan ile Murat Ceylan ve Abdullah Varol adlı komiserlerin de olduğu 7 emniyet görevlisi hakkında dava açıldı.				
281)- Gül Sevim	Ulukoç	16 Temmuz 1988	Karapınar Emniyet Amir.	Adli
Resmi iddia: "Eşarpla kendini asarak intihar etti."				
282)- Necmettin	Sarıcalı (38)	27 Temmuz 1988	Susuz Jan. Karakolu	Adli
283)- Derviş	Şavgat	01 Eylül 1988	Mardin Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "Yer göstermeye götürülürken PKK militanlarının ateş açması üzerine öldü."				
284)- Hüseyin	Kazı	04 Ekim 1988	Hakkari	Siyasi
285)- Sadık	Çelebi (30)	22 Kasım 1988	Mardin Jan. Tugayı	Siyasi
286)- Kemal	Vardar (38)	Aralık 1988	İstanbul	Adli

287)- Neriman	Papış (45)	14 Ocak 1989	İstanbul Emniyet Md.	Adli
Mehmethan Tokuş adlı başkomiser hakkında dava açıldı. Dava beraatle sonuçlandı.				
288)- Ömer	Kızılırmak (26)	06 Mart 1989	Ankara Emniyet Md.	Adli
289)- Mehmet	Akkuş (29)	02 Haziran 1989	Balikesir Emniyet Md.	Adli
Resmi iddia: "İç çamaşırıyla kendini astı."				
290)- Osman	Esendemir	03 Haziran 1989	Siirt Erul	Siyasi
Resmi iddia: "Çatışmada öldü."				
291)- Şehmuz	Orhan	18 Temmuz 1989	Hakkari	Adli
292)- H. Hüsnü	Eroğlu	02 Ağustos 1989	Aydın E Tipi Cezaevi	Siyasi
Resmi iddia: "Açlık grevi nedeniyle öldü."				
293)- Mehmet	Yalçinkaya	02 Ağustos 1989	Aydın E Tipi Cezaevi	Siyasi
Resmi iddia: "Açlık grevi nedeniyle öldü."				
294)- Recep	Demir	07 Eylül 1989	İzmir Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "Çatışmada yaralandı. Kaldırıldığı hastanede öldü."				
295)- Ali	Çınar	23 Ekim 1989	Ankara Emniyet Md.	Adli
296)- Mehmet	Ertürk (50)	21 Kasım 1989	Cizre 23. Jan. Tugayı	Siyasi
297)- Samet	Aslan	12 Aralık 1989	Ağrı Cezaevi	Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."				

298)- Halil İbrahim	Alkan (24)	30 Ocak 1990	Gaziantep Düztepe Kar.	Adli
Resmi iddia: "İntihar etti."				
299)- Emine	Yılmaz (22)	13 Nisan 1990	Zonguldak Cezaevi	Adli

- 300)- Ali Akkan (19) 06 Mayıs 1990 Antalya Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "4. kattan atlayarak intihar etti."
- 301)- Şaban Kırközler (19) 17 Mayıs 1990 İstanbul Adli
- 302)- Serdar Çekiç Abbasoğlu (23) 04 Haziran 1990 Ankara Emniyet Md. Adli
Tutuklandıktan hemen sonra Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde öldü.
- 303)- İbrahim Ateş 20 Temmuz 1990 Mersin Adli
Resmi iddia: "İntihar etti."
- 304)- Leonit Zelemin 26 Temmuz 1990 Mersin Emniyet Md. Adli
Sovyetler Birliği vatandaşı. Resmi iddia: "İntihar etti."
- 305)- Abdurrahman Tanrıbilir 08 Eylül 1990 Cizre Adli
Resmi iddia: "Kendisini gömleğiyle asarak intihar etti." Dava açılmasına izin verilmedi.
- 306)- Ünsal İdiz 27 Ekim 1990 Turhal Polis Karakolu Adli
Karakolda 2 gün gözaltında tutulduktan sonra savcılık tarafından serbest bırakılan Ünsal İdiz "Gururumla oynandı. Ölümünden Polis Apo sorumludur" şeklinde not bırakarak intihar etti.
- 307)- Necmettin Çoban (35) 02 Kasım 1990 Siirt Cezaevi Adli
Resmi iddia: "Hastalanarak öldü."
- 308)- Yakup Aktaş (24) 20 Kasım 1990 Mardin Derik Siyasi
Resmi iddia: "Kalp krizi geçirerek öldü."
- 309)- İdris Can (18) 20 Aralık 1990 Paşakapısı Cezaevi Adli
Resmi iddia: "Hastalanarak öldü." Ancak daha sonra ölüme işkencenin yol açtığı kabul edildi ve bir polis hakkında dava açıldı. Açılan dava beraatle sonuçlandı. Beraat kararı Yargıtay tarafından bozularak sanık polisin 20 hapis cezası istemiyle yargılanması istendi.
- *****
- 310)- Cumali Çopur 12 Ocak 1991 Nevşehir Cezaevi Adli
Resmi iddia: "İntihar etti."
- 311)- Tefvik Timurtaş 14 Ocak 1991 Cizre Siyasi
Resmi iddia: "Kalp krizinden öldü."
- 312)- Birtan Altunbaş (24) 16 Ocak 1991 Ankara Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "Açlık grevi nedeniyle öldü."
- 313)- Haydar Arman 24 Ocak 1991 Ankara Etlik Polis Kar. Adli
Olayla ilgili olarak Bayram Aydemir, Hasan Cahit Selekoğlu, Mecit Turan ve Mustafa Şahinbaş adlı 4 polis hakkında 8 yıla 12 yıl arasında hapis cezası istemiyle dava açıldı.
- 314)- Kasım Aras (40) 30 Ocak 1991 Kars Aralık Cezaevi Adli
Resmi iddia: "Hastalanarak öldü."
- 315)- İrfan Başbuğa (22) 31 Ocak 1991 Anafartalar Polis Karakolu Adli
Resmi iddia: "İntihar etti." Osman Yolcu ve Cüneyt Demir adlı polisler hakkında dava açıldı.
- 316)- Ali Rıza Ağdoğan (20) 16 Şubat 1991 Beyoğlu Emniyet Amir. Siyasi
Resmi iddia: "8. kattan atlayarak intihar etti." 5 polis hakkında dava açıldı.
- 317)- Haydar Altun Mart 1991 Diyarbakır Siyasi
Resmi iddia: "Çatışma öldü."
- 318)- İmran Aydın (28) 03 Mart 1991 Ankara Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "Kaçarken düştü ve pankreas patlaması sonucunda öldü."
- 319)- Haşim Sincar 04 Nisan 1991 Solhan Jan. Karakolu Adli
Resmi iddia: "Kalp krizinden öldü."
- 320)- Veli Geleş 05 Nisan 1991 Ankara Siyasi
Resmi iddia: "Kaçarken vuruldu."
- 321)- Alaattin Kürekçi (28) 20 Mayıs 1991 Şişli Emniyet Amirliği Adli

- 322)- Osman İkinci 20 Temmuz 1991 Şırnak Görendoruk Siyasi
- 323)- Süleyman Dalga (16) 09 Ağustos 1991 Dağpınar Jan. Karakolu Siyasi
Olayla ilgili olarak Muharrem Deniz adlı er tutuklandı ve hakkında dava açıldı.
- 324)- Hanifi Göllü (18) 12 Ağustos 1991 Gaziantep Emniyet Md. Adli
Resmi iddia: "4. kattan atlayarak intihar etti."
- 325)- Şerafettin Çelik (31) 08 Eylül 1991 Gaziantep Emniyet Md. Adli
Resmi iddia: "4. kattan düşüp öldü."
- 326)- Osman Keleş 18 Eylül 1991 Ağrı Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."
- 327)- Mecbure Akdoğan 31 Ekim 1991 Lice Yolçatı köyü Siyasi
- 328)- H.... U.... (Kadın) 15 Kasım 1991 Isparta Emniyet Md. Adli
Resmi iddia: "İntihar etti."
- 329)- Murat Özsat 23 Kasım 1991 Gaziantep Siyasi
Resmi iddia: "Kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü."
- 330)- Yücel Özen (26) 24 Kasım 1991 Beyoğlu Emniyet Amir. Adli
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığını kabul etti. 6 polis hakkında dava açıldı.
- *****
- 331)- Abdülrakip Akın 01 Şubat 1992 Muş Korkut Siyasi
- 332)- Burhan Serikli (18) 05 Mart 1992 Batman Jan. Alay Kom. Siyasi
Resmi iddia: "Kendini gözbağlarıyla asarak intihar etti."
- 333)- Zeki Böçkün (44) 11 Mart 1992 Antalya Emniyet Md. Adli
Resmi iddia: "Takma dişleriyle boğazını sıkarak intihar etti."
- 334)- Bişeng Anık (17) 20 Mart 1992 Şırnak Tugay Kom. Siyasi
Resmi iddia: "Tüfekle intihar etti."
- 335)- Tahir Seyhan 13 Nisan 1992 Dargeçit Jan. Karakolu Siyasi
Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde öldü. Resmi iddia: "Yere düşme sonucunda öldü."
- 336)- Mithat Kutlu 18 Nisan 1992 Diyarbakır Bismil Siyasi
- 337)- Abdülkadir Kurt (35) 20 Nisan 1992 Bismil Jan. Tabur Kom. Siyasi
Resmi iddia: "Hastalanarak öldü."
- 338)- Mehmet Yılmaz (80) 25 Nisan 1992 Batman Em. Md. Siyasi
Resmi iddia: "Beyin kanaması geçirerek öldü."
- 339)- Agit Salman (42) 28 Nisan 1992 Adana Em. Md. Siyasi
Resmi iddia: "Kalp krizi geçirerek öldü."
- 340)- Ali Ekber Atmaca 28 Nisan 1992 Artvin Jan. Kom. Siyasi
Resmi iddia: "Mide kanamasından öldü."
- 341)- Nurettin Aslan (55) 23 Temmuz 1992 İstanbul Narkotik Şube Adli
Resmi iddia: "8. kattan atlayarak intihar etti."
- 342)- Temel Uçar 25 Ağustos 1992 Şırnak Tugay Kom. Siyasi
- 343)- Remzi Basalak (29) 23 Ekim 1992 Adana Emniyet Md. Siyasi
İşkenceyle öldürüldüğü kabul edildi. 15 emniyet görevlisi hakkında dava açıldı.
- 344)- Tahir Saday (56) 24 Ekim 1992 Van Jan. Alay Kom. Siyasi
Resmi iddia: "Kalp krizinden öldü."
- 345)- Ramazan Altunsöz (28) 30 Ekim 1992 Batman Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "Bir demirle boğazını keserek intihar etti."
- 346)- Derviş Karakoç (33) 11 Kasım 1992 Dicle Kurşunlu köyü Siyasi
- 347)- İbrahim Sevilgen (60) 24 Aralık 1992 Çırpı Jan. Karakolu Siyasi
Resmi iddia: "Hastalanarak öldü."

- 348)- İbrahim Ekinci 15 Mart 1993 Güçlükonak Jan. Kar. Siyasi
- 349)- Suphiye Varlık (60) 22 Mart 1993 Nusaybin Jandarma Kar. Adli
Olayla ilgili olarak Şahin Bozkurt adlı astsubay hakkında dava açıldı.
- 350)- Hacı İbrahim Dilek 18 Nisan 1993 Midyat Barıştepe köyü Siyasi
Resmi iddia: "Kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü."
- 351)- Kudbettin Tekin (24) 10 Mayıs 1993 Bismil Jandarma Kar. Siyasi
Resmi iddia: "Kendini kalorifer borusuna asarak intihar etti."
- 352)- Vakkas Dost (30) 29 Mayıs 1993 Kumkapı Polis Karakolu Adli
Olaydan sonra firar eden ve giyaben tutuklanması kararlaştırılan Nurettin Öztürk adlı polis hakkında 24 yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açıldı.
- 353)- Ahmet Aydemir (75) 12 Haziran 1993 Diyarbakır Lice Siyasi
- 354)- Veysi Kaymaz (30) 15 Haziran 1993 Diyarbakır Çınar Siyasi
Resmi iddia: "Kaçarken düşüp öldü."
- 355)- Mehmet Öztürk (29) 20 Haziran 1993 Alaplı Jandarma Kar. Adli
Resmi iddia: "Alkol koması nedeniyle öldü."
- 356)- Abdüsselam Orak 23 Haziran 1993 Tatvan Jandarma Kar. Siyasi
Kaldırıldığı Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde öldü.
- 357)- Rıza Ürün 02 Temmuz 1993 Çankaya Polis Karakolu Adli
Resmi iddia: "Kalp krizinden öldü."
- 358)- M. Siddik Öncü (40) 08 Temmuz 1993 Diyarbakır Siyasi
- 359)- Hacı Ramazan Sınığ (60) 21 Temmuz 1993 İdil Jandarma Kar. Siyasi
- 360)- Yücel Dolan (25) 02 Ağustos 1993 Hazro Jandarma Kar. Siyasi
Kaldırıldığı Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde öldü. Resmi iddia: "Kalp krizinden öldü."
- 361)- Selahattin Dörtbudak 03 Ağustos 1993 Nizip Jandarma Kar. Adli
Resmi iddia: "Geçirdiği kalp krizi nedeniyle öldü."
- 362)- Osman Akçiçek (22) 17 Ağustos 1993 Eminönü Emniyet Amir. Adli
Hastanede öldü. Olayla ilgili bir komiser hakkında dava açıldı.
- 363)- Baki Erdoğan (27) 21 Ağustos 1993 Aydın Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "Veremden öldü." 4 polis hakkında dava açıldı.
- 364)- Harun Çetin (20) 05 Eylül 1993 Avcılar Emniyet Amir. Siyasi
15 Mart 1993 gecesi gözaltına alınan Harun Çetin, 5 saat sonra koma halinde Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırıldı. 5,5 ay süreyle komadan çıkamayan Harun Çetin daha sonra tedavi gördüğü Taksim Hastanesi'nde öldü.
- 365)- Şefik Kaplan (61) 07 Eylül 1993 Soğanlı Jandarma Kar. Siyasi
Resmi iddia: "İntihar etti."
- 366)- Dodo Tekin 11 Eylül 1993 Mardin Siyasi
- 367)- Hacı Sansak (56) 03 Ekim 1993 Şırnak Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "Kalp krizi geçirdi."
- 368)- Bilen Çiftçi (24) 12 Ekim 1993 Ankara Emniyet Md. Adli
Resmi iddia: "İntihar etti."
- 369)- Selman Karabacak 22 Ekim 1993 Manisa E Tipi Cezaevi Adli
Beyin kanaması teşhisiyle kaldırıldığı İzmir Yeşilyurt Devlet Hastanesi'nde öldü.
- 370)- Mehmet Emin Bingöl (62) 08 Kasım 1993 Muş Köykent Siyasi
Resmi iddia: "Kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü."
- 371)- Mehmet Acar 08 Kasım 1993 Muş Köykent Siyasi
Resmi iddia: "Kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü."
- 372)- Yakup Tetik 08 Kasım 1993 Muş Köykent Siyasi
Resmi iddia: "Kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü."

373)- Alican	Öner	08 Kasım 1993	Muş Köykent	Siyasi
Resmi iddia: "Kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü."				
374)- Kemal	Canpolat (27)	13 Kasım 1993	Diyarbakır Emniyet Md.	Siyasi
375)- Filit	Er (27)	22 Kasım 1993	Iğdır Emniyet Md.	Siyasi
376)- Mehmetşah	İkincisoy (22)	22 Kasım 1993	Diyarbakır	Siyasi
Resmi iddia: "Çatışmada öldü."				

377)- Zeynel	Bilgen	25 Ocak 1994	Şenköy Jandarma Kar.	Siyasi
Resmi iddia: "Gözaltına alınmadı."				
378)- İbrahim	Daniş (24)	30 Ocak 1994	Cizre	Siyasi
Resmi iddia: "Çatışmada öldü."				
379)- Ebubekir	Dayan	31 Ocak 1994	Diyarbakır Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "Geçirdiği kalp krizi nedeniyle öldü."				
380)- Ömer	Alevcan (28)	09 Şubat 1994	Siirt Emniyet Md.	Siyasi
Resmi iddia: "Kendini battaniye ile asarak intihar etti."				
381)- Cemile	Sanik (18)	10 Şubat 1994	Tatvan	Siyasi
382)- Velathan	Gülşenoğlu (19)	22 Mart 1994	Kasımpaşa Karakolu	Siyasi
Resmi iddia: "Bir polisin silahını almak isterken vuruldu." Olayla ilgili olarak bir trafik polisi hakkında dava açıldı.				
383)- Abdurrahman	Avşar (35)	02 Nisan 1994	Şırnak Emniyet Md.	Siyasi
384)- Garip	Ölmez	14 Nisan 1994	Bitlis Jan. Alay Kom.	Siyasi
Yetkililer ölüm olayında işkencenin rol oynadığı kabul ettiler.				
385)- Kadri	Yılmaz	Mayıs 1994	Diyarbakır Emniyet Md.	Siyasi
386)- Aydın	Tekay	Mayıs 1994	Diyarbakır Emniyet Md.	Siyasi
387)- Kamil	Gündoğan (28)	06 Mayıs 1994	Lice Emniyet Müdürlüğü	Siyasi
388)- Bedel	Özkan	11 Mayıs 1994	Hakkari Çukurca	Siyasi
Resmi iddia: "PKK militanları tarafından öldürüldü."				
389)- Hasan	Ateş	11 Mayıs 1994	Hakkari Çukurca	Siyasi
Resmi iddia: "PKK militanları tarafından öldürüldü."				
390)- Nimet	Barut (57)	12 Mayıs 1994	Diyarbakır Kulp	Siyasi
391)- Ali	Beki	15 Haziran 1994	Siirt	Siyasi
Resmi iddia: "Kendini uçuruma atarak intihar etti."				
392)- Osman	Akın (32)	27 Haziran 1994	Bünyan Jandarma Kar.	Adli
Resmi iddia: "İntihar etti."				
393)- Mahmut	Tanlı (22)	27 Haziran 1994	Doğubeyazıt Emniyet Md.	Adli
Resmi iddia: "Kalp krizi geçirdi."				
394)- Abdullah	Baskın	04 Ağustos 1994	Batman Jan. Komutanlığı	Siyasi
Tedavi gördüğü Batman Devlet Hastanesi'nde öldü.				
395)- Ahmet	Demiray (29)	14 Ağustos 1994	Lice Jan. Komutanlığı	Siyasi
396)- Lokman	Alicioğlu (19)	19 Ağustos 1994	Adana	Siyasi
Resmi iddia: "Elindeki bombanın patlaması sonucunda öldü."				
397)- Can	Demirağ (24)	23 Ağustos 1994	Gayrettepe Emniyet Md.	Adli
Resmi iddia: "Kendini asarak intihar etti."				
398)- Cihan	Akkum (21)	24 Ağustos 1994	Diyarbakır Polis Okulu	Siyasi
Resmi iddia: "Kendini battaniye ile asarak intihar etti."				
399)- Elif Leyla	Çelik (18)	13 Eylül 1994	Adapazarı	Siyasi
Resmi iddia: "Emniyet Müdürlüğü'nün 4. katından atlayarak intihar etti."				

- 400)- Bedri Tan (40) 14 Eylül 1994 Diyarbakır Hani Siyasi
Resmi iddia: "PKK'ye ait sığınağı güvenlik görevlilerine gösterirken mayına basıp öldü."
- 401)- Ramazan Özüak (18) 04 Ekim 1994 Diyarbakır Cezaevi Siyasi
- 402)- Süleyman Ongun 04 Ekim 1994 Diyarbakır Cezaevi Siyasi
4 Ekim 1994 tarihinde yaralandı. 20 Ocak 1995'te Gaziantep Özel Tıp Cezaevi'nde öldü.
- 403)- Aydın Kişmir (26) 12 Ekim 1994 Diyarbakır Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "Kaçmak isterken merdivenden düşerek öldü."
- 404)- Ali Karaca (61) 13 Ekim 1994 Tunceli Siyasi
Resmi iddia: "Kimliği belirsiz kişiler tarafından dövülerek öldürüldü."
- 405)- Bayram Duran (26) 16 Ekim 1994 İstanbul Gazi Karakolu Adli
Resmi iddia: "Geçirdiği kalp krizi sonucunda öldü."
- 406)- Emin DüNDAR 17 Ekim 1994 Siirt Jan. Komutanlığı Siyasi
- 407)- Abdülkerim Alataş (54) 19 Ekim 1994 Van Gevaş Siyasi
- 408)- Bekir Önder (30) 28 Kasım 1994 Mardin Kapalı Cezaevi Siyasi
4-21 Kasım 1994 tarihleri arasında Mardin Kızıltepe Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltında tutuldu. Bekir Önder'le birlikte gözaltında kalan ağabeyi Ahmet Önder, kardeşinin ölümüne gözaltı sürecinde yapılan işkencelerin yol açtığını bildirdi.
- 409)- Ferhat Demir 08 Aralık 1994 Batman Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "PKK'ye ait bir sığınağı güvenlik görevlilerine gösterirken sığınakta bomba patlaması sonucunda öldü."
- 410)- Nefiye Çelik 08 Aralık 1994 Batman Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "PKK'ye ait bir sığınağı güvenlik görevlilerine gösterirken sığınakta bomba patlaması sonucunda öldü."

- 411)- Abdullah Eren 20 Ocak 1995 Şırnak Siyasi
Resmi iddia: "Kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü."
- 412)- Nurettin Töruk (60) 18 Mart 1995 İzmir Adli
Resmi iddia: "Tren çarpması sonucunda öldü."
- 413)- Ataç Kurutürk (22) 01 Nisan 1995 İst. 100.Yıl Karakolu Adli
Resmi iddia: "Bir polislin silahını kullanarak intihar etti."
- 414)- Ali Yılmaz (52) 27 Mayıs 1995 Ankara Siteler Karakolu Adli
Resmi iddia: "İleri yaşı nedeniyle hastalanarak öldü."
- 415)- Halil Akça (34) 03 Temmuz 1995 Kastamonu Emniyet Md. Adli
- 416)- Sinan Demirbaş (23) 21 Temmuz 1995 Elazığ Emniyet Md. Siyasi
Resmi iddia: "Merdivenden düşerek yaralandı ve kaldırıldığı hastanede öldü." Ailesinin girişimleri sonucunda aralarında Siyasi Polis Müdürü Erdoğan İnan'ın da bulunduğu 8 emniyet görevlisi hakkında "işkenceyle adam öldürmek" suçlamasıyla dava açıldı. Dava halen devam ediyor.
- 417)- Haydar Efe (31) 11 Ağustos 1995 Ankara Emniyet Md. Adli
Resmi iddia: "Kendini 3. kattan aşağıya atarak intihar etti." Haydar Efe ile birlikte gözaltına alınan kardeşi Müslüm Efe, gözaltında kendisine ve ağabeyine işkence yapıldığını söyledi. Müslüm Efe'ye 3 günlük rapor verildi.
- 418)- Safyettin Tepe 29 Ağustos 1995 Bitlis Emniyet Md. Siyasi
Yeni Politika gazetesinin Batman muhabiri. Resmi iddia: "Faniyası ile kendisini hücre kapısındaki mazgal demirine asarak intihar etti."
- 419)- Şaban Erkol (24) 12 Eylül 1995 İstanbul Emniyet Md. Adli
Resmi iddia: "Kendisi kemerle hücre kapısı üstündeki demire asarak intihar etti."

Cezaevlerindeki açlık grevlerinde ölenler

420)- Ali	Erek	20 Nisan 1981	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
421)- Kemal	Pir	07 Eylül 1982	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
422)- M. Hayri	Durmuş	12 Eylül 1982	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
423)- Akif	Yılmaz	15 Eylül 1982	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
424)- Ali	Çiçek	17 Eylül 1982	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
425)- Orhan	Keskin	02 Mart 1984	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
426)- Cemal	Arat	05 Mart 1984	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
427)- Abdullah	Meral	15 Haziran 1984	İst. Sağmalcılar Cezaevi	Siyasi
428)- M.Fatih	Öktülmüş	17 Haziran 1984	İst. Sağmalcılar Cezaevi	Siyasi
429)- Haydar	Başbağ	17 Haziran 1984	İst. Sağmalcılar Cezaevi	Siyasi
430)- Hasan	Telci	26 Haziran 1984	İst. Sağmalcılar Cezaevi	Siyasi
431)- Mehmet Emin	Yavuz	18 Şubat 1988	Diyarbakır Ask. Cezaevi	Siyasi
432)- Abdullah	Fidan (45)	09 Nisan 1993	Muş E Tipi Cezaevi	Siyasi
433)- Fesih	Beyazçiçek	23 Temmuz 1995	Yozgat E Tipi Cezaevi	Siyasi
434)- Remzi	Altıntaş (21)	11 Ağustos 1995	Amasya E Tipi Cezaevi	Siyasi

İşkenceye bağlı olarak ya da tıbbi ihmali sonucu ölenler

435)- Cemal	Özdemir	26 Şubat 1983	İstanbul	Siyasi
436)- Eşref	Durmuş	1984	Siyasi
437)- Mehmet	Kocamaz	1984	Mersin	Siyasi
438)- Mustafa	Tepeli	Nisan 1984	Sultanahmet Cezaevi	Siyasi
439)- İsmail	Yıldırım (30)	1985	Ankara	Siyasi
440)- Hüseyin	Aydın	Temmuz 1985	İstanbul	Siyasi
441)- Ali	Kalkan	Temmuz 1986	İstanbul	Siyasi
442)- Hüseyin	Elmas (34)	30 Kasım 1988	İstanbul	Siyasi
443)- İnkılap	Dal	23 Ağustos 1989	Yurtdışı	Siyasi
444)- Mehmet	Çövendere	26 Şubat 1990	Bayrampaşa Cezaevi	Adli
445)- Feremez	Aydın	18 Ağustos 1990	Antalya	Adli
446)- Mustafa	Bahar (41)	14 Ekim 1990	Ceyhan Cezaevi	Siyasi
447)- Ali	Topaloğlu	28 Şubat 1992	Ankara / Rize	Siyasi
448)- Ahmet	Özgül	05 Mayıs 1993	Yurtdışı	Siyasi
449)- Metin	Türker (40)	Haziran 1993	Yurtdışı	Siyasi
450)- Hamdullah	Erbil (41)	15 Temmuz 1993	Yurtdışı	Siyasi
451)- Burhan	Çiftçi (33)	05 Eylül 1993	Yurtdışı	Siyasi
452)- Cuma	Tepe (33)	06 Eylül 1993	Ankara	Siyasi
453)- Naim	Gürgör	02 Kasım 1993	İzmir	Siyasi
454)- Yılmaz	Doğru (20)	29 Kasım 1993	Diyarbakır Cezaevi	Siyasi
455)- Sercan	Yalçın	11 Nisan 1994	Gaziantep	Siyasi
456)- Orhan	Tanrıkulu	21 Mart 1995	Diyarbakır Cezaevi	Siyasi
457)- M. Salih	İşık	28 Nisan 1995	İzmir Buca Cezaevi	Siyasi
458)- Ayhan	İşık (25)	05 Haziran 1995	İst. Beylerbeyi Karakolu	Adli
459)- Hakan	Anterli	15 Haziran 1995	Diyarbakır Cezaevi	Siyasi
460)- Kerem	Kalbişen	30 Haziran 1995	Batman Cezaevi	Adli

SAPTANAN İŞKENCE OLAYLARI

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, yaptığı çalışmalar ve derlediği bilgiler sonucunda 1989 yılı başından 1995 yılı Ağustos ayına kadar gözaltı yerleri ya da cezaevlerinde 146'sı çocuk, 740'ı da kadın olmak üzere toplam 4.281 kişinin ^(*) işkence gördüğünü belirledi. Bu kişilerden 1.454'ü gördüğü işkenceyi aldığı doktor raporuyla kanıtladı. İşkence gören kadınlardan 111'i gözaltında bulunduğu süre içinde tecavüze uğradığını ya da cinsel tacizle karşılaştığını bildirdi. Bu rakamlara, savcılıklara suç duyurusunda bulunan, mahkemeler ya da basın-yayın organları aracılığıyla gördüğü işkenceleri kamuoyuna açıklayan ve İHD ya da TİHV'ye başvuran bazı kişilerle ilgili bilgiler derlenerek ulaşıldı.

1990 yılı Eylül ayında çalışmaya başlayan TİHV'nin tedavi merkezlerine (Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana) tamamı son 15 yıl içinde gözaltı merkezlerinde ya da cezaevlerinde işkence gördüğünü bildiren, 40'ı 1990'da, 238'i 1991'de, 393'ü 1992'de, 323'ü 1993'de, 472'si 1994'de, 713'ü de 1995 yılında olmak üzere toplam 2.179 kişi başvurdu. (TİHV tedavi merkezlerine başvuranların yaklaşık yüzde 50'si, aşağıda tabloda yıllara göre dökümü verilen toplam 4.281 kişiye dahil değildir. Bu durum dikkate alındığında TİHV'nin elinde 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra çeşitli tarihlerde işkence gören 5.000'den fazla kişiye ilişkin bilgi bulunduğu ortaya çıkmaktadır.)

	<u>İşkence görenler</u>	<u>Rapor alanlar</u>	<u>Kadın</u>	<u>Tecavüz - Taciz</u>	<u>Çocuk</u>
1989-90 :	329	213	44	8	7
1991 :	552	218	53	9	15
1992 :	594	188	93	24	11
1993 :	827	160	126	22	29
1994 :	1.128	476	261	36	24
1995 :	851	199	163	12	60
(1 Ağustos 1995 tarihine kadar derlenen bilgiler)					
TOPLAM	4.281	1.454	740	111	146

(*) Bu çalışmalar yapılırken abartılı gelen ya da doğruluğu konusunda şüphe uyandıran bilgiler dikkate alınmamıştır. Bilindiği gibi, işkence Türkiye'de sistematik bir sorgu yöntemi olarak "siyasi-adli suçlu" ayrımı yapılmadan hemen hemen tüm sanıklara uygulanmaktadır. Ancak, polis ve jandarma karakollarına düşen adli suç sanıklarına bilinen işkence yöntemlerinin yaygın olarak uygulanmasına karşın, bu kesimin hakkını arama yoluna başvurmaması nedeniyle yapılan işkencelerin önemli bir bölümü ortaya çıkmamaktadır. Bu nedenle işkence ve kötü muamele olaylarıyla ilgili şikayette bulunanların ve az sayıda da olsa rapor alabilenlerin büyük çoğunluğunu siyasi nitelikli suçlardan ötürü gözaltına alınanlar oluşturmaktadır. Buna bir de İstanbul, Ankara, İzmir dışından ve özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi'nden sağlıklı haber alma zorluğunu da eklediğimizde, 7 yıllık dönem içinde TİHV tarafından belirlenen işkence kurbanı sayısının, bu konuda mağdur olanların sadece küçük bir bölümünü yansıttığı ortaya çıkar.

UYGULANAN İŞKENCE YÖNTEMLERİ (*)

- . Kaba dayak
- . Göz bağlama
- . Hakaret
- . Elektrik verme
- . Hücrede tecrit
- . Ölüm tehditi
- . Askıya alma
- . Aç ve susuz bırakma
- . Basınçlı su sıkma
- . Cinsel taciz
- . Soğuk zeminde bekletme
- . Falaka
- . İşeme ve dışkılamayı engelleme
- . Saç, sakal ve bıyık yolma
- . Yalancı infaz
- . Haya burma
- . Yakınlarına işkence yapma tehdidi
- . Pislikle dolu bir yerde bekletme
- . İşkence görenlerin sesini dinletme
- . Tırnak sökme
- . Araba lastiği içine koyup dövme
- . Tuz yedirme

(*) Sıralanan işkence yöntemleri, THV'ye tedavi amacıyla başvuranların verdiği bilgiler ışığında saptanmıştır. O nedenle yağım çukuruna sokma, insan ya da hayvan pisliği yedirme, kara gömme, tuvaletlerin arasına iğne ya da tahta parçası sokma gibi işkence yöntemleri bu bölümde yer almamaktadır. THV'ye başvuranlar baz alınarak yapılan bir çalışmaya göre; işkence uygulamalarının yüzde 78,0'i emniyet merkezlerinde (emniyet müdürlükleri, terörle mücadele şubeleri, çevik kuvvet müdürlükleri), yüzde 11,6'sı polis karakolları, yüzde 9,0'u jandarma karakollarında, yüzde 1,3'ü ise diğer mekanlarda yapılmaktadır. THV'ye başvuranların anlatımlarına göre, işkence ve kötü muamele uygulamaları cezaevinde de sürmektedir. Ancak cezaevlerindeki hükümlü ve tutukluların maruz kaldıkları işkence ve şiddetin boyutu verilere tam yansımamaktadır. Yiyecek, içecek ve giysi gibi temel gereksinimlerin karşılanmasının engellenmesi, basılı malzeme ile kağıt, kalem gibi gereçler üzerindeki yasak ve kısıtlamalar, koşulların aşırı sıcak ya da soğuk olması, yer ve yatak azlığı, havalandırmaya çıkarmama, hasta ve yaralıların tıbbi yardım almasının engellenmesi, hatta ölüme terk edilmeleri, koşullara arama bahanesiyle yapılan baskınlarda özel eşyaların gasp ve talan edilmesi, görüşlerin engellenmesi gibi uygulamalar da cezaevlerinde yaşanan sorunlar arasında yer almaktadır. (Kaynak: THV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri 1994 Raporu.)

ORTADAN KAYBOLANLAR

(12 Eylül 1980 - 12 Eylül 1995)

12 Eylül askeri darbesiyle birlikte gündeme gelen başka bir konu ise gözaltına alınan ya da gözaltına alındıklarına dair ciddi kuşkular bulunan bazı kişilerin ortadan kaybolması oldu. Gözaltında ya da cezaevlerinde meydana gelen işkence sonucu ölüm olaylarının yanısıra ortadan kaybolmaların önüne geçilemedi. Kaybolanların sayısında 1992 yılından itibaren büyük artış oldu. Kaybolanların sayısı 1994 yılında ise rekor düzeye ulaştı. TİHV'nin yaptığı çalışmalar sonucunda, 15 yıl içinde; 12 Eylül 1980 askeri darbesinden 1991 yılı başına kadar 10, 1991 yılında 3, 1992 yılında 8, 1993 yılında 25, 1994 yılında 52, 1995 (12 Eylül 1995 tarihine kadar) yılında da 10 olmak üzere toplam 108 kişinin (*) şüpheli bir biçimde ortadan kaybolduğu ortaya çıktı. (Ortadan kaybolanların listesi bölüm sonunda yer almaktadır.)

Kayıplarla ilgili olarak ortaya atılan iddialar, araştırılmak bir yana ciddiye bile alınmadı. Ortadan kayboldukları açıklananların akıbetleri (***) bir türlü ortaya çıkartılamadı. Yakınlarının "gözaltına alındıktan sonra ortadan kaybolduklarını" söyleyen ailelere, başvurdukları

(*) Bu bölümde, "ortadan kaybolduklarına" dair birden fazla kaynaktan bilgi alınan ve yakınları tarafından durumları sık sık kamuoyu gündemine getirilen kayıp kişiler anlatılmaktadır. Burada anlatılanlar dışında ve büyük bölümü Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere, kaybolanların sayısı yüzlerle ifade edilmektedir. Ancak iddiaların doğrulanması ya da yeni bilgilerle güçlendirilmesi olanaklı olmadığı için bu kişiler listeye dahil edilmemiştir. Ayrıca, ortadan kaybolduktan sonra sağ olarak kurtarılan ya da ölü olarak bulunan kişiler de liste dışı bırakılmıştır.

(**) 1992 yılında ortadan kaybolan Tuğrul Özbek (36) adlı kişinin akıbeti 1993 yılı içinde ortaya çıktı. Devrimci Sol adına Mart ayında yapılan konuya ilişkin bir açıklamada, Tuğrul Özbek'in gözaltına alındıktan sonra polis ajanı olduğu ve örgüte yönelik operasyonlarda görev aldığı belirtildi. Açıklamada, sağ olduğu belirlenen Tuğrul Özbek'in örgüt tarafından bulunabilmesi için büyük çaba sarf edildiği kaydedildi. İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi'nde 1991 yılı içinde sonuçlanan Devrimci Sol davasının sanığı olarak 10 yıl cezaevinde kalan Tuğrul Özbek, 9 Ekim 1992 tarihinde İstanbul'un Yeniköy semtindeki bir çay bahçesinden çıktıktan sonra ortadan kaybolmuştu. Olaydan sonra yapılan çok sayıda açıklamada Tuğrul Özbek'in gözaltında öldürülmüş olabileceği ihtimaline yer verilmişti. Tuğrul Özbek'in "gözaltına alındığına" dair tanık anlatımlarının çokluğu üzerine, TİHV'nin 1992 İnsan Hakları Raporu'nun "Kaybolanlar" başlıklı bölümünde bu kişinin adına da yer verilmişti. Tuğrul Özbek, aynı nedenlerle bazı uluslararası insan hakları kuruluşlarının raporlarında da "gözaltında kaybolanlar" arasında sayılmıştı.

makamlardan tatmin edici bir yanıt verilmedi. Resmî makamlar, kayıp kişilerle ilgili olarak yapılan her başvuruya, "Bahsedilen kişi gözüaltına alınmamıştır." ya da "Kendisini biz de arıyoruz." gibi yanıtlar vermekle yetindi. Örneğin; dönemin başbakanı Süleyman Demirel'in 8 Kasım 1992 tarihinde Başbakanlık'a gelerek kendisinden yardım isteyen kayıpların ailelerine yanıtı "Çocuklarımız benim cebimde mi çıkarıp vereyim" şeklinde oldu. Polis yetkilileri de kayıp kişilerle ilgili her türlü girişime, "Bahsedilen kişi gözüaltına alınmamıştır. Kendisini biz de arıyoruz." yanıtını vermekle yetindi.

Kayıp olayları karşısında Meclis de dahil olmak üzere hiçbir birimde ciddi bir soruşturma yapılmadı. Bu duruma, 1991 yılı Ekim ayı içinde İstanbul'da polis olduğu sanılan kişiler tarafından kaçırılan ve kendisinden bir daha haber alınmayan Hüseyin Toraman adlı genç ile ilgili ortaya atılan yeni bazı iddiaların ciddi biçimde araştırılmaması somut örnek oldu. Hüseyin Toraman ile ilgili iddialar, Gerçek dergisinin 6 Kasım 1993 tarihli sayısında "Hüseyin Toraman Eskişehir'de Gömüldü" başlığıyla yayımlanan haberde yer aldı. Söz konusu habere göre, Emeğin Bayrağı dergisine Ekim ayı içinde kendisini "Gebze Emniyet Müdürlüğü'nde çalışan polis" olarak tanıtan kimliği belirsiz bir kişi tarafından bir mektup gönderildi. Mektupta, Hüseyin Toraman'ın Gebze Emniyet Müdürlüğü'nde işkenceyle öldürüldüğü ve daha sonra Gebze'nin Eskişehir bölgesinde gömüldüğü belirtildi. Mektupta özetle şöyle denildi: "Hüseyin Toraman adlı sol örgüt üyesi, benim nöbetçi olduğum bir akşam işkence sonucu ölmüş olup müdürün talimatı ile Başkomiser Remzi Akıncılar tarafından Eskişehir yolu üzerindeki köprü'nün civarına gömülmüştür. İşte bu konu böylece sizlerce öğrenilmiş oldu ve vicdanım huzura kavuştu." Bu mektuptan sonra Gebze Cumhuriyet Savcılığı'na başvuran, Hüseyin Toraman'ın eşi Gülay Toraman ile avukatı Metin Kozan olayın araştırılmasını istedi. Başvuru savcılık tarafından önce ciddiye alınmadı. Avukat Metin Kozan'ın ısrarlı davranması üzerine, ihbarla ilgili olarak dosya açıldı. Ancak kısa bir inceleme sonucunda "Eskişehir bölgesinin çok geniş olması nedeniyle arazi taraması yapmanın olanaklı olmadığı" sonucuna varılarak çalışmalar durduruldu ve dosya kapatıldı.

Kayıp yakınlarının yaptığı girişimler ve düzenledikleri protesto gösterileri çoğu kez polis zoruyla engellendi. Örneğin; kayıpların akıbetlerinin ortaya çıkartılması için İçişleri Bakanlığı önünde oturma eylemi yapmak isteyen İnsan Hakları Derneği (*) yöneticileri engellendi. 24 Haziran 1995 sabahı İHD Genel Merkezi'nde bir araya gelerek İçişleri Bakanlığı'na doğru yola çıkan İHD yöneticilerinden oluşan 60 kişilik topluluğun öne İHD Genel Merkezi önünde

(*) İHD, gözüaltına alındıktan sonra kaybolanların akıbetlerinin ortaya çıkartılmasını sağlamak amacıyla bir kampanya başlattı. Kampanyanın başlaması nedeniyle 1 Haziran 1995 tarihinde bir basın toplantısı düzenleyen İHD Genel Başkanı Akın Birdal, gözüaltında kaybolma olaylarının 1990 yılından sonra sistematik hale geldiğini söyledi. Akın Birdal, kampanyanın 3 ay devam edeceğini bildirdi. İHD'nin "Kayıplar Kampanyası" çerçevesinde bastırıldığı "Kayıplar Bulunsun Sorumlular Yargılsın" sözlerini içeren afişlerin dağıtımına Ankara Valiliği tarafından izin verilmedi ve soruşturma açıldı. Bu arada İHD Genel Başkanı Akın Birdal da, Ankara Yüksel Caddesi üzerinde bulunan İnsan Hakları Anıtı önünde yaptığı bir konuşma sırasında anıta asılan söz konusu afiş nedeniyle yargılandı. Ankara 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 3 Kasım günü başlayan davada okunan iddianamede "izinsiz afiş asmakla" suçlanan Akın Birdal'ın, Dernekler Yasası'nın 44. ve 82. maddeleri uyarınca 4 aya kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan Akın Birdal ise konuşması sırasında izinsiz afiş asılmasının söz konusu olmadığını belirterek, "Olayda bir suç kastı aramak yanlış. Beraatime karar verilmesini talep ediyorum." dedi. Akın Birdal, 21 Aralık günü sona eren davada 3 ay hapis cezasına mahkum oldu. Akın Birdal'a verilen hapis cezası 450 bin lira para cezasına çevrildi.

polis tarafından kesildi. İHD yöneticilerinin buna karşın yürütişe devam etmesi üzerine topluluk polis barikatı ile durduruldu. Yapılan tartışmalardan sonra polis barikatını geçen İHD yöneticilerinin Güven Park'tan öteye gitmesine izin verilmedi. Güven Park'ta bir açıklama yapan İHD Genel Başkanı Akın Birdal, İçişleri Bakanlığı'na gitmelerinin engellenmesini kınayarak, Türkiye'de demokratik tepkilerin gündeme getirilmesine olanak olmadığını söyledi.

İstanbul Gaziosmanpaşa'da 1995 yılı Mart ayında yaşanan olaylar nedeniyle gözaltına alındıktan sonra kaybolan kişilerin yakınlarının İstanbul Valiliği önünde yapmak istediği gösteri polis tarafından engellendi. 4 Nisan 1995 tarihinde Valilik önünde toplanan kayıp yakınları, gözaltına alınanların serbest bırakılması isteğiyle gösteri yapmaya başladı. Topluluk, daha sonra sivil ve resmi polisler tarafından çöp ve sopalarla dövülerek dağıtıldı, gösteriye katılanların büyük bir çoğunluğu gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 30'u hakkında 1 yıl 6 ay ile 5 yıl arasında hapis cezası istemiyle dava açıldı. Davaya 9 Haziran 1995 tarihinde İstanbul Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

Kayıpların akıbetinin ortaya çıkmasını sağlamak için İstanbul'dan Ankara'ya yürümek isteyen kayıp aileleri ile sanatçı ve İHD üyelerinden oluşan topluluk polis tarafından zor kullanılarak engellendi. 8 Temmuz 1995 öğle saatlerinde İstanbul İstiklal Caddesi'nde bir araya gelen topluluğu saran polisler, 33 kişiyi döverek ya da yerde sürükleyerek gözaltına aldı. Gözaltına alınanlar 8 Temmuz akşamı serbest bırakıldı. Otobüsle İstanbul'dan Ankara'ya gelen kayıp yakınlarının Ankara'ya girmesi polis tarafından engellendi. Tutuklu yakınlarının bindiği otobüsü 9 Temmuz akşamı Ankara'ya 20 kilometre uzaklıkta durduran polisler, otobüste bulunan 36 kişiyi zorla Sincan Fatih Polis Karakolu'na götürdü. Polislerin tüm baskalarına karşın İstanbul'a dönmeyi reddeden topluluk geceyi karakolun önünde bekletilen otobüs içinde geçirdi. Kayıp aileleri, 10 Temmuz akşamı polis kontrolünde İstanbul'a geri gönderildi.

Sağ olarak kurtulanlar

Ortadan kaybolanlardan bazıları, kendilerini kaçıran kişilerin elinden sağ olarak kurtulabildi ya da kurtarıldı. Örneğin, 1 Eylül 1994 tarihinde Diyarbakır'ın Bağlar semtindeki evine kimliği belirsiz kişiler tarafından düzenlenen baskından sonra kaçırılan Abdullah Aydın adlı iş adamı, 15 Eylül 1994 tarihinde sağ olarak bulundu. Dönemin Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan, Abdullah Aydın'ın Hizbullah militanları tarafından kaçırıldığını ve polis tarafından basılan bir evin bodrumunda, öldürülmek üzere elleri bağlı olarak bekletilirken bulunduğunu açıkladı. Açlık ve işkence nedeniyle son derece bitkin durumda olan Abdullah Aydın, uzun süre hastanede tedavi gördü.

29 Kasım 1994 tarihinde İstanbul Kadıköy'deki evinin önünden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Ayhan Uzala (36) 19 Aralık 1994 tarihinde serbest bırakıldı. Ayhan Uzala, yaptığı açıklamada kontr-gerilla ya da MİT görevlisi olduğunu sandığı kişiler tarafından kaçırıldığını, 20 gün boyunca manevi işkence gördüğünü ve ölümle tehdit edildiğini belirterek, "Failli meçhul cinayetler zincirinin yeni bir halkası olacaktım. Sağ kurtulmamda Hollanda vatandaşı olmam etkili oldu." dedi. İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar da yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Ayhan Uzala'nın 20 gün boyunca yaşadıklarını biliyoruz. Ayhan Uzala'nın öldürülmesini Hollanda vatandaşı olması ve belki de olayın Avrupa Birliği tartışmalarının yapıldığı bir döneme rastlaması engellemiştir. Yetkililer suçüstü yakalanmıştır. Bu olay, kayıplardan üst düzey yetkililerin de haberdar olduğunu kanıtlamıştır."

19 Aralık 1994 tarihinde arabasına müşteri olarak binen kişiler tarafından kaçırılan İrfan Dilmen, yerin 5 metre altında ve 1.5 metre yüksekliğindeki bir sığınakta el ve ayakları

zincirli olarak 94 gün bekletildikten sonra güvenlik görevlileri tarafından 22 Mart 1995 tarihinde kurtarıldı. İrfan Dilmen'in Hizbullah militanları tarafından "ailesine baskı yapmak" için kaçırıldığı ortaya çıktı. Sığınakta kaldığı son 20 gün kendisine yiyecek verilmeyen İrfan Dilmen, uzun süre tedavi gördü.

Batman'da 1995 yılının Ocak ve Şubat aylarında kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Belediye İş Sendikası Batman Şubesi Başkanı Osman Küntaş ile Halit Aydın (diş teknisyeni), Selahattin Yasak (öğretmen), Şakir Tanrıkulu, Ahmet Günbatı (muhtar), Ekrem Şaşmaz, Hikmet Çiftçi, Burhan Alkaş, Halit Teymur ve Arif Gezici (doktor) adlı kişiler 1996 yılı Ocak ayının ilk yarısında serbest bırakıldı. Serbest bırakılan 10 kişinin Hizbullah militanları tarafından kaçırıldığı ve Batman'daki bazı evlerin bodrumlarında özel olarak hazırlanan sığınaklarda tutuldukları açıklandı. 10 kişi, Batman'da o günlerde Hizbullah örgütüne karşı düzenlenen operasyonların yoğunlaşması üzerine serbest bırakıldı. Söz konusu operasyonlar sonucunda "Hizbullah üyesi oldukları ve çok sayıda öldürme olayını gerçekleştirdikleri" öne sürülen 33 kişi gözaltına alındı.

Ölü olarak bulunanlar

Ortadan kaybolanlar, her zaman yukarıda anlatılanlar gibi şanslı olamadı. Çok sayıda kişi kaybolduktan kısa/uzun süre sonra ölü olarak bulundu. Örneğin, 5 Temmuz 1991 gecesi Diyarbakır'daki evine gelen ve kendilerini "polis" olarak tanıtan kişiler tarafından kaçırılan Halkın Emek Partisi Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın 7 Temmuz 1991 tarihinde Diyarbakır ile Maden arasındaki karayolu üzerinde, 23 Kasım 1991 tarihinde Diyarbakır'ın Esenler mahallesinde "polis oldukları" öne sürülen kişiler tarafından kaçırılan İsmail Hakkı Kocakaya 27 Kasım 1991 tarihinde Siverek yakınlarındaki Karacadağ bölgesinde, 1992 yılı başında Bursa'da kaybolan gazeteci Bülent Ülkü 1 Nisan 1992 tarihinde Bursa Uludağ'da, 25 Ocak 1993 tarihinde kaybolan Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) Erzincan İl Başkanı Cemal Akar 25 Şubat 1993 tarihinde Tunceli'nin Pülümür ilçesi yakınlarında, 28 Temmuz 1993 tarihinde Bitlis'te elinde telsiz bulunan kişiler tarafından kaçırılan gazeteci Ferhat Tepe 3 Ağustos 1993 tarihinde Elazığ'ın Sivrice ilçesi yakınlarında Hazar Gölü kıyısında, 1993 yılı Kasım ayında kaybolan emekli Binbaşı Cem Ersever (1993 yılı başında ordudan ayrılmış ve kontr-gerilla faaliyetleri hakkında kamuoyuna önemli açıklamalar yapmıştı.) ile Mustafa Deniz ve Neval Boz adlı iki istihbaratçı arkadaşı 5 Kasım 1993 tarihinde ölü olarak bulundu.

21 Şubat 1993 tarihinde kaybolan İHD Elazığ Şubesi Başkanı Avukat Metin Can ile Hasan Kaya adlı doktor arkadaşı öldürüldü. Olay şöyle gelişti: Metin Can, 21 Şubat akşamı bir telefon çağrısı üzerine yanında arkadaşı Hasan Kaya olduğu halde evinden ayrıldı. 22 Şubat günü öğle saatlerinde Metin Can'ın evine telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, eşi Fatma Can'a "Metin Can ve Hasan Kaya'nın öldürüldüğünü" söyledi. Ardından Metin Can ile Hasan Kaya'nın bindiği araba Beldekonak Kasabası yakınlarında terk edilmiş olarak bulundu: 23 Şubat günü Metin Can'ın evini arayan kimliği belirsiz bir kişi, "Metin Can'ı serbest bırakacağız, ancak Hasan Kaya kalacak" dedi. Aynı gün Hasan Kaya'nın evine telefon edilerek, işkence gören bir kişinin feryatları dinletildi. Metin Can'ın ortadan kaybolduğu gün giydiği ayakkabılar, 24 Şubat akşamı evinin yakınlarında bulundu. Yapılan girişimler Metin Can ve Hasan Kaya'nın sağ olarak bulunmasını sağlayamadı. Metin Can ile Hasan Kaya, 26 Şubat 1993 tarihinde Tunceli'ye 12 kilometre uzaklıkta ölü olarak bulundu. İHD Şube Başkanı ile arkadaşının işkence yapılarak ve başlarına birer kurşun sıkılarak öldürüldükleri belirlendi. Yapılan otopsi sonucunda Hasan Kaya'nın bir dişinin kırık olduğu ve boynunda ip izi bulunduğu, Metin Can'ın ise kaburgalarının kırıldığı anlaşıldı.

Diyarbakır'ın Yenişehir semtindeki dükkanına 22 Nisan 1994 tarihinde gelen silahlı kişiler tarafından kaçırılan Mehmet Şerif Avşar adlı esnaf 7 Mayıs sabahı Silvan'ın Tepebaşı köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Mehmet Şerif Avşar'ın, başına sıkılan 2 kurşunla öldürüldüğü belirlendi. Yapılan soruşturma sonucunda, Mehmet Şerif Avşar'ı kaçıran ve öldüren Yaşar Günbattu, Aziz Erbay, Ömer Güngör, Fevzi Gökçek ve Nevzat (Sayel) Akçil adlı köy korucuları ile Mesut Mehmetoğlu adlı itirafçı yakalandı. Daha sonra Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı tarafından haklarında dava açılan bu kişilerden Ömer Güngör'ün ölüm, Yaşar Günbattu, Fevzi Gökçek, Nevzat Akçil, Aziz Erbay ve Mesut Mehmetoğlu'nun da 20 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Sanıkların yargılanmasına 5 Temmuz 1994 tarihinde Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan Ömer Güngör, Şerif Avşar'ı öldürdüğünü kabul ederek, Şerif Avşar'ın PKK militanlarına ilaç yardımı yaptığını, örgüte eleman kazandırdığını ve kendisinin yaralanmasına neden olduğunu öne sürdü.

20 Ekim 1994 tarihinde kendilerini "polis" olarak tanıtan kişiler tarafından kaçırılan HADEP Elbistan İlçe Başkanı Hüseyin Koku, 27 Nisan 1995 tarihinde ölü olarak bulundu. Malatya'nın Pötürge ilçesi yakınlarında cesedi bulunan Hüseyin Koku'nun başının kesilmiş olduğu ve cesedinin tanınmayacak ölçüde çürüdüğü bildirildi. Hüseyin Koku, üzerindeki elbise ve cebinde bulunan bazı kağıtlar sayesinde eşi Fadime Koku tarafından teşhis edildi. Hüseyin Koku kaçırıldıktan sonra bir açıklama yapan HADEP Maraş İl Başkanı Ali Gökot, Hüseyin Koku'nun, Elbistan'ın en işlek yeri olan Malatya Caddesi'nde elinde telsiz bulunan kişiler tarafından herkesin gözü önünde kaçırıldığına dikkat çekerek şunları söylemişti: "Hüseyin Koku, Elbistan'daki yurtsever ve devrimcilerin oturduğu evlerin polis tarafından fişlendiğini kamuoyuna açıkladıktan bir gün sonra kaçırılmıştır. Olaydan hemen sonra Elbistan Kaymakamı Şükrü Görücü, Hüseyin Koku'nun gözaltında olmadığını açıkladı. Elbistan'ın orta yerinde kimler, hangi çüretle kendilerini polis olarak tanıtıyorlar. Kaymakam, Elbistan'ın ortasında gezen telsizli kişileri ortaya çıkarmalıdır. Aksi halde Hüseyin Koku'nun kaybolmasından, Kaymakam sorumlu olacaktır."

1994 yılında, kimliği belirsiz/belirli kişiler tarafından kaçırılarak öldürülenler Mehmet Şerif Avşar ve Hüseyin Koku ile sınırlı kalmadı. 15 Ocak günü Sakarya'nın Sapanca ilçesi yakınlarında ölü olarak bulunan Kürt iş adamı Behçet Cantürk (44) ile şöförü Recep Kuzucu, 17 Ocak günü Tatvan'a bağlı Kırkbudak köyü yakınlarında ölü olarak bulunan Kerem Gencer (42) adlı imam, 11 Mart gecesi Diyarbakır-Silvan karayolu üzerinde ölü olarak bulunan Şeymuz Yavuz (41), 25 Şubat sabahı Ankara'nın Gölbaşı ilçesi yakınlarında ölü olarak bulunan Ankara Barosu avukatlarından Yusuf Ekinci (52), 4 Haziran günü Bolu'nun Yiğilca ilçesi Karakuş köyü yakınlarında ölü olarak bulunan Savaş Buldan (30) adlı Kürt iş adamı ile Adnan Yıldırım (37) ve Hacı Koray adlı 2 arkadaşı, 6 Temmuz günü İzmir'in Bornova ilçesine bağlı Yaka köyü yakınlarında ölü olarak bulunan İkrâm Mihyas adlı sendikacı, 16 Ağustos günü Hilvan yakınlarında ölü olarak bulunan Naif Ummaz adlı muhtar, 30 Eylül günü Diyarbakır ile Ergani arasındaki karayolu üzerinde ölü olarak bulunan Sıddık Etyemez ve Ahmet Ceylan adlı 2 kişi ile 14 Aralık sabahı Ankara'nın Bala ilçesine 15 kilometre uzaklıktaki Salih Bey bölgesindeki boş bir arazide ölü olarak bulunan Avukat Faik Candan, bu konuda verilebilecek örneklerin çok azını oluşturdu.

Benzer olaylar 1995 yılında da sürdü. Örneğin; 1994 yılı başında Mardin'in Kızıltepe ilçesindeki evlerinden kaçırılan Süleyman Abak ve Abdullah Abak adlı kişiler 1995 yılı Haziran ayında Viranşehir yakınlarında, 9 Şubat 1995 tarihinde Diyarbakır Urfakapı'daki işyerine gelen kişiler tarafından kaçırılan Mehmet Saydan adlı esnaf 21 Şubat 1995 tarihinde Ergani

yakınlarındaki Devegeçiti bölgesinde, 23 Şubat 1995 tarihinde Lice'nin Hüseyinika köyünde kaybolan Hamza Haran (1994 yılı Aralık ayında kaybolan İhsan Haran'ın amcası) 24 Ekim 1995 tarihinde aynı köy yakınlarında, 1995 yılı Mart ayı başında Muş'da kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Atilla Barış (20) adlı genç 13 Nisan 1995 tarihinde Muş'un Ağaçalı köyü yakınlarında, 14 Mayıs 1995 tarihinde Kozluk'a bağlı Kahveci köyünden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Hadi Baran adlı çiftçi 7 Haziran 1995 tarihinde Siirt'in Kurtalan ilçesi yakınlarında, 1995 yılı Haziran ayında Cizre'de ortadan kaybolan Ramazan Nas 5 Ağustos 1995 tarihinde Şırnak'ın Geçitboyu köyü yakınlarında ölü olarak bulundu.

24 Ocak 1995 tarihinde kaybolan Ayşenur Şimşek adlı eczacı 29 Ocak 1995 tarihinde Kırıkkale'nin Yahşihan ilçesi yakınlarında ölü olarak bulundu. Sağlık Sen'in kurucu ve yöneticilerinden olan Ayşenur Şimşek'in ölüm haberi ailesi tarafından 3 ay sonra öğrenilebildi. Ayşenur Şimşek'in öldürülmesi üzerine bir açıklama yapan ablası Fatma Şimşek şunları söyledi: "Kardeşimin kaybolduğunu bir ay sonra öğrenebildik. Bir yıldır bizden ayrı yaşıyordu. Arkadaşları bize, 'olayı duyurmamamızı, bir yerden haber beklediklerini' söylediler. Ama oradan da bilgi gelmedi. Ayşenur'un izi belli olmadı. Jandarma, cenazeyi 15 gün kadar bekletmiş ve daha sonra kimsesizler mezarlığına gömmüş. Sonra bize haber geldi. Gidip fotoğraflara baktuk ve teşhis ettik. Cenazeyi gömüldüğü mezardan çıkartarak teslim aldık." Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C) tarafından yapılan açıklamada da, Ayşenur Şimşek'in örgüt içinde yönetici olarak görev yaptığı ve cinayetin kontr-gerilla tarafından işlendiği bildirildi.

Hasan Ocak - Rıdvan Karakoç

"15 Şubat 1995 tarihinde İstanbul'da, polis tarafından gözaltına alındıktan sonra kaybolduğu" bildirilen Rıdvan Karakoç (34) ile 21 Mart 1995 tarihinde İstanbul Gedikpaşa'da "polis olduğu" bildirilen kişiler tarafından götürüldükten sonra kaybolan Hasan Ocak (30) Beykoz'un Buzhane köyü yakınlarında, işkenceyle öldürülmüş olarak bulundu. Cesetleri bulduktan sonra cenazeleri Adli Tıp Morgu'nda bekletilen ve öldürülmüş oldukları ailelerine haber verilmeyen Rıdvan Karakoç ve Hasan Ocak'ın (*) akıbetleri ancak Mayıs ayında aileleri tarafından öğrenilebildi. Hasan Ocak ve Rıdvan Karakoç'un peş peşe ve birbirine yakın bölgelerde ölü olarak bulunması, kamuoyunda geniş tartışmalara yol açtı. Bu dönem, kaybolanlarla ilgili çok sayıda girişim ve etkinliğe sahne oldu.

İstanbul Gedikpaşa'da 21 Mart 1995 tarihinde "polis olduğu" bildirilen kişiler tarafından götürüldükten sonra ortadan kaybolan Hasan Ocak'ın cesedinin 26 Mart 1995 tarihinde Beykoz'un Buzhane köyü yakınlarında bulunduğu, cesedin 28 Nisan 1985 tarihine kadar Adli Tıp Kurumu Morgu'nda bekletildiği ve bu tarihte gömüldüğü ortaya çıktı. Hasan Ocak'ın, boğazı telle sıkılarak öldürüldüğü, başıyla vücudunun bazı bölgelerinde darp ve yanık izleri (elektrik) bulunduğu ve yüzünde kesikler olduğu belirlendi. Hasan Ocak'ın akıbeti şöyle ortaya çıktı: 15 Mayıs günü aldığı bazı bilgileri değerlendiren Hasan Ocak'ın ağabeyi Hüseyin Ocak,

(*) Hasan Ocak'ın annesi Emine Ocak ile 20 Temmuz 1992 tarihinde İstanbul'da kaybolan Hasan Güllünay'ın eşi Gülşen Birsen Güllünay, Ankara DGM tarafından birer ay hapis cezasına mahkum edildi. Emine Ocak ile Gülşen Birsen Güllünay karar üzerine 17 Nisan 1995 sabahı tutuklanarak Merkez Cezaevi'ne gönderildi. 11 Nisan 1995 tarihinde Ankara DGM'de yapılan bir duruşmadan sonra mahkeme heyetine, "Kayıplarımızı istiyoruz. Gözaltında kaybedilmek istenen oğlumu istiyorum. Çocuklarımızı bulun" diye bağırarak için yargılanarak mahkum olan Emine Ocak ile Gülşen Birsen Güllünay aldıkları cezanın 12 gününü cezaevinde geçirdiler. Karar, "Emine Ocak ile Gülşen Birsen Güllünay'ın duruşma disiplinini bozdukları" iddiasıyla verildi.

16 Mayıs sabahı morga giderek sahipsiz cenazelerle ilgili fotoğrafları inceledi. Burada baktığı fotoğraflardan birinin Hasan Ocak'a çok benzediğini gördü. Bunun üzerine, fotoğraftaki cesedin bulunduğu Beykoz'daki Cumhuriyet Savcılığı'na gitti. Burada, ceset bulunduktan sonra çekilen diğer fotoğrafları da inceleyen Hüseyin Ocak, cesedin kardeşine ait olduğunu belirledi. Ayrıca yapılan test sonucunda belirlenen kan grubunun, kardeşinin kan grubuna uyduğunu gördü. Hüseyin Ocak, cesedin sol yanağındaki ben ile kaşının kenarındaki izden yola çıkarak kardeşinin cenazesine ulaştığını belirterek, gördüğü fotoğraf ve belgelerin kardeşinin işkenceyle öldürüldüğünü ortaya koyduğunu söyledi. Hasan Ocak'ın mezarı 19 Mayıs günü açıldı. Hasan Ocak'ın cenazesi daha sonra Gaziosmanpaşa Gazi mahallesine götürülerek, buradaki mezarlıkta törenle toprağa verildi.

Hasan Ocak'ın ölü olarak bulunması üzerine 17 Mayıs 1995 tarihinde ortak basın toplantısı yapan İHD Genel Başkanı Akın Birdal ile TİHV Başkanı Yavuz Önen, olayda devletin parmağı olduğunu belirterek dönemin başbakanı Tansu Çiller'in sorumluları ortaya çıkarmasını istediler ve "Türkiye'de devletin içinde örgütlü bir cinayet şebekesi vardır. Birbiriyle bağlantılı bu zincirin parçalarının açığa çıkarılmasını istiyoruz. Türkiye'yi faili meçhuller ülkesi yapmaya kimsenin hakkı yoktur." dediler.

Hasan Ocak'ın "polis tarafından gözaltına alındığına" dair çok sayıda anlatım, tanık ifadesi ve delil ortaya çıktı. Ayrıca, Hasan Ocak'ın akıbetinin ortaya çıkartılması için ailesi ile arkadaşları tarafından pek çok girişim ve eylem yapıldı. Ocak ailesinin Meclis Başkanlığı, Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, İstanbul DGM ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü başta olmak üzere çok sayıda kuruluşa yaptıkları başvurularda Hasan Ocak'ın gözaltına alındığını doğrulayan aşağıdaki olay ve anlatımlara dikkat çekildi:

- 23 Mart 1995 tarihinde gözaltına alınan Baki Düzgün, Vatan Caddesi'ndeki Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğünü, aynı akşam yere düşme sonucu gözbağının açıldığını ve bu sırada Hasan Ocak'ı sorguya götürülürken gördüğünü söyledi. Hasan Ocak'ın üstünde açık renk kazak ve griye benzer pantolon olduğunu ve sorgudan sonra 5. kattaki hücrelere götürüldüğünü belirten Baki Düzgün, İHD'ye yaptığı başvuruda Hasan Ocak'ın gözaltında kaybedilmiş olabileceğini söyledi.
- 25 Mart günü gözaltına alınan Suna Yaşar, 26 ya da 27 Mart günü gözü bantlı olarak yapılan sorgusundan sonra yanında birinin varlığını hissettiğini, göz bağının altından baktığında gördüğü bu kişinin daha sonra gazetelerde fotoğrafları yayımlanan Hasan Ocak olduğunu açıkladı. 26 Mart günü gözaltına alınan Veysel Ceylan da, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ndeki gözaltı listesinde Hasan Ocak'ın adını gördüğünü bildirdi.
- 26 Mart tarihinde gözaltına alınan Bilgi Camekan, Hasan Ocak'ın adını, parmak izi listesinde gördüğünü söyledi.
- Hasan Ocak'ın kızkardeşi Maside Ocak, 4 Nisan'da Eminönü Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltında tutulduğu sırada "orta boylu, hafif kel, kumral, bıyıklı" bir polisin ağabeyi Hasan Ocak'la ilgili tutanağı kendisinin yazdığını söylediğini açıkladı. Maside Ocak, bu polisin ağabeyinin üzerinden 70 milyon lira para çıktığını, parayla kaçmış olabileceğini söylediğine dikkat çekerek "Bu polisin bunları nereden duyduğunu bilmiyorum. İnanıyorum ki o polis, Hasan'ı görmüş ve bu da Hasan'ın gözaltına alınmış olduğunun kanıtıdır." dedi. Maside Ocak'la birlikte gözaltında tutulan Asiye Baş da Maside Ocak'la bu sivil polis arasında geçen konuşmayı duyduğunu belirtti.
- İstanbul Emniyet Müdürlüğü görevlilerinin Hasan Ocak'ın hesabının bulunduğu Yapı Kredi Bankası Avcılar Şubesi'nden hesap dökümü istedikleri ortaya çıktı.

Polis tarafından gözaltına alındıktan sonra ortadan kaybolan Rıdvan Karakoç (34) ölü olarak bulundu. Rıdvan Karakoç'un cesedinin 2 Mart 1995 tarihinde Beykoz Buzhane köyü yakınlarında (Hasan Ocak'ın cesedinin bulunduğu bölge) bulunduğu ve bir süre Adli Tıp Kurumu Morgu'nda bekletildikten sonra 26 Mart 1995 tarihinde İstanbul Altınşehir Kimsesizler Mezarlığı'na gömüldüğü ortaya çıktı. Yapılan otopside Rıdvan Karakoç'un 1 Mart 1995 tarihinde telle boğularak öldürüldüğü, başı ile vücudunun bazı bölgelerinde darp ve yanık izleri (elektrik) bulunduğu ve dişlerinin kırık olduğu belirlendi. Olay, Rıdvan Karakoç'un kimliğini parmak izi yardımıyla belirleyen Beykoz Cumhuriyet Savcılığı'nın durumu Ağrı'daki yakınlarına bildirmesi üzerine ortaya çıktı. Bunun üzerine Savcılığa giden Rıdvan Karakoç'un kardeşleri Abdurrahman Karakoç ve Mehmet Karakoç, Adli Tıp Morgu'nda çekilen fotoğrafları inceledi. İnceleme sonucunda cesedin Rıdvan Karakoç'a ait olduğu kesinleşti.

Olayla ilgili bir açıklama yapan Avukat Eren Keskin, Rıdvan Karakoç'un "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla polis tarafından arandığını bildirek, "Rıdvan, bize Bursa'dan noter kanalıyla vekaletname göndermişti. Can güvenliğinin olmadığını söylüyordu. Bizi en son Şubat ayı başında aramıştı. Mart ayından sonra ailesine birkaç kez telefon eden kimliği belirsiz kişilerin, 'Bizde emanetiniz var gelin alın.' dediğini öğrendik. Kesinlikle gözaltında öldürüldüğüne inanıyorum." dedi. Rıdvan Karakoç'un Altınşehir Mezarlığı'ndaki mezarı 2 Haziran 1995 tarihinde açıldı ve cenaze 3 Haziran günü Gazi mahallesine götürülerek, buradaki mezarlıkta kalabalık bir grubun katıldığı törenle toprağa verildi. Rıdvan Karakoç'un kardeşi Hasan Karakoç, şunları söyledi: "Ağabeyim, polis tarafından arandığı için eve geleliyordu. Ancak bizi düzenli olarak telefonla arardı. Aynı dönemde polisler de sık sık eve gelerek bizi, 'Rıdvan'ı bulun, yoksa hepinizi hapse atarız.' diye tehdit ederlerdi. Ağabeyimden gelen telefonlar 20 Şubat'tan itibaren kesildi. Kendisinden bir daha haber alamadık. Bu tarihten itibaren gelen tehditler de sona erdi. Daha sonra ağabeyimi aramaya başladık ve onu kimsesizler mezarlığına gömülmüş olarak bulduk. Parmak izinden kimlik tespiti yapılmasına ve adresimizin bilinmesine karşın polis olayı bize değil, Ağrı'daki akrabalarımıza bildiriyor. Bizce polis olayın ortaya çıkmasını istemediği için böyle yaptı."

Ortadan kaybolanlar

001)- Gazal	1980	Mardin	Siyasi
002)- Hüseyin	Morsümbül	18 Eylül 1980	Bingöl	Siyasi
003)- Cemil	Kırbayır	09 Ekim 1980	Kars Göle	Siyasi
004)- Mahmut	Kaya	25 Aralık 1980	Kars	Siyasi
005)- Gürkan	Mungan	Aralık 1983	Ankara	Siyasi
006)- Nurettin	Öztürk	04 Nisan 1984	Ankara	Siyasi
007)- Ömer	Savun	06 Mayıs 1989	Siirt	Siyasi
008)- Hüseyin	Demirtaş	26 Mayıs 1989	Siirt	Siyasi
009)- Adnan	Bağca (32)	11 Haziran 1990	Siverek	Siyasi
010)- Abdullah	Kurt	Eylül 1990	Yüksekova	Siyasi

011)- Yusuf	Erişti	Mart 1991	İstanbul	Siyasi
012)- İbrahim	Gündem	25 Eylül 1991	Hazro Sarıerik köyü	Siyasi
013)- Hüseyin	Toraman (25)	27 Ekim 1991	İstanbul	Siyasi

014)- Mehmet	Demir (32)	10 Ocak 1992	Siirt	Siyasi
015)- Durmuş	Çaylak (27)	09 Şubat 1992	Fethiye	Adli

016)- Hüseyin	Yaman (22)	04 Mayıs 1992	İstanbul	Siyasi
017)- Soner	Gül (22)	04 Mayıs 1992	İstanbul	Siyasi
018)- Hasan	Gülünay (32)	20 Temmuz 1992	İstanbul	Siyasi
019)- Mehmet	Ertak	22 Ağustos 1992	Şırnak	Siyasi
020)- Ayhan	Efeoğlu (25)	06 Ekim 1992	İstanbul	Siyasi
021)- Namuk	Erkek (30)	19 Aralık 1992	Mersin	Siyasi

022)- Ali	Kırlangıç	07 Mart 1993	İstanbul	Siyasi
023)- İbrahim	Akıl	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
024)- Hikmet	Şimşek	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
025)- Salih	Demirhan	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
026)- Hamdi	Şimşek	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
027)- Halit	Özdemir	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
028)- Şemdin	Culaz	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
029)- İhsan	Uygur	06 Temmuz 1993	İstanbul
030)- Yüksel	Alptekin	06 Temmuz 1993	İstanbul
031)- Aysel	Malkaç (22)	07 Ağustos 1993	İstanbul	Siyasi
032)- Erdoğan	Şakar (32)	13 Ağustos 1993	İstanbul	Siyasi
033)- Abdülvahap	Timurtaş (32)	14 Ağustos 1993	Silopi Yeniköy	Siyasi
034)- M. Şah	Atala (24)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
035)- Bahri	Şimşek	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
036)- Hasan	Avar (41)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
037)- Şerif	Avar (24)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
038)- Nusrettin	Yerlikaya	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
039)- Turan	Demir (27)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
040)- Behçet	Tutuş (40)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
041)- Abdi	Yamuk	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
042)- Salih	Akdeniz (65)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
043)- Celil	Aydoğdu	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
044)- Ümit	Taş	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
045)- Yılmaz	Gümüüş	21 Ekim 1993	Batman	Siyasi
046)- Ahmet	Çakıcı	28 Kasım 1993	Hazro Çitlibahçe köyü	Siyasi

047)- Ali	Efeoğlu	05 Ocak 1994	İstanbul	Siyasi
048)- Fethi	Yıldırım	05 Ocak 1994	Urfa Viranşehir	Siyasi
049)- Yusuf	Tunç	09 Şubat 1994	Kızaltepe Kengerli köyü	Siyasi
050)- Cüneyt	Aydınlar	20 Şubat 1994	İstanbul	Siyasi
051)- Nazım	Babaoğlu	12 Mart 1994	Urfa	Siyasi
052)- Zeynel	Kürsad	23 Mart 1994	Batman	Siyasi
053)- Muharrem	Tanrıverdi (20)	08 Mayıs 1994	Lice Dibek köyü	Siyasi
054)- Mehmet	Tanrıverdi (25)	08 Mayıs 1994	Lice Dibek köyü	Siyasi
055)- Kasım	Alpsoy	18 Mayıs 1994	Adana	Siyasi
056)- Mustafa	Bulut (25)	18 Mayıs 1994	Lice Törelî köyü	Siyasi
057)- İkrâm	İpek (21)	18 Mayıs 1994	Lice Durali köyü	Siyasi
058)- Servet	İpek (16)	18 Mayıs 1994	Lice Durali köyü	Siyasi
059)- Seyithan	Yolur	18 Mayıs 1994	Lice Durali köyü	Siyasi
060)- Ali İhsan	Çiçek (19)	18 Mayıs 1994	Lice Dernek köyü	Siyasi
061)- Tahsin	Çiçek (47)	18 Mayıs 1994	Lice Dernek köyü	Siyasi
062)- Çayan	Çiçek (15)	18 Mayıs 1994	Lice Dernek köyü	Siyasi

063)- Zeki Ercan	Diril	19 Mayıs 1994	Beştüşşebap Kovankaya	Siyasi
064)- İlyas Edip	Diril	19 Mayıs 1994	Beştüşşebap Kovankaya	Siyasi
065)- Mehmet Selim	Orhan	24 Mayıs 1994	Lice Yorulmaz köyü	Siyasi
066)-	Orhan	24 Mayıs 1994	Lice Yorulmaz köyü	Siyasi
067)- Mehmet Can	Ayşin	24 Mayıs 1994	Lice Yorulmaz köyü	Siyasi
068)- Recai	Aydın (32)	02 Temmuz 1994	Diyarbakır Çınar	Siyasi
069)- Abdülğani	Dağ	23 Temmuz 1994	Nusaybin Akarsu köyü	Siyasi
070) Mahmut	Demirel	Ağustos 1994	Batman	Siyasi
071)- Resul	Saçan	09 Ağustos 1994	Batman	Siyasi
072)- Safura	Yıldırım	31 Ağustos 1994	Nusaybin Çağlı köyü	Siyasi
073)- Lütfiye	Kaçar	05 Eylül 1994	İstanbul	Siyasi
074)- Fidan	Güngör	11 Eylül 1994	İstanbul	Siyasi
075)- Sabahattin	Talayhan	11 Eylül 1994	İstanbul	Siyasi
076)- Kenan	Bilgin	12 Eylül 1994	Ankara	Siyasi
077)- Rıdvan	Temiz	Ekim 1994	Mardin Derik	Siyasi
078)- Turgut	Yenisoy	04 Ekim 1994	Diyarbakır Bismil	Siyasi
079)- Hıdır	Işık (59)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
080)- Hatun	Işık (25)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
081)- Elif	Işık (22)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
082)- Düzali	Serin (31)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
083)- Yeter	Işık (15)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
084)- Güllizar	Serin (28)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
085)- Dilek	Serin (3)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
086)- Adnan	Şeker	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
087)- Nazım	Gülmez (61)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
088)- Mehmet	Ağgün (90)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
089)- Ahmet	Akbaş	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
090)- Müslüm	Aydın (56)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
091)- İbrahim	Gencer (55)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
092)- Ahmet	Yetişen	14 Kasım 1994	Batman	Siyasi
093)- Ali	Tekdağ	26 Kasım 1994	Diyarbakır	Siyasi
094)- Ender	Toğcu	29 Kasım 1994	Diyarbakır	Siyasi
095)- İsmail	Bahçeci	Aralık 1994	İstanbul	Siyasi
096)- İsmail	Ağaya	Aralık 1994	Batman	Siyasi
097)- Abdullah	Efeli (50)	15 Aralık 1994	Şırnak Cizre	Siyasi
098)- İhsan	Haran (25)	24 Aralık 1994	Diyarbakır	Siyasi

099)- M.Şirin	Mutlu	Ocak 1995	Kozluk Zidyak köyü	Siyasi
100)- Bedri	Algan	25 Ocak 1995	Diyarbakır	Siyasi
101)- Nihat	Aslan	Şubat 1995	Midyat Doğançayır köyü	Siyasi
102)- Muhittin	Olmaz (35)	15 Şubat 1995	Diyarbakır Bismil	Siyasi
103)- Tarık	Ümit	Mart 1995	İstanbul	Adli
104)- Ali İhsan	Dağlı	14 Nisan 1995	Silvan Eşme köyü	Siyasi
105)- Nezir	Tekçi	28 Nisan 1995	Yüksekova Ölçek köyü	Siyasi
106)- Selahattin	Akbulut (60)	02 Haziran 1995	Bismil Mehmeşervan k.	Siyasi
107)- Ahmet	Cingöz (24)	07 Haziran 1995	Diyarbakır	Siyasi
108)- Edip	Aksoy	07 Haziran 1995	Diyarbakır	Siyasi

“İŞKENCE DOSYASI” YARGILANDI

“İşkence Dosyası” adlı kitabın 12 Eylül 1980 ile 12 Eylül 1994 tarihleri arasında yaşanan işkence olaylarını inceleyen birinci baskısı yayımlandıktan kısa bir süre sonra dava konusu oldu. Kitap TİHV Dokümantasyon Merkezi’nin 1994 yılı yaz aylarında yaptığı çalışma sonucunda hazırlandı ve 12 Eylül 1994 tarihinde TİHV Başkanı Yavuz Önen’in düzenlediği basın toplantısıyla kamuoyuna açıklandı. Kitap Eylül ayının son günleri içinde Türkçe ve İngilizce bastırılarak yaygın bir biçimde dağıtıldı.

Kitabın dağıtımı tamamlandıktan sonra Ankara Emniyet Müdürlüğü 21 Eylül 1994 tarihinde Ankara DGM Savcılığı’na başvurarak suç duyurusunda bulundu. Bu suç duyurusu üzerine kitap, Ankara DGM Savcılığı tarafından incelemeye alındı ve “Terörle Mücadele Yasası”nın 8/1. maddesi uyarınca soruşturma açıldı. Savcılık aynı zamanda kitabın toplatılması için mahkemeye başvurdu. Savcılığın bu isteği 14 Ekim 1994 tarihinde Ankara 2 No’lu DGM Yedek Hakimliği tarafından kabul edilmedi. Savcılık hemen itiraz hakkını kullandı ve toplatma kararı verilmesinde ısrar etti. Bunun üzerine 18 Ekim 1994 tarihinde Ankara 1 No’lu DGM tarafından, daha önce verilen karar iptal edildi ve kitap toplatıldı.

“İşkence Dosyası” mahkeme önünde

TİHV Genel Başkanı Yavuz Önen, soruşturma nedeniyle 1 Kasım 1994 tarihinde Ankara DGM Savcılığı’na giderek DGM savcılarında Yarbay Nuh Çetinkaya’ya ifade verdi. Kitabı yayına hazırlayan TİHV Yönetim Kurulu Üyesi Fevzi Argun ise 3 Kasım günü savcıya ifade verdi. DGM Savcılığı, 11 Kasım 1994 tarihinde Yavuz Önen ve Fevzi Argun hakkında dava açtı. “Terörle Mücadele Yasası”nın 8/1. maddesi (*) uyarınca açılan davada Yavuz Önen ve Fevzi Argun’un 2 yıla 5 yıl arasında hapis, 100 milyon liraya kadar da para cezasına mahkum edilmesi istendi. İddianamede, Yavuz Önen, kitap için yazdığı “12 Eylül 1980: Karanlığa Atılan Adım” başlıklı yazının bazı bölümleri, Fevzi Argun ise kitabın 10. sayfasındaki Kürt sorununa ilişkin bir paragraf nedeniyle suçlandı. Ankara DGM Savcılığı’nın 11 Kasım 1994 tarihli ve 1994/53 numaralı iddianamesi şöyle:

(*) “Terörle Mücadele Yasası”nın 8/1. maddesinde, “Hangi yöntem, maksat ve düşünceyle olursa olsun Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milletleriyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan yazılı ve sözlü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş yapılamaz. Yapanlar hakkında 2 yıldan 5 yıla kadar ağır hapis ve 50 milyon liradan 100 milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolünür.” deniliyor.

Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün 21.09.1994 gün ve EGM.4.06.00.12.06.91111/94-1514 sayılı yazıları ile gönderilen "İşkence Dosyası" isimli kitap nedeniyle yapılan inceleme ve soruşturma sonunda;

Dava konusu kitapta sanık Yavuz ÖNEN tarafından kaleme alınan "12 Eylül 1980 Kararlığı Atılan Adım" başlıklı yazıda:

"Baskı, şiddet, işkence, öldürme, siyaseti ve her türlü demokratik hareketi denetleme, Kürtlerin her türlü istemlerini PKK'yla özdeşleştirme, Kürt siyasi ve demokratik hareketini yasaklama ve milletvekilliği hakkını gasp ederek parlamenter mücadele yollarını tıkama politikası, 12 Eylül'ün ekonomik, politik ve hukuksal rejimi altında gerçekleşti. Bu rejim, ülkenin her köşesinde yaşanan insan hakları ihlallerini, ülke yönetiminin faşist kimliğini pekiştirme girişimlerini ve göstermelik parlamenter rejimi bile yok etme operasyonlarını devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü koruma ve kollama kisvesi altında yaptı. Anayasa Mahkemesi'nin, DEP'i kapatma kararının gerekçesinde de ifade ettiği gibi, rejim Türk milliyetçiliği ideolojisine dayanmaktadır. Türk-İslam sentezinin esin ve beslenme kaynağı olan bu ideoloji 12 Eylül Anayasası'nın ve yaşamımızı düzenleyen yasaların korunması altında on dört yıldan bu yana Türkiye'de dil, ırk, din ayrımcılığı yaparak savaşı günlük yaşamımızın bir gerçeği haline getirmiştir." (Sayfa 6)

"Bu inkarcı, sömürücü ve ilkel milliyetçi dinci ideoloji..." (Sayfa 6) şeklinde bölüm ve ibareler yer almaktadır. Burada insanların Türk, Kürt diye ayrıldığı, T.C. Anayasası'nın başlangıç bölümünde yer alan ve Türkiye'de uygulanmakta olan milliyetçiliği, inkarcı, sömürücü ve ilkel olarak nitelendirildiği, Türkiye'de cereyan eden siyasi ve demokratik hareketin Türk siyasi ve demokratik hareketi olduğu gözardı edilerek ayrıca Kürt siyasi ve demokratik hareketinden bahsedilmek suretiyle ve yazının bütünü değerlendirildiğinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yapıldığı kanaatine varılmıştır.

Diğer sanık Fevzi ARGUN tarafından hazırlanan davaya konu kitabın 10. sayfasında;

"Yönetimlerin, Kürt sorununa yaklaşımı da 12 Eylül cuntacılarının mantığından farklı olmadı. Kürt sorunu, her yıl bir önceki yılı aratacak duruma geldi ve gittikçe içinden çıkılmaz bir hal aldı. Sorunun çözümüne yönelik tüm demokratik istemlere kulak tıkandı. Askeri yöntemler bu konuda tek çözüm yolu olarak gösterildi ve uygulandı. 1984 yılından itibaren bir gerilla hareketi başlatan PKK'nın eylem ve saldırıları 1990 yılından itibaren büyük ölçüde arttı. Bir yanda askeri çözümden ısrar eden yöneticiler, bir yanda da saldırılarını yoğunlaştıran PKK olarak şekillenen taraflar arasında süren mücadelenin sonucunda Kürt sorunu; şiddet, baskı ve ölüm üçgeni içine sıkışarak daha çözümsüz bir hal aldı, Türk ve Kürt halkları arasındaki uçurum arttı. Kürt sorunu, Türkiye ekonomisi üzerinde de ağır tahribat yarattı, ekonomik dengeleri alt üst etti." şeklinde yer alan bu bölümde ülkeyi ve milleti bölmeye çalışan PKK'nın eylemlerinin daha ziyade işgal altında bulunan ülkelerde düşman kuvvetlerine karşı yürütülen mücadelenin adı olan "Gerilla Hareketine" benzetilmesi, Anayasaya göre hiçbir ayırım gözetmeksizin Türk Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu (Madde 66/1) gözetilmeden Türkiye'de Türk halkından başka Kürt halkı ve sorunundan bahsedilmek suretiyle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yapıldığı kanaatine varılmıştır.

Dosyada sureti bulunan Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yönetim Kurulu'nun 27.08.1994 tarihli kararının 6. maddesinde dava konusu kitabın hazırlanması, bastırılması ve dağıtılması

konusunda Yönetim Kurulu Üyesi sanık Fevzi ARGUN'a yetki verildiğinden, mevkute tanımına girmeyen bu eseri vücuda getiren ve yayınlanan durumdaki sanık Fevzi ARGUN'un Basın Kanunu çerçevesinde ceza sorumluluğu açısından eserin yazarı olarak sorumlu olacağı, diğer sanık Yavuz ÖNEN'in de kendisine ait yazı nedeniyle sorumlu olduğu görüş ve kanaatiyle;

Sanıklar Yavuz ÖNEN ve Fevzi ARGUN'un 2845 S.K.nun 9. ve 20. maddeleri gereğince yargılanmalarının yapılarak eylemlerine uyan 5680 Sayılı Kanunun 2950 Sayılı Kanunla değişik 16/4 maddesi delaletiyle 3713 S.K.nun 8/1 maddesi gereğince ayrı ayrı CEZALANDIRILMALARI, toplattırılmasına karar verilen (Ankara 1 No'lu DGM tarafından) dava konusu kitabın TCK'nun 36. maddesi gereğince ZORALIMINA karar verilmesi,

Kamu adına talep ve iddia olunur. 11.11. 1994

Nuh ÇETİNKAYA

Hakim Yarbay-DGM Cumhuriyet Savcısı

"Yayın yoluyla Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan propaganda" yaptıkları öne sürülen Yavuz Önen ve Fevzi Argun'un yargılanmasına 19 Aralık 1994 tarihinde başlandı. Ankara DGM'de görülen davanın ilk duruşmasında iddianamenin okunmasından sonra Yavuz Önen (Ek:1) ve Fevzi Argun (Ek:2) savunma yaptı. Duruşma, dava dosyasındaki eksikliklerin tamamlanması için ertelendi.

29 Aralık 1995 tarihinde yapılan ikinci duruşmada ise DGM Savcısı Nuh Çetinkaya, esas hakkındaki görüşünü açıkladı. Yavuz Önen ve Fevzi Argun'un "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında hapis ve 100 milyon liraya kadar para cezasına mahkum edilmesini isteyen Nuh Çetinkaya şunları söyledi: "Yavuz Önen'in suç konusu yazısında, Anayasa'da yer alan ve Türkiye'de uygulanmakta olan Atatürk milliyetçiliğini inkarcı, sömürücü ve ilkel olarak nitelendirmek suretiyle Kürt halkının sömürülüp, varlığının inkar edildiğinin vurgulanmaya çalışıldığı, Türkiye'de uygulanmakta olan siyasi ve demokratik hareketin Türk siyasi ve demokratik hareketi olduğu göz ardı edilerek ayrıca Kürt siyasi ve demokratik hareketinden bahsedildiği, böylece Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yaptığı; Fevzi Argun'un ise kitabın özellikle iddianameye yazılan bölümünde Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu ve dolayısıyla bütün vatandaşlar Türk halkını oluşturduğu halde Türkiye'de Türk halkından başka Kürt halkının olduğu, Kürt halkının sorunlarının bulunduğu, yönetimin sorunun çözümüne yönelik, Kürt halkının demokratik istemlerine kulak tıkadığı belirtilmek suretiyle devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yaptığı kanaatine varılmıştır. Bu nedenlerle, sanıklar Yavuz Önen ve Fevzi Argun'un eylemlerine uyan 'Terörle Mücadele Yasası'nın 8/1. maddesi uyarınca ayrı ayrı cezalandırılması, suç konusu kitabın zoraltımına karar verilmesi mütalaa olunur." Duruşma, Yavuz Önen ve Fevzi Argun ile avukatlarının savunma hazırlayabilmek için süre istemeleri üzerine 11 Ocak 1995 tarihine ertelendi.

İHD yöneticileri hakkında dava

Ankara DGM Savcılığı, TIHV yöneticilerinin yanı sıra İnsan Hakları Derneği'nin bazı yöneticileri hakkında da yayımladıkları bir kitap nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca dava açtı. Bu dava ile TIHV yöneticileri hakkında açılan dava, insan hakları savunucularına yönelik olumsuz uygulamalar içinde önemli yer tuttu. Aynı günlerde ele alınarak karara bağlanan davalar, iç ve özellikle de dış kamuoyunda büyük yankı uyandırdı, Türkiye'ye yönelik tepkilere yol açtı.

İHD Genel Merkezi tarafından yayımlanan "Yakılan Köylerden Bir Kesit-1993 Bölge Raporu" adlı kitap, 1994 yılı Mayıs ayı başında Ankara DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca toplatıldı. Toplatma kararı "kitapta bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla verildi. Bu karar üzerine 5 Mayıs 1994 sabahı İHD Genel Merkezi'ne gelen polisler, matbaadan yeni alınan 714 adet kitaba el koydu. Toplatma kararı sonrasında, kitabı tanımak üzere İHD Genel Başkan Yardımcısı Sedat Aslantaş tarafından yazılan giriş yazısı nedeniyle, İHD Genel Başkanı Akın Birdal, İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ve İHD Genel Başkan eski Yardımcısı Sedat Aslantaş ile İHD Yayın Sorumlusu Erol Anar hakkında Ankara DGM Savcılığı tarafından Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca dava (*) açıldı.

"Yakılan Köylerden Bir Kesit-1993 Bölge Raporu" adlı kitap nedeniyle açılan davaya 17 Ekim 1994 tarihinde başlandı. Duruşmada okunan iddianamede İHD Genel Başkanı Akın Birdal, İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ve İHD Genel Başkan Yardımcısı Sedat Aslantaş ile İHD Yayın Sorumlusu Erol Anar hakkında "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca 2'şer yıl hapis cezası istendi. DGM Savcısı Ali Rıza Konuralp tarafından hazırlanan dört sayfalık iddianamede şöyle denildi: "Kitapta ileri sürülen görüşler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Türkiye Devleti sınırları içerisindeki Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan ve Türk vatandaşı olan kişiler etnik grup olarak nitelendirilerek, devletin güvenlik güçleri tarafından öldürme, sürgün ve baskıya maruz bırakıldıkları açıklanmak suretiyle, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü aleyhine propaganda yapıldığı anlaşılmıştır."

İlk duruşmada sorgusu yapılan Akın Birdal, "Dün kitapları ve insanları yakanlar, bugün içindekilerle birlikte köyleri yakıyor. Bunlar insanlığa karşı suç işlemektedirler. Yakılan köyleri yakanlar değil, köyleri yakanlar yargılanmalıdır." dedi. Hüsnü Öndül de sorgusunda, yargılanan kitabın Türkiye'deki insan hakları ihlallerini anlattığını ve kapsamında bir suç unsuru bulunmadığını söyledi. 14 Kasım 1994 tarihinde yapılan duruşmada ise daha önceki duruşmaya katılmayan Sedat Aslantaş ve Erol Anar'ın sorgusu yapıldı. Erol Anar sorgusunda, "Kitabımız tarihe bırakılmış bir belgedir. Sizler köyleri yakanları yargılayamıyorsunuz, bizleri yargılıyorsunuz. Ama tarih, bir gün köyleri yakanları yargılayacaktır. 'Köyler yakılmasın. İnsanlar öldürülmesin. Silahlar sussun.' demek bölücülük ise biz bölücüyüz." dedi. 7 Aralık 1994 tarihinde yapılan duruşmada da dava açılmasına yol açan kitabın bastırılması için verilen İHD Genel Yönetim Kurulu kararı incelendi.

Ankara DGM'de 19 Aralık 1994 tarihinde yapılan duruşmada, DGM Savcısı esas hakkındaki görüşünü açıkladı. Kitapta "bölücülük propagandası yapıldığının" öne sürüldüğü esas hakkındaki görüşte, kitabı hazırlayan Sedat Aslantaş'ın (İHD'nin 1992 yılında yaptığı kongredeki konuşması nedeniyle aldığı 3 yıl hapis cezası nedeniyle 5 Aralık 1994 tarihinde tutuklandı ve Ankara Merkez Cezaevi'ne gönderildi.) "Terörle Mücadele Yasası'nın 8/1. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında, kitabın yayımlanmasını sağlayan Akın Birdal ile Hüsnü Öndül'ün "Terörle Mücadele Yasası'nın 8/2. maddesi uyarınca 6 ayla 2 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi, Erol Anar hakkında ise beraat kararı verilmesi istendi. Duruşma, sanıklar ile avukatlarının savunmalarını yapması ve kararın açıklanması için 11 Ocak 1995 tarihine ertelendi.

(*) İHD yöneticilerinin yargılanmasına neden olan kitapta, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki olaylar ve insan hakları ihlalleri anlatılıyor. Kitapta Olağanüstü Hal Bölgesi ve çevresinde 1990 yılından sonra yoğunlaşan köy boşaltma ve yakma olaylarıyla ilgili ayrıntılı bilgi ve dokümlere de yer veriliyor. Bu çerçevede 1990 yılı başından 1993 yılı sonuna kadar bölgedeki 923 köy ve mezramın boşaltıldığı ya da yakıldığı belirtiliyor, bu uygulamanın yarattığı vahim sonuçlara dikkat çekiliyor.

Beraat kararı

Yayımladıkları kitaplar nedeniyle yargılanan İHD ve TİHV yöneticileri hakkındaki kararlar 11 Ocak 1995 tarihinde Ankara DGM’de yapılan duruşmalarda açıklandı. Kalabalık bir izleyici ve gazeteci topluluğu önünde yapılan duruşmaların ilkinde “İşkence Dosyası” adlı kitap nedeniyle yargılanan Yavuz Önen ve Fevzi Argun ile sanık avukatları savunmalarını (Ek:3) yaptı. Yavuz Önen savunmasında beraatini isteyerek, “İnsan Hakları Vakfı’nın kuruluş amaçları doğrultusunda bir yayın hazırladık. Bu yayının hazırlanması sırasında tamamen objektif hareket ettik. Kitapta yer alan yazımı yazarken de özgür düşünen bir insan olarak davrandım, objektifliği yakalamaya çalıştım.” dedi. Fevzi Argun da savunmasında, TİHV’nin ulusal ve uluslararası düzeyde saygınlığı olan, objektifliği ve bilimselliği takdir edilen bir kurum olduğunu belirterek, “Kitapta anlatılan olayları suç duyurusu olarak kabul edip soruşturma açmak ve açılan bu soruşturmada tanık sıfatıyla bilgilerimize başvurmak yerine, sanık olarak mahkeme önüne çıkartılmamız anlaşılması güç bir durumdur.” şeklinde konuştu.

Savunmaların tamamlanmasından sonra kararı açıklayan mahkeme heyeti, Yavuz Önen ve Fevzi Argun hakkında “kitapta, Terörle Mücadele Yasası’nın 8. maddesinde tarifini bulan bölücülük propagandası suçunun yasal unsuru bulunmadığı” gerekçesiyle oy birliğiyle beraat kararı (Ek:4) verdi. Mahkeme, kitap hakkında verilen toplatma kararını da kaldırdı.

Bu davanın ardından “Yakılan Köylerden Bir Kesit” adlı kitap nedeniyle yargılanan İHD yöneticilerinin son duruşması başladı. Duruşmaya İHD’nin 1992 yılındaki kongresinde yaptığı konuşma nedeniyle 40 gündür cezaevinde hükümlü olarak bulunan Sedat Aslantaş da katıldı. Duruşmada Akın Birdal, Hüsnü Öndül, Sedat Aslantaş ve Erol Anar son savunmalarını yaptı. Daha sonra kararını açıklayan mahkeme heyeti, Akın Birdal, Hüsnü Öndül, Sedat Aslantaş ve Erol Anar’ın beraatlerine karar verdi. Beraat kararı, yargıçlardan Abdülkadir Davarcıoğlu’nun muhalefetiyle oy çokluğuyla alındı. Ancak sanıklar hakkında “kitapta yer alan bazı bölümlerde güvenlik görevlilerine hakaret edildiği” iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası’nın 159. maddesi uyarınca Cumhuriyet Savcılığı’na suç duyurusunda bulunuldu.

TİHV ve İHD yöneticilerinin yargılandığı davaların duruşmaları Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu adına Ali Yurttagül, Alman Yeşiller Partisi Milletvekili Amke Dieter-Schener, Centre for Victims of Torture adına Douglas Johnson, Mark Williams ve Michael Cline, Avrupa Birliği Ankara Temsilcisi Yardımcısı Jörg Ketelsen ile International Federation des Droits de l’Homme (Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu) ve Centre for the Independence of Judges and Lawyers temsilcileri tarafından izlendi. Duruşmalar sırasında bazı ülkelerin Ankara’daki diplomatları, TİHV yönetici ve çalışanları, İHD yönetici ve üyeleri, milletvekilleri, siyasi partilerin temsilcileri, demokratik kitle örgütlerinin yöneticileri de hazır bulundular. Kararların açıklandığı son duruşmalar ise ortak alınan bir karar uyarınca Avrupa Birliği’ne üye bütün ülkelerin diplomatları ile ABD ve Rusya büyükelçilik temsilcileri tarafından izlendi.

Ankara DGM Savcılığı, İHD ve TİHV yöneticileri hakkında verilen beraat kararlarına hemen itiraz etti. İtirazda, “sanıkların Terörle Mücadele Yasası uyarınca yeniden yargılanarak mahkum edilmeleri gerektiği” belirtildi. Bu itiraz Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından uygun bulunmadı ve beraat kararları 1995 yılı Mayıs ayında onaylandı.

1994 ve 1995 yıllarında insan hakları savunucularına karşı açılan davalar, “İşkence Dosyası” ile “Yakılan Köylerden Bir Kesit-1993 Bölge Raporu” adlı kitaplarla sınırlı kalmadı. İHD’nin Genel Merkez ya da şube yöneticileri ile üyeleri hakkında onlarca dava açıldı. Açılan davalardan ikisi büyük yankı ve tepki uyandırdı.

Diğer davalar

İHD'nin 1992 yılı Aralık ayı içinde düzenlediği "İnsan Hakları Haftası" etkinlikleri kapsamındaki toplantılarda yaptıkları konuşmalar nedeniyle, İHD Genel Başkanı Akın Birdal, İHD İzmir Şubesi eski Başkanı Alpaslan Bertkay, İstanbul eski Milletvekili Hüsnü Okçuoğlu, Avukat Ali Yıldırım ve Gazeteci-Yazar Yalçın Küçük hakkında dava açıldı. 13 Ocak 1994 tarihinde Ankara DGM'de başlayan davada okunan iddianamede, sanıkların "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan Akın Birdal, konuşmasının iddianamede yazıldığı gibi olmadığını belirterek, "Bizim görevimiz nerede insan hakları ihlali varsa görüp ortaya çıkarmak ve kamuoyuna gerektiği gibi duyurmaktır. Toplantıdaki konuşmalarımız da bu çerçevede olmuştur. Ancak yaptığımız konuşmalar, rastgele seçilen birtakım cümleler bir araya getirilerek çarpıtılmıştır." dedi.

1994 yılı boyunca devam eden davanın 13 Aralık 1994 tarihli duruşmasında esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, sanıklardan İHD Genel Başkanı Akın Birdal'ın "ırk ayrımı yaparak halkı birbirine düşman etmeye çalıştığını", İstanbul eski Milletvekili Hüsnü Okçuoğlu ve Avukat Ali Yıldırım'ın ise "bölücülük propagandası yaptıklarını" öne sürdü. DGM Savcısı bu nedenle Akın Birdal'ın 1 yıla 3 yıl, Hüsnü Okçuoğlu ve Ali Yıldırım'ın ise 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesini istedi. Esas hakkındaki görüşte, sanıklardan İHD İzmir Şubesi eski Başkanı Alpaslan Bertkay hakkında beraat kararı verilmesi, yurtdışında bulunan Yalçın Küçük ile ilgili davanın ise ayrılması istendi. 11 Nisan 1995 tarihinde sona eren davada, Akın Birdal, Hüsnü Okçuoğlu, Ali Yıldırım ve Alpaslan Bertkay beraat etti. Hüsnü Okçuoğlu, Ali Yıldırım ve Alpaslan Bertkay hakkındaki beraat kararı oy birliğiyle, Akın Birdal hakkındaki karar ise oy çokluğuyla alındı. Yalçın Küçük hakkındaki dava ise ayrıldı.

İHD Diyarbakır Şubesi tarafından yayımlanan "Olağanüstü Hal Bölge Raporu 1992" adlı kitap, 1994 yılı Aralık ayı başında Diyarbakır DGM tarafından "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla toplatıldı. Bu kararla birlikte İHD Diyarbakır Şubesi'ne baskın yapan polisler, 400 kadar kitaba el koydu. Kitabın toplatılmasının ardından açılan soruşturma sonucunda da İHD Diyarbakır Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri Halit Temli (İHD Genel Başkan Yardımcısı ve Diyarbakır Şubesi Başkanı), Mahmut Şakar (İHD Diyarbakır Şubesi Sekreteri-avukat), Nimetullah Gündüz (avukat), Abdullah Çağır (avukat), Melike Alp, Hayri Veznedaroğlu ve Hüseyin Yıldız hakkında dava açıldı ve tutuklama kararı verildi. Mahmut Şakar, Nimetullah Gündüz ve Abdullah Çağır 17 Aralık 1994, Melike Alp ise 30 Aralık 1994 tarihinde tutuklandı. Diğer 3 İHD yöneticisinin de aranmasına başlandı. Bu arada İHD Diyarbakır Şubesi 28 Aralık 1994 tarihinde, kitap gerekçe gösterilerek, "yasak yayın bulundurulduğu" iddiasıyla bir ay kapatıldı.

İHD Diyarbakır Şubesi Yönetim Kurulu'nun 7 üyesi hakkında açılan davaya 13 Şubat 1995 tarihinde Diyarbakır DGM'de başlandı. İlk duruşmaya tutuklu sanıklar Mahmut Şakar, Nimetullah Gündüz, Abdullah Çağır ve Melike Alp katıldı, gıyabi tutuklu sanıklar Halit Temli, Hayri Veznedaroğlu ve Hüseyin Yıldız ise katılmadı. Duruşmada okunan iddianamede, İHD yöneticilerinin "PKK üyesi oldukları ve PKK adına Türkiye aleyhine propaganda yaptıkları" iddiasıyla 10 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmeleri, İHD Diyarbakır Şubesi'nin de kapatılması istendi. İddianamede, İHD Diyarbakır Şubesi tarafından saptanan ve yayımlanan insan hakları ihlalleri, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin açıklamaları kullanılarak çürütülmeye çalışıldı.

İddianamenin okunmasından sonra sorguları yapılan İHD yöneticileri ise bölgedeki insan hakları ihlallerinin duyulmasını önlemek amacıyla asılsız iddialarla mahkeme önüne çıkartıldıklarını belirterek, "Dava siyasi bir davadır ve Milli Güvenlik Kurulu'nun talimatı doğrultusunda açılmıştır. Hazırlanan bir raporu çürütmenin yolu, raporu hazırlayanları yargılamak değildir. İşin doğrusu kamuoyu önünde tartışmaktır. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, beğenmediği bir raporla karşı karşıya kaldığında, bu raporu belgelerle çürütme yolunu tercih etmelidir." dediler.

Sorguların tamamlanmasından sonra iddianamede adları geçen ve Diyarbakır DGM Savcılığı'na İHD yöneticileri aleyhine ifade veren Soner Güçlü ve Murat Kargı adlı tanıkların dinlenmesine geçildi. Tanıklar mahkeme önündeki ifadelerinde, davada yargılanan İHD yöneticilerini tanımadıklarını, iddianamede bahsedilen emniyet ifadelerinin kendilerine okutulmadan zorla imzalatırıldığını ve bu ifadelerin gerçek dışı olduğunu söylediler. Daha sonra söz alan avukat Ercan Kanar, insan hakları kuruluşlarının önemine dikkat çekerek, İHD'nin çalışmalarını ve çalışma yöntemini anlattı. Avukat Sezgin Tanrıku ise iddianamedeki pek çok konunun gerçekleri yansıtmadığını belirterek, içinde bu durumu doğrulayan belgeler bulunan bir dosyayı mahkemeye sundu. Duruşmada Mahmut Şakar, Nimetullah Gündüz, Abdullah Çağır ve Melike Alp'in tahliye istekleri reddedildi. Diyarbakır DGM'deki duruşma, İHD ve TIHV yöneticileri ile uluslararası insan hakları kuruluşlarının temsilcileri ve bazı ülkelerin diplomatları tarafından izlendi.

İHD Diyarbakır Şubesi yöneticilerinin yargılanmasına 17 Nisan 1995 tarihinde devam edildi. Bu duruşmada, tutuklu sanıklar Mahmut Şakar, Nimetullah Gündüz, Abdullah Çağır ve Melike Alp tahliye edildi. Davanın diğer sanıkları Halit Temli, Hüseyin Yıldız ve Hayri Veznedaroğlu hakkındaki gıyabi tutuklama kararı ise kaldırılmadı. Diyarbakır DGM'de görülen dava halen devam ediyor.

İHD bültenine dava

Ankara DGM Savcılığı, 1996 yılı başında da, İHD Genel Merkezi tarafından Dünya Barış Günü nedeniyle 1 Eylül 1995 tarihinde yayımlanan "Çözüm Barışta" başlıklı özel bülten hakkında dava açtı. ⁽⁶⁾ "Bölgücülük propagandası yapıldığı" suçlamasıyla açılan davada, bültenin yayımlanması için alınan Yönetim Kurulu kararında imzası bulunan 17 İHD yöneticisinin "Terörle Mücadele Yasası"nın 8/1. maddesi uyarınca 1 yıla 3 yıl arasında hapis ve 100 milyon liradan az olmamak üzere para cezasına mahkum edilmesi istendi. DGM Savcısı Talat Şalk tarafından hazırlanan iddianamede, suç olarak kabul edilen ifadelerden bazıları şöyle: "Sadece son on yılda 20 bine yaklaşan ölü sayısı, boşaltılmış köyler, yanmış ormanlar, çoraklaşmış topraklar, savaşın dehşetini gösteriyor.", "Bu savaş niçin devam ettirilmek isteniyor? İnsanlar niçin kendi dillerinde eğitim göremesinler? İnsanların bir bölümü olağan yasalarla yönetilirken, diğer bölümü niçin olağanüstü hal yasalarına mahkum olsun?", "10 yıldan beri devam eden savaşın sonuçları, kan, gözyaşı, cenaze törenleri, yoksulluk, ölüm ve zulümdür. Binlerce Türk ve Kürt ölmüştür."

İHD yöneticilerinin yargılanmasına 6 Mart 1996 tarihinde Ankara DGM'de başlandı. İlk duruşmada iddianamenin okunmasından sonra söz alan İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, dernek yöneticileri tarafından hazırlanan ortak savunmayı okudu. Olağanüstü Hal Bölge-

⁽⁶⁾ Bu dava, 1995 yılı Ekim ayı sonunda "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişikliğin bir anlam ifade etmediğini gözler önüne seren bir örnek oldu.

si'nde bir savaş yaşandığının ve bu savaşın bölgede büyük tahribat yarattığının belirtildiği ortak savunmada özetle şu görüşlere yer verildi: "Türkiye bütçesinin üçte biri savaşa harcanmaktadır. Bu savaş Türkiye'de yaşayan herkesi ilgilendiriyor, etkiliyor. Savaşlar tıpkı yoksulluk gibi, insan haklarının kullanımının önündeki engellerden birisidir. O nedenle ve sorunların barışçıl yöntemlerle çözümü için Birleşmiş Milletler kurulmuştur. İnsanların yaşam hakkını elinden aldığı, eğitim, sağlık, kalkınma ve gelişme hakkını engellediği, tarihsel-kültürel mirası ve doğayı tahrip ettiği için savaşların sona ermesi istenir. Biz, 'Çözüm Barışta' demeye mecburuz. Barış isteğimiz, ceza tehditleriyle durdurulamaz. Düşüncelerimizi insanlar daha iyi ekonomik ve sosyal koşullarda, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygılı bir ortamda yaşasınlar diye dile getiriyoruz. Düşüncelerimiz kimseyi yaralamıyor, öldürmüyor, yakmıyor, yıkmıyor. Silahlı çatışma değil, düşüncelerin özgürce ifade edileceği, insanların özgürce tartışabileceği demokratik bir ortam istiyoruz. Hala ve yeniden 'Çözüm Barışta' diyoruz."

Yargılanan İHD yöneticilerinin adları şöyle: "Akın Birdal, Hüsnü Öndül, Nazmi Gür, Erol Anar, Selahattin Esmir, Hediye Gülten Felekoğlu, Nebahat Akkoç, Ercan Kanar, Hamit Toprak, Ahmet Turan Demir, Alp Ayan, Yeşim İşlegen, Nihat Bulut, Ümit Erkol, Abdullah Çağır, Müjgan Aslan ve Özcan Sapan." Ankara DGM'de görülen dava devam etmektedir.

Ek: 1

**ANKARA 2 NUMARALI
DGM BAŞKANLIĞI'NA**

Sayın Başkan,
Sayın Yargıçlar,

1980 askeri darbesinden sonra, işkence uygulamaları, gözaltı yerlerinde ya da cezaevlerinde ölüm olayları yoğun olarak yaşanmış ve toplumumuzda hukuki, siyasal ve ahlaki tartışmalara neden olmuştur.

Bu tartışma ortamında 1990 yılı Mart ayında çalışmalarına başlayan Türkiye İnsan Hakları Vakfı, özellikle işkencenin önlenmesi ve işkence mağdurlarının tedavi edilmesi amacı yanında kamuoyunu, görevli ve yetkilileri bilgilendirmek ve uyarmak için yayın yapma amacı da gütmüştür. Vakfımız 12 Eylül'ün yıldönümünde son 14 yıllık dönemde yaşanan işkenceler, işkencede, cezaevlerinde ölümlerle ilgili bilgileri kapsayan işkence dosyasını yayımlamayı amacına uygun olarak kararlaştırmış ve bunu bir sivil toplum örgütü olarak görev saymıştır.

Bu dosyanın temel amacı, öncelikle, toplumu ve yöneticileri insan hakları alanında bilgilendirme, uyarma, ihlalleri önleme ve böylece bu alanda iyileştirme ve gelişme sağlamaktır. Böyle bir çabaya ülkemizin ve toplumumuzun gereksinimi vardır. Zira insan hakları ihlalleri, işkenceler, ölümler kesintisiz devam etmektedir. Bu nedenle kişi olarak ve kurum olarak bu olumsuzlukları geriletmeye yönelik çabaları da kesintisiz sürdürmek gerekmektedir. Bu dosya böyle bir görev anlayışıyla hazırlanmıştır.

Dosyanın başlangıç kısmındaki, "12 Eylül 1980: Karanlığa Atılan Adım" adlı yazıyı yazarken aynı sorumluluk ve bilinçle davrandım. Utanç verici bir uygulama olan işkence, işkence altında ya da cezaevlerinde ölümlerin genel ve temel nedenlerine ve günümüzdeki ortamına değinmeyi kaçınılmaz buldum. Bu tespit ve teşhirin eleştirel bir gözle yapılması gerekiyordu. Ülkemizde, 1980'den bu yana yaşanmakta olan siyasal, ekonomik, politik ve kültürel duruma değinmeden bu dosyanın amacına ulaşamayacağı ve yaklaşımının eksik kalacağı inancını taşıyorum. Yazımda bu nedenle genel gelişmelere ve uygulamalara, Kürt gerçeğine ve sorununa değindim. Bu gerçeğe yaklaşmak, soruna çözüm bulunmasına katkıda bulunmak ve Türkiye'yi gerçekten demokratik bir yönetime kavuşturmak için, milliyetçi ve dinci akımların giderek büyüyen tehlikelerine değindim ve bu akımlar hakkındaki düşüncelerimi açıkladım.

Siyasi partilerin kapatılmasını anti demokratik olarak değerlendiriyorum. Halkın oylarıyla seçilmiş milletvekillerinin TBMM çatısı altında görevlerine devam etmeleri durumunun sorunların çözümüne olumlu katkılar sağlayacağına inanıyorum. Demokratik yaşamın kısıntıya ve baskıya uğramadan gelişmesi gerektiğini söylüyorum.

Kürtlerin siyasi ve demokratik hakları değinmesi ise, insan haklarına saygılı bir hukuk devleti olması için çaba harcadığım, demokratik Türkiye kapsamında değerlendirilmelidir. Yazımda yer verdiğim bütün değinme ve eleştirilerden ve düşüncelerden iddianamede bana yöneltilen "Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda" suçlamasına varmak olanaksızdır. Ayrıca 1980 Anayasası'na ve onun ideolojisine yönelik görüşlerim ve değinmelerim için de durum aynıdır.

Dosyanın tamamına bakıldığında suçlamada büyük zorlama olduğu açıkça görülmektedir. Dosya yadsınamaz, belgelere dayalı, objektif ve gerçek bilgileri kapsamaktadır. Bu ayrıntılar başta işkence olmak üzere pek çok sorunun çözümüne ışık tutacak önemli verilerdir. Dosyaya bu açıdan bakmak gerekir ve esas amacımız da bu verileri sağlamaktır.

Yukarıda kısaca açıkladığım nedenlerle beraatime karar verilmesini ve "İşkence Dosyası" kitabımın toplatılmasına ilişkin kararın kaldırılmasını istiyorum.

Saygılarımla.
(19 Aralık 1994)

Yavuz Önen

Ek: 2

**ANKARA 2 NUMARALI
DGM BAŞKANLIĞI'NA**

Sayın heyet üyeleri,

Sayın savcı tarafından hazırlanan iddianameye karşı düşüncelerimi heyetinize yazılı olarak iletmek istiyorum ve iddianamedeki iddiaları kabul etmiyorum.

1990 yılında tüzel kişiliğini kazanarak faaliyete geçen Türkiye İnsan Hakları Vakfı iki ana konuda faaliyet göstermektedir. Bunlardan birisi gözaltında ya da cezaevlerinde işkence sonucunda bedenlen ya da ruhen rahatsızlananların tedavi ve rehabilitasyonudur. İkinci faaliyet alanı ise insan hakları ihlalleri ve insan hakları konularına ilişkin belge ve bilgi toplamak, dokümantasyon yapmak ve bunlardan yararlanarak rapor, kitap, broşür ve benzeri doküman hazırlamaktır.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, yasalara uygun olarak kurulmuş, yasalar çerçevesinde faaliyet gösteren bir yapıdır. Vakfımız, ulusal ve uluslararası düzeyde saygınlığı olan, objektifliği ve bilimselliği takdir edilen zaman zaman da ödüllendirilen bir kuruluştur.

Dava açılmasına yol açan kitap 1994 yılı Eylül ayında, 12 Eylül askeri darbesinin 14. yıldönümü nedeniyle, 12 Eylül 1980 sonrasında yaşanan, tanık olunan insan hakları ihlallerinin işkence boyutunu ele almak üzere hazırlanmıştır. Kitabın hazırlanmasındaki amaç Türkiye'nin kanayan yarası olan işkence konusunda kamuoyunu ve yetkilileri bilgilendirmek ve uyarmak, onlara bilgi vermek ve bu konuda değerlendirme olanağı sağlamaktır.

Kitap, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yönetim Kurulu'nun verdiği yetki sonucunda tarafımdan hazırlanmış ve bastırılmıştır. Bu çalışmayı yaparken gazete, dergi ve benzeri yayınlardan, vakfımıza ulaşan bilgilerden, insan hakları savunucularının verdiği haberlerden yararlanılmıştır. Çalışma nesnel davranılarak, yoruma kaçmadan sürdürülmüş ve Türkiye'deki işkence olayları ve bu çerçevede ortaya çıkan ölüm olayları az sayıda örnekle desteklenerek aktarılmıştır. Kitaba, Vakıf Başkanımız sayın Yavuz Önen de önsöz niteliğinde bir yazı yazarak katkıda bulunmuştur. Son derece objektif olduğuna ve kesinlikle bir suç unsuru taşımadığına inandığım, aynen de katıldığım bu yazının kitapta yer almasında tarafımdan bir sakınca görülmemiştir.

Kitap hazırlanırken Anayasa'nın düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğünü belirleyen 26. maddesi dayanak olarak alınmış, başta Anayasa'nın 66. maddesi olmak üzere Anayasa'ya ve yasalara aykırı bir davranış içine girilmemiştir. Kitap, titiz bir çalışma sonucunda ortaya konulan ve Türkiye'nin önemli bir sorunu olan işkence konusunda yapılan bir araştırmadır. Bu kitap, propagandayı, hele hele de "yıkıcı ve bölücü propaganda yapmayı" amaçlayan bir yayın değildir.

Mesleğim olan gazeteciliğin haber yazma ile ilgili kurallarına bütünüyle uyulmuştur. Bu yönüyle kitap, biraz uzun yazılmış bir haber olmuştur. Kitap ve kitapta yer alan işkence olayları, Türkiye'nin bir bölümünü değil, bütününe kapsayan bir değerlendirmenin sonucunda ortaya çıkmıştır. Olaylar incelenirken ırk, din, cinsiyet, siyasal görüş gibi ayrımlara gidilmemiştir.

Kitabın işkence olaylarının değerlendirildiği bölümüne giriş olması açısından 12 Eylül askeri darbesi sonrasında yaşanan ekonomik, sosyal, siyasal ve hukuki sorunları satır başlarıyla özetleyen bir kısa girişe yer verilmiştir. İşte bu bölümde yer alan bir paragraf, iddianameye göre suç unsuru olarak kabul edilmektedir.

Bu bölümde son 10-15 yıllık dönemin en can alıcı sorunu olan Kürt sorununa ilişkin bazı saptamalara yer verilmiştir. Bu paragrafta binlerce kişinin ölmesi, batıdaki bazı yerleşim merkezlerinde, özellikle de Ege ve Akdeniz bölgesinde zaman zaman tanık olunan bazı çatışma ve kavgaların geldiği endişe verici nokta ve artan ekonomik sorunlar özetlenmiştir. Paragraf hem kendi içinde hem de kitap bütün olarak değerlendirildiğinde suç unsuru taşımamaktadır. Buradaki amaç Kürt sorununun geldiği olumsuz noktadan duyulan üzüntüyü dile getirmektir. Bu paragraf yazılırken hiç bir şekilde "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik" bir anlayış içinde bulunulmamıştır. Paragraftaki "Kürt sorunu", "Kürt halkı" ve "gerilla hareketi" gibi kavramlar, iddianamede yazılı bulunan nitelikte bir propagandayı hedeflememektedir. Bu kavramlar yaygın olarak kullanılan ve sık sık rastlanılan deyimlerdir.

Paragrafta yer alan ifadelerin suç olarak kabul edilmesi halinde Türkiye bir suçlular dünyası haline gelecektir. Çünkü bu bölümde ve kitabın bütününde anlatılan konular, yetkili yetkisiz, pek çok kişi tarafından tekrarlanmış, seçim bildirgelerine, hükümet programlarına yansımış, Bakanların hatta kimi zamanlar da Başbakanların konuşmalarında yer almış konulardır, kavramlardır. DYP-SHP koalisyon hükümetinin kitabın giriş bölümünde özetlenen sıkıntıları çözmeye vaadiyle göreve başladığı hafızalarımızdadır. Ayrıca aralarında Doğan Güreş, Yıldırım Akbulut gibi devletin en üst düzeyinde görev yapmış kişilerin de bulunduğu pek çok yetkilinin açıklama ve konuşmalarında "gerilla", "gerilla savaşı", "gerilla hareketi" gibi kavram ve deyimler kullandıklarına, şu an Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı olan Süleyman Demirel'in Başbakanlığı sırasında yaptığı ilk önemli açıklamanın (1991 yılı Aralık ayı) "Kürt realitesini tanıyorum" olduğuna dikkat çekmek istiyorum.

Özetleyecek olursak; hazırladığım kitap Türkiye'nin kanayan yarası işkence olaylarına dikkat çekmek için hazırlanmıştır. Kitap hazırlanırken ne bütününe ne de tek bir cümlesinde "Türkiye Cumhuriyeti devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yapmak" amaçlanmamıştır. Ancak bu yayın farklı bir biçimde değerlendirilmiştir. Kitapta anlatılan olayları suç duyurusu olarak kabul edip soruşturma açmak ve açılan bu soruşturmada tanık sıfatıyla bilgilerimize başvurmak yerine, sanık olarak mahkeme önüne çıkartılmamız tercih edilmiştir.

Bu nedenle davanın hakkımızda beraat kararı verilerek sonuçlandırılacağını ve kitap hakkındaki toplatma kararının da kaldırılacağını umuyorum. Saygılarımla.

Ek: 3

**ANKARA 2 NUMARALI
DGM BAŞKANLIĞI'NA**

DOSYA NO : 1994/38

YAZI KONUSU : Yazılı savunmadır.

D) İLK İDDİA

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Başsavcılığı'nın 1994/153 esas sayılı ve 11.11.1994 günlü iddianamesi ile müvekkil sanıklar Yavuz Önen ve Fevzi Argun hakkında 3713 sayılı yasanın 8/1 maddesine aykırılıktan dava açılmıştır. İddianame hazırlanmadan önce Devlet Güvenlik Mahkemesi Başsavcılığı'na, Emniyet Güvenlik Şube Müdürlüğü tarafından Türkiye İnsan Hakları Vakfı tarafından yayımlanan "İşkence Dosyası" adlı kitap "incelemeye değer görüldüğünden" gönderilmiştir. Başsavcılık, yapmış olduğu inceleme sonucunda öncelikle kitap hakkında toplatma talebiyle 2 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne başvurmuştur. 2 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi 1994/35 değişik iş sayılı kararında:

"Türkiye İnsan Hakları Vakfı tarafından hazırlanıp yayımlanan İşkence Dosyası isimli kitabın incelenmesinde içerisinde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü aleyhinde bölücülük propagandası yapıldığı hususunda delil mevcut olmadığından Ankara DGM C.Başsavcılığı'nın toplatma talebinin reddine, hazırlık dosyası ve kararın gereğinin icra ve ifası için Ankara DGM Cumhuriyet Başsavcılığı'na tevdiine, itirazı kabil olmak üzere karar verildi." denilmiştir.

Bu karara savcılık tarafından 18.10.1994 tarihinde itiraz edilmiştir. İtiraz üzerine bu kez 1 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi 1994/209 D.İş sayılı kararıyla aynı kitabı okuyarak bu kez toplatma kararının reddine dair kararı kaldırmış ve gerekçe olarak:

"...Her ne kadar toplatma talebinin reddine karar verilmiş ise de kitabın tetkikinde devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü aleyhinde bölücülük propagandası yapıldığı anlaşıldığından..." diyerek kitabın yeniden toplatılmasına karar vermiştir.

Dolayısıyla kitapta bölücülük propagandası yapıldığı hususunda yargıçlar birbirinden farklı düşünmekte; ancak savcılığın toplatma talebini içeren 14.10.1994 günlü görüşü "iddianame" haline dönüşmektedir.

Gerçekten iddianamede dava konusu kitapta Yavuz Önen tarafından kaleme alınan "12 Eylül 1980: Karanlığa Atılan Adım" başlıklı yazıdan 13 satır alınarak 6. sayfadaki bir bölüm aynen aktarılmıştır.

Diğer müvekkilimiz Fevzi Argun'un hazırladığı iddiasıyla kitabın 10. sayfasından 14 satır alınarak iddianameye aktarılmıştır.

Sonuç olarak iddianame Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın başlangıç bölümünde yer alan ve Türkiye'de uygulanmakta olan milliyetçiliği inkarcı, sömürücü ve ilkel olarak nitelendirildiği, insanlarımızın Türk-Kürt olarak ayrıldığı ve Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yapıldığı kanaatine vardığından müvekkil sanıkların cezalandırılmasını talep etmiştir. Uygulanması talep edilen madde 3713 sayılı yasanın 8/1. maddesidir. Müvekkilimiz Fevzi Argun ise Basın Kanunu hükümleri çerçevesinde "eserin yazarı" olarak nitelendirilmiş ve bu nedenle aynı maddeden cezalandırılması talep edilmiştir.

İlk iddia ve "İşkence Dosyası" kitabının "toplattırılması serüveni" budur.

II) ESAS HAKKINDAKİ MÜTALAA

29.12.1994 günlü oturumda Cumhuriyet Savcısı esas hakkında görüşünü bildirmiştir. Talepte hiçbir değişiklik yoktur. Savcı, ilk iddiasını tekrarlayarak:

"Yavuz Önen'in suç konusu yazısında, Anayasa'da yer alan ve Türkiye'de uygulanmakta olan Atatürk milliyetçiliğini inkarcı, sömürücü ve ilkel olarak nitelendirmek suretiyle Kürt halkının sömürülüp, varlığının inkar edildiğinin vurgulanmaya çalışıldığı, Türkiye'de uygulanmakta olan siyasi ve demokratik hareketin Türk siyasi ve demokratik hareketi olduğu göz ardı edilerek ayrıca Kürt siyasi ve demokratik hareketinden bahsedildiği, böylece Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yaptığı;

Fevzi Argun'un ise kitabın özellikle iddianameye yazılan bölümünde Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu ve dolayısıyla bütün vatandaşlar Türk halkını oluşturduğu halde Türkiye'de Türk halkından başka Kürt halkının olduğu, Kürt halkının sorunlarının bulunduğu, yönetimin sorunun çözümüne yönelik, Kürt halkının demokratik istemlerine kulak tıkadığı belirtilmek suretiyle devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yaptığı kanaatine varılmıştır. Bu nedenlerle, sanıklar Yavuz Önen ve Fevzi Argun'un eylemlerine uyan 'Terörle Mücadele Yasası'nın 8/1. maddesi uyarınca ayrı ayrı cezalandırılması, suç konusu kitabın zor alımuna karar verilmesi mütalaa olunur." demıştır.

Acaba ilk iddia ile hiç değişmeyen esas hakkındaki görüş bakımından gerçekten müvekkil sanıklar hakkında "cezalandırma" olanaklı mıdır?

III) YARGILANAN "TİHV" ve "İŞKENCE DOSYASI" NEDİR?

Düşünce açıklama özgürlüğü bağlamında Türkiye'nin insan hakları örgütlerine ilişkin politikası

Bilindiği gibi, genel olarak sendika, vakıf, dernek özgürlüğü/hakkı, ulusalüstü insan hakları belgelerinde tanınan haklardandır. Bizim üzerinde duracağımız konu, insan hakları alanındaki örgütlenmelerdir.

1- Ulusalüstü İnsan Hakları Belgelerinde Durum

Ulusalüstü insan hakları belgelerinde devletler; devlet ve hükümet dışı insan hakları örgütlerinin kuruluşunu teşvik edeceklerini, iç hukuklarında bu yönde düzenleme yapacaklarını, bu örgütlerin çalışmalarını kolaylaştıracaklarını kabul ve taahhüt etmişlerdir.

26 Haziran 1945'de imzalanan "Birleşmiş Milletler Şartı"nın 71. maddesinde Ekonomik ve Sosyal Konsey'in, uzmanlık kuruluşlarının yanında hükümet dışı kuruluşlarla da onlara danışman statüsü tanıyarak ilişkiye geçebileceği düzenlenmiştir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin girişinde de insanlık ailesinin tüm fertleri ve uzuvlarından söz edilmiştir.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) Paris Şartı'nın (21 Kasım 1990) "Hükümet Dışı Örgütler" başlıklı bölümünde; AGİK İnsan Boyutu Konferansı Moskova Toplantısı Belgesi'nin (3 Ekim 1991) 43. maddesinde, ayrıntılı düzenleme getirilmiştir. Buna göre, belgeyi imzalayan ülkeler (Türkiye de belgeyi imzalamıştır);

- Hükümet dışı insan hakları örgütlerini tanıdıklarını,
- Bu örgütlerin etkinliklerini özgürce icra etme yetilerini kolaylaştıracaklarını,
- Bu örgütlerle ilişki içerisinde olacaklarını,
- Bu örgütler arası görüş alış-verişleri için etkili olabilecek yöntemler konusunda çaba harcayacaklarını,
- Hükümet dışı örgütlerin ülkelerine ziyaretlerini kolaylaştıracaklarını,
- Bu örgütlerin AGİK çalışmalarına katılabileceklerini,
- Bu örgütlerin AGİK delegelerine yazılı görüşlerini dağıtabileceklerini,
- AGİK Sekreteryası'nın, elindeki kaynaklardan bu örgütlerin yararlanmasına olanak tanıyacağını karar altına almışlardır.

25 Haziran 1993 Dünya İnsan Hakları Konferansı Viyana Bildirgesi'nde, 36. ve 38. maddelerde hükümet dışı insan hakları örgütlerinin işlevi ve önemi vurgulanmıştır.

Hükümet dışı insan hakları örgütlerinin "müdahale olmaksızın insan hakları faaliyetlerini serbestçe yürütebilecekleri"nin altı çizilmiştir.

En son Aralık 1994 AGİK Budapeşte toplantısında hükümet dışı insan hakları kuruluşları ve insan hakları savunucularının korunması kararı alınmıştır. Türkiye bu karara da katılmıştır.

Yukarıda belirtilen düzenlemeler, insan hakları savunucularının ve örgütlerinin kazanılmış haklarıdır. Bunun nedeni çok açıktır. İnsan haklarının kazanılması, korunması, uygulanması ve geliştirilmesinin güvencesi insan hakları savunucuları ve örgütleridir. Bu kişiler ve örgütler, insan haklarını tanıtır; eğitimde etkin rol oynarlar; kamuoyunu aydınlatırlar; kazanımların "hak formuna" kavuşması için çalışırlar.

Yalnızca herhangi bir ülkedeki insan hakları savunucuları ve örgütleri değildir kastedilen. "Evrensellik" ilkesinin doğal sonucu olarak, dünyadaki tüm insan hakları savunucularının "insan haklarının kamuoyu"nu oluşturduğunun bilinmesi gerekiyor.

2- Türkiye Pratiği

TİHV, 1989 yılında İHD'nin girişimi ve öncülüğü ile kuruldu. Vakıf, işkence kurbanlarının rehabilitasyonunu hedefliyordu. Vakıflar Genel Müdürlüğü, Vakıf Senedi'nde geçen, "işkence" sözcüğüne karşı çıktı. Vakfın tescili için mahkemeye müracaat 1989'da yapılmış olunmasına karşın, ancak 1990 yılı sonunda tescil yapılabildi. Kuruluş sürecindeki engellemeler, pratik faaliyet alanında da sürdü.

Hakların kazanılması, korunması, uygulanması ve geliştirilmesi süreci tam da düşünce özgürlüğü ile ilişkilidir. Eğer düşünce özgürlüğünü "İnsanın serbestçe düşünce ve bilgilere ulaşabilmesi, edindiği düşünce ve kanaatlerden dolayı kınanmaması ve bunları tek başına ya da başkalarıyla birlikte (dernek, toplantı, sendika vb.) çeşitli yollardan (söz, basın, resim, sinema, tiyatro vb.) serbestçe açıklayabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi" olarak anlıyorsak, Türkiye'nin insan hakları örgütlerine ilişkin politika ve uygulamalarının iç açıcı olduğunu söylemek olanaklı değildir.

Öncelikle insan hakları örgütlerinin amacı belirgindir. Bu amacının insan hakları için mücadele olduğu, a priori (verili) bir şekilde kabul edilmek zorundadır. Belirtilen durumda, hak ihlallerinin saptanmasının, sözle ya da yazılı, ya da görsel araçlarla bu saptamaların kamuoyuna duyurulmasının, ihlalleri önleme, uygulamayı hukuka uygun yapma ve uluslararası normlara aykırı hukuksal düzenlemeleri kaldırma ve yeni düzenleme yapma mevkiinde bulunanları uyarma biçimindeki açıklamaların, çalışmaların yasadışılığını savlayan anlayışın hiçbir hukuksal değeri bulunmamaktadır.

İnsan hakları savunucuları ve örgütlerinin sahip oldukları statü, kişisel imtiyaz değildir. "İmtiyaz", "dokunulmazlık", amaçla birlikte düşünülme durumundadır. "Hakkın kötüye kullanıldığı" politik amaçla ileri sürülmektedir. Politik amacın, gerçeklerin gizlenmesi olduğu bellidir.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı kuruluş senedinin "Amaç ve Hizmet Konuları" başlıklı 3. maddesinde:

"AMAÇ ve HİZMET KONULARI

Madde 3)- Vakıf, insan hak ve özgürlükleri konusunda yayın ve dokümantasyon yapar, bilimsel araştırma, eğitim yapar, süreli ya da süresiz yayın faaliyetlerinde bulunur.

Uluslararası insan hakları belgelerinde ve iç hukukumuzda tanımlanan tüm insan haklarıyla ilgili araştırma, eğitim, sağlık kurumları kurar, işletir, işletirir." denilmiştir.

Yukarıda sayılan amaçlar doğrultusunda, TİHV bünyesinde oluşturulan Dokümantasyon Merkezi, vakfın faaliyete geçtiği 1990 yılının Mart ayından itibaren çalışmaya başlamıştır. Merkez 2 Nisan 1990 tarihinden bu yana (Pazar ve Cumartesi günleri hariç) günlük insan hakları raporu hazırlamaktadır. Dokümantasyon Merkezi'nde gazeteler ve dergiler sürekli taranmakta, kupürler tasnif edilmekte ve konularına göre dosyalanmaktadır. Ayrıca bilgisayar destekli bir bilgi bankası ile belge ve video kaset arşivi oluşturulmuştur. Dokümantasyon Merkezi, elindeki bilgi ve belgeler aracılığıyla insan hakları konusuna ilgi duyan kişi ya da kuruluşlara yardımcı olmakta, insan hakları mücadelesine bu boyutuyla omuz vermektedir. Dokümantasyon Merkezi, 4 yıllık faaliyeti süresince yukarıda özetlenen günlük işler dışında çeşitli raporlar hazırlamış, bunları iç ve dış kamuoyunun bilgisine sunmuş, vakfın tanıtılması faaliyetine katkıda bulunmuştur.

Uluslararası belgelerde demokrasi, halkın kendi siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel sistemlerini belirlemek için istencinin özgürce ifade edilmesine dayandığı rejim olarak adlandırılır. Demokrasi çoğulculuktur, katılımcılıktır, açıklıktır. Düşünce ve örgütlenme özgürlüğüne dayalıdır. Bu bağlamda, insan haklarının ve temel özgürlüklerin ulusal ve uluslararası düzlemde geliştirilmesi ve korunması evrenseldir, koşullara bağlı değildir.

Vakıf senedindeki amaç doğrultusunda hazırlanan, ama bugün yargılanan "İşkence Dosyası" işkencenin ortadan kaldırıldığı, işkenceye başvuranların cezalandırıldığı, başta yaşama hakkı olmak üzere insan hakları belgelerinde yazılı olan tüm haklara saygı gösterildiği demokratik toplum düzeninin egemen olduğu bir Türkiye yaratmak çabasının ürünüdür. Amaç uyarıdır. Amaç bilgi vermektir. Amaç işkencenin önlenmesidir.

IV) "İŞKENCE DOSYASI" ve DAVA KONUSUNUN NİTELİĞİ

1) Müvekkil sanıkların amacı ve kitabın niteliği:

Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın amaç ve hizmet konularını yukarıda açıkladık. Bu amaç çerçevesinde faaliyet gösteren ve davanın konusunu oluşturan kitapla ilgili ifade sine başvuru Yavuz Önen 1.11.1994 günlü savcılık sorgusunda devletin ülkesiyle milletiyle bölünmesine karşı olduğunu ve kitapta böyle bir propaganda yapılmadığını; açıkça "Kürt halkı" tabirini kullanırken bölücülük amacı gütmediklerini dile getirmiştir. "Kürt siyasi ve demokratik hareketini yasaklama ve milletvekili hakkını gasp ederek parlamenter mücadele yollarını tıkama politikası..." ile ne amaçladığı sorulduğunda, yanıt olarak Yavuz Önen, söz konusu milletvekillerinin TBMM çatısı altında bulunmalarında yarar gördüğünü, Meclis çatısı altında kalmalarını istemekle de bölünmeyi değil aksini vurguladığını ifade etmiştir. Ayrıca müvekkil sanık iddiaya karşı verdiği yanıtta, kitapta 12 Eylül'ün yıldönümünde son 14 yıllık dönemin bilançosunun verildiğini ve değerlendirmesinin yapıldığını tekrarlamış, bir sivil toplum örgütü olarak görevlerini yerine getirdiklerini, kitapta ülkenin 1980'den günümüze yaşadığı ekonomik, politik, siyasal, kültürel durumuna değinildiğini ve "Kürt gerçeğine" yer verildiğini anlatmıştır. Müvekkil sanık mahkemeniz önünde "Türkiye'yi gerçekten demokratik bir yönetime kavuşturmak için, milliyetçi ve dinci akımların büyüyen tehlikesine..." değindiğini bildirerek; yazısında "düşüncelerini" açıkladığını tekrarlamıştır.

Müvekkil sanık Fevzi Argun ise 3.11.1994 günlü savcılık ifadesinde "Türkiye devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü" aleyhine propaganda yapmayı düşünmediğini, 1980'den 1994'e kadar geçen olayları bu kitapta özetlediklerini bildirmiştir. İddiaya karşı verdiği yanıtta ise TİHV Yönetim Kurulu'nun verdiği yetki çerçevesinde kitabı hazırladığını, amacın Türkiye'nin kanayan yarası olan "işkence konusunda kamuoyunu ve yetkilileri bilgilendirmek ve uyarmak, onlara bilgi vermek ve bu konuda değerlendirme olanağı sağlamak" olduğunu açıklamıştır. Mahkemeniz önündeki sorgusunda hazırlanan kitapta başta Anayasa'nın 66. maddesi olmak üzere yasalara aykırı bir davranış içine girilmediğini, mesleği olan gazeteciliğin tüm kurallara uyularak haber yazma, haber verme hak ve özgürlüğünün kullanıldığını ve olaylar incelenirken ırk, din, cins, siyasal görüş gibi ayrımlara gidilmediğini özellikle belirtmiştir.

Savcılık sorguları ve iddianameye karşı müvekkil sanık savunmaları savcılık esas hakkındaki mütalaasını değiştirmemiştir. Yani iddia makamı 14.10.1994 tarihinde ne düşünüyorsa, 29.12.1994 tarihinde de aynı düşüncesini tekrarlamıştır. Bir başka deyişle, Terörle Mücadele Yasası'nın yorumu ve iddia makamının görüşü hep aynıdır. Acaba nitelikleri açıklanan ve müvekkil sanıkların "amaçları" belirlendiği böyle bir davada düşünce açıklama, düşünceyi ifade etme veya ilgilileri uyarma amacıyla hazırlanmış bir rapordaki yazıların içinden belli bir bölümün cımbızla çekilerek ve özellikle seçilerek müvekkil sanıkları 3713 sayılı yasanın 8. maddesi ile cezalandırmak olanaklı mıdır?

2) "Terörle Mücadele Yasası" ve 8. madde:

3713 sayılı yasanın gerekçesinde, "Ülkeler, yönetimler, demokrasinin kurallarına göre değerlendirilmekte, buna karşılık terörizm hiçbir kural tanımaksızın faaliyet göstermektedir. İnsanlık dışı, kural dışı eylem ideoloji ile şartlanmıştır. Kanuni ve ideolojik açıdan mahkum edilmesi gereken terörün, ayrıca pratik olarak mahkum edilmesi barış içinde bir arada kendi anayasal sınırları doğrultusunda yaşayacak dünya insanların terörün yaratacağı acıyı çekmemeleri için zaruridir." denilmiştir.

Yine aynı gerekçede, "Görüldüğü üzere başlangıçta liberal ve hürriyetçi karakteri olan hükümler yapılan değişikliklerle bu niteliğini kaybetmişlerdir. Milli bünyeyi sarsacak yıkıcı cemiyetlerin ve bu cemiyetlerin şiddet kullanmak suretiyle vaki olacak fiili hareketlerinin men edilmesi şüphe yok ki bir zarurettir. Ancak bu yapılırken düşünceyi ifade hürriyeti ile bu düşünce etrafında örgütlenme hürriyetinin de zedelenmemesi gerekir. Nitekim, ceza kanununun 141., 142. ve 163. maddeleri mevcut şekilleriyle, düşünce ifade hürriyetiyle düşüncelerin örgütlenmesi hürriyetini kısıtlayıcı mahiyet iktisap etmişlerdir. Bu sebeplerle hem devletin maddi düzenini korumak ve hem de düşünceyi ifade ve örgütlenme hürriyetini sağlamak ve böylece iki hukuki menfaati dengeli ve çağdaş demokratik hukuk düzenine uygun hale getirmek için bu maddeleri yürürlükten kaldırarak, bunların yerine yeni bir hüküm getirmek zorunluluğu ortaya çıkmıştır." denilmiştir. (Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi 106. Birleşim 11.4.1991. TMK Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu Genel Gerekçe'den)

Yasanın gerekçesi bu olmasına rağmen yasa koyucu gerçekten kendi inandığı doğrultuda Türk Ceza Yasası'nın 142. maddesini kaldırırken, yerine Terörle Mücadele Yasası'nın 8. ve 6. maddelerini koyarak "düzene uygun" yasal düzenlemeyi gerçekleştirmişti. Yasa aslında demokratik yöntemlerle şiddet olaylarının önlenemeyeceği inancından kaynaklanmaktadır. Gerçekten yasada tarif edilen "terör kavramı" dahi, 1982 Anayasası, mevcut Ceza Yasası ve ceza sorumluluğu ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Yasanın 1991 yılından günümüze kadar uygulaması göstermiştir ki, terör sorununu çözmek isteyen yasama ve yürütme erki, çözemediği her sorunu yargıya aktarmıştır. Dolayısıyla Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nde yayınlanan yazılar, açıklanan düşünceler, ifade edilen görüşler yargılanmaya başlamıştır. "Terör eylemi" ile düşünce açıklama ve ifade etme özgürlüğü kavramları eşdeğerde görülerek "özgür haber dolaşımı", "halkın bilgi edinme hak ve özgürlüğü" 3713 sayılı yasa ile kısıtlanmaya başlamıştır. Giderek, sadece bilgi vermek, sadece yorum ve eleştiri yapmak, sadece haber yazmak, bir başka deyişle örneğin "İşkence" konusunda rapor yazmak terör eylemi olarak nitelendirilmeye başlamıştır. Böyle bir eylem böyle bir yasa ile suçlanacak olursa ve engelleme "devletin korunması" amacı çerçevesinde yaşama geçirilirse bu açıkça "haber vermek eyleminin" cezalandırılmasıdır.

Demokrasinin yerleşik sayıldığı ülkelerde kişiler karar oluşturma mekanizması dışına çıkarılamaz. Demokrasinin ve dolayısıyla insan haklarına saygının temeli "ortak karar oluşturma", "katılımcı demokrasi" kurallarının işletilmesiyle sağlanır. Kişiler çoğulcu ve katılımcı olabildikleri ölçüde devlet hakları/insan hakları çatışması azalır. Giderek ortadan kalkar. Devletin korunması iddiasıyla halkın bilgilenme hakkının sınırlandırılması ve uygun haber dolaşımının suçlanması kabul edilemez.

Dolayısıyla yöneticilerin kişilerden gizleyeceği hiç bir şey olamayacağı gibi bireylerin bilgi edinme hak ve özgürlükleri ancak haber verme, haber yazma özgürlüğünün tanınmasıyla sağlanabilir. Özgür, yaygın, doğru haber dolaşımı demokratik siyasal yapının ayakları üzerine oturmasını sağlar. Basın yoluyla düşünce açıklama özgürlüğü de halkın bilgilenme, gerçekleri öğrenme hakkının en önemli ögesidir. Bireyler gerçekleri öğrendiği zaman ülkede olup bitenler hakkında doğru bilgiler edinirler. Bu doğru bilgiler ve öğrenilen gerçekler sayesinde yönetime katılma hakkını dolaylı da olsa elde ederler. Demokratik siyasal iktidar halkın gerçekleri öğrenmesinden, bilgilenmesinden ve yönetime katılmasından korkmayan siyasal iktidardır. Aksi takdirde devletin korunması veya terörün önlenmesi amacıyla da olsa kişilere doğru ve gerçek bilgiler ulaştırılmazsa; bu bilgilerin ulaşması dolaylı olarak sınırlandırılırsa "izin verilen düşünce" ve "izin verilmeyen düşünce" alanları ortaya çıkar. Böyle bir ortam demokrasiye aykırıdır. Haber verme hakkı engellenmiş olur. Görüş bildirme, eleştiri ve yorum yapma ve giderek yaratma hakkı, düşünce açıklama hakkı özelinde haber dolaştırma hakkı ve özgürlüğü ortadan kaldırılmış olur. Çok seslilikten vazgeçilir. Tek seslilik ve resmi ideoloji topluma egemen kılınır. Böyle bir ortamın demokratik hukuk devleti olduğu iddia edilemeyeceği gibi bu tür yaklaşımlar sonucunda uluslararası sözleşmelerde tanınmış bulan demokratik toplum düzeni yaratılamaz.

Müvekkil sanıklar yayımlanmış olan bu kitapla halkın gerçekleri öğrenmesini istemişlerdir. Bir diğer amaç ise Türkiye'nin sorunlarından birini, 14 yıllık dökümüyle yönetenlere duyurabilmektir.

Oysa iddia makamı yayımlanan kitap içinden seçtiği cümlelerle 8. maddeye göre cezalandırma istemektedir. Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi yukarıda açıklanan görüşlerin tümüne aykırıdır. Özellikle her suç tipinin tanımı belirli olmalıdır. Oysa 8. maddede açıklanan tanım suç tipine uygun değildir. Yasa maddesi suç tipini oluşturmalı sebep ve mantığını açıklayabilmelidir. Suçta yasallık kuralı ile bağdaşmayan 8. maddenin amacı ve uygulanma mantığı terör eylemlerini önlemek ile sınırlıdır. Ama böyle bir dava ve böyle bir iddianame özgür haber yazma, yorum ve eleştiri yapma hakkını sınırlandırmaktadır.

8. madde terör yaratmaya yönelik eylemler için kabul edilmelidir. Korunan hukuksal değerler açısından zarar yaratmaya yönelik, şiddeti öngören yayın eylemi söz konusu olmalıdır. Çünkü 8. madde "terör yaratmaya yönelik zarar tehlikesi" eylemini cezalandırmaktadır. O halde ortada propaganda olmadan ve propaganda eyleminde terör ve şiddet içermeyen, terörü ve şiddeti tahrik ve teşvik etmeyen anlatımlara görüşlere ceza verilmemesi gerekir. 8. madde, suçta kanunilik kuralına aykırıdır.

Yazının bütünlüğünden koparılarak seçilen cümlelerle propaganda bulunduğunu ileri sürmek olanaksızdır. Belli bir görüşün açıklanmasının suç sayılabilmesi için açıklanan düşüncenin nitelik/içerik bakımından hukuka aykırı zarar sonucunu doğuracak ağırlıkta ve mutlaka hukuka aykırı sonuca yönelik olması koşuldur. Suçun faili ülke ve ulus bütünlüğünü bozmayı amaçlamalı ve bu amaç bakımından buna yönelik zarar tehlikesi yaratabilmelidir. Oysa belli bir yorum yaparak yayımlanan kitapta değişik bir görüş ileri sürmek veya "Kürt" sözcüğünü geçirmek tek başına propaganda olarak nitelendirilemez.

Müvekkil sanıklar, kitap içerisinde bütünlüğü hiç bir şekilde bozmayarak olayları anlatmakta ve çözüm yolları önermektedirler. Bu fiil başlı başına 8. maddede dahi tanımlanamayan propaganda olarak değerlendirilip cezalandırılmaz. Müvekkil sanıklar resmi görüşe uygun düşünmek ve buna uygun düşünce üretmek zorunda değildir. Ulus kavramına aykırı bir düşünce "ulus veya ülke bütünlüğünü bozucu propaganda" olarak düşünülemez. Ayrıca yanlış politikalarından kaynaklanan, demokrasi ve özgürlüklere aykırı olan eylemler hakkında yöneticileri eleştirmek ve çözüm üretmek ülke bütünlüğünü bozucu fiil değildir. Herhangi bir kişinin cezalandırılabilmesi için tipe uygun ve hukuka aykırı hareket yetmemektedir; aynı zamanda suçta amaç ve manevi unsurun aranması da zorunludur. Amaç bellidir; eylem bellidir. Olayların anlatıldığı ve çözüm üretilmesinin amaçlandığı "İşkence Dosyası" içerisinde Terörle Mücadele Kanunu'nun 8. maddesine aykırılık çıkarılamaz.

Suçlanan bölümde yapılan, "durum saptamasıdır". Türkiye'de 12 Eylül ile getirilen ekonomik, politik ve hukuksal rejim tanımlanmaktadır. Milletvekilliği hakkı Anayasa'nın kişilere sağladığı seçme ve seçilme özgürlüğünün sonucudur. Bu özgürlük kişilere bir yandan sağlanırken, diğer yandan bu hakkın ortadan kaldırılması parlamenter rejimin ve demokrasinin aybıdır. Çünkü asıl olan demokrasi içinde parlamenter mücadelenin sürmesidir, sürdürülebilmesidir. Siyasal partiler, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Örgütlenme hakkının ve siyasal mücadelenin son noktası olan siyasi partiler tüm yurttaşlara açık kişi temel hak ve özgürlüklerinden birisidir. Demokrasi baskıyı, şiddeti, işkenceyi, öldürmeyi reddeder. İşte bütün bunlar suçlanan yazıda yer alan bölümlerdir. Yine 12 Eylül rejiminin getirdiği ve demokrasiye aykırı sistemlerle çözülmek istenen Kürt sorunu açıkça tartışılması gerekli olan bir sorundur. Yönetimler bu sorunu tartışmalıdır. Aksi takdirde gerçeklerin insanlara ulaştırılmaması veya demokratik sistemler içerisinde çözüm aranmaması halinde sorunlar çözülmez, aksine büyür. Bugün Kürt sorununun Türkiye ekonomisi üzerinde yarattığı ağır tahribat herkes tarafından kabul edilmektedir. Türkiye ekonomisinin dengelerini etkileyen böyle bir sorun karşısında "askeri çözüm" de ısrar etmek bir görüştür. Ancak bu görüşe karşı ekonomik, sosyal ve kültürel çözümler önermek ve bu çözümleri tartışmaya açmak kişilerin en temel düşünme ve düşüncelerini ifade etme özgürlüğünün bir sonucudur.

Sonuç olarak baskı, şiddet, işkence, öldürme siyaseti ile her türlü demokratik hareketi denetleme, Kürtlerin her türlü istemlerini PKK ile özdeşleştirme, Kürt siyasi ve demokratik hareketini yasaklama ve milletvekilliği hakkını gasp etmenin parlamenter mücadele yollarını tıkama politikası olduğunu söylemek, bunların ortadan kaldırılması ve parlamenter mücadele yolunun açılmasını önermektir. Yasama ve yürütmenin yapmadığını yapan, bir başka deyişle kırılmayan 12 Eylül'ün yarattığı hukuksal rejimi ortadan kaldıran pek çok karar vardır, görüş vardır. Bir başka deyişle, rejim bu kararlarda tartışılmakta ve hatta tartışmanın çözüm üretmek olduğu vurgulanmaktadır.

ÖRNEK 1:

"Sorumlu müdürlüğünü sanık (...)’ın yaptığı (...) gazetesinde (...) tarihinde 6. sayfa 'Ateş Altındaki Ülkeden İnsan Manzaraları' başlığı ile yayımlanan röportajın ilk bölümünde kanun dışı PKK örgütü mensuplarının kanunen cürüm teşkil eden eylemlerinin övüldüğü iddiasıyla hazırlık soruşturması açılmıştır.

Suç unsuru bölümün incelenmesi ve sanıkların verdikleri ifadelerinden sonra, bu röportajda Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan Kürt sorunu ile ilgili olarak halkın duygularını, düşüncelerini öğrenip yansıtılmak istendiği (...) Halktan bazı kişilerin yaşadığı olayların etkisiyle PKK'ya sempati duyduklarının da röportajda belirtilerek bu kişilerin de görüşlerinin aktarılmış olduğu, röportajın amacının Güneydoğu'da yaşanan Kürtçülük ve PKK ile ilgili durum ve sorunların okurlara anlatılması ve kamuoyunun bilgilendirilmesi olduğu sonucuna varılmıştır.

Gerçekten Güneydoğu Anadolu'da yaşanmaya başlanan ve Türkiye'nin diğer bölgelerinde sıkıntı yaratan 'Kürt sorunu' bu nitelikler dolayısıyla kamuoyunda tüm yönleriyle tartışılmaya, sorunun türlü boyutlarıyla ortaya konulmasına başlandığı, bu ortamda; suça konu olan röportaj gibi sorunla ilgili çeşitli durumların ve fikirlerin yayımlanması ortaya çıkan sıkıntıların sergilenmesinde kamu yararı bulunmaktadır. Durum ve konular bilinmeden, sağlıklı çözüm yollarının bulunması ve çözümler üretilmesi de olanaksızdır. Bu bakımdan yayımlanan bu röportaj basın hukuku ilkelerine uygun, basın ve yayın özgürlükleri içerisinde düşünülmesi gereken bir yayın özelliği taşımaktadır.

Yukarıda belirtilen nedenlerle sanıklar hakkında CMUK'un 164. maddesi gereğince takipsizlik kararı verildi." (İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Basın Bürosu Hazırlık HZ: 1992/188 Karar: 1992/143 ve 19.8.1992 günlü takipsizlik kararı)

ÖRNEK 2:

"Cumhuriyet gazetesinin 30.8.1993 tarihli nüshasında 1 ve 17. sayfalarda yer alan "PKK: Terkedilen Mülke El Koyarız." başlığı altında yazılan yazının yasadışı PKK terör örgütünün Dersim eyaleti ERNK bildirisinin yayımlandığından bahisle 3713 sayılı kanunun 6/2 (...) maddelerine aykırılıktan (...) kamu davası açılmıştır.

a) (...)

b) Kanun maddesinin düzenlemesi ile, basının durumunu telif etmek gerçekten hassas bir mesele olmaktadır. Bilindiği üzere basının 3 ana fonksiyonu (haber toplama, haber konusunda yorum yapma ve haber yayma) bulunmaktadır. Bunların içinde en önemlisi haberlerin yayılması, kısaca haber verme fonksiyonudur.

(...)

Kanunun amacı hiçbir şekilde haber verme fonksiyonunu engeller nitelikte yorumlanmadığından, günlük televizyon haberlerinde dahi kimi açıklamalar yapılabilir. Esasen aksine bir yorum kanun amacı dışında uygulamalara yol açacağı gibi, belirli bölgelerdeki olaylar hakkında hiçbir haber yazılamaması gibi bir neticeye yol açar.

c) Her ne kadar Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 20.9.1993 tarih 1993/9-157, 1993/190 sayılı kararında 6/2. maddenin özel kasıt saik aramadığı belirtilmekle beraber, kasıt aranmayacağı belirtilmemektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun unutulması gereken bir kararında kasıt, yani iradiliğe değinilirken şöyle denilmektedir: 'Ceza hukukunda ilke iradiliktir. Bu itibarla iradi olmayan bir fiil hukuka aykırı olsa da suç teşkil etmez. Suçta manevi unsurun aranması ve unsur bulunmadıkça bir fiilin suç olmayacağı kabul edilmesi uygarlık aleminde bir aşamayı oluşturmaktadır. Bugünkü anlamda bir kimsenin cezalandırılması için, tüpe uygun ve hukuka aykırı hareket yetme-

mekte aynı zamanda bu hareketin yapana şahsen isnad edilebilmesi, onun hareketi hakkında bir değer hükmü verebilmesi de aranmaktadır...'. (Yargıtay Kararları Dergisi Aralık 1983) Gerçi Yargıtay CGK kararında özel kastın aranmayacağına ilişkin görüş yerine, aksi belirtilmiş olsa idi, 6/2. maddesinin uygulanması nispeten daha isabetli olurdu. Genel kasıt ile yetinilmesi, kimi basının da habercilik fonksiyonunun engeller nitelik doğurabilecektir.

Gerçekten bugün klasik anlamda suçun unsurları yanında hukuka aykırılık da unsur olarak hukuk fakültelerinde ele alınmaktadır. Şayet bu hususlar değerlendirilmeden, şekli olarak kanun maddesinin uygulanması cihetine gidilecek olursa haber alma-haber yayma imkansız hale gelecektir..." denilmiş ve bu gerekçelerle İstanbul 2 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 1993/264 esas 1993/279 karar ve 30.12.1993 günlü hükmüyle sanıklar hakkında beraat kararı verilmiştir.

ÖRNEK 3:

İstanbul'da yayımlanan İktisat dergisinin Eylül 1993 günlü 341. sayısında "Kürt Çalar, Çiller Oynamaz" başlıklı bir yazı yayımlanmıştır. Bu yazı nedeniyle 3713 sayılı yasaya aykırılıktan dava açılmıştır. Devletin resmi şiddete başvurduğu, bölgede zor kullandığı, PKK'nın sabotaj ve katliamlar yaptığı yazıda yer almış ve ayrıca Başbakan'ın uyguladığı Güneydoğu politikası eleştirilmiştir. Ancak mahkeme aşağıdaki gerekçe ile yazar ve sorumlu yazı işleri müdürü hakkında beraat kararı vermiştir. Mahkeme gerekçesinde: "...Yazar suça konu yazıda tarafsız kalmaya özen gösterdiğini savunmuşsa da, yazıda örgütün eylem ve yaklaşımları ile devletin (siyasal iktidarın) yaklaşımları tam bir tarafsızlıkla sergilenmemiştir. Bir nevi siyasi iktidarın hatalı yaklaşımda bulunduğu önyargısı ile hareket edilmiştir. Suça konu yazının yazarından siyasal iktidarın istediği gibi düşünmesi ve o doğrultuda görüş açıklaması beklenmemelidir. Zira Anayasa ve yasalarımızda düşünce özgürlüğü teminat altına alınmıştır ve demokraside çok seslilik esastır. Bu nedenle sanık yazarın sonuçta tasvip edilmeyecek bir görüş açıklayıp, yaklaşımda bulunması mahkememizce 3713 sayılı yasanın 7/2 maddesi kapsamında bir eylem olarak nitelendirilmemiştir..." denilmiştir. (İstanbul 2 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi 1993/296 esas, 1994/33 karar ve 24.2.1994 günlü kararından.)

ÖRNEK 4:

Yıllar önce Türkiye'de TCK'nın 142/3 maddesi yürürlükte idi. 3713 sayılı yasa ile kaldırıldı. Bu madde milli duyguları zayıflatma veya bir başka deyişle bölücülük propagandasını cezalandırıyordu. Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi, 6.9.1979 gün ve 1979/792 esas, 1979/577 karar sayılı hükmü ile bundan 15 yıl önce şöyle bir karar verdi: "Kitle gazetesindeki suça konu yazı şu şekildedir: 'Türkiye'de Türkçe dilinden yayın yapmak hiçbir yasa ile yasaklanmamış olduğu halde, siyasal iktidarlar Kürtçe dilinde yapılan yayınlara karşı tümüyle yasadışı bir şekilde, Anayasa'ya aykırı olarak keyfi tutum takınmaktadırlar. Bu anti demokratik uygulamalar sadece Milliyetçi Cephe altında değil, mevcut siyasal iktidar bileşimi altında da hiç değişmeden sürmektedir. Hatta sağa da sola da önlem almak maksadı altında şimdiki siyasal iktidar kendi deyimiyle bölücülüğe karşı önlemler olarak Kürtçe yayımlar üzerindeki ve Kürt ulusal demokratik haklarını savunan siyasal-kültürel çalışmalar üzerindeki egemen ve şöven baskıları büsbütün arttırma yoluna gitmiştir.'

Bilirkişi raporunda söz konusu yazı ile Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesinin ihlal edilmediği çünkü yazı ile günümüz iktidarının eleştirilmesine karşın bu eleştirinin tahkir ve tezyif sınırları içerisine girmediği belirtilmiştir. Yazıda belirtilen 'Bir yöre halkının, ayrı bir ırktan geldiği ileri sürülen bir halkın kendi dilini konuşma hakkının olduğunu belirlemek gerekir.' sözlerinin de Türk Ceza Yasası'nın 142/3 maddesine girmeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca yazının tümü dikkate alındığında 142. maddede yazılı suçun ana ögesi olan propagandanın oluşmayacağına Yargıtay içtihatlarıyla da belirlendiği belirtilmiştir.

Sonuç olarak şöyle söylenebilir: Propaganda 142. maddenin asıl ögesidir ve genel anlamda bir fikrin etkin ve yaygın bir biçimde sistemli olarak yayılmasını anlatır. Bu suç bakımından özel bir kast aranır. Söz konusu olayda bu anlamda bir propaganda olmadığı gibi Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesini ihlal eder nitelikte sözler de yoktur."

ÖRNEK 5:

15 yıl önceki karardan sonra günümüz Türkiye'si'ne gelelim: İç hukukumuzda yasa hükmü olarak kabul edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi yürürlüktedir. 15 yıl önce bir başka ülkeye, İspanya'ya baktığımız zaman İspanyol Senatör Miguel Castells'in 1979 senesinde ülkesinde mahkum olduğunu görüyoruz. Parlamento üyesi senatör haftalık bir dergiye yazı yazmıştır. Yazısında ülkenin belirli bir bölgesinde faili meçhul cinayetler, silahlı ve bombalı saldırılardan aşırı sağ örgütleri sorumlu tutar. Hatta bu örgütlerin devlet cihazı dışında bağımsız bir varlığı olduğuna inanmayarak bütün olayların ardında hükümetin olduğunu ileri sürer. Acaba senatör böyle bir yazı yazdı diye İspanya'da dokunulmazlığı kaldırılmış, yargılanmış mıdır? Evet, senatörün dokunulmazlığı kaldırılmıştır. İspanya'da hükümete hakareten dolayı 31 Ekim 1983'te 1 sene 1 gün hapis cezası almıştır.

Senatör Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurmuştur. Başvuruyu (11798/85) kabul edilebilir bulan Komisyon, 8 Ocak 1991 tarihli raporunda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ifade özgürlüğünü koruma altına alan 10. maddesinin ihlal edildiğine, 3'e karşı 9 oyla karar vermiştir. Senatörün İspanya'ya karşı davası 21 Mart 1991 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne gelmiştir. Mahkeme, İspanya'ya karşı ifade hürriyetinin demokratik toplum için önemini hatırlatmıştır. (İfade hürriyeti, demokratik toplumun esas temellerinden birini oluşturur ve demokratik toplumun gelişmesinin temel şartlarından birisidir. Sözleşme 10. madde 2. fıkrası saklı kalmak kaydıyla, saldırgan olmayan ya da öncemsiz görünen haber ya da düşüncelerin yanı sıra, karşı gelen, sarsan ya da rahatsız eden düşünceler için de geçerlidir. Bu, demokratik toplumun onlarsız olamayacağı, çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirliliğin gereğidir.)

Mahkeme muhalefet üyesi bir parlamenterin ifade hürriyetini daha sıkı korumuş ve halkın seçilmiş temsilcisi olması bakımından seçmenlerini temsil ettiği için onların ilgilendikleri konular hakkında dikkat çekmekle yükümlü olduğunu ve onların çıkarlarını koruduğunu belirtmiştir. Hatta senatörün görüşlerini parlamentoda açıklamak yerine haftalık bir dergiye seçmesinin hükümeti eleştirme hakkını kaybettiği anlamını taşıdığına özellikle değinmiştir. Bu çerçevede hukuk devletinde basın rolüne özellikle değinilmiştir ve siyasi sorunlar ile kamu yararını ilgilendiren diğer konularda haber ve düşünceleri iletmek basının zorunlu görevi sayılmıştır.

Hükümetle ilgili eleştirilerde sözleşmede yer alan kabul edilebilirlik sınırı herhangi bir kişi ile hatta bir siyaset adamı ile ilgili olanlardan daha geniştir. Bir demokratik düzende, hükümetin fiil ya da ihmalleri sadece yasama ve yargı organlarının değil ama aynı zamanda basın ve kamuoyunun da yakın denetimine tabiidir. Görüldüğü gibi mahkeme demokratik toplum düzenini çoğulcu bir düzen olarak kabul etmekte ve böyle bir düzende ifade hürriyeti üstün korumadan yararlanmaktadır. O halde ifade hürriyetinin korunmasında öncelik "hükümet düzeni" değildir; bu konuda "demokratik toplum düzeni" gerekli ve belirleyici olmaktadır.

Sonuç olarak; Yukarıda başından beri anlatmaya çalıştığımız üzere "İşkence Dosyası" başlı başına araştırmaya dayalı, bilimsel nitelikli bir eserdir. Dava konusu kitap tümüyle ele alınıp değerlendirilmelidir. Araştırma konusu olayların Türkiye'de bir daha yaşanmaması için, işkence olmaması için, böyle bir insanlık suçu işlenirse yasalarla cezalandırılması için müvekkil sanıklarımız görevlerini yerine getirmişlerdir. Vakıf amaçları içerisinde yönetenleri uyarılmışlardır. Bilgi edinme hak ve özgürlüğü için Türkiye'de yaşayan insanlara olup bitenleri aktarmışlardır. Olayların tartışılması, çözüm üretilmesi ve üretilen çözümlerle demokratik hukuk devleti ilkelerine uygun, uluslararası sözleşmelerde belirlenen kişi temel hak ve özgürlüklerinin yaşama geçirilmesi için verilen mücadelelerin adımlarından birini atmışlardır. Dolayısıyla Türkiye'de demokratik toplum düzeninin sağlanabilmesi ve bu düzenin tüm kurallarıyla işleyebilmesi amacına dönük kitap nedeniyle müvekkillerin yasanın 8. maddesine aykırılıktan dolayı cezalandırılmamaları talebimizdir.

SONUÇ ve İSTEK:

Yukarıda açıklanan nedenlerle müvekkiller hakkında beraat kararı verilmesine ve toplatma kararının kaldırılmasına karar verilmesini dileriz.

Saygılarımızla.
(11 Ocak 1995)

Sauklar: **Yavuz Önen - Fevzi Argun**

Vekilleri: Av. Fikret İlkiz	Av. Hüsnü Öndül	Av. Şenal Sarıhan
Av. Yusuf Alataş	Av. Meryem Erdal	Av. Şeref Turgut
Av. Ahmet B. Çağlar	Av. Selahattin Esmer	Av. Ercan Kanar
Av. Kamil T. Sürek	Av. Yıldız İmrek	Av. İbrahim Açıan
Av. Nuri Özmen	Av. Kazım Bayraktar	Av. Metin Kozan

Ek: 4

T.C.
ANKARA
2 NOLU DEVLET GÜVENLİK
MAHKEMESİ

GEREKÇELİ KARAR

ESAS NO	: 1994/38
KARAR NO	: 1995/1
SAVCILIK ESAS NO	: 1994/153
BAŞKAN	: Mehmet Turgut OKYAY (17339)
ÜYE HAKİM ALBAY	: Abdulkadir DAVARCIOĞLU (972-Yd.8)
ÜYE	: İbrahim KOZAN (22020)
CUMHURİYET SAVCISI	: Nuh ÇETİNKAYA (973-Ord.10)
KATİP	: Hüseyin KARAKUŞ (75)
DAVACI	: K.H.
SANIKLAR	: 1- YAVUZ ÖNEN: Mehmet Selim ve Ayşe oğlu 30.12.1938 d.lu, Ankara ili Çankaya ilçesi Kavak- lıdere mah. C: 046.03, SN: 387, S: 5 de nüf. kayıtlı Ankara, Or - An Rafet Canitez Caddesi No: 87' de oturur, evli, üç çocuklu, Yüksek Mimar - Türkiye İnsan Hakları Vakfı Başkanı. Okur-yazar, sabıka- sız, T.C., İslam.
VEKİLİ	: Av.Hüsnü ÖNDÜL (Ankara Barosuna Kayıtlı) Av. Fikret İLKİZ (İstanbul Barosuna Kayıtlı)
SUÇ	: Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propa- ganda yapmak.
SUÇ TARİHİ	: EYLÜL 1994

	2-FEVZİ BAHAETTİN ARGUN: Sami ve Zühal Güler oğlu, 22.10.1960 d.lu, Bolu ili Düzce Burhaniye mahal. C: 002.02, S: 15, K: 84 de nüf. kayıtlı, Ankara 100.Yıl İnanç Sitesi 4.Blok No: 21'de oturur, evli, 1 çocuklu, okur-yazar, yüksekokul mezunu, gazetecilik yapar, sabıkasız, T.C., İslam.
VEKİLİ	: Av. Hüsnü ÖNDÜL, Av. Meryem ERDAL (Ankara Barosuna Kayıtlı) Av. Fikret İLKİZ (İstanbul Barosuna Kayıtlı)
SUÇ	: Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yapmak.
SUÇ TARİHİ	: EYLÜL 1994
KARAR TARİHİ	: 11.01.1995

Yukarıda açık kimlikleri ve yüklenen suçları yazılı sanıklar hakkında Ankara DGM C. Başsavcılığı'nın 11.11.1994 gün, 1994/153 esas sayılı iddianamesi ile Mahkememize açılan kamu davasının yapılan açık yargılaması sonunda;

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

İDDİA

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) Başkanı ve Yönetim Kurulu üyesi bulunan sanıklar Yavuz ÖNEN ile Fevzi B. ARGUN hakkında Vakıf Yönetim Kurulu'nun 27.8.1994 tarihli kararı ile basım ve dağıtım yapılan İŞKENCE DOSYASI isimli kitabın başlangıç bölümü ile bazı paragraflarında yayın yoluyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yaptıklarından bahisle 3713 Sayılı Yasanın 8/1. maddesine muhalefet suçundan ayrı ayrı cezalandırılmaları için Ankara DGM Başsavcılığı'nın 11.11.1994 tarih 1994/127 nolu iddianamesi ile kamu davası açılmış ve anılan iddianamede,

a) Yavuz ÖNEN tarafından kaleme alınan 12.9.1980 Karanlığa Atılan Adım başlıklı ön yazısındaki Kürtlerin her türlü işlemlerini PKK ile özdeşleştirme, Kürt siyasi ve demokratik hareketini yasaklama, milletvekilliği hakkını gaspederek parlamenter mücadele yollarını tıkama politikası, 12 Eylül'ün ekonomik, politik, hukuksal rejimi altında ülkenin bölünmez bütünlüğünü koruma ve kollama kisvesi altında gerçekleştirdiğini ve ayrıca Türk İslam sentezinden kaynağını bulan Türk milliyetçiliğinin 14 yıldır Türkiye'de dil, ırk, din ayrımcılığı yaparak savaşın günlük yaşamımızın bir gerçeği haline getirildiği, inkarcı, sömürücü ve ilkel milliyetçi, dinci, ideoloji ibareleriyle de insanlarımızın Türk ve Kürt diye ayrıldığı ve Anayasa'nın başlangıç bölümünde yer alan milliyetçiliği inkarcı, sömürücü ve ilkel olarak nitelendirilmek, Türk siyasi ve demokratik hareketinden ayrı olarak Kürt siyasi ve demokratik hareketinden bahsedilmek suretiyle bölücülük propagandası yapıldığı,

b) Sanık Fevzi B. Argun tarafından hazırlanan kitabın işkence dosyası bölümünde, yönetimlerin Kürt sorununa yaklaşımının da 12 Eylül cuntacılarının mantığından farklı olmadığı, Kürt sorununun bu nedenle içinden çıkılmaz hale geldiği, sorunun çözümünde demokratik istemler gözardı edilerek askeri yöntemler tek çözüm yolu olarak gösterildiği, PKK ile süren mücadele sonunda şiddet, baskı ve ölüm üçgeni içine sıkışarak Kürt sorununun çözümsüz bir hal aldığı, Kürt ve Türk halkları arasındaki uçurum bu nedenle arttığı, bu sorunun ülke ekonomisinde de ağır tahribat yaptığı şeklindeki beyanlarda, PKK'nin eylemi gerilla hareketi olarak vasıflandırılmak ve Türk halkından başka Kürt halkından da söz edilerek bölücülük propagandası yapıldığı iddia olunmuş;

C. Savcısı Esas Hakkındaki Mütalaasında da: İddiayı tekrarlar sanıkların sevk maddesine uygun olarak hükümlülüğüne karar verilmesini talep etmiş ise de;

SAVUNMA

Sorgu ve savunmalarında suçlamayı kabul etmeyen sanıklardan,

1- Yavuz ÖNEN: TIHV'nin görevlerinden birisinin işkenceye maruz kalan insanları tedavi etmek, bir başka görevinin ise işkencenin önlenmesi için faaliyet gösterip yayın çıkarmak olduğunu, dava konusu kitabın da bu suretle hazırlanmış yayınlardan olduğunu ve 1980-1994 tarihleri arasındaki insan hakları ihlallerini içeren bu kitapçığın çıkartılması için Vakıf Yönetim Kurulu kararı alındığını, anılan kitapta işkence olaylarının ele alındığını, Fevzi B. ARGUN'a da Vakıf Dokümantasyon Merkezi'nde bu nedenle görev verildiğini, olayları objektif bir gözle dile getirdiklerini, şiddeti reddedip Kürt sorununun demokratik ortamda çözümünden yana olduklarını, Vakıf olarak ve şahsen de bölünmeye karşı olduğunu, Kürtlerin ayrı bir ulus ayrı bir devlet kurması gerektiğini de yazılarında ifade etmediğini, esasen bu tür görüşlere de katılmadığını beyan etmiş,

2- Fevzi B. ARGUN ise: Vakıf Yönetim Kurulu'nun 27.8.1994 tarihli kararı ile 12 Eylül 1980 tarihinden bu yana 14 yıllık süre içerisinde meydana gelen işkence olayları ile ilgili bir rapor hazırlanması ve kitap çıkartılması hususunda kendisine görev verildiğini, bu nedenle anılan süre zarfında meydana gelen olayları kitapta özetlediğini, kesinlikle bölücülük propagandası yapmayı düşünmediğini, insanların ölmesini, çile çekmesini istemediğini, iddiaya konu paragraflardaki yazıların da bir yakınmadan ibaret olduğunu, mensubu buldukları Vakfın iki ana konuda faaliyet gösterdiğini, bunlardan birisinin gözaltında ya da cezaevlerinde işkence sonucunda bedenen ya da ruhen rahatsızlananların tedavi ve rehabilitasyonunu sağlamak ikinci faaliyet alanının ise insan hakları ihlalleri ve insan hakları konularına ilişkin belge ve bilgi toplamak ve bunlardan yararlanarak rapor, kitap ve broşür hazırlamak olduğunu, suça konu kitapçığın da 12.09.1980 sonrası yaşanan ve tanık olunan insan hakları ihlallerinin işkence boyutunu ele almak üzere hazırladığını, bundan amacın işkence konusunda kamuoyunu ve yetkilileri bilgilendirmek onları uyarmak ve bu konuda değerlendirme olanağı sağlamaktan ibaret olduğunu, çalışmaların yoruma kaçmadan hazırlandığını kesinlikle yıkıcı ve bölücü propaganda amacı taşımadıklarını, kitapçıkta yer alan işkence olaylarının da Türkiye'nin bir bölümünü değil bütünü kapsayan bir değerlendirmenin sonucunda ortaya çıktığını, yine değerlendirme yapılırken ırk, dil, din ve siyasi görüş farkı gözetil-

mediğini, ayrıca 12 Eylül sonrası yaşanan ekonomik, sosyal, siyasal ve hukuki sorunların kitapta özetlendiğini, kitabın bir bütün halinde ve önyazısı ayrıca değerlendirildiğinde yazı ve sözlerinde suç unsuru bulunmadığını beyan etmiş;

Sanık vekilleri de savunmalarında ulusalüstü insan hakları belgelerinde devletlerin devlet ve hükümet dışı insan hakları örgütlerinin kuruluşunu teşvik edeceklerini, iç hukuklarında bu yönde düzenleme yapacaklarını, bu örgütlerin çalışmalarını kolaylaştıracaklarını kabul ve taahhüt etmiş olup anılan belgelerin de Türkiye tarafından imzalandığı ifade olunarak, insan hakları örgütlerinin müdahale olmaksızın faaliyetlerini serbestçe yürütebilecekleri hususunun da anılan belgelerle belirlendiğini, bu halin insan haklarının kazanılması, korunması uygulanması ve geliştirilmesinin güvencesi olması nedeniyle insan hakları savunucuları ile örgütlerine tanınmış bir hak olduğunu, insan hakları örgütlerinin amacının insan hakları için mücadele olup, hak ihlallerinin saptanması ve kamuoyuna duyurulması, ihlalleri önleme, ulusalüstü normlara aykırı hukuksal düzenlemeleri kaldırma ve değiştirme mevkiinde bulunanları uyarmaktan ibaret olup sanıkların mensubu bulunduğu Vakfın da amaç ve görevlerinin bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiği, demokrasinin çoğulculuk, katılımcılık, açıklık, düşünce ve örgütlenme özgürlüğüne dayalı bir rejim olduğunu, bu itibarla suça konu kitap yayınlanırken Vakıf Senedi'ndeki amaç doğrultusunda demokratik toplum düzeninin egemen olduğu bir Türkiye yaratmak çabasının ürünü olarak uyarı bilgi verme ve işkencenin önlenmesinin amaç edildiğini, yıkıcı faaliyetlerin men edilmesi esnasında düşünceyi ifade hürriyeti ile bu düşünce etrafında örgütlenme hürriyetinin zedelenmemesi gerektiği, esasen Terörle Mücadele Yasası'nın hazırlanış nedeninin de bu amaca yönelik bulunduğunu, anılan kitapta halkın gerçekleri öğrenmesinin ve Türkiye sorunlarından biri olan işkence olaylarının 14 yıllık dökümü yapılarak yöneticilerin bilgilendirilmesinin amaç edildiği, kitabın başlıbaşına araştırmaya dayalı bilimsel nitelikli bir eser olup tümü ile ele alınıp değerlendirildiğinde, olayda sanıklara isnat olunan suçun yasal unsurlarının mevcut bulunmadığı ifade olunarak münnet suçtan beraatlerine karar verilmesi talep edilmiş.

GEREKÇE

3713 SAYILI YASANIN 8/1. MADDESİNİN TANIMI VE TAHLİLİ:

Madde başlığı "Devletin bölünmezliği aleyhine propaganda" hükmünü ihtiva etmekte olup madde metninde hangi yöntem ve düşünceyle olursa olsun Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan yazılı ve sözlü propagandanın cezalandırılacağı öngörülmekte,

Anılan yasa tasarısının genel gerekçesinde ise; milli bünyeyi sarsacak cemiyetlerin Anayasa'nın sağladığı temel hak ve hürriyetlere şiddet kullanmak suretiyle vaki olacak fiili hareketlerinin men edilmesi amaç edinilmiş, ancak bu yapılırken de çağdaş, demokratik toplum düzenine ulaşmanın ön şartı olan düşünceyi ifade hürriyeti ile bu düşünce etrafında örgütlenme hürriyetinin de zedelenmemesine özen gösterilmesi gerektiği ve hem devletin maddi düzenini hem de düşünceyi ifade özgürlüğünü korumak, bu iki hukuki menfaati dengeli ve çağdaş demokratik hukuk düzenine uygun hale getirmek suretiyle çıkarılacak yasanın toplumsal barışa da katkı sağlayacağı düşüncesinden hareketle

hazırlandığı anlaşılmış olup uygulamada da yukarıda izah olunan gerekçenin gözardı edilmeyeceği sonucuna varılmış ayrıca iddianamede sevk maddesinde devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda şeklinde ifade olunan ve suçun yasal unsuru olarak kabul olunan metindeki terimlerin anlam ve yorumu yapılmak suretiyle davaya konu kitaptaki sözcük ve beyanlarda yazı ve bilgilerin bu anlamda başlı başına veya kül halinde suç işleme kastıyla söylenmiş veya ifade edilmiş olup olmadığı hususunun birlikte değerlendirilmesi gerektiği düşünülmüş.

Türk Dil Kurumu Yayınlarında, BÖLÜCÜ: Bir topluluğu parçalayıp çatıştırma amacı güden kişi, BÖLÜCÜLÜK: Bölücünün yaptığı iş, PROPAGANDA: Bir düşüncüyü, kaniyi yaymak ve ondan yana olanları çoğaltmak için söz, yazı ya da başka araçlarla yapılan etki olarak belirlenmiş.

Bu itibarla iddiaya konu söz ve yazılarında sanıkların "bir topluluğu parçalayıp çatıştırma amacıyla propaganda" kastı taşıyıp taşımadıkları hususunun belirlenmesi için de anılan ibarelerin karar yerinde irdelenmesi, Vakfın ilke ve amacıyla kitabın hazırlanıp yayınlanma nedeninin de birlikte değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Sanık Yavuz ÖNEN'in ön yazısında 12.09.1980 tarihinden sonraki siyasal, ekonomik, sosyal ve hukuksal yaşamdaki tikanlıkların, sorunların ve çeşitli insan hakları ihlallerinin düzeyli bir biçimde eleştirildiği ve şiddeti çağrıştıran etkin, yaygın ve sistemli propagandayı içeren beyanlardan kaçınıldığı gözlenmiş, kitabın muhtelif bölümlerinde kullanılan Türk ve Kürt halkı ibarelerinin birlikte ve ayrı ayrı telaffuz edilmesiyle de ayrımcılıktan ve bölücülük propagandasından söz edilmeyeceği;

Çünkü: Bir ulusu oluşturan insan topluluğu yanında aynı ülkede yaşayan ve ortak çıkarlarla birbirine bağlı kişilerin tümü, keza bir ulusun belli bir bölgesinde yaşayan kesiminde (Anadolu halkı, Balkanlar'daki Türk halkı) gündelik yaşamda halk sözcüğü ile ifade olunması da suç kastı konusundaki mahkeme görüşünü doğrulamaktadır.

Kaldı ki genişletici yorum yoluyla kimi kelime ve terimlere değişik anlam verilmek suretiyle suç unsuru yaratılması ceza hukukunun genel prensiplerine de uygun düşmez. Bir cümlenin veya paragrafın değişik anlama gelmesi halinde de bu hususun sanık yararına yorumlanmasını gerektirir.

HÜKÜM

Dava konusu kitabın TİHV'nin amaç ve işlemi doğrultusunda anılan tarihler arasında ülkemizde belirlenen hak ihlallerini kamuoyuna duyurulması yer ve zaman gösterilerek somut olaylar sergilenmek suretiyle;

İhlallerin önlenmesi, yöneticilerin bilgi sahibi olmalarını temin ve tedbir alınması hususunda uyarılması amacıyla hazırlanıp yayınlandığı belirtilen kitapta demokrasinin gereği olan eleştirel düşünce sınırlarının aşılmadığı belirlenmiş, iddia ve savunma objektif anlamda değerlendirilmiş savunmalar samimi ve inandırıcı bulunmuş, sanıkların suç işleme kastı ile hareket etmedikleri, dava konusu kitapta önyazı ile kül halinde tamamı değerlendirildiğinde isnat olunan suçun yasal unsurlarının bulunmadığı kanaat ve sonucuna varılmış olmakla sanıkların üzerlerine atılı suçlardan ayrı ayrı **BERAATLERİNE;**

Ankara 1 No'lu DGM'nin 18.10.1994 tarih 1994/209 D.iş. sayılı kararı ile toplanan davaya konu kitapların TİHV'ye İADESİNE

Sanıklarla sanıklar vekillerinin yüzüne karşı isteme aykırı olarak yasa yolu açık olmak üzere oybirliği ile karar verildi. 11.1.1995 (*)

BAŞKAN: 17339

ÜYE: 972-Yd.8

ÜYE: 22020

KATİP: 75

(*) Ankara DGM'nin verdiği beraat kararına DGM Savcılığı tarafından itiraz edildi. Beraat kararı, 1995 yılı Mayıs ayında Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından onaylanarak kesinleşti.

TİHV'nin Yayınları ()*

- ◊ Türkiye İnsan Hakları Raporu-1991 (Türkçe-İngilizce) *(tükendi)*
- ◊ Türkiye İnsan Hakları Raporu-1992 (Türkçe-İngilizce) *(tükendi)*
- ◊ TİHV Tedavi Merkezleri Raporu 1990-1992 (Türkçe-İngilizce) *(tükendi)*
- ◊ Türkiye İnsan Hakları Raporu-1993 (Türkçe-İngilizce) *(tükendi)*
- ◊ İşkence Dosyası-12 Eylül 1980/1994 (Türkçe-İngilizce) *(tükendi)*
Toplatıldı, Ankara DGM'de yargılandı, beraat etti.
- ◆ TİHV Tedavi Merkezleri Raporu 1993 (Türkçe-İngilizce)
- ◆ Abidin Dino - İşkence Desenleri
- ◆ Güneydoğu'da Sağlık Hizmetleri ve Sağlık Personelinin Sorunları (İngilizce)
- ◆ Emil Galip Sandalcı'ya Armağan (Türkçe)
- ◆ Türkiye İnsan Hakları Raporu-1994 (Türkçe-İngilizce)
- ◆ TİHV Tedavi Merkezleri Raporu 1994 (Türkçe-İngilizce)
- ◆ Düşünce Özgürlüğü ve Göç (Türkçe)
10-17 Aralık 1994 İnsan Hakları Haftası etkinlikleri
- ◆ İşkence Dosyası (İkinci baskı) 12 Eylül 1980/1995 (Türkçe-İngilizce)

(*) TİHV yayınları, TİHV'nin Genel Merkez ve temsilciliklerinden edinilebilir.

ISBN 975-7217-08-5

TİHV GENEL MERKEZİ

Menekşe 2 Sokak 16/6, 06440 Kızılay - ANKARA
Tel: 312 - 417 71 80 Faks: 312 - 425 45 52
e-posta: tihv@servis.net.tr

TİHV İSTANBUL TEMSİLCİLİĞİ

İnönü Cad. Dümen Sok. No: 1/12 Taksim - İSTANBUL
Tel: 212 249 30 92 Faks: 212 - 251 71 29

TİHV İZMİR TEMSİLCİLİĞİ

Cumhuriyet Bulvarı No: 212/3 Alsancak - İZMİR
Tel: 232 - 463 46 46 Faks: 232 - 463 46 46

TİHV ADANA TEMSİLCİLİĞİ

Reşatbey Mah. Cumhuriyet Cad. Kasımoğlu Apt. No:3 - ADANA
Tel: 322 - 457 65 99 Faks: 322 - 458 85 66